

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

9

LIMBA ROMÂNĂ

INSTRUIREA APROFUNDATĂ

MORFOLOGIE

SUBSTANTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări sufletești, însușiri, acțiuni și răspunde la întrebările **cine? ce?**
Se clasifică: după sens: **proprii, comune;** după structură: **simple, compuse**
Categoriile gramaticale:
gen: masculin, feminin, neutru;
număr: singular, plural;
caz: nominativ **cine? ce?**, genitiv (**a, al, ai, ale**) **cui?**, dativ **cui?**, acuzativ **pe cine? ce?**, vocativ - .

PRONUMELE este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.
Categoriile gramaticale:
persoană: I, II, III;
număr: singular, plural;
gen: masculin, feminin;
funcții sintactice: **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**
Se clasifică: personal propriu-zis (eu, tu, ...; dânsul...); personal de politețe (dumneata, dumnealui...); reflexiv (sine, se, sieși, sie, își...); de întărire (însumi/însămi, însuși/însăși...); posesiv (al meu/a mea; al tău/a ta...); demonstrativ: (de apropiere – acesta...; de depărtare – acela...; de identitate – același...; de identificare (ceștălalt, celălalt...); nehotărât (altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...); negativ (nimeni, nimic, niciunul...); interogativ (cine? care? ce?...); relativ (cine, cum, care...).

NUMERALUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă numărul sau ordinea obiectelor la enumerare.
Se clasifică: după structură: simple, compuse; după conținut: cardinale (**propriu-zise, fracționare, colective, distributive multiplicative, nehotărâte, adverbiale**), ordinale;
funcții sintactice: **subiect, nume predicativ, atribut, complement.**

PREPOZIȚIA este partea de vorbire neflexibilă care exprimă relațiile sintactice de subordonare dintre un substantiv (sau un substitut al acestuia) ori dintre un verb și un alt cuvânt.
Se clasifică: formă: simple și compuse
origine: propriu-zise, provenite din alte părți de vorbire. **regimul cazual:** genitiv, dativ, acuzativ.

ARTICOLUL este partea de vorbire flexibilă, auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. **Se clasifică:**
Articolul substantival: hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/; nehotărât /un, o, niște, unii, unele/;
Articolul posesiv (genitival): /al, a, ai, ale/;
Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

ADJECTIVUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care exprimă o însușire a unui obiect și răspunde la întrebările **care? ce fel de?**
Categoriile gramaticale: se acordă cu substantivul în **gen, număr, caz.**
are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate) absolut)
funcții sintactice: nume predicativ, atribut, complement.

ADVERBUL este partea de vorbire flexibilă, care determina un verb, un adjectiv, un alt adverb, o interjecție un substantiv și arată felul acțiunii, stării sau însușirii. Răspunde la întrebările **Când?, Cum?, Unde? etc.**
Se clasifică: după înțeles (de loc, de timp, de mod, de scop, concesive) după structură: (simple, compuse).
Categoriile gramaticale: are grade de comparație: grad pozitiv, grad comparativ (de inferioritate, de egalitate, de superioritate), grad superlativ (relativ (de inferioritate, de superioritate), absolut)
funcții sintactice: predicat verbal, nume predicativ, atribut adverbial, complement circumstanțial.

SINTAXĂ

PROPOZIȚIA este o comunicare cu un singur predicat.

FRAZA este unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții legate între ele după înțeles.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI:

SUBIECTUL este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebările: **cine? ce? despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție?**
Clasificare: subiect exprimat (simplu, complex, multiplu); subiect neexprimat (subînțeles, inclus, reluat, nedeterminat).
PREDICATUL este partea principală de propoziție care arată: **ce face? ce este? cine este? cum este subiectul?**
Clasificare: predicat verbal, predicat nominal.

INTERJECȚIA este o parte de vorbire neflexibilă care exprimă senzații, sentimente, îndemnuri, chemări sau reproduce un sunet din natură.
Se clasifică: după origine (propriu-zise, de adresare, onomatopeice); după formă (simple, compuse).

CONJUNCȚIA este partea de vorbire neflexibilă care indică raportul de coordonare și subordonare între părți ale propoziției, o parte de propoziție și o propoziție sau între două propoziții.
Se clasifică: formă (simple, compuse); raporturile stabilite (coordonatoare: copulative, adversative, disjunctive, conclusive subordonatoare).

Clasificarea propozițiilor:

1. După scopul comunicării: **enunțative, exclamative, interogative.**
2. După structură: **simple (nedezvoltate), dezvoltate.**
3. După aspectul predicatului: **afirmative, negative.**
4. După funcția pe care o îndeplinesc în frază: **principale, subordonate, regente.**

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI:

ATRIBUTUL este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia (pronume, numeral) și răspunde la întrebările: **care? ce fel de? al, a, ai, ale cui? cât? câtă? câți? câte?**
Clasificare: atribut adjectival, atribut substantival, atribut pronominal, atribut verbal, atribut adverbial, atribut interjecțional.
COMPLEMENTUL este partea secundară de propoziție care determină un verb și răspunde la întrebările:
complementul direct: pe cine? ce?
complementul indirect: cui? la cine? la ce? pe ce? pentru cine? pentru ce? de cine? de ce? de la cine? de la ce? cu cine? cu ce? despre cine? despre ce?
complementul circumstanțial: când? unde? cum? din ce cauză? cu ce scop?

VERBUL este partea de vorbire flexibilă, independentă care arată acțiunea, starea sau existența unui obiect și răspunde la întrebările **ce face? ce a făcut? ce va face?.**
Se clasifică: predicative, nepredicative; tranzitive, intransitive.
După aspect: afirmative, negative
Categoriile gramaticale: timp: prezent, trecut, viitor;
persoană: I – singular, plural; II – singular, plural; III – singular, plural; **gen:** masculin, feminin; **număr:** singular, plural; **conjugare:** I, II, III, IV; **mod:** personale (indicativ, conjunctiv, condițional optativ; imperativ); nepersonale (infinitivul, participiul, gerunziul, supinul); diateză: activă, pasivă, reflexivă;
funcții sintactice: predicat.

Lilia Govoranean, Maria Popa, Elena Burla

LIMBA ROMÂNĂ

pentru școlile de învățământ general cu studiere
aprofundată a filologiei

Manual pentru clasa a 9-a a instituțiilor de învățământ general

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2017

УДК 811.135.1-044.85(075.8)

Г 57

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 20.03.2017 р. № 417)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експерти, які здійснили експертизу підручника під час проведення конкурсного відбору проєктів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і дійшли висновку про доцільність надання підручнику грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»:

Андруховіч Олена Георгіївна – вчитель румунської мови та літератури Багринівської ЗНЗ I-III ступенів Глибоцького району Чернівецької області, вчитель-методист;

Пантя Віоріка Михайлівна – вчитель румунської мови та літератури Тернавського НВК Герцаївського району Чернівецької області;

Тодошук Вероніка Георгіївна – асистент кафедри румунської та класичної філології філологічного факультету Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, кандидат культурологічних наук.

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. Говорнян, М. Попа, О. Бурла. – Львів : Світ, 2017. – 248 с.

ISBN 978-966-914-046-0

Підручник призначений для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з румунською мовою навчання. Підручник відповідає вимогам «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» та навчальній програмі з «Румунської мови» для учнів 5-9 класів.

У навчальному змісті підручника використано текстоцентричні підходи, що дає змогу на основі тексту формувати основну комунікативну компетентність учнів.

Запропоновані вправи спрямовані на формування мовних, мовленнєвих, інтелектуальних і творчих умінь дев'ятикласників.

Підручник враховує вікові, психологічні особливості учнів 9-го класу.

УДК 811.135.1-044.85(075.8)

ISBN 978-966-914-047-0

© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., 2017

© Видавництво «Світ», 2017

Dragi elevi!

Vă punem la dispoziție un manual care vă este prieten și vă va conduce în lumea minunată a cărții. Cu străduința voastră personală veți reuși să pătrundeți treptat în universul miraculos al cuvântului rostit și scris. Veți face cunoștință cu moduri diferite de exprimare a gândurilor și sentimentelor, veți descoperi, că orice act de vorbire este o structură complexă, ale cărei elemente componente se intercondiționează și se completează unele pe altele, veți cunoaște logica limbii ca mijloc de comunicare, vă veți deprinde să folosiți limba română corect și conștient.

Manualul este structurat în trei capitole:

1. **Lexic** (se actualizează unele noțiuni cunoscute de voi din clasele anterioare și vă familiarizează cu noțiuni noi din lexic).

2. **Sintaxă** (sintaxa propoziției și sintaxa frazei).

3. **Comunicare și scriere** (vă oferă posibilitatea de a aprofunda cunoștințele despre noțiunile de comunicare, conversație, text, stiluri funcționale ale limbii și tipuri și mijloace de comunicare, cât și redactarea amănunțită, concisă sau selectivă a diverselor texte).

La baza studiului materialului expus, a însușirii noțiunilor gramaticale, stă principiul concentric, conform căruia veți relua, pe un plan superior, noțiuni învățate anterior. Pentru a acoperi obiectivele și competențele programei veți rezolva exerciții de tip analitic (de recunoaștere, de grupare, de motivare, de descriere, de diferențiere) și de tip sintetic (de modificare, de completare, de exemplificare, de construcție). Veți evidenția aspecte ținând de ortografie, de punctuație și de ortoepie. Cu scopul formării competențelor de comunicare veți recepta sau veți produce diverse mesaje (orale sau scrise).

Prin studiul limbii, al gramaticii, vă veți fundamenta științific exprimarea corectă, normele limbii devenind modele de urmat. Ținta finală a studiului limbii române în școală este de a vă forma ca buni utilizatori, vorbitori de limbă română, folosind-o atât ca mijloc de comunicare, cât și ca modalitate de cunoaștere. Omul, cu cât cunoaște mai multe limbi, poate comunica mai ușor cu oameni aparținând unor culturi și medii lingvistice diferite.

În speranța că veți da curs invitației de a pătrunde pe tărâmul interesant al cărții, vă dorim succes în toată activitatea voastră și sperăm că încercarea noastră de a ajunge la sufletele și mințile voastre nu a fost una zadarnică.

Autorii

Lexicul (actualizare)

§ 1. Lexicul (actualizare) Mijloacele de îmbogățire a vocabularului

I. TERMINOLOGIE

Lexicul

- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului:
derivarea
compunerea
conversiunea
- Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:
împrumuturile

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Dacă-i *liniște* în țară,
Noi umblăm cu toți la școală,
Ne jucăm, ne-nveselim,
De lecții ne pregătim.

Doamne, de n-ar fi război...
Ocrotește-ne pe noi
De tancuri, ghiulele și arme,
De mari nenorociri și foame.

Pace vrem, dar nu război!

Noi vrem să avem părinți,
Ca că nu fim oropsiți,
Să avem milă părintească,
Tata să ne ocrotască.

Să nu meargă la război,
Să fie **meru** cu noi.
Cu el noi să stăm la masă,
Să fie stăpân în casă.

Doamne, tare Te rugăm,
În genunchi ne închinăm,
Fie-Ți **milă** dar de noi
Și ne scapă de război.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele evidențiate din textul dat.
2. Stabiliți mijlocul de formare al cuvintelor evidențiate din text.
3. Identificați în text două cuvinte formate prin derivare.
4. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului „*stăpân*” din text (două cuvinte).
5. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului „*pace*”, folosind cuvinte și expresii din text.
6. Anaizați sintactico-morfologic structura „*ne-nveselim*” din textul de mai sus.
7. Numiți gradul de comparație al adverbului „*meru*”.
8. Explicați utilizarea semnelor de punctuație din ultima strofă.

NU UITAȚI!

Pacea își are izvorul în sufletul omenesc. Armonia sentimentelor, liniștea, bunăvoința, răbdarea, dragostea, credința, echilibrul spiritual și energia pozitivă trebuie să le posede fiecare iubitor de pace.

REȚINEȚI!

Vocabularul (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă. Disciplina care studiază lexicul se numește **lexicologie**.

Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte.

Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

Cauzele mai importante care explică evoluția vocabularului sunt:

- dezvoltarea științei și a tehnicii;
- diversificarea vieții culturale;
- schimbările de ordin politic, social și economic; variatele contacte dintre popoare.

În limba română, unele cuvinte sunt **mostenite** din limba latină, altele sunt **împrumutate** din diverse limbi, iar altele sunt **formate** în interiorul limbii.

Schimbările care se produc la nivelul vocabularului îmbracă aspecte diverse – de la arhaizarea treptată a unor cuvinte ori simpla schimbare a unor sensuri până la apariția unor unități lexicale noi, care denumesc obiecte, fenomene, procese, instituții etc. inexistente sau necunoscute anterior. *Totalitatea acestor schimbări alcătuiește dinamica vocabularului.*

REAMINTIȚI-VĂ!

Vocabularul este format din:

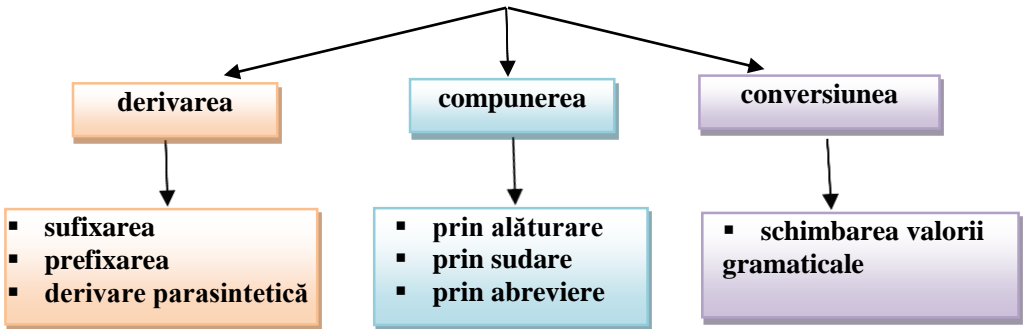
✓ **fondul principal** (nucleu) – cuvinte puține, circa 2000 de noțiuni fundamentale, care stau la baza comunicării, sunt cunoscute și utilizate de către toți vorbitorii; cu frecvență și circulație mare, dar foarte importante.

Exemplu: *om, apă, a merge, a lua, mână...*

✓ **masa vocabularului** – cuvintele limbii care se schimbă cel mai rapid și sunt utilizate limitat sub aspect social, profesional, spațial etc. Categoriile de cuvinte: *arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-științifici, sinonime, antonime, omonime, paronime, jargon, argou*

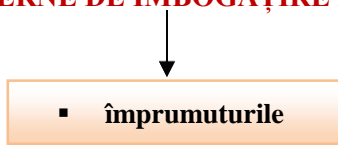
*Mijloace de îmbogățire a vocabularului:
interne – derivarea, compunerea, conversiunea*

MIJLOACELE INTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

Externe – cuvinte provenite din alte limbi (împrumuturile).

MIJLOACELE EXTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A VOCABULARULUI

Familia lexicală sau familia de cuvinte cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

Exemplu: **carte**: *cărturar, cărticică, cărțulie...*

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceleiași domeniu și au trăsături de sens comune.

Exemplu: **câmpul lexical** al cuvântului **carte**: *file, pagini, copertă, cotor...*

EXERCII

1. Schimbați sensul cuvintelor prin înlocuirea literelor subliniate:

car, țoc, casă, dar

2. Formați familia de cuvinte pornind de la rădăcinile cuvintelor: **tânăr, școală, român, a învăța, pădure**.

3. Alcătuiți un text de 10-15 rânduri, în care să integrați și următoarele cuvinte din câmpul lexical al sentimentelor: *milă, plăcere, emoție, întristare, dragoste, regret, bucurie*. Dați-i un titlu potrivit!

4. Identificați din textul de mai jos cele 10 cuvinte care fac parte din același câmp lexical. Menționați care este acesta:

Am intrat în încăpere cu emoție. În față erau două fotolii și, între ele, o canapea. În dreapta, în fața pianului, erau două scăunele. Am privit în direcția opusă: într-un balansoar citea o fetiță și, în dreptul ei, pe pat, bătrâna asculta atent. Lampa de pe noptieră lumina slab. Apoi am observat masa ovală cu șase scaune tapițate, înalte ca niște jilțuri.

5. Găsiți câte un sinonim potrivit pentru fiecare din sensurile verbului a trece, în exemplele date:

- Au trecut trei ani de când a fost în tabără.
- Cu ajutorul medicamentelor, mi-a trecut boala.
- Profesorul și-a trecut elevii în catalog, în ordine alfabetică.
- Mai treci pe la noi când ai timp!
- Orice floare se trece.

6. Copiați textul, înlocuind cuvintele nepotrivite contextului cu paronimele lor:

Am citit cu atenție fragmentul din opera literală. Am identificat în prima prepoziție un numeral ordinar, apoi câteva prenume nehotărâte, dar nu mi-am dat seama că erau, de fapt, adjective pronominale. Testul epic conținea numeroase complimente exprimate prin adverbe prevenite din adjective.

7. Notați ADEVĂRAT / FALS:

- in-**, **i-** sunt variante ale prefixului **in-**; A / F
- sunt derivate cu prefixe cuvintele: *preșcolar, prerie*; A / F
- in-** este antonimul lui **ne-**; A / F
- sunt sufixe diminutive: **-aș, -el, -uț, -iță, -ică**; A / F.

8. Scrieți cum se abreviează denumirile de mai jos:

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române; Uniunea Artiștilor Plastici; Obiecte Zburătoare Neidentificate; Uniunea Europeană; Organizația Națiunilor Unite.

9. Din lista următoare selectați numai cuvintele care pot fi grupate în serii antonime: *atent-neatent; amic-inamic; dușman-inamic; bun-nebun; bun-rău; folositor-util; bolnav-sănătos; cert-incert; greu-gras; milos-caritabil; rău-stricat; egal-inegal; fericit-nefericit.*

10. Alcătuiți o scurtă descriere în care să folosiți antonimele cuvintelor: *soare, lumină, veselie, muncă, zgomot, neliniște.*

NU UITAȚI!

Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

○ Alcătuiți enunțuri în care să utilizați omonimele omofone: *cor – c-or, lor – l-or, nor – n-or, vor – v-or.*

➤ Explicați ortografia acestor omonime.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

○ **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

Cu *legănări* abia simțite și ritmice, încet-încet,
Pe pajiștea din fața casei, caișii, zarzării și prunii,
Înveșmâtați în haine albe se clatină în fața lunii,
Stând gata parcă să înceapă un pas ușor de menuet¹. (*Dimitrie Anghel*)

1. Transcrieți două cuvinte care aparțin *câmpului semantic al pomilor*.
2. Precizați rolul cratimei din structura *încet-încet*.
3. Transcrieți un termen derivat cu prefix.
4. Alcătuiți un enunț în care să demonstrați omonimia cuvântului *lună*.
5. Stabiliți mijlocul de îmbogățire a vocabularului a cuvântului evidențiat din text.
6. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *casă*.
7. Scrieți o minicompunere despre primăvară.

menuet¹ – vechi dans francez, popular, liniștit și plin de grație devenit dans de curte.

§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului. Împrumuturile lexicale (vechi și noi)

I. TERMINOLOGIE

Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului:

- împrumuturi lexicale:
 - vechi
 - noi (neologisme: *lexicale, semantice*)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Clasificarea calculatoarelor

Calculatorul este un ansamblu de componente cu funcționare specifică având ca scop prelucrarea datelor. Componentele ansamblului se împart în două mari categorii:

- *hardware*¹;
- *oftware*².

Calculatorul este o mașină programabilă, cu două caracteristici:

- 1) *răspunde într-un mod bine definit la un set de instrucțiuni bine definite;*
- 2) *execută o secvență de instrucțiuni înregistrată (program).*

Deosebim următoarele *tipuri de calculatoare*:

➤ **calculatorul personal** (*Personal Computer, PC*): un ansamblu de dimensiuni mici, destinat unui utilizator singular. Este utilizat pentru activități curente care nu operează cu cantități mari de date și nu pretind o rapiditate deosebită.

➤ **stația de lucru** (*Workstation*), este un calculator performant destinat unui utilizator singular. Este asemănătoare calculatorului personal, însă dispune de unul sau mai multe microprocesoare puternice și de un monitor performant.

➤ **minicalculatorul**, destinat utilizării multiple, este capabil să deservescă simultan un număr de până la 200 de utilizatori.

- **mainframe**, calculator destinat utilizării multiple, este capabil să deservescă simultan un număr de utilizatori de ordinul miilor.
- **supercalculatorul**, un calculator multiprocesor extrem de rapid, capabil să execute sute de milioane de instrucțiuni pe secundă.

hardware¹ – echipamentul propriu-zis,
software² – instrucțiuni, date care formează programe, aplicații.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Indicați mijlocul de formare al cuvântelor: **minicalculatorul**, **supercalculatorul**.
2. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *programă*.
3. Împărțiți în silabe următoarele cuvinte: *performant*, *computer*, *instrucțiuni*, *simultan*.
4. Indicați antonimele cuvintelor: *se împart*, *un ansamblu*, *secundă*.
5. Selectați cuvintele care aparțin câmpului lexical al cuvântului *calculator*.
6. Transcrieți în caiete cuvintele evidențiate, indicând ce parte de vorbire este fiecare.
7. Descoperiți trei părți de vorbire în cazul acuzativ.
8. Selectați trei verbe la diateza pasivă.
9. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate din exemplul: „**Minicalculatorul este capabil să deservescă simultan un număr de până la 200 de utilizatori.**”
10. Propuneți mijlocul de îmbogățire a vocabularului referitor la cuvintele **hardware** și **software**.

REȚINEȚI!

Între popoare au existat întotdeauna anumite relații: de vecinătate, comerciale, diplomatice. Aceste relații au făcut ca multe cuvinte dintr-o limbă să fie împrumutate în altă limbă.

Poporul român, în decursul istoriei, a venit în contact cu diverse alte popoare, iar limba română a suferit o serie de influențe din partea altor limbi, îndeosebi în domeniul vocabularului și al sistemului de formare al cuvintelor.

Împrumuturile sunt mijloace externe de îmbogățire ale vocabularului și sunt introduse în limba română din alte limbi. Împrumuturile apar ca rezultat al contactului dintre două limbi fiind favorizate de mai mulți factori:

- ✓ vecinătatea geografică;
- ✓ amestecul și conviețuirea unor populații;
- ✓ raporturile culturale, economice și politice.

Împrumuturile pot fi:

- a) **vechi** (din: *slavă*, *turcă*, *greacă*, *maghiară*).
- b) **noi** (din: *franceză*, *engleză*, *italiană*, *germană*, *latină*).

I. **vechi:** provenite din:

- 1) **limba slavă** (*izvor, plug, cocoș, voinic, babă, boier, ieftin*).
- 2) **limba maghiară** (*hotar, vameș, viclean, oraș, gazdă, gând*).
- 3) **limba turcă** (*baclava, iaurt, zarzavaturi, chirie, halva*).
- 4) **limba greacă** (*dușman, frică, tacticos, proaspăt*).

II. **noi:** vin din:

- 1) **franceză** (*elev, cafe-bar, bleu, bleumarin, a soluționa*).
- 2) **engleză** (*stand-by, talk-show, hobby, voler*).
- 3) **germană** (*crenvurști, foen, iceberg, manager*).
- 4) **italiană** (*pian, spaghete*).
- 5) **latină** (*grație, colocviu, insulă*).

Împrumuturile pot fi făcute pe cale **directă** și pe cale **indirectă**.

Împrumuturi noi efectuate:

a) **pe cale directă**, ceea ce presupune un contact nemijlocit între populații cu limbi diferite. Pe calea directă, cunoscută și sub numele de **cale orală**. Datorită caracterului popular, au pătruns în limba română o serie de cuvinte slave și maghiare, iar mai rar, cuvinte turcești și grecești.

Din latina savantă:

ager, agil, bătrân, veteran, clar, colocviu, insulă.

Din franceză:

influență, inventar, a soluționa, recensământ, mesager, parfum, elev, antreu, cafe-bar, bleu, bleumarin, abajur, apel, celibatar, circumstanță, importantă, opinie, voiaj, sacrificiu.

Din italiană:

operă, capod, operă, bancă, contabil, bilanț, pian, scadență, bariton, solfegiu, mandolină, spaghete.

Din germană:

rucsac, fassung, haltă, foraiabăr, boiler, gater, bliț, procură, prodecan, cremvuști, bomfaiier, bormașină.

Din rusă:

combinat, agregat, mecanizator, agrotehnică, procuratură.

Din engleză:

talc-shou, mass-media, stres, campus, spiker, pickup, motel, radar, corner, meci, fault, dribbling, design, miting.

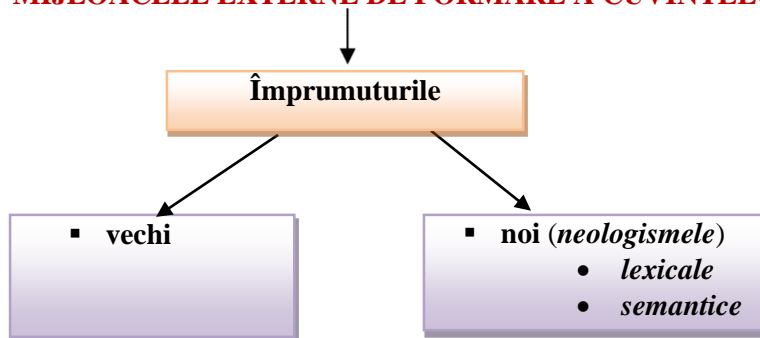
b) **pe cale indirectă** – prin intermediul cărților și al scrisului, în general. Pe calea indirectă, care are un caracter cult, livresc, au apărut în limba română o serie de cuvinte slave, care au fost urmate, în secolul al XVI-lea, de împrumuturi de origine latină și greacă, prin scrierile cu caracter istoric.

Din grecească:

termeni religioși de origine grecească: *acatist, arhiepiscop, catapeteasmă, ctitor, iconostas, mănăstire, mătanie, mitropolie, paraclis, parastas, patrafir, protopop, patriarh, psaltire, satană, smirnă* etc.

din engleză: s-a înregistrat atât indirect, prin intermediul împrumuturilor din franceză (*biftec, dancing, spicher*), pentru doamnă s-a folosit franțuzescul *madame*;
din germană: (*boiler, cocs*) sau prin filieră **rusă** (*motoplug, buldozer, radiolocație*).

MIJLOACELE EXTERNE DE FORMARE A CUVINTELOR

Neologismele sunt cuvinte noi împrumutate din alte limbi sau create în interiorul limbii prin derivare sau compunere având obligatoriu un component neologic.

Exemple: *liceu, tractor, seism, metrou, dolar, inginer, secol, oxigen, șampon, whisky, fotbal, box. talc-shou, mass-media*

Mass-media – mijloace de informare în masă

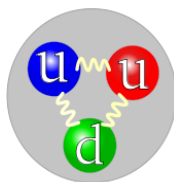
Etimologie din engl.: **Mass** – masă de oameni, public;

Media – mijloc de comunicare.

AFLAȚI MAI MULT!

Lista de mai jos cuprinde câteva exemple de *neologisme din limba română*. Se indică și anul aproximativ al apariției lor în limba de origine. În prezent o parte din acești termeni au intrat în uzul curent și nu mai sunt considerați neologisme.

- *robot* (1923);
- *genocid* (1943);
- *laser* (1960);
- *quark* (1964);
- *gaură neagră* (1968);
- *blog* (1998).

quark

robot

EXERCIȚII

1. Grupați următoarele cuvinte în împrumuturi vechi și noi: *basma, belșug, blues, buche, celibatar, cocs, contabil, gingas, halva, important, lefter, opinie, proroc, supermarket, trio, zdravăn*.

2. Găsiți sinonime neologice pentru cuvintele: *împrejurare, molipsitor, a îmbunătăți, groază*. Alcătuiți cu ele enunțuri.

3. Subliniați sensul corect asociat următoarelor neologisme:

specios – înșelător / special;

fortuit – forțat / întâmplător;

salutar – care merită să fie salutat / salvator;

solicitudine – cerere / atitudine plină de grijă față de cineva;

mutual – reciproc / pe tăcute.

4. Construiți șase enunțuri în care să utilizați cuvinte împrumutate care aparțin câmpului lexical al cuvântului „calculator”.

5. Scrieți formele de plural ale următorilor termeni: *parfum, colocviu, voiaj, sacrificiu, boiler, pian, spiker, picup*.

6. Grupați cuvintele următoare în împrumuturi vechi și noi: *altitudine, asasin, letopiseț, paradis, veac, voievod*.

7. Alcătuiți formele de feminin ale următorilor termeni neologici: *baroc, echivoc, analog, poliglot, bleumarin, dribbling, design*.

8. Folosiți-vă de dicționarul de sinonime și continuați șirul sinonimelor cuvintelor de mai jos:

Ziar – cotidian, gazetă, jurnal

Revistă – publicație, periodic

NU UITAȚI!

Deschide calculatorul ori cartea, ca să înveți ce au gândit alții; închide calculatorul sau cartea, ca să gândești tu însuși / însăși!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Memorizați ortografia următoarelor împrumuturi neologice:

talk-show

hobby

manager

spaghete

bleumarin

wisky, bleu.

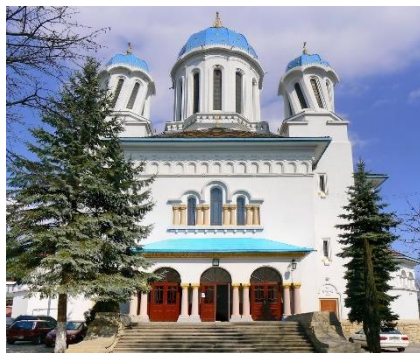
IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

○ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Biserica, locaș de rugăciune, se mai numește „casa lui Dumnezeu”, iar după nevoile pe care le slujește se numește biserica Parohială, în care se îmbisericesc creștinii dintr-o parohie; biserica de cimitir, în care se fac slujbele de pomenire a morților; biserica mănăstirească, în care se îmbisericesc călugării dintr-o mănăstire, și episcopie (ori

mitropolie), căreia în vremurile mai noi i se zice *catedrală*, în care se află scaunul *arhieresc* al *chiriarhului* unei *eparhii*.

- Consultați DEX-ul și descoperiți din care limbi își au originea *termenii religioși* din textul de mai sus.
- Ce știți despre sărbătorile religioase?
- Alcătuiți câteva enunțuri despre biserica din satul vostru, folosiți arhaisme.

Soborul Sfântul Nicolae din Cernăuți

§ 3. Neologismele (actualizare). Rolul neologismelor în dezvoltarea sinonimiei

I. TERMINOLOGIE

- **neologisme:**
 - *neologisme lexicale*
 - *neologisme semantice*
- **calcurile**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Natura

Natura, în sens larg, este *echivalent* cu lumea materială, universul fizic, universul material sau, simplu, în termeni populari – „Mama natură”; *fenomenele* lumii înconjurătoare, lumea *anorganică* și *organică*.

„Natura” se referă la totalitatea lucrurilor și ființelor din univers, lumea fizică înconjurătoare, cuprinzând *vegetația*, formele de *relief*, *clima*, la fenomenele fizice și la viață, în general. Termenul nu *include* obiectele *artificiale*, create de om sau *realizate* printr-o acțiune de orice fel a omului.

De asemenea, natura se deosebește de ceea ce denumim *spiritual* sau *supranatural*. Ca dimensiune, natura poate exista de la nivel *anorganic* până la nivel *galactic*.

Cuvântul își are originea în latinescul „*natura*”.

Având utilizări variate, astăzi cuvântul „*natură*” se poate referi la *regnul* vegetal sau animal, precum și la felul în care anumite lucruri lipsite de viață *interacționează* cauzând fenomene fizice sau *geologice*, sau legate de materie și energie.

Totalitatea acțiunilor omului care influențează natura sunt cuprinse într-un factor *antropic*.

Natura poate fi *generic* înțelesă ca fiind constituită din: Pământ, viață, *ecosistem*, frumusețea naturii, materie și energie, sau chiar natura aflată dincolo de planeta Pământ.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate? Clasificați-le!
2. Stabiliți mijlocul de formare al cuvintelor: *anorganică*, *supranatural*, *interacționează*, *ecosistem*.
3. Numiți antonimele structurilor: *obiectele artificiale*, *regnul vegetal*, *fenomene fizice*.
4. Analizați sintactic și morfologic enunțul: *Cuvântul își are originea în latinescul „natura”*.
5. Găsiți sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *echivalent*, *anorganică*, *include*, *vegetația*, *generic*.
6. Realizați structura cuvântului *supranatural*.
7. Precizați rolul cuvintelor evidențiate din textul de mai sus.
8. Completați spațiile punctate din enunțurile de mai jos cu sinonime ale substantivului *grai*: a) Am strigat toți într-un b) Vorbim toți aceeași

Neologismele în limba română contemporană

Orice progres realizat de societatea omenească aduce cu sine folosirea unor cuvinte noi, fie împrumutate din alte limbi, fie create prin mijloacele proprii ale limbii (*derivare*, *compunere*). Cuvântul *apoeitic* e alcătuit în limba noastră din prefixul neologic „*a*” și cuvântul *poetic*, împrumutat din franceză. Astfel de cuvinte noi se numesc *neologisme*.

REȚINEȚI!

Neologismele sunt cuvinte împrumutate din alte limbi sau recent create în limba română prin mijloace proprii, interne.

Au rol:

- de îmbogățire a vocabularului;
- de modernizare;
- de nuanțare a exprimării.

Numeroase neologisme sunt strâns legate de progresul științei și tehnicii, denumind realități din aceste domenii: *audiovizual, atom, cibernetică, computer, telefon, radio etc.* (exemple de neologisme din domeniul informaticii.)...

Sunt considerate neologisme mai ales împrumuturile din *limbile apusene* și din *limba latină* din *epoca modernă*, cu începere din prima jumătate a secolului al XIX-lea (*bacalaureat, pasaj, pastel, cartograf, coeziune, a developa, garderobă basorelief, campion, glaspapir, laitmotiv, oberliht, conveier, radiolocație, camping*) etc

Se disting două tipuri de neologisme:

- a) **neologisme lexicale;**
- b) **neologisme semantice.**

Neologismele lexicale sunt cuvinte noi care pot fi împrumuturi lexicale neologice sau creații neologice.

În categoria **neologismelor semantice** intră noile sensuri ale cuvintelor existente în limbă:

- oportunitate* – (folosit cu sensul *ocazie*);
- a promova* – („a lansa pe piață, prin acțiuni de publicitate”).

Apărute din necesități de comunicare, neologismele denumesc noțiuni, obiecte și fenomene din toate domeniile vieții materiale și spirituale, în special în limbajul tehnico-științific, cu scopul de a-l moderniza și îmbogăți. Pătrunderea lor în lexic se face pe două căi:

- a) *sub formă de împrumuturi;*
- b) *prin creații proprii ale limbii.*

AFLAȚI MAI MULT!

Termenul „**neologism**” (fr.neologisme), creat din elemente de compunere grecești (*neo* „nou” și *logos* „cuvânt, termen”), desemnează orice cuvânt recent, împrumutat dintr-o limbă străină sau creat prin mijloace proprii.

NU UITAȚI!

Neologismele imprimă prospețime exprimării, contribuie la modernizarea limbii, la dezvoltarea sinonimiei și oferă spațiu de manevră stilistică.

EXERCIIU

1. Folosindu-vă de Dicționarul de neologisme, explicați semnificațiile următoarelor neologisme: *literă, fabulă, reșou, capodoperă, spaghetti, computer, penalty, chec, a aborda, hamburger.*

2. Stabiliți corespondența semnificațiilor neologismelor date cu sinonimele lor:

etern	pedeapsă
inocent	taină
asasin	călătorie
mister	nevinovat
sanctiune	veșnic
voiaj	ucigaș

3. Continuați șirul început cu 15 neologisme din domeniul tehnicii: *computer, laser, cip, robot, blog, informatică, design...*

4. Identificați sinonimele neologice ale cuvintelor date:

crăpătură	soartă
ceresc	cinste
împrejurare	nesigur

Pentru informare: onestitate, fisură, incert, destin, circumstanță, celest.

5. Indicați neologismele din lista dată: *arc, accepta, amical, antipatiza, arhiștiut barbă, binișor, biserică, bor, bundiță, bunic, carte, cămară, cânta, coasă, cord, decupla, detestabil, doctor, dușmănie, eminent, emițător, frate, frumos, garaj, ger, gheață, ghețuș, ghinion, guriță, hardughie, horă, inalienabil, inamic, indispoziție, inimă, încet, îngrijora, învățatură, joc, jucărie, kilogram, kiwi, lent.*

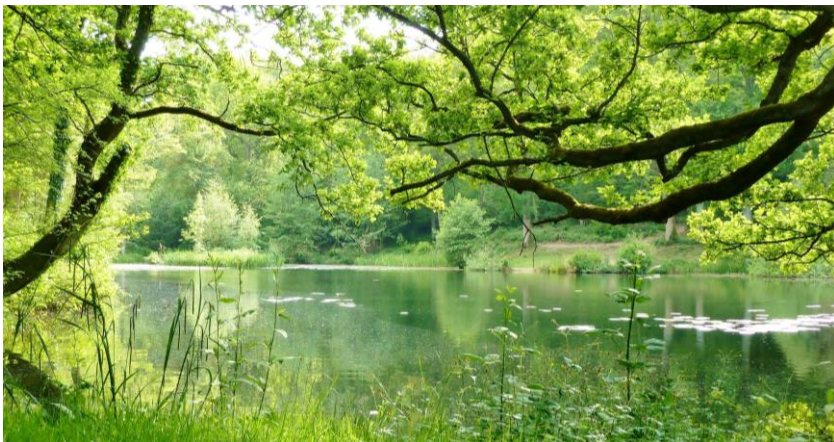
6. Transcrieți neologismele de mai jos conform ordinii din dicționar: *gigantic, contribuție, celebru, fantezie, precaut, favorabil, handicap, tortură.*

7. Folosiți-vă de Dicționarul de sinonime, găsiți sinonime neologice pentru următoarele cuvinte și alcătuiți enunțuri cu ele: *nevinovat, soartă, adâncime, amănunt.*

8. Precizați domeniile cărora le aparțin următorii termeni neologici: *ecuație, epitet, peninsulă, acid, clorofilă, prizmă, stic, monitor.*

9. Transcrieți în ordine alfabetică neologismele ce urmează împreună cu explicațiile lor: *mat* (germ) = fără luciuri, *imens* (fr.) = foarte mare, *porțelan* (germ) = material ceramic alb, *imobil* (lat.) = nemișcat, *diafan* (fr.) = fin, delicat.

10. Dați 6 exemple de neologisme din domeniul informaticii. Alcătuiți cu ele enunțuri după tabloul dat.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ În cazul unor **neologisme** utilizate frecvent, trebuie evitate anumite greșeli în scriere și pronunțare, ca în situațiile următoare:

anticameră (din it. *anticamera*, fr. *antichambre*) – camera de așteptare (nu *antecamera*); **a asambla** (nu *ansambla*);

bleumarin (nu *bleumaren*); **contor** (nu *contoar*),

a (se) enerva (nu *inerva*, care are sensul de excitare a unui organ sau tesut);

ostatic (nu *ostatec*),

manager (pronunțat cum se scrie, și nu *meneger*),

proroc (nu *prooroc*).

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

○ **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

Sistemul bancar are capacitatea să *finanțeze* atât proiecte simple, cât și proiecte de anvergură¹, în pofida *crizei economice* globalizate, a declarat, președintele Băncii Naționale Ucrainene.

Niciun proiect de anvergură nu se poate realiza fără *credit*. Deși ne aflăm într-o *criză globalizată*, deși există destul de multe semne de întrebare cu privire la viitor, putem spune cu certitudine că sistemul bancar din Ucraina are capacitatea să

finanțeze atât proiecte simple, cât și proiecte mari. Nu se face public, dar, de fiecare dată când apare un *proiect* mare și se organizează *licitație*, surpriza este destul de mare când vedem câte bănci se înscriu ca să facă *oferte* pentru acel proiect, proiect care durează 10-15-20 de ani.

1. Explicați, cu ajutorul Dicționarului de neologisme, cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
2. Alcătuiți enunțuri cu structurile: *sistem bancar, proiecte simple, fără credit*.
3. Alcătuiți un dialog despre Banca Națională Ucraineană.
4. Ce știți despre Banca Națională a altor țări?

anvergură¹ – făcut pe plan mare, vast.

§ 4. Tipuri de dicționare

I. TERMINOLOGIE

- **Dicționare:** *explicative*
etimologice
enciclopedice
bilingve / multilingve
celebre etc.

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Părinții – leagănul copilăriei

Una dintre cele zece porunci Dumnezeuiești glăsuiește „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ”. Părinții sunt ființele cele mai apropiate sufletului *nostru*. Ei ne-au dat *viață* și toată viața lor o consacră nouă. Câte *nopti* nedormite! Câte visuri neîmplinite! Și toate în numele *dragostei* față de noi, copiii, care le vom rămâne datori toată viața.

Mama m-a alinat, a stat la căpătâiul meu zi și noapte, rugându-se la bunul Dumnezeu să mă ocrotească. Alături de ea am făcut primii pași; de la ea am învățat *limba* maternă, silabisind fiecare *cuvânt*. Ea merită cel mai scump viitor, cel mai mare *respect*, cea mai mare atenție.

Tata... Omul blând care trece prin atâtea greutăți pentru a ne crea condiții favorabile. Pentru mine el înseamnă totul: *prieten, frate, ocrotitor*. E un om generos care e în stare să facă doar lucruri bune.

De-ar fi ca fiecărui om pe pământ să i se împlinească câte o dorință, eu mi-aș dori să-mi văd părinții fericiți. Le-aș dori părinților mei ca bunul Dumnezeu să-i aibă în paza Sa, o viață îndelungată și însoțită de surprize plăcute – le-au meritat din plin.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTIŢELE!

1. Găsiți antonimele cuvintelor evidențiate din primul alineat, folosind, după necesitate, dicționarele respective.
2. Găsiți sinonimele cuvintelor evidențiate din alineatul al doilea, folosind dicționarele de sinonime.
3. Alcătuiți exemple cu cuvântul *copii* în care să demonstrați omonimia acestui cuvânt.
4. Stabiliți neologismele din text. Numiți sinonimele lor.
5. Care sunt mijloacele de formare a cuvintelor din text: *nedormite, neîmplinite, ocrotitor*?
6. Extrageți din text două verbe la modul indicativ și două verbe la modul conjunctiv.
7. Analizați sintactic și morfologic propoziția „*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta*”.
8. Explicați cu ajutorul DEX-ului înțelesul cuvântului *generos*.

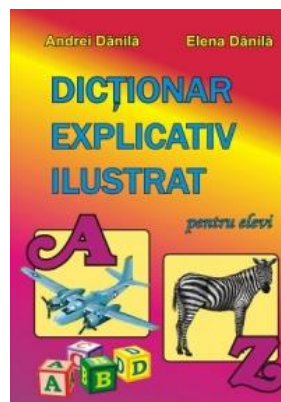
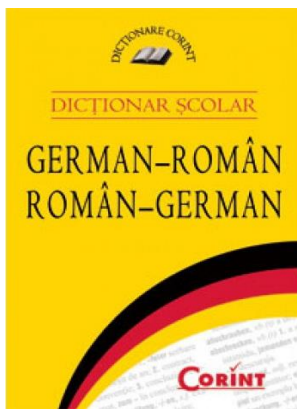
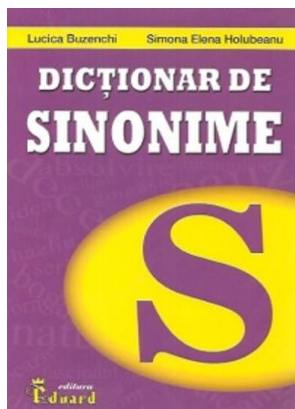
REȚINEȚI!

Dicționarul constituie unul dintre instrumentele fundamentale pentru înțelegerea și interpretarea sensului cuvintelor. Cu ajutorul lui sensul unui cuvânt se poate descrie, se poate învăța și se poate utiliza corect.

Decideți în care dintre următoarele situații dicționarul poate fi de folos:

- pentru a ști exact ce înseamnă un cuvânt;
- pentru însușirea unor cuvinte noi, necunoscute;
- pentru a nuanța și ameliora cunoașterea unor sensuri.

Tipurile de dicționare:

- **dicționarele explicative** sunt dicționarele care explică (definesc) principalele *sensuri ale cuvintelor*: Dicționarul limbii române literare contemporane (DLRLC, 1955-1957), Dicționarul limbii române moderne (DLRM, 1958), Dicționarul explicativ al limbii române (DEX, 1975, reeditat în 1996);

- **dicționarele etimologice** sunt dicționarele care stabilesc istoria cuvintelor, respectiv originea, evoluția formei și a sensului lor: *Dicționarul limbii române* (DA, 1913-1949, scris până la litera L), continuat de *Dicționarul limbii române*, serie nouă, (DLR, 1965-1975);
- **dicționarele enciclopedice** oferă nu numai informații lexicale, ci și informații culturale, istorice, științifice, politice, însoțite de ilustrații (fotografii, hărți, scheme etc.);
- **dicționarele speciale** sunt cele în care cuvintele sunt alese și prezentate dintr-un punct de vedere particular: *Dicționar de neologisme* de Fl: Marcu și C. Măneacă, *Dicționar de sinonime* de Mircea Seche și Luiza Seche, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* etc.;
- **dicționarele bilingve și multilingve** pentru uzul celor care studiază limbi străine, al traducătorilor etc.;
- **dicționarele tematice:** de scriitori, opere sau personaje literare, de medicină, de muzică etc.

AFLAȚI MAI MULT!

Dicționarele celebre

Toată lumea a auzit de **dicționarele Larousse**. Pierre Larousse (1817-1875) a fost un editor francez de cărți școlare și un autor de dicționare. Numele său a devenit emblema unei activități de editare a unor dicționare de bună calitate. Se spune frecvent: „Am consultat un *Larousse*”. Substantivul propriu este folosit în locul celui comun, numele autorului desemnând opera.

NU UITAȚI!

Dicționarul reprezintă un instrument normativ-educativ fundamental și accesibil.

EXERCITII

1. Căutați în dicționar sensul următoarelor perechi de cuvinte; alcătuiți cu ele propoziții: *familial – familiar, eminent – iminent, minier – minier, numeral – numerar, originar – original, literar – literal, temporar – temporal*. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele *eminent – iminent, minier – minier, numeral – numerar*.
2. Verificați corectitudinea perechilor de cuvinte recurgând la „*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*” sau la „*Indreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române*.” Coperți – coperte, căpșune – căpșuni, remărci – remarce, repercusiune – repercursiune, funeralii – funerarii, pluraluri – plurale.
3. Explicați sensul adjectivului compus *normativ-educativ* cu ajutorul unui dicționar; explicați sensul termenului *accesibil* conform cunoștințelor voastre; folosiți dicționarul pentru a verifica explicația pe care ați formulat-o.
4. Căutați în *DEX* sensurile posibile pe care le pot avea cuvintele *limbă, pâine*.

5. Selectați dintr-un dicționar zece neologisme care se scriu diferit de pronunția lor și zece neologisme care se scriu așa cum se pronunță, deși în limba de origine se scriu diferit.

6. Căutați în **Dicționarul explicativ (DEX)** sensurile mai importante ale verbelor: *a acoperi, a (se) adapta, a ajunge, a ajuta, a (se) albi, a avea, a cârpi, a da, a dormi, a doști, a face, a istorisi, a învăța, a lua, a merge, a petrece, a pierde, a pica, a veni.*

7. Căutați într-un dicționar sensul următoarelor formule internaționale care provin din limba latină: *magna cum laude, nota bene, ad litteram, ad libitum.*

○ Găsiți și alte formule internaționale din aceeași categorie.

8. Termenul „*curriculum*” folosit în limbajul didactic înseamnă *programă*. Explicați sensul formulei cu circulație internațională **curriculum vitae** (C.V.), precum și al fiecărui element care o alcătuiește.

9. Formula „*memorie de elefant*” este frecvent folosită. Explicați sensul ei. Verificați folosind un dicționar al limbii franceze. (*Petit Robert*)

10. Găsiți câmpul lexical al cuvintelor (*câte 2 cuvinte*) propuse: (*lexic tematic*) *ziar, revistă, carte, televiziune, radio, cinema.*

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

În ortografierea neologismelor adoptate de limbă româna funcționează două principii:

• **principiul fonetic** pentru neologismele pătrunse mai demult sau cu o circulație foarte mare; conform acestui principiu, cuvintele se scriu așa cum se aud;

• **principiul etimologic** pentru neologismele pătrunse mai recent; conform acestui principiu, cuvintele se scriu diferit de pronunțarea lor, așa cum se scriu în limba din care provin.

▪ Stabiliti cum se ortografiază următoarele neologisme:

aisberg – aiceberg	ofsaid – offside
vizavi – vis-a-vis	hobi – hobby
șou – show	miting – meeting
dizel – o diesel	angro – en gros

Numele proprii românești se scriu, în general, așa cum se pronunță. Există însă și excepții:

- unele pentru că posesorii lor și le-au ortografiat într-un mod propriu care trebuie respectat: Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu etc.;
- altele, pentru că numele respectiv are origine străină: Costache Negruzzi, Al. Rosetti.

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române conține o listă de „Nume proprii de persoane”.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

○ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

„Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci până la adânci bătrânețe că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri, și a urmașilor urmașilor voștri, în veacul vecilor”. (Barbu Ștefănescu Delavrancea – „Apus de soare”)

Anul 1457 – Începutul domniei lui Ștefan cel Mare.

În timpul domniei lui, care a durat 47 de ani, a reorganizat administrația, **a impulsionat** comerțul și a refăcut sistemul de apărare a țării. A dus lupte pentru independență împotriva mai multor vecini, cum ar fi Imperiul Otoman, Regatul Poloniei și Regatul Ungariei. Din acea epocă datează primele cronică, ca și mănăstirile pictate în „stilul moldovenesc”. Au fost zidite 44 de mănăstiri și biserici, conform tradiției, după fiecare luptă câștigată.

Pentru dârzenia și spiritul de jertfă cu care a apărat Ortodoxia, Biserica Ortodoxă Română l-a **canonizat** în anul 1992, Sf. Voievod Ștefan cel Mare, fiind prăznuit în data de 2 iulie.

Ștefan cel Mare

1. Explicați cu ajutorul DEX-ului sensurile cuvintelor evidențiate din text.
2. Precizați etimologia cuvântului *prăznuit*.
3. Transcrieți un termen derivat cu prefix.
4. Alcătuiți un enunț în care să demonstrați omonimia cuvântului *care*.
5. Stabiliți mijlocul de îmbogățire a vocabularului a cuvintelor evidențiate din text.
6. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *domn*.
7. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului *țară*.
8. Scrieți o minicompuere despre Ștefan cel Mare, folosind arhaisme.

§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu (de bază), (denotativ); sensul secundar și sensul figurat (conotativ)

I. TERMINOLOGIE

- **sensul denotativ:**
 - propriu (de bază)
 - secundar (derivat)
- **sensul conotativ:**
 - sensul figurat (suplimentar)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Închinare

Asemeni *ramului* ce ține
Lumina fructului în pom,
Cuvântu-i *osul* sfânt pe care
Trăiește sufletul în om.

Au poți să-ți uiți pe-*o clipă* graiul,
Cum ai uita niște amintiri?
Fără de grai – ca fără casă:
În ce trăiești? Cu ce *respiri*?

Câți au călcat străini pe-aceia
În *veacuri* ce au asfințit,
Ei n-au ochit numai pământuri –
Și-n graiul nostru *au ochit*.

Să-ți fie-atât de drag cuvântul
Încât, atunci când îl *rostești*,
Să crezi că însuși Eminescu
Ascultă ce și cum vorbești...

(Vasile Romanciuc)

De-aceea-n veacuri zbuciumate
(Destinul nu ne-a răsfățat),
Strămoșii, apărându-și țara,
Și graiul și l-au apărat.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Explicați cu ajutorul DEX-ului înțelesul cuvintele *osul*, „*au ochit*”.
2. Analizați sintactic enunțul „*Cuvântu-i osul sfânt pe care / Trăiește sufletul în om.*”
3. Explicați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din text?
4. Extrageți din text două verbe la modul indicativ și două verbe la modul conjunctiv.
5. Efectuați analiza fonetică a cuvântului *ochit*.
6. Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului „-i” din enunțul „*Cuvântu-i osul sfânt...*”
7. Ce trăsături lexicale comune au cuvintele evidențiate?

REȚINEȚI!

Cuvintele sunt **materiale de construcție** ale limbii. Când sunt îmbinate în propoziții și în fraze, cuvintele sunt interdependente supunându-se anumitor reguli gramaticale.

Alcătuirea unei propoziții aparține sintaxei, dar se realizează în general cu contribuția morfologiei.

Pentru a comunica între ei, oamenii se folosesc de cuvinte.

Cuvintele sunt îmbinări de mai multe sunete care au un înțeles. Acestea au o **formă**, adică un înveliș sonor, și **un conținut** (*un înțeles, un sens*).

În cuvântul *elev*: **forma** sonoră este alcătuită din patru sunete *e, l, e, v*;
sensul lexical – „*persoana care învață într-o școală*”.

NOTĂ!

Cuvintele flexibile care *se declină* sunt înscrise în dicționar la *nominativul singular*.
Cuvintele care *se conjugă* sunt înscrise în dicționar la *infinitiv prezent*.

Pentru a face posibilă comunicarea în cursul vorbirii forma inițială a cuvintelor se modifică.

Se știe că o mare parte din cuvinte nu au un singur *sens lexical*, ci două sau mai multe sensuri. În asemenea cazuri:

- unul dintre ele este *cel mai răspândit* și cel mai frecvent și se numește *sensul lexical de bază* al cuvântului, iar celelalte – *sensuri lexice secundare*.

Exemplu: *a citi* are:

sensul de bază – a lua cunoștință de conținutul unui text;

sensuri secundare – *a descifra* o piesă muzicală, *a învăța*, *a studia*.

Sensul figurat al cuvintelor este mai puțin obișnuit și este atribuit de scriitori unor obiecte, acțiuni sau însușiri.

Astfel, *sensul propriu* al cuvintelor:

- *picioar* – unul din *membrele inferioare* ale corpului omenesc sau unul din membrele celorlalte viețuitoare;

- *gura* – *cavitatea* din partea anterioară a capului oamenilor și animalelor prin care sunt introduse alimente în organism!

Acestea sunt sensuri proprii ale celor două cuvinte.

Iar în versurile: „*Pe-un picior de plai / Pe-o gura de rai*”

nu mai poate fi vorba de aceleași sensuri, ci de *sensuri figurate*, de *metafora* care sugerează *frumusețea peisajului* în care intră și *aspectul de culme domoală situată între munți*.

Cuvintele cu sens figurat se folosesc în operele literare pentru a se obține efecte stilistice cât mai sugestive.

SENSUL CUVINTELOR ÎN CONTEXT:

I. Sens denotativ

Sens denotațiv este sensul fundamental propriu (de bază) al cuvintelor, relativ stabil, pentru toți vorbitorii.

(masă – „obiect cu patru picioare, cu o suprafață plană, cu o anumită destinație”).

Sensul propriu (de bază) – cuvânt ce trezește în minte *imaginea obișnuită* a unui obiect. **Exemplu:** *Pe umeri pletele-i curg râu...* (George Coșbuc); (*umăr* – parte a corpului omenesc).

Sensul propriu (secundar) – sens al cuvântului ce trezește în mintea ascultătorului *imaginea unui obiect sau a unei acțiuni prin analogie (asemănare)* cu sensul propriu. **Exemplu:** *Pe umerii obrajilor i se prelingeau boabe mari de lacrimi.*

Sensul denotativ reunește elementele semantice non-subiective, identificabile în afară de context. Denotația reprezintă clasa tuturor referențelor posibili.

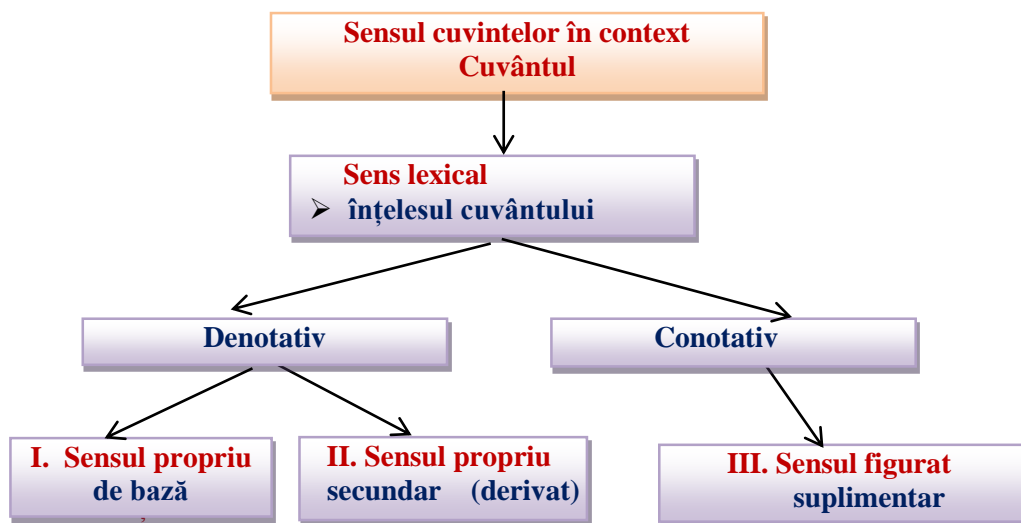
I. Sens conotativ

Sensul conotativ reprezintă sensurile secundare și figurate ale unui cuvânt. Toate tipurile de conotații au în comun faptul că se delimitează de denotație și depind de context.

Sensul denotativ al cuvântului *leu* – „animal de un anumit tip, cu anumite caracteristici”.

Sensul conotativ – „caracteristici excepționale” („curaj, noblețe, putere”): „*Ion se luptă ca un leu.*”

Sensul figurat – sens neobișnuit, impropriu, nou ce creează o imagine neașteptată: „*Pe ai țării umeri dalbi...*” (Vasile Alecsandri)

Cuvântul este un mister. Ca să descifrezi acest mister trebuie să descoperi cât valorează fiecare vorbă într-o carte!

EXERCIȚII

- Căutați în **Dicționarul explicativ (DEX)** sensurile mai importante ale:
 - substantivelor:** *acord, acțiune, adaptare, braț, brazdă, cârlig, ceas, dorință, drăgaică, element, inimă, istorie, loc, ochi, piatră;*
 - adjectivelor:** *acru, activ, adânc, alb, breaz, bun, drag, drept, dulce.*
- Selectați cuvintele care capătă sens figurat în textul următor și explicați semnificația lor:

*Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
În curând și el apare pe-orizontul aurit,
Sorbînd roua dimineții de pe câmpul înverzît.* (Vasile Alecsandri)

4. Stabiliți care dintre expresiile de mai jos sunt folosite cu sens conotativ:
adâncul veacurilor, pleava societății, brațul râului, inimă de aur, sentimente adânci, gândul zboară, a construi planuri.
5. Scrieți într-o coloană îmbinările cu sens propriu și în alta îmbinările cu sens figurat:
fundul căldării, lumina tiparului, gura sobei, pod de fier, logică de fier, gura-leului, pădure de argint, inel de argint, inima cântă, corul cântă.
6. Precizați cu ce sens sunt întrebuințate cuvintele evidențiate din exemplele:
 - a) Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo **limbă**,
Ce cu-a turmelor pășune a ei patrie și-o shimbă,
La pământ dormea ținându-și căpătâi mâna cea dreaptă... (*Mihai Eminescu*)
 - b) L-am văzut umblând prin târg cu **cotul** subsuoară, după cumpărat sumani. (*Ion Creangă*)
 - c) **Ochiurile** de apă stătută înghețaseră.
7. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți cuvintele de mai jos:
 - a) cu sens denotativ;
 - b) cu sens conotativ.

Cap, brațe, inimă, scrisoare, a fura, pană, aur.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Explicați utilizarea semnelor de punctuație din următoarele versuri:

1. „– Codrule, codruțule,
ce mai faci, drăguțule?
– Iar, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolul ascult...” (*M. Eminescu*)
2. „O, ramâi, ramâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult...” (*M. Eminescu*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

- **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**
„De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Și-auzi mândra **glăsuire** a pădurii de argint;
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul **tămâiet**.
Pare că și trunchii vecinici poartă suflute sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă,
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint,
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind...” (*Mihai Eminescu*)

1. Scrieți câte un antonim pentru cuvintele: *departe, albind, întuneric*.
2. Găsiți câte un sinonim neologic pentru cuvintele din text: *vecinici, vrajă*.
3. Precizați tipul de subiect din sintagmele: „*De treci codri de aramă...*”; „*trunchii vecinici poartă suflete sub coajă*”.
4. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului *pădure*.
5. Selectați din text cuvintele cu sens conotativ și lămuriți semnificațiile lor.
6. Folosiți, într-un enunț, cuvântul *izvoare* cu alt sens decât cel din text.

§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical

I. TERMINOLOGIE

- **sensul lexical:**
 - *denotativ*
 - *conotativ*
- **sensul gramatical**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Luceafărul poeziei române

Considerat Luceafărul poeziei române, Mihai Eminescu a ridicat limba română pe culmile expresivității, reușind să-i scoată în evidență valoarea și bogăția mijloacelor de exprimare și *frumusețea*, în așa fel, că poeziile sale nu se pot traduce în nici o altă limbă, care să redea *delicatețea* trăsăturilor *sufletești* sau frumusețea naturii.

În opera sa, atât în poezie cât și în proză, codrul, marea, râul, luna, sunt idei, divinități, nu fenomene; fenomen este doar omul. A slăvit țăranul, care respectă natura și legile ei.

Însetat de a cunoaște viața, natura, sub toate aspectele, urmează diverse trupe de teatru pe drumurile țării, culegând materiale pentru creația sa de mai târziu.

Îl cunoaște pe Ion Creangă... Între cei doi s-a născut una dintre cele mai desăvârșite prietenii cunoscute în istoria noastră literară.

Eminescu este cel mai mare poet pe care l-a avut și-l va avea *vredată*, poate, pamântul *românesc*.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Analizați structura cuvintelor evidențiate.
2. Găsiți sinonimele cuvintelor: *vreodată*, *veșnic*.
3. Numiți gradul de comparație al adjectivului *cel mai mare*.
4. Selectați două verbe la modul indicativ, perfectul compus.
5. Explicați scrierea prin cratimă a ortogramei *și-l*.
6. Identificați valoarea morfologică a verbului *a exista* în ultima propoziție.
7. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului *cer*.
8. Stabiliți care este sensul cuvântului „*Lucefărul*” din textul de mai sus.
9. Analizați sintactic propoziția „*Mihai Eminescu a ridicat limba română pe culmile expresivității.*”
10. Numiți părțile de vorbire prin care se exprimă părțile de propoziție din enunțul analizat.

NU UITAȚI!

Ape vor seca în albi, vor răsări păduri și cetăți, câte o stea se va veștezi pe cer în depărtări, dar numele lui Eminescu va exista veșnic...

REȚINEȚI!

Sensul lexical reprezintă ansamblul trăsăturilor esențiale, generale pe care vorbitorii le atribuie unui cuvânt.

Sensul cuvintelor este definit în *dicționarele explicative*, unde fiecare cuvânt apare într-un articol independent.

De exemplu: cuvântul *casă* are în dicționarele limbii române următoarea definiție „*clădire destinată pentru a servi de locuință omului*”.

Se consideră că nu toate cuvintele se caracterizează prin sens lexical. Astfel, au sens lexical cuvintele autonome, iar cuvintele instrumente gramaticale sunt lipsite de sens lexical.

Sensul lexical poate fi divizat după următoarele criterii:

- **După numărul de sensuri** pe care le poate avea un cuvânt deosebim:
- *cuvinte monosemantice* (cuvintele care au un singur sens).
 - *cuvinte polisemantice* (cuvintele care au mai multe sensuri).

De exemplu:

✓ **cuvânt monosemantic** ar putea servi cuvântul *moleculă*, care se definește prin sensul „*cea mai mică parte dintr-o substanță*”.

✓ **cuvânt polisemantic** ar putea fi adus cuvântul *foaie*, cu următoarele sensuri:

1. *Frunză*.
2. *Bucată dintr-un material*.
3. *Bucată dreptunghiulară de hârtie*.
4. *Adeverință*.
5. (*Înv.*) *Ziar, revistă*.
6. *Bucată de pânză*.
7. *Strat de aluat*.

- **După natura lor**, sensurile din structura semantică a unui cuvânt polisemantic pot fi clasificate în:
- **sensuri denotative** – se referă la ceea ce denumește în mod obișnuit cuvântul.
 - **sensuri conotative** – apar atunci, când se produc anumite abateri de natură subiectivă de la denotație.

De exemplu: componenta *denotativă* a cuvântului **vultur** este „*pasăre răpitoare de zi, cu ciocul lung, ascuțit și coroiat, cu aripi lungi și cu picioare puternice*”. Acest cuvânt însă poate fi folosit și cu referire la o anumită persoană de sex masculin, cuvântul desemnând un *bărbat viteaz, curajos, măreț, falnic*. Această semnificație reprezintă *conotația* cuvântului dat.

Spre deosebire de sensurile denotative, care sunt sensuri invariabile și nonsubiective, sensurile conotative sunt sensuri particulare, afective sau expresive.

- **După relația cuvântului cu obiectul denumit**, se disting:
- **sensuri proprii** (*de bază și secundar*), cuvintele denumesc direct obiectele, caracteristicile, fenomenele.
 - **sensuri figurate** – cuvintele denumesc obiectele, fenomenele indirect, prin transferul denumirii unui obiect asupra altui obiect.

De exemplu: cuvântul *vulpe*:

- ✓ sensul *propriu*: *mamifer carnivor, cu blana roșcată, cu coada lungă și stufoasă*;
- ✓ sensul *figurat*: *persoană vicleană, șireată*. „*Ce vulpe ești tu!*”, folosit cu referire la animalul respectiv, cuvântul dat are un sens propriu, iar cu referire la om el capătă un *sens figurat*.

Sensul propriu al unui cuvânt este considerat anterior celorlalte sensuri ale cuvântului.

Sensul figurat este un sens care presupune un transfer semantic realizat printr-o figură de stil (metaforă, metonimie).

REȚINEȚI!

Sens gramatical este sensul care se adaugă sensului lexical al cuvântului. Sensurile gramaticale sunt valorile prin care se diferențiază între ele formele flexionare ale aceluiași cuvânt.

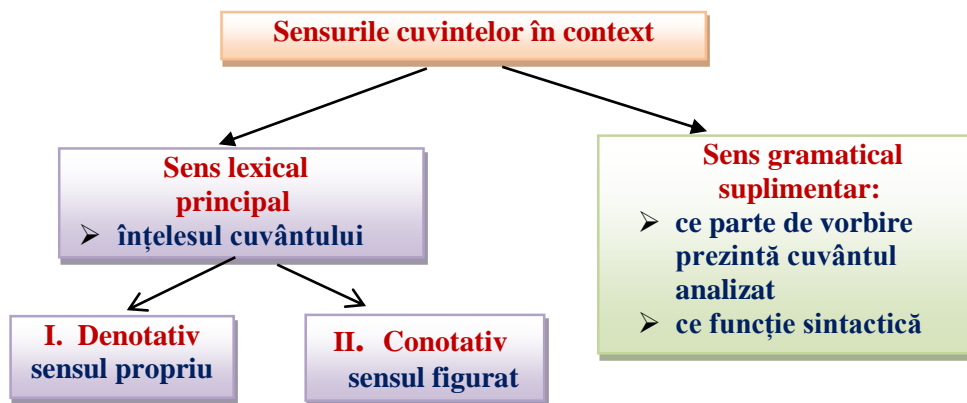
De exemplu: cuvântul *carte* din enunțul „*Cartea este pe masă*” se definește:

- ✓ printr-**un sens lexical** descris de dicționarele explicative („*scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată în volum*”);
- ✓ prin **sensuri gramaticale**: *feminin, singular, nominativ, definit* (obiectul este cunoscut vorbitorilor).

În același timp, *o altă formă a acestui cuvânt – cărților* – se va defini prin următoarele valori gramaticale: *feminin, plural, genitiv, definit*.

Sensurile gramaticale pot caracteriza un număr mare de cuvinte.

De exemplu: cele trei valori ale timpului gramatical – *prezent, trecut, viitor* – pot fi asociate oricărui cuvânt făcând parte din clasa verbului.

AFLAȚI MAI MULT!

În limba română sensurile gramaticale sunt exprimate cu ajutorul următoarelor mijloace morfologice:

- ✓ desinențe;
- ✓ sufixele gramaticale;
- ✓ alternanța sunetelor;
- ✓ articole;
- ✓ unele adverbe și locuțiuni adverbiale, unele poziții

De exemplu:

- ✓ numărul la substantivele *băieți, case, trenuri* este exprimat prin *desinențe*;
- ✓ cazul la substantivul *prietenului* este exprimat prin *forma articolului*;
- ✓ gradul de comparație la adjectivul *mai bun* și la adverbul *mai repede* se exprimă cu ajutorul adverbului *mai*;
- ✓ persoana pronumelui este exprimată cu ajutorul formelor supletive: *eu, tu, el, ea*.

EXERCİȚII

1. Indicați sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor: *ochiul, ochilor; studiez, studiau, studiase*.
2. Indicați care cuvinte dintre expresiile de mai jos sunt folosite cu sens figurat: *adâncul pădurii, brațul râului, inimă de aur, sentimente adânci, gândul zboară, a construi planuri*.
3. Scrieți într-o coloană îmbinările cu sens propriu și în alta îmbinările cu sens figurat: *lumina tiparului, lumină electrică, lumina ochilor, lumină lampei; pădure de argint, a plăti cu arginți, un gram de argint, inima țării, inimă de fier, inima cântă, te doare inima, îi râde inima*.
4. Alcătuiți câte două enunțuri în care să demonstrați sensul propriu și sensul figurat al cuvintelor: *dulce, ocean, vis, vatră*.

5. Precizați sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor evidențiate din exemple:
- Omul trist cade pe gânduri și s-apropie de **foc**... (*Vasile Alecsandri*)
 - Fata era frumoasă **foc**.
 - Cânepa era **deasă** ca peria.
 - La geamul tău ce strălucea privii atât de **des**... (*Mihai Eminescu*)
6. Consultați dicționarul explicativ și determinați sensurile lexicale ale cuvintelor: *cap, înalt, scrisoare, limbă, galben, pâine*.
7. Rescrieți textul de mai jos, indicând sensurile lexicale și cele gramaticale ale îmbinărilor evidențiate:

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în **cercuri albe**
El cutremură o barcă. (*Mihai Eminescu*)

8. Alcătuiți o compunere (de 6-8 enunțuri) pe tema „*Emoție de toamnă*” în care să folosiți:
- cuvinte cu *sens propriu de bază*;
 - cuvinte cu *sens figurat*.
- Stabiliți sensul gramatical al acestor cuvinte.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Explicați ortografia omonimelor din exemplul:
- Maică-ta de-i vie, / Spune-i ca să vie / Pân'la noi la vie.*
- Explicați ortografia cuvintelor: *bună-credință, de-a curmezișul, electromecanic, ori de câte ori, înspre, dinspre, audiovizual, de-a puia-gaia, meșter-lăcătuș.*
- Explicați semnele de punctuație din exemplul dat:
- Profesorul spuse mulțumit:*
– *Ai răspuns corect!*
Copilul a așezat pe bancă tot ce avea în ghiozdan: cărți, caiete, penarul, cutia de culori și un măr.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

- Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

„Alb am trăit un secol pe *plaiul strămoșesc*
Și vreu cu fața albă *senin* să mă sfârșesc,
Ca dup-o viață lungă, ferită de rușine,
Mormântul meu să fie *curat* și *alb* ca mine!
Așa m-au deprins Ștefan, ușoară țărâna-i fie!
La trai fără muștrare și fără prihănie.”

(*Vasile Alecsandri*)

- Stabiliți sensul lexical și sensul gramatical al cuvintelor evidențiate din text.
- Alcătuiți o microcompunere pe tema: „*Marii bărbați ai neamului românesc*” în care să folosiți cuvinte cu sens denotativ și cuvinte cu sens conotativ.

Categoriile semantice § 7. Sinonimele

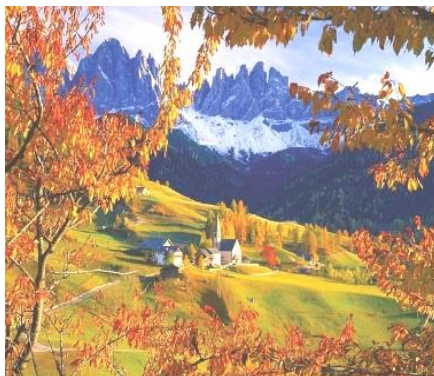
I. TERMINOLOGIE

- sinonime lexicale
- sinonime lexico-frazeologice
- sinonime frazeologice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Din *nordul* cu *neguri* friguroase, un *zvon* apare tot mai *clar* la orizont. Fără îndoială, toamna este aproape. De ceva *vreme*, stă pitită după *crestele* amețitoare ale munților. Așteaptă *momentul* oportun să pună ochiul peste pământurile încă înverzite. Când *orologiul* nevăzut al universului anunță primele ore ale zilelor toamnei, munții fac o *plecăciune* în fața noului anotimp, iar toamna se arată. Cu *zâmbetul* său lipsit de strălucire și căldură se cuibărește în sânul naturii și începe să-și impună propriile *reguli*.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Găsiți antonime pentru cuvintele: *nordul, aproape, înverzite, primele*.
2. Analizați structura cuvântului *plecăciune*.
3. Scrieți sinonimele cuvintelor evidențiate.
4. Ce părți de vorbire sunt?
5. Alegeți din lista următoare sinonimul potrivit pentru substantivul *universul* din textul dat: *globul pământesc, lumea, pământul, globul terestru, spațiul, cosmosul, mediul* (în care trăiește cineva).
6. Găsiți un sinonim pentru expresia „să pună ochiul”.

REȚINEȚI!

Sinonimele sunt cuvintele cu formă diferită și cu sens identic sau asemănător.

Exemple: inimă – cord; cupru – aramă; timp – vreme; repede – iute.

Sinonimele se clasifică:

- ✓ **sinonime lexicale** (între două cuvinte): *a observa – a remarca*;
- ✓ *a se rostogoli – a se prăvăli*.
- ✓ **sinonime lexico-frazeologice** (între un cuvânt și o expresie): *a observa – a băga de seamă; a se rostogoli – a se da de-a rostogolul*.
- ✓ **sinonime frazeologice** (între două expresii): *a băga de seamă – a fixa cu văzul; a se da de-a dura – a se da de-a rostogolul*.

Un cuvânt cu mai multe sensuri (polisemantic) are câte un sinonim pentru fiecare dintre sensurile lui.

Arbore: a) copac: *Bradul e un copac*. b) pom: *Mărul e un pom*.

Alegerea sinonimului potrivit depinde de contextul în care apare neexistând sinonimie perfectă.

Exemplu: *cuvânt – discurs, cuvântare, vorbă etc.*

1. „La început a fost *cuvântul*.” (*Biblia*)
2. *Discursul* profesorului a fost foarte interesant.
3. Candidatul la postul de director al întreprinderii a ținut o *cuvântare*.

Vorba bună mult adună. (*Proverb*)

- ✓ Încercați să înlocuiți cuvintele-sinonime evidențiate. Ce observați?

AFLAȚI MAI MULT!

Seriile sinonimice – gruparea cuvintelor în clase în baza unui sens anume.

De exemplu, la cuvântul „*casa*” găsim următoarele serii:

- a) imobil, clădire, locuință, cămin, domiciliu;
- b) familie, dinastie, neam;
- c) întreprindere, firmă.

Sursa principală a sinonimiei o constituie împrumuturile și de aceea multe sinonime sunt neologice:

limpede/clar; amănunt/detalii; moarte/deces; adânc/abis; cinstit/onest; (a) îngădui/(a) permite; (a) cere/(a) solicita etc.

Sinonimele ne ajută să evităm repetițiile supărătoare.

Exemplu: *În casa noastră a fost întotdeauna armonie (liniște, înțelegere).*

NOTĂ!

Sinonimul și cuvântul înlocuit trebuie să fie aceeași parte de vorbire:

- substantive:* noroc – șansă;
- verbe:* a reuși – a izbuti;
- adjective:* prietenesc – amical;
- pronume:* el – dânsul;
- numerale:* întâiul – primul;
- adverbe:* mereu – totdeauna;
- prepoziție:* către – spre.

EXERCITII

1. Transcrieți sinonimele și seriile sinonime punând în față sinonimul potrivit: *inteligent, isteț, iute, perspicace, sprinten, vioi; cumplit, focos, impetuos, iute, înverșunat, năvalnic, nestăpănit, rău, vijelios, violent; cupru; potasiu; juxtapunere; expunere, istorisire, rațiune, prezentare, relatare; email; exclamație, răcnet, țipăt, urlat, vociferare, zbierăt, zbierătură; angoasă, frică, groază, spaimă; lexic; a afirma, a destăinui, a glăsuși, a grăi, a povesti, a rosti, a spune, a transmite, a vorbi; freamăt, gălăgie, hărmălaie, larmă, tărațoi, vacarm, vuiet, zarvă.*

Cuvinte de reper: *zgomot, vocabular, aramă, kaliu, smalt, ager, povestire, parataxă, zgomot, a zice, strigăt, teamă, vuiet, zarvă, aprig.*

Model: *natriu – sodiu.*

2. Găsiți în a doua coloană de mai jos sinonimul neologic al cuvintelor din prima coloană:

a) asemănător	puieril
b) belșug	opulentă
c) copilăresc	a oxida
d) fățarnic	obez
e) gras	ipocrit
f) a rugini	similar

3. Găsiți câte un sinonim neologic pentru următoarele cuvinte: *adânc, amănunțit, cinstit, deștept, folositor, îngâmfat, molipsitor, obraznic, singur, urmare, vrăjitorie.*

4. Scrieți o compunere pe tema: „*Munca este brățară de aur*”. Folosiți cuvinte și expresii sinonime.

5. Găsiți câte un sinonim pentru următoarele expresii: *a prinde de veste, a face din fânțar armăsar, a se duce pe apa sâmbetei, a se da la brazdă, a-și aduce aminte, a tăia frunze la câini, a face zile fripte cuiva, a se face de râs, a băga de seamă, a-i părea rău, a face rost, cu capul în nori, scos din cutie.*

6. Ce deosebire este între sinonimele date și când se folosesc ele?

Sulf – pucioasă; cupru – aramă; abdomen – pânțec; prăpastie – abis; reptilă – târâtoare; apicultură – albinărit; viticultură – vierit; cap – căpățână, tidvă, bostan; a mânca – a înfuleca, a crăpa; gură – bot, leoarbă, clanț, plisc; voce – glas.

7. Consultând DEX-ul construiți enunțuri cu următoarele sinonime ale substantivului „local”: *cantină, cârciumă, cramă, han, restaurant, bistro, ospătărie, tavernă, bar, birt, cafenea.*

✓ Găsiți un sinonim pentru expresia „a lua masa”.

8. Clasificați sinonimele din seriile de mai jos după gradul de intensitate:

- boare, furtună, uragan, vânt;
- a boci, a lăcrima, a plânge, a se smiorcăi;
- enorm, imens, încăpător, spațios.

NU UITAȚI!

Eticheta la masă reprezintă setul de reguli care se impune în diverse situații în viața de zi cu zi. Oamenii bine crescuți cunosc și respectă regulile de conduită la masă și se simt bine în orice companie.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Memorizați sinonimele verbului „**a comunica**”: a vorbi, a zice, a spune, a declara, a face cunoscut, a afirma, a mărturisi, a destăinui, a transmite, a înștiința, a informa, a preciza, a anunța, a da de știre, a da publicității; a fi în relații cu (cineva), a corespunde etc.
- Consultați DEX-ul pentru a continua șirul sinonimelor acestui verb.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

○ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Comoara cea mai de preț: munca omului, iată pâinea, care vine din boabele de grâu coapte în soare, pe-ntinse ogoare, lucrute de sute de mâini muncitoare și sute de iscusite mașini – pe care tot munca omului le-a făurit. Boabele grâului, secerate și treierate, oamenii le-au pus în hambare uscate, să ierneze fără vânt și umezeală. Și într-o zi boabele s-au pomenit mai ușoare. Oamenii le-au dus într-o moară și le-au prefăcut în făină albă, moale și fină. Câteva mii de saci, o casă plină. Ieri mai erau încă în malaxoare – asta-i o mașină mare, care știe a frământa aluatul și câțiva meșteri vegheau împreună, să fie pâinea dospită și bună. Au așezat apoi meșterii pâinile în cuptoare, iar ele au crescut și s-au rumenit frumos!...

– Vezi câtă muncă e la o pâine? **Deaceea se cuvine să fie prețuită!**

1. Găsiți sinonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor: *comoara, muncă, a făurit, umezeală, meșteri, vegheau, se cuvine*.
2. Formați familia lexicală a cuvântului *frumos*.
3. Analizați structura cuvântului *prefăcut*.
4. Transcrieți două cuvinte cu hiat.
5. Alcătuiți un enunț cu cuvântul „o” să aibă altă valoare morfologică decât în structura „într-o zi”.
6. Selectați din text două verbe cu valoare de adjectiv.

§ 8. Omonimele

I. TERMINOLOGIE

- omonime:

omofone
omografe

- omonime:

lexicale
lexico-gramaticale

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție enunțurile de mai jos:

Liliacul din peșteră s-a speriat de lumină.

Liliacul a înflorit în grădina bunicii.

În luna *mai* sunt lalele roșii.

Tata a bătut cuiul cu un *mai*.

Fără *sare* mâncarea nu are gust.

Sora mea *sare* bucuroasă coarda.

Am găsit Franța în *atlas*.

Mi-am cumpărat o bluză din *atlas*.

În *pod* la bunica sunt multe nuci.

Admir cursul râului de pe *pod*.

Sunt *neam* de români.

Azi *ne-am* sculat în zori.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele: *lumină*, *bucuroasă*, *admir*, *în zori*.
- ✓ Analizați structura cuvântului „*înflorit*”.
- ✓ Indicați sensul cuvintelor evidențiate.
- ✓ Arătați ce părți de vorbire sunt aceste cuvinte.
- ✓ Explicați ortografia cuvintelor subliniate.
- ✓ Analizați morfologic cuvântul „*neam*”.

REȚINEȚI!

Omonimele sunt cuvintele ce se rostesc și se scriu la fel, dar au sens diferit.

Exemple:

- Studentii silitori primesc din bugetul statului în fiecare lună bursă.
Tânărul a înregistrat o cerere de lucru la *bursa* muncii.
- Sunt multe *torturi* la cofetărie.
Prizonierii au fost supuși la multe *torturi*.

Omografele sunt cuvintele care *se scriu la fel*, la unele fiind diferit accentul: **acele/acele; copii/copii;**

Omofonele sunt cuvintele care *se pronunță la fel*, dar se scriu diferit.

mii: mii de roiuri de albine – *numeral*;

mi-i drag de el – *pronume + verb*

car: car ghiozdanul în spate – *verb*;

cred c-ar vrea o prăjitură – *conjunctie + verb*.

AFLAȚI MAI MULT!

Omonimele se clasifică:

– **lexicale: aceeași parte de vorbire:**

• **totale:** când cele două cuvinte sunt identice în flexiune:

singular: *leu – animal, leu – ban*; plural – *lei*;

• **parțiale:** când cele două cuvinte sunt diferite în flexiune:

singular – *colț*; plural – *colți* ai animalului, *colțuri* ale mesei.

– **lexico-gramaticale: între părți de vorbire diferite:**

adjectiv: Am o rochie *nouă*.

numeral: Am obținut nota *nouă* la istorie.

– **morfologice:** formele flexionare identice ale aceluiași cuvânt:

(niste) *cărți* – N. – Ac., plural; (acestei) *cărți* – G. – D., sg.; (acestor) *cărți* – G. – D., plural.

EXERCIȚII

1. Găsiți în dicționar omonimele cuvintelor date: volan, vază, bursă, personal.

2. Înlocuiți punctele cu cuvintele: *mare, poartă, port*.

În vacanță ... am făcut o excursie la ...

În ... la Odesa, am văzut mulți oameni în ... național.

Și eu ... uneori un frumos costum românesc din Bucovina.

Sora mea ... cu plăcere o ie primită de la bunica.

În Transcarpatia am văzut o ... foarte frumoasă.

3. Scrieți propoziții cu omografele: *ácele – acéle, véselă – vesélă, mână – mână, múta – mutá, nóta – notá, úra – urá*.

4. Indicați sensurile omonimului din versurile următoare:

Într-un toc făcut din pluș, ochelarii au culcuș.

Doar un toc mânjit cu tuș mă trimite pe la duș,

Iar un toc de la pantof nu m-ascultă mai deloc.

Și alunec până-n toc, mai să mișc ușa din loc.

După cum vedeți, eu toc verzi, uscate ca-ntr-un joc.

Ba, din când în când, toc-toc, bat și ritmul unui rock.

5. Indicați sensurile următoarelor omonime: *avar, banc, box, bursă, cot, lin, mină, pană, a semăna*.

6. Construiți câte două enunțuri în care să aveți omonimele *marcă și milă*.

7. Indicați formele diferite de plural ale următoarelor omonime parțiale și construiți enunțuri din care să rezulte sensul acestora: *arc, bob, calcul, cap, centru, colț, pas, roman, șah*.

8. Precizați ce fel de omonime sunt cuvintele: *răs, stat, unde, lin, mare, colț* și folosiți-le în propoziții.

9. *Întrebuințați în propoziții sau fraze omonimele: a bate, aer, alfa, amendă, analog, aport, apus, arie, ascendent, atlas, au, baie, ban, banc, bancă, bandă, bar, bilă, bob, broască, bursă, cap, car, carieră, casă, cer, constituție, dar, elan, ham, lac, lamă, leu, război, roșie, sol, somn, tors, vie.*

10. Indicați pluralul substantivelor de mai jos și construiți scurte enunțuri, sau sintagme din care să rezulte întrebuințarea corectă a acestor omonime parțiale: *bandă, calcul, colț, curent, difuzor, dobitoc, ghid, raport, termen, cristal, răs*.

11. Alcătuiți o compunere pe tema: „*Eu m-am născut în Ucraina*”. Folosiți omonimele: *neam – ne-am, mare – mare, mii – mii, noi – noi* etc.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Scrieți propoziții cu omonimele:

s-au – sau, s-ar – sar, c-a – ca, l-a – la, ne-am – neam, ați – a-ți, iar – i-ar, mai – mai, ia – ea – i-a.

➤ Observați cu atenție textul de mai jos și precizați ce părți de vorbire sunt omonimele identificate și cum se ortografiază:

G I: a) „*Lacul codrilor albastru*

Nuferi galbeni îl încarcă.”

b) Lacul său de unghii are o culoare enervantă.

c) Pentru banchet am adus două mese în plus.

d) Masele au manifestat pe stadion.

e) Abonații mei la mei

Sunt vreo nouă porumbei.

G II: a) Bunica țesea la război.

b) A purtat un război nedrept.

c) Doi soli fuseseră trimiși de Poarta Otomană.

d) Solurile sunt fertile.

e) Ale tale unde floarea

Cine știi unde-o ascund?

G III: a) A pierdut actele originale.

b) Această piesă are trei acte.

c) Îl durea capul de atâta fum.

d) Capul răscoalei a fost arestat.

- G IV: a) Spunea bancuri la care nu râdea nimeni.
 b) Peste tot se vedeau bancuri de nisip.
 c) Mergea pe banda a doua.
 d) A fost prinsă banda care a jefuit muzeul.
 e) Maică-ta de-i vie, / Bine-ar fi să vie / Pân' la noi la vie.
- Ce diferență există între cuvintele subliniate în textele de mai jos?

- G IV: a) Bineînțeles că ne va întoarce vizita.
 Nu s-a făcut bine înțeles de către ceilalți.
 b) Nu-i ajungeau paralele să cumpere haina.
 Gimnasta a evoluat extraordinar la paralele.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

○ **Citiți cu atenție textul și rezolvați următoarele cerințe:**

Niciodată toamna nu fu mai frumoasă
 Sufletului nostru bucuros de moarte.
 Palid așternut e șesul cu mătasă.
 Norilor copacii le urzesc brocarte¹.
 Casele-adunate, ca niște urcioare
 Cu vin îngroșat în fundul lor de lut,
 Stau în țărnu-albastru-al râului de soare,
 Din mocirla cărui aur am băut.
 Păsările negre suie în apus,
 Ca frunza bolnavă-a carpenului sur
 Ce se desfrunzește, scuturând în sus,
 Foile-n azur. (Tudor Arghezi)

brocart, brocarturi,¹ – țesătură de mătase de calitate superioară, înflorată sau ornamentată cu fire de aur ori de argint

1. Transcrieți două cuvinte obținute prin derivare cu prefix.
2. Precizați motivul utilizării cratimei în structura „*farmu-albastru-al*”.
3. Alcătuiți două enunțuri pentru a ilustra omonimia cuvântului *vin*.
4. Precizați valoarea (predicativă sau nepredicativă) a utilizării verbului *a fi*.
5. Identificați verbele-predicate din ultima strofă și precizați numărul propozițiilor.
6. Găsiți antonime pentru cuvintele din text: *negre, bolnavă, șes*.

§ 9. Paronimele

I. TERMINOLOGIE

paronime;

- dublete paronimice;
- triplete paronimice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție versurile de mai jos:

„La circ, arena de dresaj,
Cu cai, cu lei, cu-acrobație,
E un *manej*... dar un *menaj*?

Acela-i o gospodărie.
Dar tot *menaj* poate să fie
Viața-n doi, o căsnicie.”

Manejul circului

Acrobați la circ

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Selectați neologismele, explicați sensul lor.
- ✓ Identificați paronimele din versuri. Care este deosebirea dintre ele?
- ✓ Explicați sensul cuvintelor evidențiate.
- ✓ Stabiliți ce parte de vorbire este „*i*” din structura „*acela-i*”.
- ✓ Explicați ortografia structurii „*viața-n*”.

REȚINEȚI!

Paronimele sunt cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit.

Exemple: A trebuit să plătesc o *diferență* de bani pentru a cumpăra apartamentul.

Este o persoană care merită tratată cu *deferență*.

Consiliul s-a întrunit într-o ședință *ordinală* pe data de 20 martie.

„Al treilea” este numeral *ordinal*.

Paronimele se stabilesc între formele-tip ale aceleiași părți de vorbire:

- **substantive:** (*abilitate – agilitate*);
- **adjective:** (*etic – epic*);
- **verbe:** (*a deconta – a decanta*).

Dublete paronimice: *atlas – atlaz, argou – argon, adsorbție – absorbție, conjunctură – conjectură, locatar - locator.*

Triplete paronimice: *atitudine – aptitudine – altitudine, a migra – a emigra – a imigra, a releva – a reliefa – a revela.*

AFLAȚI MAI MULT!

Cuvântul românesc **paronim** este un împrumut din franceză *paronyme*. La rândul său, acest cuvânt francez este împrumutat din greaca veche: *paronumos*, format din elementele de compunere grecești *para*: „alături” și *onoma*: „nume”.

EXERCIȚII

1. Combinați adjectivele cu substantivele din următoarele casete:

glacial	glaciar	lac	ton
literal	literar	comentariu	traducere
ordinal	ordinar	numeral	material

2. Copiați enunțurile și identificați paronimele:

- A trebuit să plătesc o diferență de bani pentru a cumpăra apartamentul.
- Este o persoană care merită tratată cu deferență.
- Această activitate nu îmi este deloc familiară.
- Nu îți pot spune nimic pentru că e o chestiune familială.
- Este de preferat să investești într-un lucru de calitate.
- Din când în când, e bine să faci și acte de caritate.
- Trebuie să fii solidar cu cei care susțin o cauză nobilă.
- Mihai este solitar, așa că mă îndoiesc că va dori să iasă cu noi.

3. Identificați paronimele în exemplele de mai jos și explicați sensul lor.

- Din cauza diabetului i-a amputat piciorul. I-a imputat banii cheltuiți.
- Nu este etic comportamentul său. Romanul este specie a genului epic.

c) Am de făcut o fișă de lectură./Telefonul de pe stradă funcționează cu fișă.

d) Trebuie să scriu un text la română./Ieri am dat un test la matematică.

4. Alcătuiți propoziții cu următoarele perechi de paronime: *orar – oral, original – originar, complement – compliment, temporal – temporar, petrolier petrolifer, eminent – iminent, familial – familiar.*

5. Explicați sensul următoarelor paronime și construiți enunțuri cu ele: *arbitrar – arbitral, calitate – caritate, a enerva – a inerva, fișă – fisă, a insera – a însera, miner – minier, lacună – lagună, virtuos – virtuos.*

6. Sesizați confuziile paronimice și corectați enunțurile:

Sașii mașinii este defect. Deciziile *arbitrale* ale șoferului au urmări grave. Nerespectarea regulilor de circulație provoacă pericole *eminente*. Șoferul este *pasabil* de amendă. Mă mir cum de a greșit, căci instructorul i-a *releuat* secretul conducerii corecte.

7. Identificați paronimele.

✓ Îmi trebuie o fișă pentru telefon. Am primit o fișă de exerciții.

✓ Mulți români au emigrat în Italia.

✓ O familie americană a imigrat la noi în țară.

✓ La sport ne aliniam repede. Trebuie să scriem cu alineat.

✓ Petrecerea are loc anual. În anuar se descrie toată activitatea firmei.

✓ Ne trebuie un atlas la geografie. Mi-am făcut un costum din atlas.

✓ Cea mai bună calitate a lui este sinceritatea. A dat dovadă de acțiuni de *caritate*.

○ Explicați sensul cuvântului evidențiat în text.

8. Alcătuiți o comunicare: „*Natura are un suflet care vibrează ascuns.*”

Utilizați, după posibilitate, câteva paronime.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

• **Termenii științifici** din limbajele specializate neînsușiți corect sunt cei mai susceptibili de a intra în sfera „atrăției paronimice”. Când ambii termeni din perechea paronimică aparțin limbajelor specializate (*elipsă – eclipsă, etic – epic, glacial – glaciari, a evoca – a invoca*), confuzia poate deveni mai frecventă.

✓ Consultați DEX-ul. Alcătuiți enunțuri cu perechile de paronime de mai sus.

- *Indicați, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:*
 - a) Domnitorii noștri *investeau* / *îvesteau* pe boieri cu diverse funcții.
 - b) Industria *carbonieră* / *carboniferă* este în regres.
 - c) Zăcămintele *petroliere* / *petrolifere* sunt o importantă bogăție națională.
 - d) Primind o asemenea veste, împăratul a dat imediat *sfoară* / *sfară* în țară.
 - e) Alegerea făcută a fost absolut *arbitrară*/arbitrală.
 - f) Reuniunile *familiale* / *familiare* sunt pentru mulți dintre noi o plăcere.
 - g) Primirea care i s-a făcut a fost destul de *glacială* / *glaciară*.
 - h) Șederea într-o stațiune balneară este *temporală* / *temporală*.
 - i) Acolo... sunt ruinele încă *înveterate* / *inveterate* ale anticei cetăți.“

(Alexandru Odobescu)

NU UITAȚI!

Fiecare faptă bună este caritate. Adevărata avere a unui om în viață constă din lucrurile bune făcute pentru semenii săi. Molier

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIINȚELOR

- **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

Eclipse de Lună au loc de cel puțin două ori pe an, atunci, când razele solare sunt împiedicate de către Pământ să ajungă la Lună. În timpul unei eclipse de Lună, Luna este mereu în faza de Lună Plină. Dacă ne-am găsi pe Soare în timpul producerii eclipsei, Luna s-ar ascunde în spatele Pământului.

O eclipsă de Lună are loc atunci, când Luna, în mișcarea ei în jurul Pământului, intră în umbra acestuia. Aceasta se întâmplă când Soarele, Pământul și Luna sunt aliniate suficient de exact (eclipsă parțială).

O „eclipsă parțială de Lună” apare atunci, când numai o porțiune din Lună intră în umbra Pământului. Când întreaga suprafață a Lunii trece în umbra Pământului asistăm la o „eclipsă totală de Lună”. Viteza Lunii prin umbra Pământului este de un kilometru pe secundă. Cea mai recentă eclipsă de Lună a fost cea din noaptea de 15 spre 16 iunie 2011.

- ✓ Numiți paronimul cuvântului evidențiat și alcătuiți două enunțuri cu aceste paronime.
- ✓ Selectați din text o îmbinare de cuvinte stabilă și două îmbinări de cuvinte libere.
- ✓ Selectați un verb la modul conjunctiv și două verbe la modul condițional.
- ✓ Analizați sintactic și morfologic cuvântul „*acestuia*”.
- ✓ Identificați cinci neologisme.
- ✓ Alcătuiți un enunț cu omonimul cuvântului *lună*.
- ✓ Menționați motivul pentru care s-a utilizat cratima în cuvintele *ne-am*, *s-ar*.

§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice

I. TERMINOLOGIE

- Cuvinte monosemantice;
polisemantice

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Mersul pe jos e cel mai simplu lucru din lume? Nu și dacă mergi pe munte.

A merge pe munte poate fi o pasiune, un sport, o activitate recreativă – dar oricare dintre acestea presupune o serie de cunoștințe referitoare la tehnici, echipament, orientare în teren și, în primul rând, *atitudine* față de munte – de temeinicia însușirii cărora poate depinde reușita drumeției sau chiar viața drumețului. Astfel de cunoștințe se dobândesc de multe ori cu prețul unor

greșeli trăite pe propria piele, iar pentru cei norocoși – din experiențele trăite de alții. Minte este cea care îți controlează corpul, iar dacă ai o voință de fier și un program bine pus la punct poți trece peste orice. În viață putem realiza orice, atât timp cât nu ne impunem limită! Important nu e doar ceea ce facem acum, ci și ceea ce lășăm în urma noastră.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați în text cuvinte monosemantice.
- ✓ Alcătuiți câte un enunț cu cuvintele evidențiate, dar cu alt sens decât acel din text.
- ✓ Cărui stil aparține textul?
- ✓ Explicați sensul paronimelor *atitudine* - *altitudine*. Alcătuiți câte un enunț cu ele.
- ✓ Identificați sensurile cuvântului – omonim „*minte*”.

REȚINEȚI!

După numărul de sensuri cuvintele se clasifică în:

- *monosemantice*;
- *polisemantice*.

Cuvintele monosemantice au un singur sens și se întâlnesc mai ales în domeniul științei și al tehnicii: *antibiotic, infarct, poloniu, metaforă, ecuație*.

Cuvintele polisemantice sunt cuvintele care au două sau mai multe sensuri înrudite.

Exemple: Păunul și-a deschis *o coadă* minunată.

Fata avea părul strâns într-o *coadă* groasă.

Băiatul a înălțat un zmeu cu *coadă* lungă.

Ea a croit pisica ușor cu *coada* măturii.

Oamenii stăteau la *coadă* la benzină.

AFLAȚI MAI MULT!

Cuvintele polisemantice au și:

sensuri active (sensuri care se folosesc frecvent);

sensuri pasive (sensuri care nu mai sunt folosite sau care pot să apară numai în expresii):

carte „scrisoare”; *casă (gospodărie, „a ține casa”)*

NOTĂ

Nu confundați cuvintele polisemantice cu omonimele care au și ele aceeași formă, dar înțelesuri diferite. Deosebirea se face avându-se în vedere următoarele: – omonimele nu au legătură de sens între ele: bancă – din parc; bancă – unde se depun banii.

– cuvintele polisemantice au sensuri apropiate, fiind derivate din sensul primar:

masă – obiect de mobilier;

masă – mâncare, ospăț.

Unele cuvinte sunt polisemantice în anumite contexte și omonime în altele.

De exemplu, cuvântul **masă**. În situațiile de mai sus, este *polisemantic*, dar este *omonim* cu sensul de mulțime: în fața catedralei era o **masă** de oameni.

EXERCIIU

1. Găsiți câte un sinonim pentru fiecare sens al cuvântului polisemantic „*a ridică*” apărut în enunțurile de mai jos:

- Am ridicat* ghiozdanul de pe bancă.
- Tata *a ridicat* antena de televizor căzută din cauza furtunii.
- La trecerea de cale ferată, bariera *s-a ridicat* după zece minute.
- Am ridicat* hârtiile căzute din bancă și le-am dus la cosul de gunoi.
- Dan *s-a ridicat* și s-a dus la tablă.
- Tata *a ridicat* vocea la mine, când a auzit că am luat patru la matematică.
- Liftul te *ridică* la etajele superioare.
- Ștefan cel Mare *a ridicat* poporul la luptă.
- Copilul *s-a ridicat* în ultima vreme repede.
- Prețurile *s-au ridicat* din nou.
- Vecinul meu *a ridicat* o casă mare în acest an.

2. Arătați ce sensuri are cuvântul polisemantic *suprafață* în versurile următoare:

Marea e un lucru mare

Care are suprafață.

Și pământul ca o minge,

Și el *are* suprafață.

Și peretele din *față*

E o albă suprafață.

Pe perete se răsfață

Pânzele frumos pictate.

Fiecare pânză are

Fie netedă ori creață,

Luminoasă sau de ceață,

O pictată suprafață.” (Constanta Buze)

✓ Arătați ce sensuri are cuvântul polisemantic *pânza* din textul de mai sus. Găsiți-i omonimul.

✓ Găsiți omonime pentru cuvintele subliniate.

Alcătuți propoziții cu expresiile: ochi de geam, ochi de baltă și ochi de sticlă.

3. Arătați ce sensuri are cuvântul polisemantic „*drept*”. Construiți enunțuri cu sinonime pentru fiecare sens al acestuia.

4. Folosiți în propoziții sau fraze, atât cu sens propriu, cât și figurat, cuvintele: *argint*, *flacăra*, *fulger*, *a ofta*, *oglinză*, *pădure*, *sulită*, *stea*, *foc*, *inimă*.

5. Precizați care dintre cuvintele următoare sunt monosemantice și care sunt polisemantice. Alcătuți propoziții sau fraze, cu câte trei cuvinte din fiecare categorie: *afect*, *antibiotic*, *cap*, *cărbune*, *curent*, *a electrifica*, *a face*, *facultate*, *gură*, *limbă*, *masă*, *motrice*, *omogen*.

6. Formulați propoziții sau fraze în care să folosiți cu sensuri diferite cuvintele: *a bate*, *des*, *poartă*, *școală*, *a trece*, *a veni*.

7. Alcătuți cel puțin cinci enunțuri în care verbul *a crăpa* sa aibă sensuri diferite.

8. Explicați sensul cuvintelor polisemantice din propozițiile de mai jos:

- Nu-i mai tace **gura**.
- A intrat în **gura** lupului.
- A pus farfuria pe **masă**.
- Nu a vrut să vină la **masă** pentru că nu îi este foame.
- Nu cunoaște **notele** de pe portativ.
- I-a arătat mamei **notele** din carnet.
- I-a intrat ceva în **ochi**.
- A uitat un **ochi** de la aragaz aprins.

9. Alcătuți propoziții cu alte sensuri ale cuvântului polisemantic „ochi”: ochi de geam, ochi de baltă și ochi de sticlă.

10. Alcătuți cel puțin cinci enunțuri în care verbul *a crăpa* sa aibă sensuri diferite.

11. Alcătuți o compunere-raționament „*Jubiți Planeta Pământ!*” în care să folosiți cuvinte polisemantice.

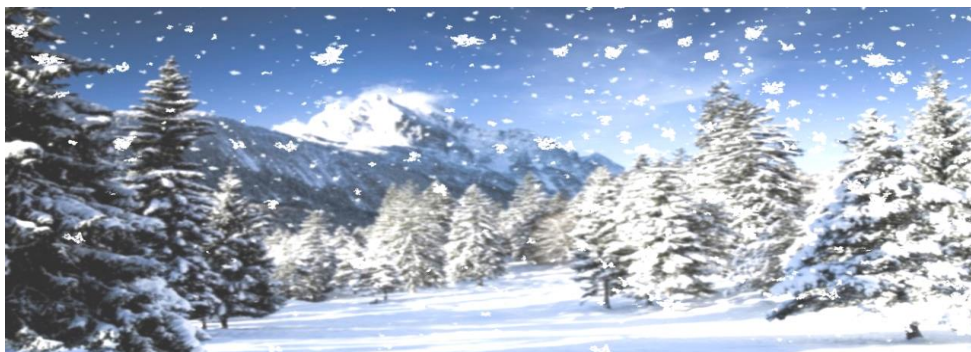
III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Precizați sensurile verbului **a bate** în exemplele de mai jos:
 - Lumina îmi **bate** în ochi
 - Mai întâi **bați** ouale, apoi adaugi făina.
 - La lumină, rochia ei **bate** în albastru.
 - Nu înțelege unde **bați** cu vorbele tale.
 - Tâmplarul **bate** cuiele în lemn.
 - otul **bătea** de trei ori pe zi.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

- **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

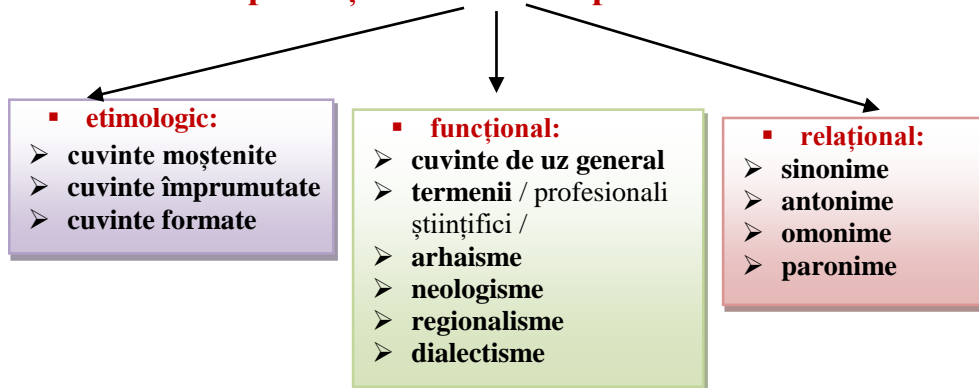
Plâns de cobe¹ pe la geamuri se opri,
Și pe lume plumb de iarnă s-a lăsat;
„I-auzi corbii” – mi-am zis singur... și-am oftat;
Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri.
Ca și zarea, gândul meu se înnegri...
Și de lume tot mai singur, mai barbar,
Trist cu-o pană mătur vatra, solitar...
Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri. (George Bacovia, Gri)

- Alcătuiți două enunțuri pentru a ilustra polisemia cuvântului *vatră*.
- Scrieți două expresii/ locuțiuni care conțin cuvântul *gând*.
- Transcrieți două cuvinte/ structuri care aparțin câmpului semantic al *iernii*.
- Găsiți sinonime pentru cuvintele: *plumb, gri, barbar*.
- Analizați morfo-sintactic cuvântul *gri*.
- Identificați valoarea morfologică a lui „i” din structura „*i-auzi*”.
- Explicați ortografia cuvintelor scrise prin cratimă din prima strofă.

Cobe¹ – ființă sau lucru care ar prevesti, ar aduce o nenorocire.

Componența lexicului din punct de vedere

§ 11. Pleonasmul

I. TERMINOLOGIE

- Pleonasme: acceptate (tolerabile)
interzise (intolerabile)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textele:

a) „Stimați potențiali și virtuali clienți! Produsele firmei noastre au devenit *foarte arhicunoscute* pe plan național de *circa aproximativ* trei ani. De aceea, am fost solicitați să *colaborăm împreună* cu alte firme. *Perspectivile de viitor* sunt tot mai promițătoare. *Deci, prin urmare*, am inițiat un program original, care nu-l mai utilizează nimeni. Deviza noastră este: „*Munca e muncă, iar profitul e de aur.*”

- b) *Mijloacele mass-media* au prezentat ieri noi aspecte ale inovațiilor științifice.
c) „Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica ... de când te-am văzut *întâiași dată pentru prima oară* mi-am pierdut uzul rațiunii...” (Ion Luca Caragiale)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Dovediți în enunțuri paronimia cuvântului „originar”.
- ✓ Explicați ortografia cuvintelor ortografiate prin cratimă.
- ✓ Selectați trei neologisme. Explicați-le cu ajutorul DEX-ului.
- ✓ Identificați greșelile de exprimare din textele de mai sus.
- ✓ Aceste exemple conțin pleonasme. Cum se manifestă ele?

REȚINEȚI!

Pleonasmul este o eroare de exprimare care constă în folosirea alăturată a unor cuvinte cu același înțeles.

Exemple: *cobori în jos, a avansa înainte, babă bătrână, mijloacele mass-media, cel mai optim, magnat mare, limuzină de lux, faimă publică, a repeta din nou, a prefera mai bine, a se întoarce înapoi, a se grăbi repede, principalele protagoniste ale filmului, ceremonie solemnă, biografia vieții, epilog final, folclor popular, pacient bolnav.*

Tipuri de pleonasme:

a) acceptate (tolerabile):

Timp de un an de zile

Taci din gură!

Fugi repede!

Am văzut cu propriii mei ochi.

b) interzise (intolerabile): *autobiografia vieții mele, fapt ce a făcut, a se bifurcă în două, continua să fie menținută, a urma în continuare, a revenit iarăși, contrabandă ilegală.*

AFLAȚI MAI MULT!

Există pleonasme care par să se fi impus: *mujdei* (must + de + ai = „usturoi”) *de usturoi*.

EXERCIIII

1. Corectati construcțiile greșite:

Comisia refuză să accepte modificările. Simțea o repulsie împotriva violenței. Lacrima este un simbol emblematic al poeziei lui Goga. Este schițat sumar portretul personajului. Acest pod peste Dunăre este cea mai grandioasă realizare a constructorilor români. Intervenția a fost rapidă și promptă.

2. Explicați de ce sunt pleonastice următoarele construcții: *abătut și deprimat, grațios și delicat întuneric beznă, seism de pământ, hărmălaie zgomotoasă, țiuit ascuțit, monolog cu sine, intersecție încrucișată, abundență mare, a exclude prin eliminare, revine din nou, moș bătrân, cel mai optim, protagonist principal.*

3. Marcați cu X în dreptul greșelii de exprimare observate în fiecare enunț:

- Cine mă caută nu sunt acasă.
- A subliniat desinența finală.
- Colectivul de elevi au avut inițiativa.
- Școala e școală, nu e joacă!

4. Îndepărtați un prefix/un prefixoid pentru a evita pleonasmul. Rescrieți formele obținute: *a reedita din nou, a transcrie din nou, a prestabili dinainte, inactivitate pasivă, coasociat la afacere, a recrea încă o dată.*

5. Găsiți construcțiile pleonastice din următorul text. Rescrieți textul, evitându-le:

În week-end-ul de la sfârșitul săptămânii trecute am luat masa la restaurant, fiindcă o scurtă aversă de ploaie ne-a împiedicat ieșirea afară, la iarbă verde. Fiecare a ales preferențial mâncarea. Unii au cerut pentru ciorbă oțet acru, alții – smântână de lapte. Ceilalți au vrut, la friptura din carne de porc cu pilaf de orez, și puțin mujdei de usturoi. Copiii au preferat mai bine carnea de pui – hrănitoare și nutritivă. Ca băuturi lichide au fost alese apa minerală și sucurile. Toate bucatele au fost aduse în vase termorezistente la căldură.

6. Identificați pleonasmul din următoarele enunțuri; rescrieți corect fiecare enunț:

- Furtuna vijelioasă care se stârnișe din senin era un contra-argument împotriva plecării noastre, astfel încât consensul unanim a fost să rămânem încă o zi.
- În expediția lor au trecut printr-o depresiune joasă, apoi au văzut, în toată măriștea lui grandioasă, un pisc de munte golaș mai superior decât celelalte.
- Și-a etalat la vedere, pe un hol de trecere, toată garderoba de haine.
- Când s-a așezat jos pe taburetul fără spătar, avea o fizionomie a feței total schimbată.
- Serpentina șerpuitoare urma îndeaproape un râu curgător și se pierdea misterios în zarea orizontului.

7. Identificați pleonasmul care intră în componența următoarelor proverbe și zicători:

- Paza bună trece **primejdia rea**.
- Geaba **din gură vorbești**, dacă nu le potrivești.
- Mai bine varză acră cu învoială decât **zahăr dulce** cu cârteală.
- Baba bătrână** nu se teme de pâine moale.
- A se face **foc și pară**; cu **chiu cu vai**; a lua (cuiva) **vorba din gură**; mai **întâi și întâi**; a avea **sânge în vine**; în **zorii zilei** etc.

8. Rescrieți construcțiile care nu sunt pleonasm:

Intrare de acces, poate fi admisibil, privire insistentă, a avansa înapoi, ortoepie corectă, secret destăinuit, apariție simultană, bicicletă cu trei roți, intersecție bifurcată, a-și aduce aportul, cobai de experiență, părere fermă, a îndruma calea, întrebuintare atentă, percepție spațială, a-și susține propria lui părere, a menține mai departe, a declanșa ancheta, a ecraniza un film, formulare concisă, a nota o însemnare, a-și face autocritica.

9. Explicați ce este greșit în enunțurile următoare:

El a rezumat pe scurt povestirea. / L-am revăzut din nou pe George. / Am studiat structura lexicală a cuvântului. / Ea are o migrenă la cap. / Azi, au căzut averse de ploaie. / Ei au conviețuit laolaltă multi ani. / Producția a scăzut cu un procent de 10 la sută. / Parlamentarul a rostit o scurtă alocuțiune. / El a citit biografia vieții unui scriitor. / Am admirat autoportretul propriu al pictorului.

10. Alcătuiți câteva enunțuri după tabloul dat folosind cuvinte monosemantice și polisemantice. Evitați construcțiile pleonastice.

✓ **NU UITAȚI! Exprimați-vă corect!**

Felul cum ne exprimăm ne caracterizează personalitatea și abilitățile de a vorbi!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Indicați ce parte de vorbire este cuvântul eliminat pentru a evita construcția pleonastică:

- A prezis dinainte care va fi sfârșitul.
- Îmi era milă când îl vedeam schiop de un picior.
- Din cauza parolei secrete nu am putut afla detaliile.
- A luat o hotărâre decisivă în privința participării la concurs.
- Au mers până la granița frontierei cu Italia.
- Am rescris din nou toate enunțurile.

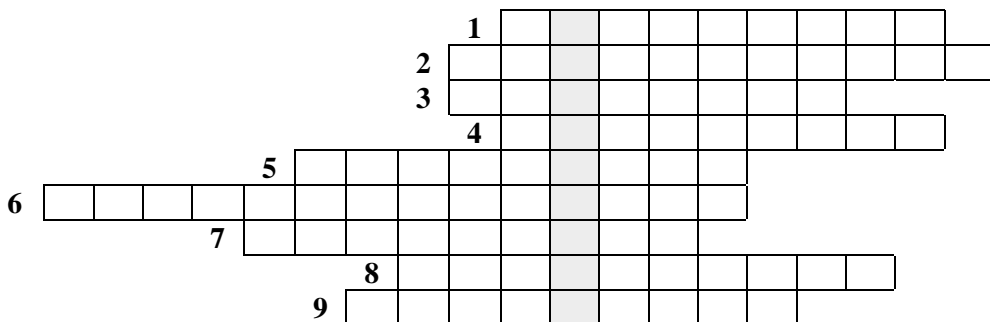
IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

REBUS

Completați rebusul, astfel încât pe coloana gri veți obține numele științei care studiază sensul cuvintelor.

- Cuvintele noi apărute în limbă.
- Cuvinte cu aceeași formă și cu sens complet diferit.
- Cuvinte cu sensuri diametral opuse.
- Este o greșeală de exprimare prin folosirea alăturată a unor cuvinte sau a unor construcții cu același înțeles.

5. Cuvinte care au două sau mai multe sensuri legate între ele.
6. Cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit.
7. Totalitatea cuvintelor din limbă.
8. Cuvinte vechi dispărute din limbă.
9. Cuvinte cu forme diferite și cu cens identic.

§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul

I. TERMINOLOGIE

- tautologie
- repetiție
- argou
- jargon

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție fragmentele de text:

- a) Vizitiul era un om slăbănog și-nalt, nalt.
(Mihail Sadoveanu)
- b) De departe, de departe se auzeau abia tălângi.
(Mihail Sadoveanu)
- c) Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
Care vine, vine, vine... tot mai tare și mai tare.
(Mihai Eminescu)

Mircea cel Bătrân

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Găsiți în enunțurile date un arhaism.
- ✓ Alcătuiți două enunțuri care dovedesc omonimia cuvântului *mai*.
- ✓ Care este valoarea morfologică a cuvântului „*însuși*”?
- ✓ Precizați repetițiile.
- ✓ Care sunt funcțiile sintactice ale cuvintelor evidențiate?

REȚINEȚI!

Repetiția este o figură de stil (procedeul artistic) care constă în folosirea de mai multe ori a aceluiași cuvânt sau a mai multor cuvinte, spre a întări o idee sau o impresie.

În poezie repetiția susține ritmul și cadența versurilor, iar în proză întărește imaginea.

Exemplu: *Am stat noi, am stat, am stat... Cand pe-aproape de ziuă ... prin codru.*

- Citiți cu atenție enunțurile:
 - ✓ *Copilu-i copil.*
 - ✓ *De citit, citesc mereu.*
 - ✓ *Prietenul tot prieten; te ajută la nevoie.*

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Prin ce se deosebesc cuvintele evidențiate de repetiții?
- ✓ Sunt folosite corect aceste cuvinte?

REȚINEȚI!

Tautologia este o greșală de exprimare care constă în repetarea inutilă a aceluiași termen sau construcții cu funcții sintactice diferite și cu valoare expresivă deosebită.

Tipuri de tautologii:

a) admise:

Joaca e joacă și munca-i muncă.

Cine e cinstit e cinstit oriunde s-ar afla.

b) interzise:

Cerem respectarea tuturor cerințelor.

În nuvela istorică întâmplările s-au întâmplat cu mult timp în urmă.

- De cele mai multe ori termenul repetat are funcție sintactică de **nume predicativ**.

Exemplu: *Omul este om, viața este viață, legea este lege.*

Având valoare expresivă, tautologia nu trebuie evitată.

Relații tautologice se realizează:

- la nivelul **propoziției** (*de cântat nu cântă*);
- la nivelul **frazei** (*ea este ceea ce este*).

AFLAȚI MAI MULT!

În limba română există, de fapt, o serie de expresii tautologice, dar care nu pot fi considerate greșeli de exprimare. Prin frecvența lor masivă în folclorul românesc, ele poartă girul inteligenței poporului și al expresivității limbajului popular:

Viața-i viață, ce să-i faci.

Tineretea-i tinerete, dar repede trece.

Dragostea-i dragoste, n-ai încotro.

Legea-i lege, trebuie s-o respecti.

Frumosul e frumos și gata.

Băiatul băiat rămâne etc.

NOTĂ

Nu trebuie de confundat tautologia – greșeală de exprimare cu procedeul stilistic repetiția, cu expresiile tautologice tolerabile¹.

REȚINEȚI!

Jargonul este o modalitate de exprimare superficială și incorectă, de obicei cuvinte împrumutate din alte limbi, folosite de unii vorbitori cu pretenții de cultură, pentru a impresiona și pentru a se deosebi de restul vorbitorilor.

Exemple:

- franțuzești: *bonjour, bonsoar, monșer, mașer, mersi*;
- italiene: *ciau, arivederci, șarmantă*;
- engleze: *bisnis, darling, gudbai, bai-bai, targhet* etc.

REȚINEȚI!

Argoul este un limbaj artificial și secret, înțeles numai de cei care îl folosesc pentru a nu fi înțeleși de alții.

Este utilizat de grupuri sociale restrânse.

Tolerabil¹- care poate fi tolerat, admisibil, îngăduit, suportabil

Exemple:

Există, argoul elevilor, al militarilor, al medicilor etc.

- al răufăcătorilor (*mititica, pârnaie, răcoare, universitate – închisoare; sticlete, curcan, gabor, copoi, scatiu – polițist; poteră – poliție; lovele, euroi, verzișori, mălai, parai, cașcaval- bani;*)
- al elevilor și studenților (*șase, diriga, profa, scăunel, boabă, geograrvarză, olimpiadă, bosu-mare, bosu-mic;*)
- al militarilor (*biban, gagică, nașpa, ballast- mâncare de orez, adunare generală- mâncare de legume, felicitare – ordin de concentrare, fetiță – mitralieră*)
- al fumătorilor (*lingură*);
- al sportivilor (*trage fermoarul, pune pătura – minge scăpată printre picioare, scuiță supapa = pentru lovitură de minge în față*).

EXERCIȚII

1. Citiți expresiile și enunțurile de mai jos și stabiliți dacă ele conțin tautologii tolerabile sau intolerabile:

„omul să fie om”; „dacă-i bal, bal să fie”; „ea este ceea ce este”; „legea este lege”.

„Dealu-i deal și valea-i vale/.

Mândra-i mândră până moare”. (*text folcloric*)

„Ce e val ca valul trece”. (*Mihai Eminescu*)

„Femeia, tot femeie, zise Lapușeanul zâmbind”. (*Constantin Negruzzi*)

„Să vă fie casa casă, să vă fie masa masă” . (*Plugușorul*)

„Unde sapa sapă locul/sare din pământ norocul”. (*Tudor Arghezi*)

„De glumeț, glumeț era moș Nechifor”. (*Ion Creangă*)

2. Corectați structurile tautologice din enunțurile de mai jos:

- În vacanța de iarnă a fost cum a fost.
- A mers el cât a mers și a dat peste o cabană.
- Emisiunile sportive vor începe începând cu ora 12.00.
- Vorbește ca să vorbească, fără niciun rost.
- De citit așa citi, numai să-mi împrumuți cartea.
- Jocul s-a jucat în condiții optime.
- Învățătura este ceea ce se învață.
- Naratorul narează întâmplări la care a participat.
- Am visat un vis frumos.
- Vom cânta un cântec patriotic.
- Studenții sunt examinați la examene.
- De muncit muncesc, dar nu prea am profit.

3. Subliniați cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente:

- „Mă întreb cine sunt? Sunt un june tânăr și nefericit”.
- „Nevastă, e băiat onorabil și credincios; n-ai ce face: ce-i al omului e al omului!”
- „Angel radios! De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii...”
- „Mă știi tu; când zic o vorbă e vorbă.” (*I.L. Caragiale*)
- „Un bou ca toți boii, puțini la simțire... / Dobândi în cireadă un post însemnat.” (*Gr. Alexandrescu*)
- „Zică toți ce vor să zică / Treacă-n lume cine-o trece.” (*M. Eminescu*)

4. Rescrieți enunțurile, corectând greșelile de orice tip:

- Pentru că curiozitatea îl caracterizează citește mult.
- Misiunea oamenilor aceștia nu este de loc facilă¹.
- De învățat, învață, dar rezultatele întârzie să fie vizibile.

- d) Acest student iminent va deveni în continuare un medic renumit. e) Omul care l-ați invitat la spectacol nu mai vine.
 f) Cristian sau Daniel vor lua premiul I la sfârșitul clasei a IX-a.
 g) Săptămâna următoare vor mai persista ninsorile în Bucovina.
 h) Elevul al cărui note sunt mari este fericit.

5. Rescrieți enunțurile, corectând greșelile de orice tip; numiți greșeala de exprimare!

- a) Eu, când mă relaxez, îmi place să ascult muzică. b) În școala s-a sa desfășurat concursul de șah. c) Problemele a căror rezolvări mi-au creat dificultăți sunt din geometrie. d) Haideți să mergem pe ce nu merge! h) Vă vom oferi detalii și multe alte amănunte în zilele următoare. i) Nici Ana, nici Andreea nu au răspuns afirmativ solicitării mele. g) O mulțime de studenți vor promova eczamenul de licență. k) Tânărul îi explică că a fost obligat să procedeze așa.

6. Subliniați cuvintele și expresiile argotice. Evitați-le în exprimare.

- a) Multă baftă la examen! b) L-a luat la mișto. c) A dat-o în bară cu răspunsul. d) Alex e băiat de comitet e) S-au dat în gât reciproc. f) Am aflat că bătrânul a dat colțul anul trecut. g) După ce i-au tras țeapă, au fugit în străinătate. h) Mi-am luat niște pantaloni bestiali. i) A băgat la ghiozdan până n-a mai putut. j) A făcut imediat pași.

7. Subliniați elementele de argou din textele de mai jos:

„Mănoiule, mi-ai stricat șmahul, păcătosule!” (B. Șt. Delavrancea) „Nu e așa că nu m-a sluițit prea tare? În două zile n-o să mai rămână nici urmă... / Și atunci, iar o să poftim musafiri! Nu moare cineva de-o bătaie.” (Panait Istrati) „Ți-am spus că avem la mine academie liberă cu dame foarte cumsecade și cu șampanie.” (B. Șt. Delavrancea)

8. Alcătuiți câteva enunțuri despre locul în care v-ați născut, numiți părțile de vorbire.

NU UITAȚI!

A vorbi despre limba română este ca o duminică. Limba română este patria mea...” Nichita Stănescu

9. Subliniați cu o linie construcțiile pleonastice și cu două linii construcțiile tautologice din următoarele fragmente:

„Te iubesc la nemurire și îți dedic lira mea! Al tău pentru o eternitate și per toujours.”

„Bine, frate, revoluție ca revoluție, da nu-ți spusei că nu-i voie de la poliție să dai focuri în oraș?” „Bărbatu-meu suferă grozav de gelozie și e în stare a fi capabil să te omoare.” „O săptămână, o lună, un an de zile, n-o să se mai vorbească decât de aventura asta...” (Ion Luca Caragiale)

10. Rescrieți corect enunțurile, corectând greșelile de orice tip; numiți greșeala de exprimare!

a) Cristina, când a obținut bursa de studii, i s-au umezit ochii. b) Nu știu care este prețul la lalele în acest moment. c) Majoritatea elevilor au manifestat aceeași atitudine față de disciplină. d) Judecătorul a judecat cazul cu mult profesionalism. e) Trebuie să recitești din nou sfaturile date în această carte. f) Prietenie înseamnă să fii alături de prietenii tăi când au dreptate, ci când greșesc. g) Respectarea normelor lingvistice sunt cerute de nevoia unei comunicări corecte.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

1. Subliniați elementele de jargon din textele de mai jos. Memorizați semnele de punctuație la dialog.

a) „– Ce citești porcăria aia, domnule?

– Pardon, zic eu...” (Ion Luca Caragiale)

b) SLUJITORUL (*alergând după trăsură, zice țigancei din coadă*): Cine zici că-i în trăsură?...

ȚIGANCA: Cucoana Chirița.

SLUJITORUL: Cum?... Crița?

ȚIGANCA: Chirița... surdule.

SLUJITORUL: Chirița Surdulea?... Da cască-ți pliscul mai tare... cioară, și cârâie mai dezghețat... Ce cucoană-i în trăsură?

ȚIGANCA: Du-te pârliei! că doar n-am să-ți toc la ureche până mâine.

SLUJITORUL: De!... Baragladină, te-ai pichirisit?

ȚIGANCA: Baragladină ești tu, guleratul!

SLUJITORUL: Ian vezi moachia, că s-o fudulit... Hâși, cârâitoare!

ȚIGANCA: Șezi binișor, blestematul, că te ia dracu.

SLUJITORUL: Hâși, ciocănitore!...

ȚIGANCA: Bată-te pârdalnicu să te bată!... șezi binișor.

SLUJITORUL: Hâși, duh de baltă...

CHIRIȚA (*scoțând capul și primind omătul în obraz*): Ce este? Ce ați pățit... carnacsî!

că era să mă chiorască!... Cine-azvârle cu bulgări?... (*Către țigancă*): Ce te-o apucat, mă rog, coțofano, de cârâi ca cioara-n par?... Ie sama la lucruri bine, și taci din plisc.

(*Întorcându-se către fecior*.) Și tu, moicule, ce stai în capră ca un degerat și nu zici surugiilor să meargă?... Vai, bată-vă crucea, mangosiților, c-o să-mi faceți zile fripte!...

2. Corectați greșelile din textul dat. Explicați ortografia cuvintelor scrise prin cratimă.

„Paralele plâng plecarea caldă a vierii, păsările pleacă i-ar spre nicăieri, frunzele palide ca ciara de lumânare cad și mor, flori târzii și ofilite încearcă să aducă veselie de altă dată, dar vremea ne spune că a trecut timpul florilor efemere, toamna își intră în drepturi. În aier se simte mireasma suavă a merelor oacheșe care se joacă de-a „v-ați

ascunselea” printre ramuri. Cei doi meri din fața ferestrei plâng ingenunchieați, zbătându-se, gata-gata să-și rupă crengile. Dar vântul alungă norii și ploaia âncetează.

ATENȚIE!

Nu folosiți tautologiile următoare în comunicarea orală și scrisă:

- vreau să *întreb o întrebare*;
- se poate să *propun o propunere*;
- *începând* cu luna martie a *început* aratul;
- *regulamente ce reglementează* (comerțul);
- a *îmbunătăți spre mai bine* situația;
- *perioada* aceasta *este o perioadă* de tranziție;
- în prezent se caută *soluții* legale *de soluțio-nare* a problemei;
- a *candidat* în calitate de *candidat* etc.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

- Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Mă deșteptam în fiecare dimineață cu o nouă mirare. Patul meu de campanie se afla chiar lângă ușă, și cele dintâi priviri descopereau o încăpere ciudată, cu fereastra înaltă și zăbreliță, pereții vopsiți în verde, un vast fotoliu de paie și două taburete, alături de o masă de lucru. Îmi trebuiau câteva minute ca să-mi amintesc unde mă aflu, să înțeleg acele zgomote surde care veneau de afară, pe fereastra deschisă, sau de pe coridor, prin ușa lată, pe care o închideam noaptea cu o bară de lemn. (Mircea Eliade)

1. Notați sinonime și antonime contextuale adecvate pentru următoarele cuvinte din text: *ciudată*, *vast*.
2. Dovediți, în enunțuri, omonimia cuvântului *companie*.
3. Construiți două enunțuri în care să folosiți verbul *a veni* cu sensuri diferite.
4. Transcrieți, din text, paronimul cuvântului *companie*.
5. Explicați ce este greșit în enunțurile următoare:
 - a) *La răscrucea din intersecția orașului era foarte aglomerat.*
 - b) *„Domnule, nevasta trebuie să fie nevastă, și casa casă.” (Camil Petrescu)*
 - c) *„Năiță, știi bine că atunci când spun o vorbă, vorbă să fie.” (Marin Preda)*

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIȚELOR

1. Precizați care este mijlocul de formare al cuvintelor *delimitat*, *dezrobit*, *decolorat*:
 - a) derivare cu prefix;
 - b) conversie;
 - c) derivare cu prefix și sufix;
 - d) compunere.
2. Identificați seria care conține numai cuvinte din familia lexicală a cuvântului „*drum*”:
 - a) drumuleț, duruit, dăruire;
 - b) drumeț, a îndruma, îndrumător;
 - c) a îndruma, îndrumare, durată;
 - d) dramă, neîndrumat, îndrumată.
3. Indicați seriile de cuvinte care fac parte din câmpul lexical al cuvântului „*copilărie*”:
 - a) jocuri, curcubeu, pâine, dragoste, bătrânețe;
 - b) vârstă, veselie, școală, prietenie, puritate;
 - c) feerie, tânăr, iarbă, vis, cuplu;
 - d) copil, joacă, fericire, naivitate, vise;
4. Alegeți varianta care conține numai expresii folosite cu sens conotativ:
 - a) inimă de aur, inel de argint, plug de oțel;
 - b) brațul drept, sentimente adânci, adâncul veacurilor;
 - c) inimă de aur, mândra glăsuire, soare dulce;
 - d) brațul râului, gândul zboară, planuri de viitor.
5. Descoperiți seria care conține numai neologisme:
 - a) josnicie, cină, șiretlic, legitim;
 - b) email, acvilin, coincidență, zilnic;
 - c) normal, cotidian, definiție, confuz;
 - d) succesori, smălț, petiție, stricăciune.
6. Sensul expresiei „*ad litteram*” este:
 - a) textual;
 - b) literar;
 - c) punct cu punct;
 - d) printre rânduri.
7. Sunt polisemantice cuvintele din seriile:
 - a) cuvânt, a se duce, a electrifica, minune;
 - b) a ține, a aduce, a lua, fată, vatra;
 - c) corespondentă, vocală, limbă;
 - d) a dori, a lega, a crăpa, onestitate.
8. Stabiliți în care șir au perechi de omonime cuvintele:
 - a) sare, somn, pană;
 - b) alb, om, nou;
 - c) râs, lin, barcă;
 - d) vechi, număr, sus.

9. În care rând nu sunt sinonime:
- a pescui în apă tulbure- a profita de o situație confuză pentru a trage foloase personale;
 - a-și pune cenușă în cap- a se pocăi; a-și recunoaște vina sau greșeala;
 - lacrimi de crocodil- lacrimi prefăcute, simulate, viclene, artificiale;
 - a tăia frunze la câini- a se grăbi undeva.
10. Identificați enunțul care conține un pleonasm:
- Luna aceasta la magazin sunt mari reduceri la televizoarele cu telecomandă.
 - El a citit biografia vieții lui Ion Creangă.
 - Soarele însuflețea picăturile mari și grele de rouă curată.
 - Am ascultat ultimele știri ale zilei.
11. Precizați care serie conține elemente de argou (termeni argotici):
- aga, bazilica, agie, aprod, hot, altița, sorcova, hoarda;
 - mipo, (a) mangli, (a) ciordi, parnaie, gagi, diriga, bac, curcan;
 - cuvant, mardeala, nasol, prof, bojdeuca, surmenaj, dibla, (a) dribla;
 - dovleac, suriu, husar, tata, racan, mala, subiect, (a) cobzări.
12. Aparțin jargonului cuvintele din seria:
- pardon, merci, ciau-ciau, parol, maman, madam, bonsoir, farm;
 - bonjur, darling, parold, marafet, compendiu, calvar, facil, dificil;
 - pa, papa, rezon, capodopera, regizor, corector, tujur, inutilitate;
 - filiala, fosforescent, electricitate, (a) solicita, demoazela, gentilă, hulub.

§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt

I. TERMINOLOGIE

- cuvânt frază
- îmbinare de cuvinte text
- propoziție

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

De ce îmi place toamna?!

Cu nopțile ei din ce în ce mai lungi și diminețile reci, cu zilele încă călduțe, cu mirosul de frunze uscate, cu adierea răscolitoare a vântului, cu soarele stins ce scaldă natura într-o lumină difuză, cu norii cenușii ce ne trimit la visare, cu ploaia ciobănească ce ne trezește nostalgii adormite, toamna este incomparabilă. **E tristă, dar are o frumusețe unică.**

De ce îmi place toamna?! O simt în primul rând aproape de suflet și potrivită firii mele: caldă și rece în același timp, uneori mohorâtă, alteori însorită, câteodată tristă, altădată plină de voie bună... într-un fel și **eu sunt la fel ca toamna**, așa indecisă și plină de contraste.

Cred că s-a moștenit de la dimineața aceea de septembrie în care m-am născut.... Mă identific cu toamna și simt cum face parte din mine. Poate trebuie să fii puțin melancolic să o iubești, pentru că nu este un anotimp vesel, dar cred că este cel mai romantic dintre toate. Întotdeauna am fost melancolică și visătoare și oricât de dură a fost viața, nu a reușit să mă schimbe... cred că întotdeauna voi rămâne așa, o idealistă.

Apoi toamna îmi aduce aminte cu drag de copilăria la țară, de mirosul gutuilor coapte, de grămezile de porumb proaspăt cules, de fumul frunzelor uscate strânse în gramezi și arse de săteni când își pregăteau curțile pentru iarnă, de *pivnița* plină de bunătați a bunicii, de dulceturi, de murături, de vin proaspăt, de castanele coapte care aveau culoarea părului meu, de noul an școlar... Da, paradoxal, pentru mine toamna este un început.

FOLOSII-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Explicați cu ajutorul DEX-ului cuvintele din text.: *incompatibilă, indecisă, idealistă*.
- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele: *răscolitoare, melancolic, pivniță*.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a propozițiilor din fraza: „*E tristă, dar are o frumusețe unică.*” Împărțiți propozițiile de mai sus în îmbinări de cuvinte.
- ✓ Explicați ortografia cuvintelor : *altădată, m-am, într-un, într-o*.
- ✓ Efectuați analiza exprimării predicatului din ultimul enunț.

REȚINEȚI!

Sintaxa cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a acestora în fraze, dând naștere enunțurilor.

Ea studiază mecanismul pe baza căruia un ansamblu de cuvinte date se constituie într-un enunț cu scopul de a face o comunicare.

Cuvântul este considerat unitatea de bază a lexicului, punctul de plecare în exprimare.

Un singur cuvânt poate forma o propoziție, când are valoare predicativă. *Exemplu:* Plouă, ^{1/} ninge, ^{2/}drumul nu stă. ^{3/}

Propoziția este cea mai mică unitate sintactică, un enunț cu un singur predicat.

Exemplu: Limba noastră-n ceruri **cântă** și-n izvorul din câmpii. (Grigore Vieru)

Fraza reprezintă o unitate superioară a sintaxei, rezultat al relațiilor stabilite între două sau mai multe propoziții legate între ele prin înțeles.

Exemplu: Nu te lauda, ^{1/}când începi un lucru, ^{2/} laudă-te, ^{3/}când e gata. ^{4/}

Enunțul reprezintă unitatea superioară a sintaxei, o structură ce se constituie ca unitate de comunicare de sine stătătoare. Termenul acoperă două tipuri de unități de comunicare: **propoziția și fraza**.

Exemplu: Multe plante medicinale au fost folosite din timpuri străvechi pentru a trata acele infecții cauzate de bacterii care sunt acum rezistente la antibiotice.

Textul – ceea ce este *exprimat în scris*:

1. *cuprinsul unei opere literare sau științifice, al unui discurs, al unei legi etc.*
2. *Fragment, parte dintr-o scriere.*
3. *Cuvintele unei compoziții muzicale etc.*

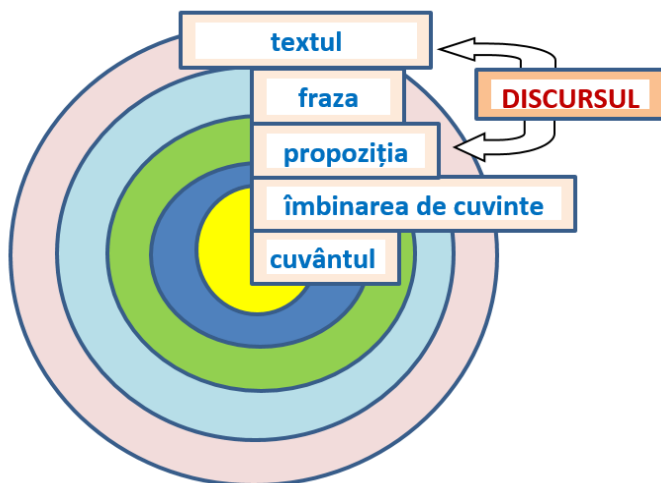
Frazele se pot combina, formând **un text**. Noțiunea de text denumește, în primul rând, „ceea ce este exprimat în scris.” Cu alte cuvinte, **textul** poate să aibă diferite dimensiuni, reducându-se fie la un singur cuvânt sau dezvoltându-se la infinit, atingând dimensiunile unui roman cu mii de pagini.

Discursul este comunicarea în care se transmite publicului un mesaj; comunicarea în forma unui text bine gândit, comunicarea care urmărește scopul de a influența publicul.

Arta de a vorbi în public pune la îndemâna tuturor un instrument foarte puternic: forța de a-i convinge pe ceilalți, reprezintă elementul cheie în devenirea individuală: realizarea personală în societate impunând aptitudini deosebite de comunicare în public.

Comunicăm zilnic, ne aflăm mereu în mijlocul oceanului comunicării globale, iar prin **comunicare** urmărim să ne atingem obiectivele, pentru a ne putea desfășura cu succes activitatea.

EXERCITII

- În propozițiile de mai jos alegeți forma corectă a cuvintelor din paranteze:
 - Acest peisaj îmi este (familiar/familial).
 - Intervenția la discuții a colegului meu a fost (originară/originală).
 - George Călinescu a fost un istoric (literar/literal).
 - Venind, a (evoluat/evaluat) din-o privire situația.
- Identificați în textul de mai jos enunțurile. Numiți frazele, propozițiile; extrageți îmbinările de cuvinte, indicând felul lor.

„Acum vuietul contenește. Biruitoare apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miază-noapte înălțimile învăluite în codru. Câteva stânci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească o dată potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a stat împotriva.”
(Alexandru Vlăhuță)
- Alcătuți **îmbinări de cuvinte** cu sens figurat pentru substantivele: *carte*, *meleag*, *copilărie*.
- Alcătuți un discurs despre importanța lecturii, în care să vă convingeți colegii că anume prin lectură ne putem cultiva o vorbire îngrijită.

NU UITAȚI!

Unul dintre criteriile de apreciere a inteligenței omului este capacitatea de comunicare – arta de a se exprima corect, concis și expresiv!

Nu spune puțin în vorbe multe, ci mult în vorbe puține.

Scrie pentru a fi înțeles, vorbește pentru a fi ascultat, citește pentru a crește.

AFLAȚI MAI MULT!

Limba definită ca sistem de valori virtuale *se opune discursului*, adică folosirii limbii într-un context specific, care poate restrânge aceste valori, sau poate genera, la fel de bine, noi valori. Aceasta distincție este relevantă, în special, pentru domeniul lexicului. Astfel, *neologia lexicală* aparține *domeniului discursului*.

Pe de altă parte, limba definită ca sistem folosit de membrii unei comunități lingvistice *se opune discursului*, considerat ca folosire a unei secvențe a acestui sistem. Această utilizare secvențială a sistemului se poate referi la aspecte diverse, cum ar fi plasarea într-un anumit **câmp discursiv**: *discurs economist, discurs ecologist, discurs suprealist, discurs postmodernist*.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate și utilizarea semnelor de punctuație din exemplele date:

- Vede ici un prunc, vede ici o fată; vede dincolo o nevestă. (*M.Sadoveanu*)
- O **luptă-i** viața; deci te luptă
Cu dragoste de **ea**, cu dor. (*George Coșbuc*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIINȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

„Cu crengile ude și fără veșmânt
Salcâmi la poartă se-ndoaie.
Pe stradă se plimbă iernaticul vânt
Și fluieră tactul aceluiași cânt
Și plânge cu lacrimi de ploaie.” (*George Topârceanu*)

1. Precizați numărul propozițiilor în fraza de mai sus.
2. Analizați sintactic o propoziție (la alegere) din text.
3. Analizați sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată.
4. Alcătuiți enunțuri cu omonimele cuvintelor: *poartă, cânt*.
5. Arătați prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului s-au format cuvintele: *iernaticul, aceluiași*.
6. Folosiți în propoziții cuvântul **flacăra** cu sens propriu, apoi cu sens figurat.

§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

Propoziția

- * **după structură:** simplă / bimembră, monomembră / dezvoltată / bimembră, monomembră/
- * **după aspect:** afirmativă
negativă
- * **după scopul comunicării:** enunțiativă
interogativă
exclamativă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Scrisoarea III

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

– Ce vrei tu?

– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul
împărat.

La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrîn atât de simplu, după vorbă, după port.

– Tu ești Mircea?

– Da-mpărate!

– Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.

– Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!..

Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;

Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,

Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,

Să ne dai un semn și nouă din mila măriei-tale...

De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,

Bucuroși le-om duce toate, de e pace de-i război... (Mihai Eminescu)

Mircea cel Bătrân

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Recunoașteți modalitățile de comunicare folosite în textul de mai sus.
2. Găsiți în text trei perechi de antonime.

3. Explicați ortografia cuvintelor: *de-o, le-om, de-i*.
4. Efectuați analiza sintactică a enunțurilor evidențiate în textul de mai sus.
5. Analizați sintactico-morfologic cuvintele: *noi, bună, nostru, să văză*.
6. Explicați utilizarea semnelor de punctuație în propozițiile evidențiate. Stabiliți structura lor.

REȚINEȚI!

Propoziția este unitatea sintactică care exprimă un gând terminat.

Exemplu: Dacii și romanii sunt strămoșii noștri.

❖ Propoziția conține un singur predicat.

Exemplu: Trăia odată un împărat putred de bogat.

❖ Propozițiile se clasifică:

- după structură;
- după aspectul predicatului;
- după scopul comunicării.
- **După structură propozițiile se împart în:**
 - ✓ simple / bimembre, monomembre/;
 - ✓ dezvoltate / bimembre, monomembre/.

Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale.

*Exemplu: Plouă. / monomembră/
Elevul scrie. / bimembră/
Izvorul murmură.*

Propoziția dezvoltată este alcătuită din părți principale și părți secundare /atribut, complement/.

*Exemplu: Plouă încet, liniștit. / monomembră/
Elevul scrie o compunere. / bimembră/
Izvorul curge la vale.*

✚ După forma predicatului:

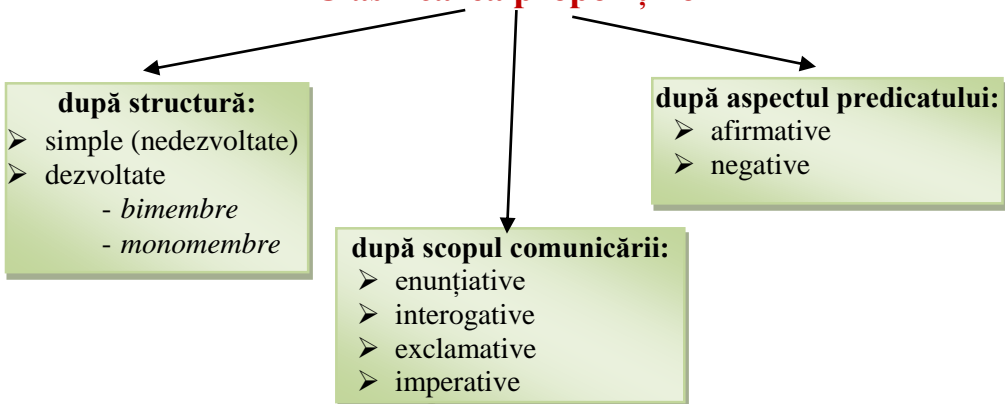
- propoziții **afirmative**.
Exemplu: Ei poposesc în dumbrava fermecată.
- propoziții **negative**: **predicatul** este la forma negativă.
Exemplu: Copiii nu se tem.
- **Propoziția afirmativă afirmă, constată ceva.**
- **Propoziția negativă neagă ceva, înlătură o afirmație.**

❖ După scopul comunicării:

- propoziții **enunțiative**:
Exemplu: Veniți și mâine.

- **propoziții interogative:**
Exemplu: Veniți și mâine?
Văzutu-l-ai? Auzitu-m-ai?
- **propoziții exclamative:**
Exemplu : Ai citit cartea! Ai citit cartea?!
- **Propozițiile enunțiative** comunică ceva despre acțiunea făcută de subiect.
Ele au la sfârșit punct sau virgulă ori punct și virgulă.
- **Propozițiile interogative** conțin o interogație, o întrebare și așteaptă un răspuns.
Ele au la sfârșit semnul întrebării și apar mai frecvent în dialoguri.
- **Propozițiile exclamative** au o intonație aparte, accentuându-se un anumit cuvânt, care privește în mod special enunțul.
La sfârșitul propozițiilor exclamative se pune semnul exclamării .

Clasificarea propozițiilor

AFLAȚI MAI MULT!

❖ Fiți atenți la următoarele tipuri de propoziții simple:

a) *Propoziții cu subiectul la persoana a II-a, indicat prin forma verbului, în care se află un substantiv la vocativ (fără funcție de parte de propoziție), însoțit uneori de o interjecție (fără funcție de parte de propoziție):*

Exemplu: Ai înțeles, (măi)Ioane? sau: Ai înțeles, măi?

b) *Propoziții care au subiect multiplu sau nume predicativ multiplu:*

Exemplu: Vântul și ploaia au încetat. (subiect multiplu).

Bătălia a fost lungă și grea. (nume predicativ multiplu).

EXERCITII

1. Alcătuiți câte trei enunțuri după imaginea de mai jos folosind propoziții:
- monomembre (dezvoltate și nedezvoltate);*
 - bimembre (dezvoltate și nedezvoltate).*

2. Transcrieți enunțurile de mai jos, indicând propozițiile. Stabiliți felul fiecărei propoziții după structură.
- Era odată un împărat puternic și mare și avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă. b) Intră în coridorul școlii și se apropie de fiu-său atât de repede, încât copiii din sală se speriară și crezură că omul vrea să bată pe vreunul dintre ei. (*Marin Preda*)
 - Abia isprăvise vorba și buzduganul, izbind în ușa și în masă, se puse în cui. (*Petre Ispirescu*)
3. Subliniați predicatele și identificați propozițiile. Precizați tipurile propozițiilor după aspectul predicatului.
- E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai a spune. (*Mihai Eminescu*)
 - Văd, în sfârșit, ce n-aș dori să mai vadă nimene... (*Ion Creangă*)
 - Domnul (...) se cam miră de ce l-or fi întrebând orășenii de lucruri de- acestea.
(*Mihail Sadoveanu*)
4. Citiți cu atenție textul. Identificați propozițiile din fragmentul de mai jos. Stabiliți tipul fiecărei propoziții după scopul comunicării:
Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.
Zise împăratul lui Făt-Frumos:
— De cine-n lume te temi tu mai mult?
— De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?
— Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Muma-pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătaie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.

NU UITAȚI!

„...Tot ce înseamnă inteligență umană este sintaxă – fără sintaxă noi am fi cu foarte puțin mai isteți decât cimpanzeii.” William H. Calvin

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

În propoziție, **nu se pune virgulă**:

- ✓ între subiect și predicat;
- ✓ între părțile de propoziție coordonate prin conjuncțiile coordonatoare: și, ori, sau;
- ✓ între atributele substantivale genitivale și regent: *răspunsul elevilor/un răspuns al elevilor*;
- ✓ între atributele verbale și regent: *plăcerea de a citi; compunerea de terminat; steagurile fluturând*;
- ✓ între atributele adverbiale și regent: *pâinea de azi*;
- ✓ între atributele numeral (cu valoare adjectivală sau substantivală) și regent: *doi elevi; cărțile pentru cei douăzeci de elevi*;
- ✓ între complementul direct și regent: *I-am dat cartea. A citit-o. Pe Alex l-au premiat*.
- ✓ între complementul indirect și regent: *Ce dorești de la mine?*

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prîsna cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazii,
Să-ți desprind din creștet vâlul,
Să-l ridic de pe obraz.

(Mihai Eminescu)

1. Stabiliți numărul propozițiilor în cadrul frazei de mai sus.
2. Identificați tipul fiecărei propoziții după următoarele criterii:
 - a) după scopul comunicării;
 - b) după aspect; c) după structură.
3. Scrieți sinonime, potrivite contextual, pentru cuvintele următoare: *crengi, codru, izvorul, tremură*.
4. Alcătuiți câmpul lexical și familia lexicală a cuvântului *codru*.
5. Analizați sintactic prima propoziție.
6. Arătați ce valoare morfologică au cuvintele următoare în text: *vino, plecate, o*. Folosiți-le în enunțuri.
7. Alcătuiți trei fraze după imaginea de mai sus folosind diferite tipuri de propoziții.

§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară. Propoziția regentă și propoziția subordonată

I. TERMINOLOGIE

- frază: propoziție: *principală*
- raport de coordonare *secundară*
- raport de subordonare propoziție: *regentă*
subordonată

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți expresiv versurile:

Sărut vatra și-al ei nume
Care veșnic ne adună,
Vatra ce-a născut pe lume
Limba noastră cea română.

Cânt a Patriei ființă
Și-a ei rodnică țărână
Ce-a născut în suferință
Limba noastră cea română...
(Grigore Vieru)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele din text: veșnic, țărână, suferință, vatra.
- ✓ Alcătuiți o propoziție cu omonimul cuvântului *vatră*.
- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor din text.
- ✓ Delimitați propozițiile în frază.
- ✓ Observați care propoziții au înțeles de sine stătător.
- ✓ Indicați elementele de relație între propoziții.

Rețineți!

Fraza constituie o unitate sintactică comunicativă alcătuită din două sau mai multe propoziții, aflate în raport de coordonare sau de subordonare.

- Numărul de propoziții dintr-o frază este egal cu numărul de **predicte** (verbe predicative).

O frază este alcătuită din:

Propoziția principală este o unitate sintactică în cadrul unei fraze cu înțeles de sine stătător.

Exemplu: *Cu fapta e cinstit acel¹ care o face². (Alexandru Donici)*

Propoziția secundară (subordonată) este o unitate sintactică în cadrul unei fraze care depinde de o propoziție principală sau altă propoziție secundară pe care o determină.

Exemplu: *„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul¹ în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri²./”*
(Ion Creangă)

Propoziția regentă este o unitate sintactică în cadrul unei fraze (principală sau secundară) de care depinde o propoziție subordonată.

Exemplu: *Aș vrea¹ să plâng de fericire²
Că simt suflarea ta divină³ ... (George Coșbuc)*

Moldova și Bistrița curg de o parte și de cealaltă a Rarăului⁵ .../”
(Geo Bogza)

AFLAȚI MAI MULT!

- **Fraza** trebuie să cuprindă cel puțin o propoziție principală.
- **O frază** poate să fie formată și din mai multe propoziții, coordonate, toate principale.

Exemplu: *„Soarele răsare¹ sau apune pe Rarău², norii se adună³ sau se împrăstie de pe Rarău⁴, Moldova și Bistrița curg de o parte și de cealaltă a Rarăului⁵ .../”*

EXERCIȚII

1. Identificați propozițiile principale. Indicați jonctivele.

a) Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. (*Ion Creangă*) b) Soarele bate din Lin, pescarușii ba răsar, ba dispar în geana zării, iar în lungul curelei de nisip – popoare întregi, bronzându-se la soare. (*Ion Drută*) c) Ești nevastă ori esti fată, ori zâna din cer picată? (*Vasile Alecsandri*). d) Și în jur parcă-mi colindă dulci și mândre primăveri sau văd nopți, ce-ntind deasupra-mi oceanele de stele. (*Mihai Eminescu*.) e) Blajina noră migăia prin casă acuși la strujit pene, acuși îmbăla tortul, acuși pisa mălaiul. (*Ion Creangă*) f) Horia nu era deloc sigur: va ajunge ori nu va ajunge, unde pornise; se va naște, într-un scilet, întrebarea asta ori nu se va naște. S-a născut. (*Ion Druță*) g) De-abia s-au culcat găinile, si voi ați început? (*Ion Creangă*) h) Ce facem: ne ducem înainte ori ne întoarcem înapoi? (*Ion Druță*)

2. Ghiciți ghicitorile. Scrieți numai frazele cu propoziții coordonate adversative. Completați exercitiul cu încă 4 ghicitori, conform condiției. Puneți virgula unde trebuie.

- Seamană cu mătă și nu-i mătă.
- Mă fac ghem și de nimeni nu mă tem.
- Iau cinci și rămân tot cinci.
- Toți îl aud și nimeni nu-l vede.
- Un mare gramatic șade chitic și citește în toate limbile.
- Intră în sat și câinii nu bat.
- Merge prin pod și nu hodorogește.
- Șade-ntruna pe perete
Și se uită-n ochi la fete.
- Imbrăcăta-i ca o doamnă și se primblă prin poiană.
- Am un pod: iarna îl întind și vara îl strâng.

3. Completați frazele cu jonctivele coordonatoare adecvate. Puneți semnele de punctuație și indicați raporturile de coordonare dintre propoziții.

a) ... au mers ... au mers ... au tot mers ... de capăt nu i-au dat. Să-l iau ... să-i dau drumul? (*Nicolaie Dabija*) b) Nistrul curge la vale limpede și frumos, arde soarele pe cer ... și în ape arde, același soare... ardea și pe cer, și în ape ... pe pământ.

c) *Aș vrea să plâng de fericit,
...simt suflarea ta divină,
...pot să văd ...-ai plăsmuit.* (*George Coșbuc*)

4. Transformați frazele de mai jos, selectate din opera lui Ion Creangă, în fraze cu propoziții subordonate.

a) Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. b) Doamne, prinde-l-voi strigoii odată la oala cu smântâna, și-apoi las'! c) Încă una-două de acestea, și ne scot oamenii din sat afară ca pe niște lăieși. d) Întrăm noi la Vasile Aniței și ne așezăm la fereastră după obicei. e) Tăia tata porcul, și-l pârlea, și-l opărea, și-l învelea iute cu paie, de-l înădusea... f) Noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană și nu puteam adormi

de incuri. g) Acuși iau varga din coardă și vă croiesc! h) Ninsoarea mai încetase și am găsit drumul. i) Mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozana cât mi ți-i băietul! Î) Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, și să învaț mai departe. j) Ba de câte ori mi-au pus și poște la picioare, și eu, ca omul bun tot am tăcut și \i-am răbdat. k) N-apucase moș Bodrângă a lua bine fluierul de la gură, și iaca ne trezim cu popa Buligă.

5. Reconstruiți frazele în aspectul lor inițial, adăugând jonctivele coordonatoare adecvate. Indicați tipul propozițiilor coordonate din frazele reconstruite de voi.

a) Multe grăiește. Puține isprăvește. (*Dimitrie Cantemir*) b) În apă s-a născut. De apă se teme. (*Ghicitoare*) c) Pe cer nu era nici un petec de nor. Soarele n-avea unde să se ascundă. (*Ion Druță*) d) Omul a tot stat și a stat pe lavița ceea de piatră. Nici tu pace pentru trup, nici tu liniște pentru suflet. De unde să se ia în mijlocul acestui oraș plin de vuiet și învâlmășeală?! (*Ion Druta*) e) El a smuls padurea toată. N-a găsit-o, nu. (*Grigore Vieru*) f) Pușkin e deportat în Basarabia. Pribegește prin munții Caucaz. E deportat la mosioara Boldino. (*Ion Drută*)

6. Determinați raportul de coordonare în frazele de mai jos.

a) Din sălcâmi se topea frunzișul galben, se scutura ca o ploaie de alămâie. (*George Meniuc*) b) Soare, soare, frățioare, hai dă drumul la izvoare, scoate iarba din țărână, spune-i păsării să vină! (*Grigore Vieru*) c) Vântul mâna de prin văi mirozna de salcie udă, luna prindea câte-o arătură proaspătă cu brazdele despletite pe marginea drumului. (*Ion Drută*) d) Și viața lor nu și-o munsesc – și-o plimbă. (*Mihai Eminescu*) e) Poate că era bine că eram feciorul cui eram, poate era bine că începuse a se coace visinile... (*Ion Drută*) f) Tu și clipa ta de-odihnă în dar mamei n-o prea duci, ea mai mult te vede-n ochii nepoțelilor dulci. (*Grigore Vieru*) g) S-a dus la fuguța, a descuiat ușa, i-a scos un scăunaș. (*Ion Drută*) h) Afară e soare, ciripit de vrăbii ca întotdeauna, mai din depărtări se aude vuiet greoi și sinistru. (*George Meniuc*) i) Cerul tuna, apa sălta clocotind. (*Vasile Alecsandri*) î) Așa să fie? Depinde cum e înțeleasă singurătatea. (*George Meniuc*) j) Vara nimeni nu mă vede – iarna toți mă-mbrățișează. (*Folclor*)

NU UITAȚI!

„Limba este însăși floarea sufletului etnic al românimii.”

Mihai Eminescu

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Determinați tipul propozițiilor (principale sau subordonate). Puneți semnele de punctuație necesare. Explicați utilizarea lor.

- a) Iar Manole sta
Nici că mai lucra
Ci mi se culca
Și un vis vedea
Apoi se scula... „ *Mănăstirea Argeșului*”
- b) Iar cel ce tace
Și lucru-și face
Acela purure mai bine isprăvește. (*Alexandru Donici*)
- c) Poate demult s-a stins în drum
În depărtări albastre
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre. (*Mihai Eminescu*)
- d) Si nici tu jungھی, nici tu friguri nici altă boală nu s-a lipit de noi dar nici de râie n-am scăpat. (*Ion Creangă*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Jocul proverbelor

Fiecare elev va primi începutul a două proverbe. Vor avea ca sarcini să găsească continuarea proverbelor să identifice subordonatele existente în aceste proverbe.

Grupa I

Ce poți face singur,
Cine învață la tinerețe.....

Grupa a II - a

Ce ție nu-ți place,
Singurul mod de a avea prieteni este

Grupa a III – a

Cine seamănă vânt.....
De ce îți este frică,

Grupa a IV-a

Norocu-i
Lenea e cucoană mare

Propoziții posibile:

nu aștepta de la alții; să fii tu însui un bun prieten; altuia nu-i face; culege furtună; după cum și-l fac de aceea nu scapi; care cere de mâncare; se odihnește la bătrânețe;

✓ Alegeți unul din proverbele date și *redactați o compunere din 10-15 rânduri, în care să folosiți fraze cu propoziții principale și secundare (subordonate).*

§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție

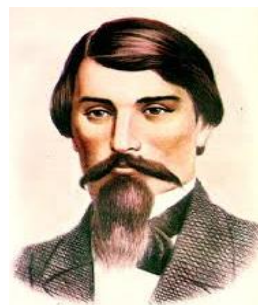
I. TERMINOLOGIE

- raportul de coordonare
- raportul de subordonare
- interdependența (inerența)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Lupta întărește pe cel slab, și primejdia mărește pe cel tare... tot bunul are nevoile sale. Ghimpul ascuțit se ascunde sub floare... așa și slobozenia mulți vrăjmași are, pentru că este partea cea mai frumoasă, cea mai roditoare din moștenirea părintească. Nu aurul este bogăția neamurilor, nu neavutul este sărăcia oamenilor. Avuțiile de aur sunt pieritoare, sărăcia harnică e o bogăție ce nu se răpește; munca e bogăția vecinică.
(Alec Russo)

Alec Russo

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Din ce este alcătuită vorbirea?
- ✓ Cum se leagă cuvintele în propoziții, propozițiile și frazele în text?
- ✓ Caracterizați îmbinările de cuvinte, propozițiile, frazele.
- ✓ Prin ce se deosebesc îmbinările libere de cuvinte de îmbinările stabile?
- ✓ Comentați structura lor, numirea termenilor din îmbinarea liberă și funcția lor sintactică în propoziție.

Explicați!

Analizați sintactic propoziția din text „*Ghimpul ascuțit se ascunde sub floare...*” Împărțiți-o în îmbinări de cuvinte.

Prin ce se deosebește îmbinarea de cuvinte de un cuvânt? Dar prin ce se deosebește de o propoziție?

Rețineți!

Raporturile sintactice sunt legături gramaticale ce se stabilesc între părțile unei propoziții sau între propozițiile unei fraze.

Acestea sunt:

- **raportul de coordonare;**
- **raportul de subordonare;**
- **interdependența (inerența): raportul dintre subiect și predicat.**

Raportul de coordonare în propoziție

Raportul de coordonare este legătura ce se stabilește între: două sau mai multe elemente care sunt situate în același plan, fără ca unul dintre ele să depindă gramatical de celălalt sau celelalte. Elementele care se pot coordona în propoziție sunt:

- **părțile de propoziție** – între ele;

Raporturi de coordonare în propoziție se stabilesc între **părți de propoziție de același fel**, care îndeplinesc funcții sintactice identice și nu depind unul de altul:

Exemple: *Drumurile și potecile* erau pustii. (S + S) (*Mihail Sadoveanu*)

În această propoziție se conțin două subiecte coordonate, legate între ele cu ajutorul conjuncției coordonatoare **și**.

El cumpără *fructe și pâine*. (Cd + Cd)

Vine *mâine* sau *poimâine*. (Cct+ Cct)

Părțile de propoziție coordonate pot avea aceeași **funcție sintactică**. Atunci ele constituie **părți de propoziție multiple**.

Exemplu: *Și cerul, și pământul* preschimbă sărutări

Prin *raze aurite și vesele cântări*. (*Vasile Alecsandri*)

Raportul de inerență (interdependență)

Se mai identifică un raport specific de **interdependență**, stabilit **între subiect și predicat**, numit **inerență**.

Exemplu: *Ștefan Vodă nu mai este*.

Raportul de coordonare se poate face prin **juxtapunere** (prin virgulă) și prin **jonctiune** (prin conjuncții coordonatoare: **copulative** – *și, nici, adversative* – *dar, iar, însa, ci; disjunctive* – *ori, sau, fie; conclusivă* – *deci, asadar, prin urmare, în concluzie*). În plan semantic, legătura de coordonare constă în coexistența în timp și spațiu a obiectelor, fenomenelor sau în consecutivitatea acțiunilor.

Raportul de subordonare

Raporturi de subordonare se stabilesc între termenii propoziției (părțile de propoziție) și ai frazei (propozițiile) care îndeplinesc funcții sintactice diferite, unul dintre ei (termenul subordonat) depinzând de celălalt (termenul regent).

Exemplu: *Picătura de apă găurește stânca...* (*Liviu Rebreanu*)

În această propoziție, termenii celor două grupuri de cuvinte *picătura de apă și găurește stânca* sunt legați printr-un raport de subordonare.

Raporturile de subordonare sunt de mai multe feluri:

– **subordonarea atributivă**: *picătura* (care?) **de apă** (*termenul regent* este un substantiv, iar *termenul subordonat* – un atribut);

– **subordonarea completivă** (care, la rândul ei, poate fi circumstanțială și necircumstanțială): *găurește* (ce?) **stâncă** (*regentul* este un verb, iar *cuvântul subordonat*, un complement direct).

AFLAȚI MAI MULT!

La nivelul propoziției raportul de coordonare se stabilește între părți de propoziție de același fel, iar cel de subordonare între părțile secundare de propoziție și termenul lor regent.

Exemplu: *Omul harnic și priceput muncește în grădină.*

S+A+A+P+C

A+A (harnic și priceput) = raport de coordonare copulativă.

P (vb. muncește) + C (în grădină) = raport de subordonare.

EXERCITII

1. Citiți textul. Impărțiți textul în fraze, iar frazele în propoziții. Indicați numărul părților de propoziție din fiecare enunț.

Dar mai în deseară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față când s-a ispăși cânepa și cireșele... căci, drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: „A tunat și i-a adunat”. Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: Nu plătește bogatul, ci vinovatul. Așa și tata: a dat gloaba pentru mine, și pace bună! (*Ion Creangă*)

2. Copiați. Subliniați subiectele și predicatele.

Apoi, când însera, baba se culca în pat, cu fața la perete, ca să n-o supere lumina de la opait, mai dând a înțelege nurori-sa că are s-o privigheze; dar somnul o cuprinse îndată, și habar n-avea de ce face noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuși la strujit pene, acuși îmbăla tortul, acuși pisa mălaiul și-l vântura de buc. (*Ion Creangă*)

3. Stabiliți raporturile de coordonare și cele de subordonare în propozițiile și frazele de mai jos:

a) Creștem drept din sol curat.

Pace. Stea albastră.

Dragostea de țară

E rădăcina noastră. (*Vasile Romanciuc*)

- b) Trece călător și cântă,
Trece pe-o cărare frântă,
Prin câmpia înflorită,
Cu inima veștejită.

(Vasile Alecsandri)

- c) Sub cerul albastru,
Cu vâslele în mână,
În larg de mare-albastru

Pescarul barca mână. (Grigore Vieru)

- d) Nu da povață celui ce nu ți-o cere. (Proverb)

4. Alcătuiți două fraze în care subordonatele s-ar afla înaintea principalei și altele două în care subordonatele ar sta după principala.

5. Îmbinați propozițiile principale cu cele subordonate în așa fel ca să aveți fraze formate prin subordonare. Scrieți aceste fraze punând semnele de punctuație necesare.

Propoziții principale: am să vin pe la tine, ne-am dus în Codrii Cosminului, în luna decembrie ziua mai era cald, am sperat, duminică **nu s-a scaldat nimeni**.

Propoziții subordonate: deși noaptea se lasă ger, unde ne-am odihnit toată ziua, dacă voi avea timp liber, fiindcă marea era zbuciumată, ca majoritatea elevilor din **clasa noastră** vor avea **note foarte bune**.

- Faceți analiza morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.

6. Alcătuiți trei fraze după schemele:

- a) PP+ PP+ PS; b) PP+ PS+ PP; c) PS+ PP+ PP

NU UITAȚI!

Păstrează-ți mereu în suflet copilăria ca pe o carte plină de comori.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Semnele de punctuație în frazele formate prin subordonare:

1. Se despart prin virgulă:

- a) subordonatele ce stau înaintea principalei:

Exemplu: Dacă murea mocanul¹, îl îngropau lângă stână. (George Meniuc)

- b) subordonatele ce intersectează principalele (sau regentele):

Exemplu: Moș Ion Roată, cu toate că se-nvrednicise a fi acum printre boieri, nu avea ascunzători în sufletul său. (Ion Creangă)

2. Nu se despart prin virgule:

subordonatele plasate după propozițiile principale în imediata apropiere de verbul-predicat:

Exemple: a) Vlad Tepeș știa că sultanul nu-i va putea stăpâni țara... (Nicolae Iorga)

b) Iar Ureche vornicul trebuie să fie știut ce fel de femeie fusese Ruxanda.

¹Mocanul – ciobanul;

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați următoarele cerințe:

Sunt solitarul pustiilor piețe
Cu tristele becuri cu pală lumină –
Când sună arama în noaptea deplină,
Sunt solitarul pustiilor piețe.

Tovarăș mi-i râsul hidos, și cu umbra
Ce sperie câinii pribegi prin canale;
Sub tristele becuri cu razele pale,
Tovarăș mi-i râsul hidos¹, și cu umbra.

Sunt solitarul pustiilor piețe
Cu jocuri de umbră ce dau nebunie;
Pălind în tăcere și-n paralizie, –
Sunt solitarul pustiilor piețe... (*George Bacovia*)

Piața „Traian”, orașul Timișoara (România)

1. Scrieți câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor *triste* și *pală*.
2. Explicați rolul utilizării cratimei în structura „și-n paralizie”.
3. Alcătuiți câte un enunț în care cuvintele *rază* și *umbră* să aibă sens conotativ.
4. Stabiliți raporturile de coordonare și raporturile de subordonare între părțile de propoziție.
5. Analizați sintactico-morfologic părțile principale ale propoziției evidențiate.
6. Alcătuiți o minicompunere despre orașul/satul natal. Identificați tipurile de fraze. Explicați semnele de punctuație în frazele formate prin subordonare.

hidos, hidoasă¹ – foarte urât, dezgustător, înfiorător la vedere

Fraza

§ 17. Relațiile șintactice în frază (interdependență, coordonare și subordonare)

I. TERMINOLOGIE

- raportul de coordonare
- raportul de subordonare
- interdependența (inerența)

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

Citiți cu atenție textele:

a) „... împăratul acela, aproape de bătrânețe,... a scris carte frățâne-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoți, ca să-l lase împărat în locul său după moartea sa.” (*Ion Creangă*)

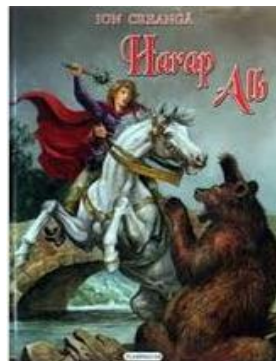
b) „Cațavencu: Iertați-mă, fraților,dacă sunt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare...” (*Ion Luca Caragiale*)

c) „Pe lângă plopii fără soț

Adesea am trecut;

Mă cunoșteau vecinii toți -

Tu nu m-ai cunoscut.” (*Mihai Eminescu*)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

1. Identificați predicatele.
2. Delimitați propozițiile.
3. Marcați elementele de relație, precizând ce reprezintă ele.
4. Precizați tipul propozițiilor.
5. Menționați raporturile de coordonare și de subordonare la nivelul frazei.

Rețineți!

Există raporturi de: coordonare, subordonare, interdependență.

Raportul de coordonare se stabilește între două propoziții de același fel – principale sau subordonate.

Felul raportului de coordonare:

- **juxtapunere** (prin virgulă)

Exemplu: Nu înțeleg¹, nu-mi dau seama ²ce l-a determinat la așa ceva.³

- **joncțiune** (prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale)

Exemplu: Mă mir¹ și nu înțeleg² cine te-a trădat.³

Mijloacele de realizare al raportului de coordonare:

Juxtapunerea – raport existent între:

- două sau mai multe propoziții principale:

Exemplu: Am trecut prin văi¹, am urcat dealuri², până am ajuns la stână³.

- două sau mai multe propoziții secundare (subordonate), de același fel sau diferite:

Exemplu: Unde nu-i cap,¹ vai de picioare².

Joncțiunea – prin conjuncții și locuțiunii conjuncționale:

a) copulative: și, nici, precum și;

Exemplu: Mă mir¹ cine te-a invitat² și cine te-a informat³.

b) **disjunctive:** sau, ori, fie;

Exemplu: Societatea a contribuit l-a strângerea fondurilor¹ sau nu a contribuit?²

c) **adversative:** dar, iar, însă, ci;

Exemplu: Am încercat¹ însă nu am reușit² să mă încadrez în program³.

d) **conclusive:** deci, prin urmare, în concluzie

Exemplu: A reușit¹ să-i administreze un medicament puternic², deci se va vindeca³.

Raportul de subordonare se stabilește între o propoziție principală și o propoziție subordonată sau dintre două propoziții subordonate.

1. Conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare:

a) **conjuncții subordonatoare:** că, să, ca să, dacă, de (când se poate înlocui cu *dacă, să, încât*), căci, deoarece, fiindcă, deși, încât;

b) **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:**

- terminate în **că:** măcar că, chit că, în afară că, din cauză că, din pricină că, în caz că, cu toate că, pentru că, mai ales că, pe motiv că, după ce că etc.;

- terminate în **să:** măcar să, până să, fără(ca) să, în loc să, înainte ca să etc.;

- terminate în **dacă:** chiar dacă, în caz dacă (rar);

- terminata în **de:** chiar de;

- în relativul **ce:** de vreme ce, în vreme ce, din moment ce, în timp ce, pe măsură ce, o dată ce, îndată ce, de îndată ce, imediat ce, numai ce, după ce, până ce.

2. **Pronume și adjective pronominale relative:** care, cine, ce, cât.

3. **Pronume și adjective pronominale nehotărâte :** oricare, oricine, orice, oricât.

4. **Adverbe relative:** unde, când, cum, cât.

5. **Adverbe și pronume nehotărâte:** oriunde, oricând, oricum, oricât.

EXERCITII

1. Precizați cum sunt realizate raporturile dintre propozițiile ce alcătuiesc următoarele fraze.

- „Am pregătit totul, deci pot veni în orice zi.”
- „Tu știi sau nu știi și atunci procedăm astfel.”
- „Cântau un cântec simplu ca pământul...
Eu i-aș fi strâns la piept pe-acești flăcăi
Și le-aș fi spus întreaga mea mâhnire.” (*Nicolaie Labiș*)
- „Dragoș mândru ca un soare
A plecat la vânătoare,
Ghioaga și săgeata lui
Fac pustiul codrului!” (*Vasile Alecsandri*)

2. Identificați raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare:

- „– Mă trezesc¹, deschid ochii²/ și / caut³/ să mă dumiresc⁴/ unde mă aflu⁵/;
- „ Numeroase sunt cărările Domnului¹, prin urmare judecă ²/și alege calea cea dreaptă³/.
- „ Numai când și alții din clasă începură¹/ să bage de seamă²/, doctorul se ridică de la locul lui³/, se opri în fața băncii întâia⁴/ și întinse mâna înspre locul acela, vorbind de departe⁵/.

3. Alcătuiți o frază după următoarea schemă:

PP – dar – PP

I

CD – și – CD

4. Construiți câte trei fraze având următoarele structuri: a) propoziții principale juxtapuse; b) propoziții principale legate prin conjuncții coordonatoare; c) 2-3 propoziții subordonate legate prin coordonare.

5. Analizați fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind raporturile sintactice și mijloacele de realizare a acestora:

- „Învățăm ca să știm.”
- „Pentru mine e totuna de-ai învățat sau n-ai învățat.”
- „Tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagănă copilul.” (*Ion Creangă*)
- „Cânta așa de duios, ^{1PP}/ că-ți venea^{2CV}/ să plângi.” ^{3SB}/

6. Formulați o frază la nivelul căreia raportul de coordonare să fie realizat prin joncțiune adversativă.

7. Identificați felul fiecărei propoziții din frazele de mai jos, precizând raporturile existente între acestea:

- „ – Tată, am crescut în palatele tale, m-am plimbat în astă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut niciodată gusta din ele.” (*Petre Ispirescu*)
- „Stătu o clipă; își acoperi gura cu mâinile, ca să nu țipe, se întoarse pe loc și dispăru.” (*Mihail Sadoveanu*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Identificați raporturile de coordonare și subordonare din textele următoare. Explicați folosirea semnelor de punctuație.

– Ștefănescule (căci așa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la școală, că nu știu tabla și vreau să învăț pe mâine la gramatică. Mă rog ție, hai cu mine la câmp spre Folticeni-Vechi; vom învăța împreună, sau câte unul, eu la gramatică și tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem, nu s-a prinde și de capul meu ceva? Las'că nici la celelalte nu prea pot învăța cu slova asta nouă, care-a ieșit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dânsa la biserică? Dar dacă se cere! Am s-o iau și eu din capăt, și, poate, cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot desluși... (*Ion Creangă*)

Casa în care a locuit Ion Creangă, pe când învăța la Școala de Catiheți din Fălticeni.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați următoarele cerințe:

Ți-am împletit suprema cunună de tristețe,
Să te înalți mai gravă în cadrul tău de-azur
Iar seara să-ți umbrească înalta frumusețe
Și astfel întregită să-atingi Acordul-Pur.

Dar dacă-încumetarea ta șovăie și seara
Descinde friguroasă în inimă și gând
Iar, umedă, pe frunte apasă greu tiara,¹
Atunci, slăvită Soră, zorește mai curând. (*Ion Barbu*)

tiară, tiare¹ – coroană purtată de către regi, papă, formată din trei coroane suprapuse

- ✓ Menționați câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor *cunună* și *gravă*.
- ✓ Explicați rolul utilizării virgulelor în versul „*Atunci, slăvită Soră, zorește mai curând*”.
- ✓ Scrieți două expresii / locuțiuni care să conțină cuvântul *inimă*. Ilustrați, prin alcătuirea a două enunțuri, omonimia cuvântului *unde*.
- ✓ Analizați propozițiile în fraze și mijloacele de legătură.

§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice (flexiunea, joncțiunea, juxtapunerea, topica, inotația și pauza)

I. TERMINOLOGIE

Mijloacele de realizare a relațiilor sintactice în propoziție:

- flexiunea	- topica
- juxtapunerea	- inotația
- joncțiunea	- pauza

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

E iarnă, iar afară ninge ca-n povești. Fulgii mari de nea cern neîncetat din văzduh.

Cerul alb s-a deschis, zâmbeste larg și împrăștie spre pământ o sumedenie de fluturi albi de zăpadă, mici și gingași. Se rotesc în aer ca niște ființe vesele și sclipesc în razele soarelui ca niște stelute de argint. Sunt atât de mulți încât seamănă cu un roi de albine albe jucăușe, care au împânzit văzduhul.

Unii sunt mici de tot, iar alții mai mari, dar cu toții sunt pufoși și mai ușori decât aerul. Cei mai harnici dintre fulgii de zăpadă prind câte o răsufare de vânt, se cațără pe ea și se lasă purtați spre depărtări. Urcă și coboară fără să opună vreo rezistență capriciilor vântului. Ploaia de fulgi albi continuă tot mai puternic...

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Descoperiți relațiile sintactice și mijloacele de realizare a acestora.
- ✓ Alcătuiți un tabel cu rubricația: exemplul, raportul sintactic, mijlocul de realizare.

Raporturile sintactice ce se stabilesc între părțile unei propoziții sunt:

- **raportul de coordonare;**
- **raportul de subordonare;**
- **interdependența (inerența):** raportul dintre subiect și predicat.

Să descoperim!

- ✓ Ce raporturi sintactice există între structurile evidențiate din propoziția:
„N-oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, **munții** în lumină,
Văile în flori...” (Mihai Eminescu)

Rețineți!

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice pot fi:

- ✓ **fonetice** (*intonația și pauză*) – redate grafic prin semne de punctuație (*virgulă, punct și virgulă, linie de pauză*);
- ✓ **morfologice** (*flexiunea* – forma de genitiv a atributului, de exemplu, și acordul);
- ✓ **sintactice** (*topica și joncțiunea* (apelul la elemente suplimentare – *instrumente gramaticale: prepoziții, conjuncții, pronume și adverbe relative*)).

➤ **Intonația**

Prin **intonație** pot fi exprimate raporturi sintactice. Propozițiile, fiind unele și aceleași, pot avea datorită intonației un conținut diferit.

Exemplu: Ea cântă. Ea cântă? Ea cântă! s. a.

➤ **Pauza**

Un alt mijloc fonetic, afară de intonație, este **pauza**. Pauzele se fac după anumite grupuri de cuvinte, având durată diferită. *Intonația și pauza* nu apar niciodată singure, dar însoțesc obligator celelalte mijloace de realizare a raporturilor sintactice.

Intonația și pauza au o mare importanță practică la înțelegerea justă a unui enunț, text.

Exemplu: Ilie scoate apă din fântână.

dar: Ilie, scoate apă din fântână!

Observați!

- **Punctuația** reprezintă un alt aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin *pauză, intonație, accent*).

➤ Flexiunea

Flexiunea este cel mai răspândit mijloc de redare a raporturilor sintactice. Flexionarea substantivului, adjectivului, pronumelui, numeralului se numește *declinare*. Flexionarea verbului – *conjugare*.

Exemplu: Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăritic... (Mihai Eminescu)

Cuvintele din acest exemplu nu apar cu forma pe care o au ele în dicționar, ci cu formele cerute de raporturile semantice dintre noțiunile respective: *răsare pe un deal* (sens circumstanțial de loc), *răsare ca o vatră* (sens circumstanțial de mod), *vatră de jăritic* (sens atributiv).

➤ Topica

Un loc important îl are și **topica**, deși în limba română aceasta nu este fixă.

Există o **topică** așa-zis **canonică**, orientativă prin care se urmărește formarea unor enunțuri considerate „corecte” (de la care există însă numeroase abateri, în funcție de dorința vorbitorului de reliefare a uneia sau a alteia dintre părțile enunțului).

Astfel, în mod obișnuit, se consideră:

- *Propoziția simplă* este alcătuită după schema:
S+P (v/n).
- *Propoziția dezvoltată* poate fi alcătuită după schema:
S (+/- A) + P(v/n) +/- C (d/i/ag/circ.) etc.

Atributele adjectivale stau după termenul regent, doar cele exprimate prin *numerale cu valoare adjectivală* se așază înaintea substantivului determinat; de asemenea *atributele adjectivale* exprimate prin *adjective pronominale demonstrative/nehotărâte*:

Exemplu: copiii **cuminți**; dar: **doi** copiii/**acești** copiii; **alți** copiii.

Complementele stau de obicei după termenul regent:

Exemplu: L-am văzut **pe prietenul** tău.

I-am vorbit **mamei** tale.

➤ juxtapunerea (prin semne de punctuație)

Exemplu: Munca ne scapă de trei mari rele: *de urât, de fapte rele, de sărăcie.*

➤ joncțiunea (conjunctii sau locuțiuni conjuncționale coordonatoare)

➤ **Conjunctii coordonatoare:**

- **copulative:** *și, nici, precum și (locuțiune);*
- **adversative:** *dar, iar, însă, ci;*
- **disjunctive:** *ba..., ba.....; ori..., ori....; fie..., fie....;*
- **conclusive:** *deci, așadar, prin urmare (locuțiune).*

– **coordonarea copulativă:**

Exemplu: *Și câmpiile, și dealurile, și văile erau pline de un murmur surd.*
(Mihail Sadoveanu)

– **coordonarea disjunctivă:**

Exemplu: Probabil, asta se întâmplă într-un sfârșit de iarnă sau la începutul primăverii. (Octavian Paler)

– **coordonarea adversativă:**

Exemplu: Câinele nu fuge de colac, ci de ciomag. (Folclor);

– **coordonarea conclusivă:**

Exemplu: Creștinul este liber, așadar fericit.

Notă!

Se pune **virgulă** înaintea conjuncțiilor coordonatoare *adversative*, *conclusive*, precum și între conjuncțiile *disjunctive*:

Și firul tău se rupe des, / Căci gânduri te frământă. (George Coșbuc)

EXERCIȚII

1. Alcătuiți o frază care să aibă următoarea structură:

- două propoziții principale, în relație de coordonare copulativă,
- o propoziție subordonată atributivă, introdusă prin pronumele relativ *care*
- o completivă directă, introdusă prin conjuncția *să*.

2. Analizați fiecare propoziție din frazele de mai jos, stabilind raporturile sintactice și mijloacele de realizare ale acestora.

- a) Vântul clătina pâlcurile de arbori care se încăpățâneau să reziste.
- b) Irina și mama iubesc literatura, iar Andrei și tata sunt pricepuți la matematică.
- c) Am cumpărat cărți, dar nu le-am citit încă.
- d) Merg la biblioteca școlii ca să mă documentez, chiar dacă nu găsesc întotdeauna cărțile necesare.

3. Precizați cum sunt realizate raporturile dintre propoziții în fraze.

a) Agitația începuse de la ambițioșii mascați în apărători ai proprietății, care ne învinovăteau că ce vrem noi este să o răpim de la proprietari ca să o dăm țăranilor, cu toate că le declarasem că vom lăsa această chestie să se dezlege prin Obșteasca Adunare Constituantă”. (Camil Petrescu)

b) „– De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă și m-am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor-nevoie să mă ginerească, a pus oamenii de m-au prins și m-au dus legat cobză la un schit de munte. (Ion Luca Caragiale)

4. Subliniați predicatele indicând prin săgeată propozițiile regente, iar apoi alcătuiți schema propozițiilor și a frazelor după model, explicând și tipul relațiilor sintactice stabilite între acestea:

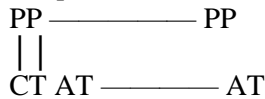
- a) „Omul ridică piatra ce era în fața lui, dar nu reușea să o mute.
- b) „Albumul ei pe care îl pastrează cu grijă îi amintește de copilărie și o ajută să trăiască.

5. Alcătuiți fraze în care pronumele relativ *cine* să introducă trei subordonate diferite.

6. Alcătuiți o frază care să aibă următoarea structură:

- două propoziții principale, în relație de coordonare copulativă,
- o propoziție subordonată atributivă, introdusă prin pronumele relativ *care*,
- o completivă directă, introdusă prin conjuncția *să*.

7. Alcătuiți fraza corespunzătoare schemei:

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Analizați sintactic următoarele fraze (cuvintele determinate, de atribute și complemente, felul propozițiilor și a relațiilor existente între ele). Explicați folosirea semnelor de punctuație.

- Cântecul este interpretat de elevi , însă este vechi.
- Ascultă părerea cui se pricepe, dar fii atent la toți.
- Mama va pregăti gustări delicioase și va face prăjituri cum n-ați mai mâncat și cum n- ați mai văzut.
- „Dă-ne liniște și pace ca să avem de toate când ne dorim mai mult, dă-ne bucurie pentru ca să fim fericiți.
✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor evidențiate.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Citiți cu atenție fraza și rezolvați cerințele următoare:

„Nu știu cum se cheamă satul acesta, dar știu că pretutindeni pe unde m-ai dus, unde s-a vorbit românește, este pământul Patriei mele.” (Barbu Delavrancea)

- ✓ Identificați predicatele și precizați felul lor;
- ✓ Descoperiți elementele de relație și delimitați propozițiile;
- ✓ Precizați felul propozițiilor;
- ✓ Realizați schema frazei, indicând raporturile dintre propoziții.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTINTELOR

1. Care dintre afirmații este corectă?
 - a) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează prin intermediul acordului între subiect și predicat, dar și prin joncțiune;
 - b) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează numai prin intermediul acordului între subiect și predicat;
 - c) raportul sintactic de interdependență (inerență) se realizează prin intermediul acordului între subiect și predicat, prin joncțiune și prin flexiune.

2. În care din exemplele de mai jos, verbul „a fi” are valoare copulativă și formează predicatul nominal al propoziției?
 - a) *Toamna este anotimpul meu preferat.*
 - b) *La Muzeul satului este o icoană pictată pe lemn foarte prețioasă.*
 - c) *Cartea este a colegei mele de clasă.*

3. În care din seriile de mai jos există numai părți de vorbire ce marchează prin joncțiune anumite raporturi sintactice?
 - a) prepoziția, conjuncția, verbul copulativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adjective propriu-zise;
 - b) prepoziția, conjuncția, verbul copulativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adverbe relative sau nehotărâte;
 - c) prepoziția, conjuncția, verbul predicativ, pronume și adjective pronominale relative, pronume și adjective pronominale nehotărâte, adverbe relative sau nehotărâte;

4. Care schemă corespunde frazei: „ *Uite,zău, acum iau seama/ Că-mi stă bine-n cap năframa...* ” (George Coșbuc)
 - a) PP+ PS+ PP;
 - b) PP+ PP+PS;
 - c) PP+ PP+ PP

5. Care dintre afirmații este incorectă?
 - a) în propoziție sintaxa studiază relațiile dintre diferite părți ale propoziției și posibilitățile de exprimare ale acestora;
 - b) sintaxa are ca obiect de studiu unitățile sintactice, raporturile sintactice și funcțiile sintactice pe care le îndeplinesc părțile de vorbire într-o propoziție;
 - c) sintaxa se ocupă de studierea părților de vorbire.

6. Unitatea sintactică superioară frazei, „expunerea făcută în fața publicului” este:
- textul;
 - discursul;
 - enunțul.
7. După scopul comunicării propozițiile sunt:
- afirmative și negative;
 - enuțiative și interogative;
 - principale și secundare.
8. Propoziției evidențiate din fraza „Codrul te cuprinde și *te atrage spre inima lui tot mai mult*” îi corespund următoarele caracteristici:
- enuțiativă, afirmativă, principală, regentă;
 - enuțiativă, afirmativă, principală;
 - enuțiativă, negativă, subordonată.
9. Ce relații sintactice se stabilesc între termenii evidențiați din propoziția: „Să învățăm din *proprile greșeli*, dar și din erorile altora”.
- interdependență;
 - subordonare;
 - coordonare.
10. Indicați numărul propozițiilor în fraza de mai jos:
„Și cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapa cu jăratric, căci scăuneșul de ceară s-a topit... (Ion Creangă)
- două;
 - trei;
 - patru.
11. Care este locul propoziției subordonate față de propoziția principală regentă în fraza dată:
„*Spicul, când îl țin în palmă, are luciuri vii, de aur.*”
- postpoziție;
 - prepoziție;
 - interpoziție.

§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- **predicat:** *verbal*
nominal: *nume predicativ*
verb copulativ

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

O dimineață în munți

Dimineața era măreată. Roua, avea înfățișarea unor mărgăritare care așteptau cu nerăbdare o rază de soare pentru a se transforma în diamante strălucitoare.

La răsărit se ivea geana de aur a unui soare tânăr care, într-o clipa, șterse într-o nemăsurată depărtare umbra de pe fruntea munților neguroși.

La poalele munților, un pârâu limpede stralucea în lumina soarelui. Nu se auzea nimic, niciun sunet, niciun muget al cerbului nu deranja somnul adânc al pădurii.

Privelistea era atât de frumoasă, de parca mâini măiestre și-ar fi luat paleta de culori și ar fi pictat-o. Era atât de răpitoare priveliștea încât ai fi zis că natura îți pune o salba de mărgăritare pe o tavă de smarald sub ochi.

O linie de umbră ondulată grațios, se întinse până dincolo de marginea vederii pe aceste hotare.

Atrași de minunatul tablou am uitat de trecerea timpului și am observat că regele luminii, acea uriașă minge de foc, soarele, își făcea loc printre crengile copacilor lăsând pădurea parcă obosită, gata de culcare.

Lumina părea trasă de o mână tainică, colosală și nevăzută.

Această priveliște se poate vedea doar în nopți senine de vară când regina nopții, luna, urcă pe tron, înconjurată de miile ei de slujitori.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Numerotați propozițiile din frazele evidențiate. Precizați predicatul.
- ✓ Stabiliți structura acestor predicate.
- ✓ Identificați verbele la modurile personale și la modurile nepersonale în enunțul:
„Atrași de minunatul tablou am uitat de trecerea timpului și am observat că regele luminii, acea uriasă minge de foc, soarele, își făcea loc printre crengile copacilor lăsând pădurea parcă obosită, gata de culcare”.
- ✓ Care sunt funcțiile lor sintactice?

Să ne reamintim!

Părțile principale ale propoziției sunt: subiectul și predicatul.

Predicatul esre partea principală de propoziție care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire.

Predicatul se clasifică în:

- **predicatul verbal**;
- **predicatul nominal**

Rețineți!

Predicatul verbal arată ce face **subiectul** și îi atribuie acestuia o acțiune.
Întrebările predicatului verbal: ce face subiectul?, ce se spune despre subiect?

La mijloc de codru des

Toate păsările ies.

(Mihai Eminescu)

Predicatul verbal este exprimat prin verbe la **moduri personale**:

- **Indicativ:** *citesc, citeam, citii, am citit, citisem, voi citi*;
- **Imperativ:** *citește*;
- **Conjunctiv:** *să citesc, să fi citit*;
- **Condițional-optativ:** *aș citi, aș fi citit*.

Verbele la modurile personale (predicative), atât la diateza activă, cât și la diateza pasivă sau reflexivă pot îndeplini funcția sintactică de predicat verbal.

Exemple: Pasărea **zboară** spre înălțimi. (diateza activă)

Pasărea **se pregătește** de zbor. (diateza reflexivă)

Pasărea **a fost admirată** de către toți copiii. (diateza pasivă)

AFLAȚI MAI MULT!

Predicatul verbal este exprimat prin:

- **verb predicativ, la un mod personal:**

Elevul *citește* o carte de la bibliotecă.

- **locuțiune verbală:**

Iar boierul ...*a înghițit gălușca*¹ și *a tăcut molcum*². (Ion Creangă)

- **interjecție cu valoare verbală (predicativă):**

- Eu zvârrr chibriturile din mână și țuști la spatele lui Zaharia. (Ion Creangă)

- **adverb:**

*Pesemne*¹ va ploua².

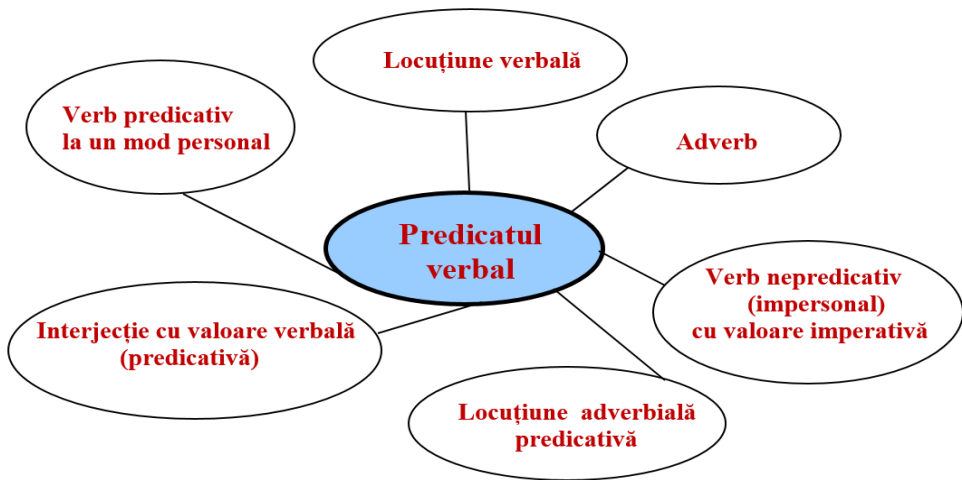
- **locuțiune adverbială predicativă:**

Fără doar și poate, că va veni.

- **verb nepredicativ (impersonal) cu valoare imperativă:**

A nu se trece strada în locuri interzise!

De revăzut rezolvarea problemei!

Observați!

În următoarele construcții, formate cu verbul a fi: *mi-e dor*, *ți-e frig*, *i-e sete*, *le e frică*, *vă este lene*, *le este rușine*, *e iarnă*, *este luni* verbul *a fi* este verb predicativ și formează predicat verbal; substantivul care însoțește verbul este subiect.

Exemple: *Mi-e dor* de satul natal.

Ți-e frig afară.

Predicatul nominal atribuie subiectului o însușire, o caracteristică sau calitate și arată cine este, ce este sau cum este subiectul.

Răspunde la întrebările: *cine este? ce este? cum este?* adresate subiectului.

Predicatul nominal este alcătuit din:

- *verb copulativ* + *nume predicativ*.

Verbele copulative sunt instrumente gramaticale care nu au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre numele predicativ și subiect:

Mama este profesoară. (S+vb.cop.+n.p.)

S + vb.cop. + n.p.

Verbele copulative sunt:

<i>a fi</i>	<i>a deveni</i>	<i>a ajunge</i>
<i>a se face</i>	<i>a ieși</i>	<i>a rămâne</i>
<i>a părea</i>	<i>a însemna</i>	<i>a se naste</i>
<i>a se preface</i>	<i>a se numi</i>	<i>a se chema etc.</i>

Numele predicativ este partea esențială sau elementul de bază al predicatului nominal prin care se identifică subiectul.

Numele predicativ este de două feluri:

- **simplu**, când este exprimat printr-o singură parte de vorbire: El este harnic.

- **multiplu**, când este exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire coordonate între ele:

El este harnic și disciplinat.

Atenție!

Verbul *a fi* este predicat verbal când are sensul de:

<i>a exista</i>	<i>a merge</i>
<i>a se afla</i>	<i>a proveni</i>
<i>a se găsi</i>	

Era (predicat verbal) pe la sfârșitul lunii.

A deveni este tot timpul verb copulativ.

Fratele meu *a devenit inginer*.(predicat nominal)

AFLAȚI MAI MULT!

Numele predicativ este exprimat prin:

a) **substantiv** în cazurile Nominativ, Genitiv (cu sau fără prepoziție), Ac.uzativ (cu prepoziție) și Dativ (cu prepoziție) sau **locuțiune substantivală**:

Ea este elevă. (N.)

Carțile sunt ale lui Ion. (G.)

Florile sunt pentru mama. (Ac.)

Lucrarea a fost conform planului. (D)

Asta înseamnă nebăgare de seamă. (locuțiune substantivală)

b) **adjectiv** la orice grad de comparație, în cazul Nominativ sau **locuțiune adjectivală**:

Marin este cel mai silitor.

Obiectul acesta este cel mai de preț. (locuțiune adjectivală)

c) **pronume** de orice fel, în aceleași cazuri ca și substantivul sau **locuțiune pronominală**:

Prietenul meu este acesta. (N.)

Toți au fost contra lor. (G.)

Cărțile nu sunt pentru nici unul dintre voi. (Ac.)

Și el este asemenea lor. (D.)

El a devenit nu știu ce pe la o întreprindere. (locuțiune pronominală)

d) **numerale** diferite în aceleași cazuri ca și substantivul :

El este al doilea. (N)

Am fost împotriva amândurora. (G.)

Diploma este pentru primul dintre câștigători. (Ac.)

Și tu ești aidoma celor doi. (D.)

e) **verb**, la modurile infinitiv, participiu, supin și gerunziu acordat sau **locuțiune verbală**:

Datoria noastră este de a învăța.

Poezia este de memorat.

Pădurea este înverzită.

Rana era sângerândă.

Dorința lui e de a-și aduce aminte. (locuțiune verbală)

g) **adverb sau locuțiune adverbială**:

El este altfel.

Este cu neputință să ajungem acolo.

Este cu neputință să faci un asemenea lucru. (locuțiune adverbială)

h) **interjecție**:

Este vai de noi.

Observați!

Există situații când verbul copulativ sau numele predicativ se poate subînțelege:

Harnici sunt băieții, dar mai harnice, fetele.

EXERCITII

1. Scrieți, în spațiile punctate, la ce diateze se află verbele prin care se exprimă predicatul verbal din următoarele enunțuri:

a) Zvonurile despre schimbare se auzeau de mult timp ...

b) Frunzele sunt răspândite de vântul toamnei ...

c) Zăpada era viscolită cu furie ...

d) Îl dureau spusele lui...

e) Maria se spală pe cap cu șampon de iasomie ...

f) Mama se bucură de toate notele mele bune...

g) Îi priau plimbările de seară ...

h) Nu suntem scuzați pentru toate faptele noastre ...

2. Puneți în locul punctelor verbele de legătură adecvate.

a) Roua dimineții ... de argint.

- b) Și zările ... tot mai luminoase.
- c) Azi putem crede că...într-adevăr îndrăgostit.
- d) Fratele meu ... mai deștept.
- e) Partea de propoziție care determină un substantiv ... atribut.
- f) După un tratament serios pacientul ... sănătos.
- g) Vioricăi îi părea rău, că ... singură.

3. Alcătuiți propoziții respectând cerințele:

- a) a studia – modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, plural, diateza pasivă, forma afirmativă, predicat verbal;
- b) un verb impersonal să fie predicat verbal;
- c) adverb predicativ, predicat verbal;
- d) interjecție predicativă, predicat verbal.

NU UITAȚI!

„Natura și educația sunt asemănătoare, căci educația transformă pe om și, prin această transformare, creează natura.” Democrit

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

• Între predicat și subiect sau între verbul copulativ și numele predicativ nu se folosește virgula când între ele nu sunt intercalate alte părți de propoziție:

Exemplu: *Bunelul îmi spune povești.*

• Dacă între predicat și subiect se intercalează un complement circumstanțial sau o apozitie și subiectul se află înaintea predicatului aceste unități sintactice se izolează între virgule:

Exemplu: *Povestea plină de mister [,] în mijlocul codrului [,] aduce înfiorări pe chipurile lor.*

❖ Virgula se folosește între numele predicativ și subiect pentru a marca lipsa verbului copulativ:

Exemplu: *Băiatul [,] o minune de copil!*

❖ Între verbul copulativ și numele predicativ se poate folosi virgula dacă între acestea se intercalează părți de propoziție, o propoziție sau o frază:

Exemplu: *Este [,] acum [,] mai atrăgător decât altădată.*

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIINȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul următor și scrieți răspunsuri pentru fiecare cerință:

„Acesta-i un cântec pe care demult
Am vrut să vi-l cânt dumneavoastră.
Natura-l repetă cu aspru tumult
Acesta-i un cântec pe care-l ascult
Cu nasul lipit de fereastră.”

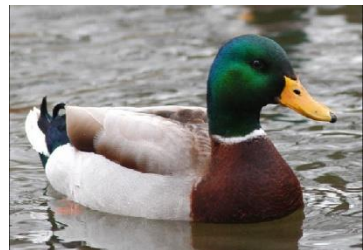
(George Topârceanu)

1. Scrieți sinonime, potrivite contextual, pentru cuvintele următoare: *cântec, demult, natura, tumult, aspru*.
2. Scrieți antonime, potrivite contextual, pentru cuvintele: *acesta, demult, aspru, tumult, lipit*.
3. Arătați prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului s-au format cuvintele: *demult, lipit*.
4. Scrieți patru termeni din familia lexicală a cuvântului „*natura*”.
5. Arătați ce valoare morfologică au cuvintele următoare în text: *acesta, un, vi, aspru, lipit*; folosiți-le în enunțuri cu altă valoare, pe care o veți indica.
6. Extrageți din text predicatele, indicând felul lor. Precizați prin ce părți de vorbire se exprimă fiecare.

✚ Citiți ghicitorile

- a) Sunt rotundă sau patrată
Ascuț creionul îndată.
- b) Are zeci de ace groase
Dar nu țese nici nu coase.
- c) Cine cânta toată vara
Prin fânețe cu ghitara?
- d) Patru picioare are,
Dar să le miște
Nu e în stare.
- e) Roade oase,
Stă în cușcă,
Pe dușmanii săi îi mușcă.
- f) Ciorbe, supe, sărmăluțe
Sosuri calde, chifteluțe
Pregătește iscusit
Că e meșter la gătit.
- g) Ea ne e a doua mamă
Și ne învață doar la școală.
- h) Cred că macu-i place tare
Zilnic cere-n gura mare
După atâta mac-mac-mac
Pleacă să înoate-n lac.

❖ **Cerințe:**

- *Subliniați în fiecare ghicitoare subiectele și predicatele, numiți tipurile lor.*
- *În ghicitoarea b subliniați părțile secundare ale propoziției, prin ce părți de vorbire sunt exprimate?*
- *Alcătuți oral cu cuvintele-răspunsuri enunțuri, numiți părțile principale și secundare ale lor.*

§ 20. Probleme ale acordului (acordul predicatului după înțeles și acordul prin atracție)

I. TERMINOLOGIE

- acordul logic
- acordul prin atracție

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

„ – Ce spui, tu, străine? Ștefan e departe;
Brațul său prin taberi mii de morți împarte.

Eu sunt a sa mamă; el e fiul meu;

De ești tu acela, nu-ți sunt mamă eu!

Însă dacă cerul, vrând să-ngreueze

Anii vieții mele și să mă-ntristeze,

Nobilul tău suflet astfel l-a schimbat;

Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,

Apoi tu aice fără biruință

Nu poți ca să intri cu a mea voință.

Du-te la oștire! Pentru țara mori!

Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!...”

(Dimitrie Bolintineanu)

Ștefan cel Mare

1. Analizați sintactic fraza: „*Eu sunt a sa mamă; el e fiul meu; /De ești tu acela, nu-ți sunt mamă eu!*”/.
2. Stabiliți numărul de propoziții.
3. Identificați subiectele și predicatelor. Precizați felul lor.
4. Stabiliți cum se acordă (în gen, număr, caz, persoană) *subiectul cu verbul-predicat sau cu numele predicativ.*

Rețineți!

Predicatul exprimat printr-o formă de pasiv reflexiv sau prin reflexiv impersonal se acordă cu subiectul, deși acesta nu este autorul acțiunii: *S-a amânat întrunirea. Se zăresc nori.*

Dacă subiectul este exprimat prin substantiv colectiv, *stol, turmă* etc., predicatul este fie la singular, fie la plural, în funcție de numărul substantivului: *Au venit stolurile de păsări. Stolul de vrăbii a zburat.*

Cazuri speciale – verbele *a dura, a plăcea, a conveni*, precedate de un pronume personal în acuzativ sau dativ, se acordă astfel: *Mă dor ochii. Îmi plac poeziile. Îmi convin propunerile tale.*

Acordul subiectului multiplu:

✓ dacă termenii subiectului sunt persoane diferite, persoana I are preponderență asupra celorlalte și persoana a II-a asupra persoanei a III-a;

Eu și sora mea plecăm. Tu și ea plecați.

✓ dacă termenii subiectului sunt în raport de coordonare copulativă, verbul (predicatul) se află la plural:

Munca și perseverența aduc succesul.

✓ dacă termenii subiectului sunt însoțiți de un element de negație, verbul (predicatul) poate fi la plural sau la singular:

Nici mama, nici tata n-a venit.

sau la plural: *Nici eu, nici fratele meu n-am plecat.*

✓ dacă termenii subiectului se află în raport de coordonare disjunctivă, verbul (predicatul) este la singular:

Eu sau tu vei fi premiat.

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de persoană, masculinul are prioritate.

Ion, Elena și Maria au fost chemați la bibliotecă.

✓ dacă termenii subiectului sunt nume de lucruri, obiecte etc., acordul predicatului se face cu cel mai apropiat.

AFLAȚI MAI MULT!

Acordul este potrivirea de formă dintre două cuvinte, în principiu, cuvântul regent impunând determinantului său o anumită formă gramaticală (*gen, număr, caz, persoană*). De exemplu, atributul exprimat prin adjectiv preia genul, numărul și cazul substantivului regent.

▪ Raportul sintactic dintre *subiect* și *predicatul* are unele particularități, motiv pentru care este considerat un **raport de interdependență**: *predicatul stă la persoana și numărul pe care îl impune subiectul*:

Noi mergem la școală.

Tu ești inteligent.

▪ Când *numele predicativ* este un adjectiv, acesta **se acordă cu subiectul în gen și număr**:

Rezolvarea este dificilă.

Copiii sunt cumiți.

▪ Fiecare dintre cele două părți principale de propoziție impune celeilalte o anumită formă, ceea ce face să se vorbească de un **raport de interdependență**.

Acordul logic (după înțeles)

Uneori, când subiectul propoziției este un substantiv colectiv, urmat de un determinant la plural, indicând membrii acestei colectivități, se dă prioritate înțelesului și verbul se acordă cu acest al doilea substantiv, care impune ideea de pluralitate:

*Mulțimea beneficiarilor **au reclamat** că lucrările nu s-au terminat la timp.
Majoritatea elevilor **au răspuns** foarte bine la examen.*

▪ Când subiectul este pronumele *fiecare*, însoțit sau nu de o determinare la plural, el poate fi acordat cu un predicat la plural, dacă în propoziție există un complement distributiv (**fiecare**):

*Au sădit **fiecare câte** un pom în grădina școlii.*

▪ Când subiectul este *nici unul* (echivalent cu *toți*) verbul poate stă la plural:
*Nici unul nu **știam** poezia.*

Acordul prin atracție

▪ Uneori predicatul nu se acordă cu subiectul lui, cum ar fi normal, ci cu un alt cuvânt mai apropiat ca poziție de predicat și care se impune atenției. Este vorba, în acest caz, de acord prin atracție:

De exemplu, există tendința de a acorda verbul nu cu subiectul său, ci cu numele predicativ:

*Subiectul piesei **erau** trandafirii (și nu **era** trandafirii – cum ar fi corect).*

*Două milioane de lei **este** o sumă mare (și nu **sunt** o sumă mare – cum ar fi corect).*

Aceste construcții sunt greșite. În ciuda acestui fapt, ele sunt din ce în ce mai frecvente astăzi:

*În ce **privesc** declarațiile martorilor, acestea coincid.*

*Ce-s cu banii **ăștia** pe masă?*

▪ Acordul după înțeles și mai ales cel prin atracție sunt *abateri de la normele limbii literare*, deși există unele situații când acestea sunt tolerate:

A fost odată un moș și o babă...

EXERCIIU

1. Efectuați analiza exprimării subiectelor și predicatelor din enunțul:

• *N-am dreptul să stau la o parte, când viața, de care azi ne mândrim, ce-a fost cucerită prin luptă măreață, e pusă-n primejdie.*

✓ Stabiliți elementele acordului subiectului cu predicatul.

2. Identificați subiectele și predicatelor în exemplele de mai jos. Analizați-le sintactico-morfologic:

a) „Și cum s-a întors împărăteasa cea tânără seara acasă, a poruncit să-i facă un foc bun în sobă.” (*Ion Creangă*)

b) „Ale tale gene lungi / leagă, mamă, cer de lunci.” (*Grigore Vieru*)

c) Bine a zis / cine a zis / că surcica nu sare departe de trunchi. (*Folclor*)

3. Stabiliți elementele acordului dintre subiect și predicat în exemplele de mai jos:

a) Cerul era înalt și albastru. (*Dumitru Radu Popescu*)

b) Aici stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer. (*Calistrat Hogaș*)

c) De sub marginile îndepărtate ale văzduhului de pretutindeni, nenumărate grămezi vinete de nouri posomorâți, cu frunți îndrăznețe și amenințătoare, se iviră fără de veste. (*Calistrat Hogaș*)

4. Alcătuiți o compunere (cu începutul dat) pe tema „*Fapta măreață a lui Ștefan cel Mare*”, în care să folosiți diferite tipuri de predicat. Explicați acordul predicatelor cu subiectele.

Ștefan cel Mare este considerat o personalitate marcantă a istoriei României, înzestrată cu mari calități de om de stat, diplomat și conducător militar. Aceste calități i-au permis să treacă cu bine peste momentele de criză majoră, generate fie de intervențiile militare ale statelor vecine fie de încercări, din interior sau sprijinite din exteriorul țării, de îndepărtare a sa de la domnie. În timpul domniei sale Moldova atinge apogeul dezvoltării sale statale, cunoscând o perioadă îndelungată de stabilitate internă, prosperitate economică și liniște socială.

Ștefan cel Mare

NU UITAȚI!

„Sunteți legați de-acest pământ al patriei prin tot ce-a fost înaintea voastră, prin tot ce va veni după voi; prin trecut și prin viitor; sunteți legați prin mormintele strămoșilor și prin leagănele nepoților.” Jaures

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Modificarea topicii este determinată de intenția vorbitorului de a evidenția prin topică anumite părți de propoziție. De exemplu, antepunerea numelor predicative este un mijloc de a sublinia atitudinea afectivă a vorbitorului, în general enunțurile propoziționale de acest tip fiind puternic marcate afectiv:

Exemplu: „Drag îmi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare...”

În același fel sunt construite enunțurile cu Pn (expresii impersonale) când se urmărește reliefașarea stilistică a numelui predicativ:

Exemplu: Bine ar fi¹/ să ai dreptate (SB)²/.

NOTĂ

Punctuația reprezintă un aspect esențial în analiza gramaticală. Ea este un auxiliar grafic esențial al aspectului scris al limbii, marcat în rostire prin mijloace diferite (în special prin pauză, intonație, accent).

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

- **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

Copiați fragmentul. Subliniați predicătele verbale cu o linie și predicătele nominale cu două linii.

Trăia odată un împărat care era bogat și puternic.

Acest împărat avea un fecior și o fată. Feciorul s-a pornit la luptă și fata a cerut să-l petreacă.

Ea a îmbrăcat o rochie neagră și părul ei curgea despletit pe spate. Lumea a văzut că era gingașă și plăpândă. O priveau toți cu admirație cum era puțintică și drăgălașă.

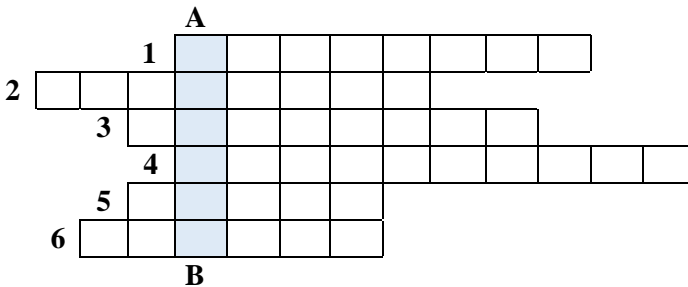
Tot pe atunci trăia în cetate o femeie care era săracă. Femeia avea un fiu. El era cumsecade, smerit și fricos ca o fată mare, care și el și-a luat rămas bun de la părinți și s-a pornit spre câmpul de luptă pentru a apăra țara de dușmani... (Folclor)

Împărat

REBUS

Completand corect rebusul, veti descoperi pe verticala AB nucleul propoziției. Deduceti definiția.

1. Sunetele la rostirea cărora aerul nu întâlnește nici un obstacol la ieșirea din aparatul fonator sunt ...
2. Sunt unități ale scrierii ...
3. Grupul de trei sunete format dintr-o vocală și două semivocale pronunțate într-o silabă se numește ...
4. Nu conține triftong cuvântul din șirul: *lăcrimioară, voioasă, băiețandru, leoaică, bălăioară, busuioacă*.
5. Litera este un semn grafic din alfabetul unei limbi care corespunde unui ...
6. O vocală sau un grup de sunete care conține o vocală și se rostește printr-un singur efort respirator se numește ...

§ 21. Propoziția subordonată predicativă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată predicativă
- elemente de relație
- termenul regent
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Marea Neagră

Marea Neagră este întinderea de ape, parte a orogenezei alpino-himalayene, din care fac parte și munții care o mărginesc la nord (în Crimeea), la nord-est (Caucazul) și la sud (lanțurile pontice). Este situată între Europa și Asia, având ca state vecine Ucraina, România, Bulgaria, Turcia, Georgia și Rusia. Prin Strâmtoarea Cherci este legată de Marea Azov, prin Bosfor – de Marea Marmara, iar prin strâmtoarea Dardanele de Marea Egee și totodată de Marea Mediterană.

Marea Neagră este, din punct de vedere hidrologic, un rest al Mării Sarmatice și prezintă o serie de aspecte unice în lume: ape salmastre (în medie 16-18 grame de sare pe litru față de 34-37 în alte mări și oceane), stratificare între apele de suprafață oxigenate. *Adevărul este că, în zona litoralului românesc salinitatea scade și mai mult, și ajunge în mod obișnuit 7 și 12 la mie.*

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Efectuați analiza sintactică a enunțului evidențiat din textul de mai sus.
- Stabiliți numărul de propoziții în cadrul frazei.
- Deosebiți propozițiile principale, subordonate și regente.
- Găsiți termenul regent al propoziției subordonate.
- Precizați la ce întrebare răspunde propoziția subordonată; care este elementul de relație prin care se introduce subordonata.

Rețineți!

Propoziția predicativă este propoziția subordonată care îndeplinește, în frază, funcția sintactică de nume predicativ al verbului copulativ din propoziția regentă (predicat nominal incomplet - Pni).

De exemplu: *Colegul meu a rămas neschimbat.* (Pn)
Colegul meu a rămas (Pni)^{1/} cum îl știam.^{2/}

Propoziția predicativă se introduce prin următoarele **elemente de relație**:

- **conjunții subordonatoare**: că, să, ca...să, dacă, de;
- **pronume și adjective relative**: care, cine, ce, câți etc.;
- **pronume nehotărâte**: oricare, oricine, orice etc.;
- **adverbe și locuțiuni adverbiale relative**: cum, ca și cum, după cum etc.

Observație:

Topica propoziției predicative: de obicei stă *după regentă*, dar poate fi situată și *înaintea acesteia*.

Exemplu: Luna părea^{1/} că se ascunde după nori^{2/}. Cum e turcul^{1/} e și pistolul.^{2/}

AFLAȚI MAI MULT!

Contragerea (AT – analiza transformațională) a PR (propoziției predicative) este o operație mai dificilă decât în cazul celorlalte propoziții subordonate, neexistând o echivalență perfectă din punct de vedere semantic între conținutul PR și acela al Np.

Exemplu: *A fi patriot înseamnă (Pni – predikat nominal insuficient)^{1/} să-ți iubești țara^{2/}.* devine, prin transformarea PR₂:

A fi patriot înseamnă iubire (Pn) de țară. A fi patriot înseamnă a-ți iubi țara.

Alte modele de contragere:

- ✓ Tu ai devenit (Pni)^{1/}ce ti-ai propus.^{2/} (PR) / Tu ai devenit inginer.
- ✓ *El a rămas (Pni) (PPr)^{1/} / cum îl știam de anul trecut.^{2/} (PR) / El a rămas neschimbat, sau El a rămas același.*

EXERCITII

1. Identificați propozițiile predicative din următoarele fraze:

- Problema era că nici astăzi nu spunea adevărul.
- Refuzul lui însemna că nu mai respecta nimic.
- Chipul bunicii sale a rămas cum îl știa dintotdeauna.
- După examen părea cum nu se poate mai trist.
- Lecția ieșise ca și cum ar fi fost pregătită dinainte .
- Marcel a devenit ce și-a dorit întotdeauna.

2. Notați în dreptul următoarelor enunțuri literele **A** (adevărat) sau **F** (fals)

- în enunțul: *Era adevărat că a reușit prin forțe proprii*, există o propoziție predicativă.
- Enunțul: *Problema era cum să-i spună*, conține o propoziție predicativă.
- A doua propoziție din enunțul: *Se părea că va reuși* este predicativă.
- Ultima propoziție din enunțul: *Dacă ai greșit înseamnă că îi datorezi scuze* este predicativă.
- în enunțul: *A devenit ce era de așteptat* există două propoziții predicative.
- Propoziția a doua din enunțul: *Lucrurile au ieșit cum nu se poate mai rău* este predicativă.

3. Completați spațiile libere conform cerințelor din paranteze:

- (propoziție principală care conține termenul regent **a ajunge**) / (propoziție predicativă introdusă prin *adverbul relativ cum*);
- (propoziție principală care conține termenul regent **a fi**) / (propoziție predicativă introdusă prin *conjunția subordonatoare să*);
- (propoziție principală care conține termenul regent **a părea**) / (propoziție predicativă introdusă prin *locuțiunea conjuncțională ca și cum*);
- (propoziție principală care conține termenul regent **a însemna**) / (propoziție predicativă introdusă prin *conjunția subordonatoare că*);
- (propoziție predicativă introdusă prin *conjunția subordonatoare cum*) / (propoziție principală care conține termenul regent **a ieși**);
- (propoziție principală care conține termenul regent **a rămâne**) / (propoziție predicativă introdusă prin *pronumele relativ ce*).

4. Se dau textele:

a) Problema era să vorbească el cu tine și să te pună exact în fața gravității situației; puteai s-o eludezi, dar poate că gândindu-te mai bine, puteai să-ți iei și răspunderea totală. (*Marin Preda*) b) Dacă însă Eminescu a fost angajat la Giurgiu, atunci însemna că peste iarnă n-a avut legături cu nici un teatru [...] (*George Călinescu*) c) Noul-sosit se uită la mesele ocupate, pare c-ar căuta o cunoștință, și-și oprește în sfârșit privirile asupra celor doi amici. (*Ion Luca Caragiale*) d) Ochii cei albaștri ai copilului erau așa de străluciți, de un colorit atât de senin, încât păreau că privesc cu inocență, cu dulceața lor femeiască, asupra spectatorului ce privea în ei. (*Mihai Eminescu*)

- ✓ *Transcrieți, din fragmentele citate, propozițiile predicative.*
- ✓ *Analizați morfologic termenii regenți ai propozițiilor predicative identificate.*
- ✓ *Identificați și precizați valoarea morfologică a elementelor de relație prin care sunt introduse propozițiile predicative din textele de mai sus.*

5. Alcătuiți câte o frază în care fiecare dintre verbele *a părea, a ajunge, a ieși, a fi, a însemna, a se face și a rămâne* să fie termeni regenți al unor propoziții predicative.
6. Contrageți subordonatele predicative concepute pentru exercițiul anterior în numele predicative corespunzătoare.
7. Transformați propozițiile obținute la exercițiul anterior, astfel încât verbele copulative să devină predicative.

NU UITAȚI!

„Apă, tu ești nu numai necesară vieții, ci însăși viața; esti bogăția fără seamăn pe Pământ, tu ești cea mai pură, tu ești sufletul Pământului!”

Antinie de Saint-Exuperi

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Propoziția subordonată predicativă nu se desparte niciodată prin virgulă de regenta sa.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

❖ **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

- ✓ Identificați subiectele și predicatele din textul de mai jos. Explicați acordul lor.

Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu care, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile frumoase, prundul cu știoalnelor, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri... (Ion Creangă)

- Efectuați analiza exprimării: *a două predicate și a două subiecte.*

§ 22. Subiectul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- **subiect:** subiect exprimat: *simplu, multiplu, complex, reluat;*
subiect neexprimat: *inclus, subînțeles;*
subiect nedeterminat

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Rolul pieței valutare

Rolul *pieței valutare* este determinat, în primul rând, de posibilitățile pe care le oferă participanților la schimburile economice pentru alegerea și obținerea *mijloacelor de creditare* și de plăți cele mai convenabile.

Piețele financiar-valutare internaționale devin un barometru al schimburilor economice internaționale.

Introducerea anumitor monede, ca *EURO*, va produce profunde transformări pe piețele financiar-valutare și va exista *concurența* între zona de *influență a dolarului* și cea a *EURO*.

Zona EURO are la bază anumite elemente care intervin:

- scăderea *riscului valutar*;
- creșterea *lichidității internaționale*;
- stabilitatea piețelor financiar-valutare în *spațiul EURO*;
- simplificarea *tranzacțiilor* între statele membre sau nemembre ale UE;
în aceste condiții crescând semnificativ influența EURO la nivel mondial.

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Citiți textul și îmbogațiți-vă vocabularul cu termenii sistemului valutar, evidențiați în text.

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției: „*Piețele financiar-valutare internaționale* devin un barometru al schimburilor economice internaționale.”
- ✓ Faceți analiza exprimării predicatului.
- ✓ Identificați prin ce parte de vorbire se exprimă subiectul. Stabiliți tipul lui. Comentați alegerea făcută.

Rețineți!

Subiectul este partea principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție.

Nu uitați!

Predicatul și subiectul sunt *baza gramaticală a propoziției*

Comparați!

Timpul este răcoros.

Vremea este răcoroasă.

Toamnele sunt răcoroase.

✚ **Subiectul se acordă cu predicatul în număr și persoană..**

Subiectul:

- nu se desparte prin virgule de predicat.
- poate sta oriunde în propoziție.
- există propoziții fără subiect. /Plouă. Ninge./

Clasificare:

➤ Felurile subiectului

- **subiect exprimat:**
 - simplu - complex
 - multiplu - reluat
- **subiect neexprimat:**
 - inclus
 - subînțeleles

✚ **Subiect exprimat:** *subiectul apare în propoziție.*

Focul este o mare descoperire a omenirii.

- **simplic:** *Temele sunt ușoare.*
- **multiplu:** *Cărțile, caietele și creioanele sunt pe masă.*
- **complex:** „*Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana*” este o poveste populară.
- **reluat:** Te căptusește *ea*, *Mărioara*!

✚ **Subiect neexprimat** – *subiectul nu apare în propoziție*

- **inclus** în desinența verbului cu rol de predicat (numai pentru situația când acesta este la persoana I sau a II-a): *Venim (noi) la voi! Veniți (voi) la noi!*
- **subînțeleles**, când acesta poate fi dedus din context (verbul este la persoana a III-a): *Copiii erau veseli (și ei) se gândeau cu drag la vacanță:*

✚ **Subiectul nedeterminat** se găsește în propoziții în care acțiunea exprimată de verb are un caracter general și nu se referă exact la un subiect: *Niciodată nu știi* (nu numai tu, ci oricine) *cine te va ajuta la nevoie*.

Subiectul se exprimă prin:

❖ **Substantiv:**

- comun: - simplu: *Copacii au înflorit*.
- compus: **A înflorit** ciuboțica-cucului.
propriu: - simplu: *A venit Maria*.
- compus: **Ana-Maria** a sosit.

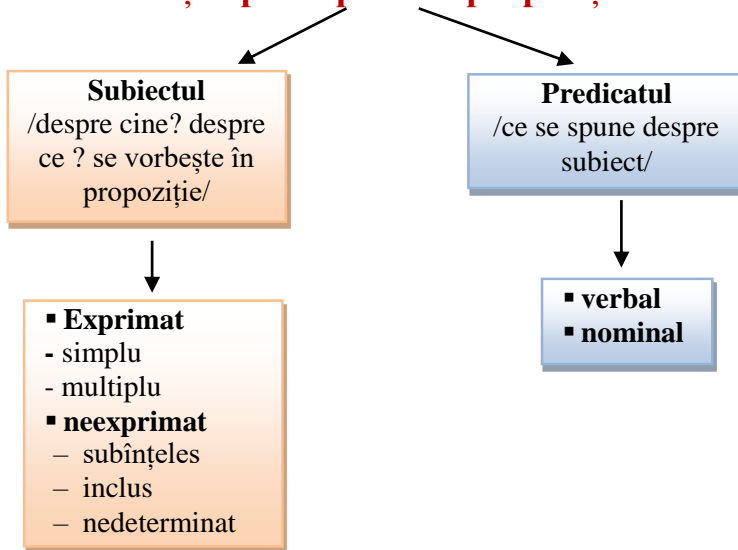
❖ **Pronume:**

- personal: *Noi suntem cei mai buni elevi ai școlii*.
- personal de politețe: **Dumneata** vei participa la acest concurs?

❖ **Numeral:**

- cardinal: *Când doi se înțeleg din priviri/ e semn²/că se respectă*.
- ordinal: *Al doilea* a devenit primul.

Părțile principale ale propoziției

AFLAȚI MAI MULT!

- ◆ *A nu se confunda S (subiectul) cu N.P (numele predicativ).*

În unele propoziții cu predicatul exprimat prin verbul **a fi**, subiectul poate fi recunoscut după ceea ce denumește substantivul prin care este exprimat:

- anotimpuri: *e iarnă; e toamnă* etc.;
- părți ale zilei: *e o amiază; e o seară*;
- fenomene atmosferice: *frig; e ceață* etc.;
- senzații sau stări sufletești: *mi-e dor; mi-e frică, mi-e rușine* etc.

◆ **A nu se confundă S cu C.D.**

Subiectul propozițiilor cu predicatul exprimat prin pasivul reflexiv sau printr-un verb reflexiv impersonal stă, de obicei, după predicat.

- *S-au corectat lucrările. Se aud voci de copii.*

EXERCITII

1. Plasați subiectele potrivite în locul punctelor:

- mică răstoarnă carul mare.
- sunt cinstea părinților.
- este oglinda elevului.
- este brățară de aur.
- dulce mult aduce.

2. Precizați numărul de propoziții în cadrul frazelor și indicați tipul subiectului din fiecare propoziție:

- Și, pe unde treceau, pârjol făceau... (*Ion Creangă*)
- Începu să se plimbe în luncă, pe malul apei, pe sub arini, să urmărească rândunelele cum zburau, să stea în soare, pe iarbă. (*Legenda rândunicii*)
- N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfioarează de-a ta faimă, Baiazid! (*Mihai Eminescu*)

3. Alcătuiți două propoziții cu subiect inclus și două cu subiect subînțeles și precizați deosebirea dintre cele două tipuri de subiect.

4. Realizați o compunere gramaticală pe tema „**O luptă-i viața...**”, în care să folosiți toate tipurile de subiect. Analizați-le morfologic și sintactic.

NU UITAȚI!

Învață să trăiești cu mai puțin decât produci, ca să poți să dai bani înapoi și să mai rămâi cu alți bani pe care să-i investești. Nu poți câștiga până nu faci asta.

Dave Ramsey

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Completați textele următoare cu predicatul indicat în paranteze. Acordați-le cu subiectele respective:

- Cerul ... de nori negri. În curând
- Norii ... cap în cap atât de tare, încât ... scânteii.
- Buturuga ... răstoarnă carul
- Graba ... treaba. (*a acoperi, a ploua, a se bate, a sări, a răsturna, a strica*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

🚩 **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

- a) Luceafărul literaturii române prin opera sa continuă să trăiască în spiritualitatea românească.
- b) „– O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus...” (*Mihai Eminescu*)
- c) „Prin roua Patriei cea dulce
Întâiul fă cărare,
Căci cel sculat mai dimineață,
Acela e mai mare.” (*Grigore Vieru*)
- ✓ *Identificați subiectele exprimate.*
 - ✓ *Precizați tipul lor.*
 - ✓ *Indicați prin ce părți de vorbire se exprimă.*

23. Subiectul nedeterminat (aplicativ)

I. TERMINOLOGIE

- **subiectul nedeterminat**
- **termenul regent**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție exemplele ce urmează:
- *Cum îți vei așterne, așa vei dormi. (pers. a II-a sg.)*
 - *Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm să trăim. (pers. I. pl.)*
 - *Aici se muncește cu mult spor. (pers. a III-a sg. a unui vb. reflexiv impersonal).*
- ✓ Identificați subiectele, precizând persoana și numărul predicatelor.
- ✓ Observați că subiectele lor exprimă acțiuni ce se referă la orice persoană și cu valoare generală.

Rețineți!

Subiectul nedeterminat se întâlnește în cazul unor predicate care exprimă acțiuni cu valoare generală, care nu poate fi atribuită numai unei anumite persoane.

Exemple: *Bate la ușă. S-a spus la radio. S-a scris în ziar. S-a transmis la televizor.*

Subiectul nedeterminat este atunci, când nu se indică exact persoana care face acțiunea, subînțelegându-se pronumele nehotărât cineva.

- a) *Este ger.* b) *Firește (fără subiect), că ne va aștepta (subiect nedeterminat).*
c) *Ninge.* d) *Se vede.* e) *Se înserează.* f) *Se înserează.*

Aceste subiecte nedeterminate sunt *neidentificate* sau *neidentificabile* (din exemplele anterioare).

Subiectul nedeterminat poate fi exprimat prin:

a) pronume

- *Ce e rau si ce e bine*

Tu te-ntreabă **si** **socoate**.

b) substantivul *omul* cu valoare generală:

- *De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi.*

EXERCITII

1. Identificați subiectele și predicatul, precizați felul lor. Arătați părțile de vorbire prin care se exprimă:

a) „Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urâse chiar unei femei cu petrecerile, mai ales de când are copii.

b) – Să-ți spun drept, căt era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dumneavoastră bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație.” (*Ion Luca Caragiale*)

2. Subliniați subiectele și predicatul, Precizați felul lor:

a) E ușor a scrie versuri. (*Mihai Eminescu*)

b) E bine să faci sport.

c) Se știu rezultatele la olimpiadă.

d) Se pregătește masa.

3. Pentru predicatul următoare găsiți subiecte potrivite:

Aleargă ...

... au căzut.

...cea bună l-a ajutat.

Apar ... pe cer.

4. Subliniați subiectele și predicatul și indicați felul lor:

a) „Pupăza zbrrr! pe o dugheană... Eu atunci haț! De sumanul moșneagului să-mi plătească paguba.” *Ce pasărea.* (*Ion Creangă*)

b) Dacă-i așa, hai și tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare”. (*Ion Creangă*)

c) „... Hai la treabă, cumătriță, că lupul ți-a dat de lucru...”

d) „Cucul își luă zborul și umbra lui trecu pe alee.” (*Mihail Sadoveanu*)

❖ NU UITAȚI!

Aristotel spunea că timpul liber nu înseamnă sfârșitul muncii, ci, dimpotrivă, munca înseamnă sfârșitul timpului liber.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- Alcătuiți enunțuri cu ortogramele:
Dusu-m-am, auzit-ai, las 'că-i bine, ține-mă.
- ✓ Explicați ortografia lor.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIINȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Se înserează. Ninge. Din nou iarna s-a lăsat peste sat. Pomii sunt încărcăți cu flori albe de nea căzute din înălțimile cerului. De asupra lumii flutură florile albe, așezându-se, când obolesc din zborul lor, pe crengile copacilor și pe fața neagră a pământului. Totul este alb, misterios, grandios și zăpada este din abundență. A răsărit și soarele care aruncă peste sat oglinzile razelor sale care parcă te orbesc.

1. Subliniați subiectele în textul de mai sus.

2. Identificați tipul lor. Efectuați analiza exprimării subiectelor.

§ 24. Propoziția subordonată subiectivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată subiectivă
- elemente de relație
- termenul regent
- topica

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca-napoi,
Iar cine-i vânzător vândut
Să iasă dintre noi! (*George Coșbuc*)

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a exemplului, stabilind numărul propozițiilor în cadrul frazei.
- ✓ Găsiți propozițiile subordonate.
- ✓ Identificați subiectele. Comentați alegerea făcută.
- ✓ Precizați care propoziție îndeplinește în frază funcția de subiect al predicatului din regentă.

Propoziția subordonată subiectivă are în frază funcție de subiect al predicatului din regentă.

- **Situații din regentă care cer subiective:**

Predicatul este impersonal (verbal sau nominal) exprimat prin:

- ✓ verbul *a trebui, a fi* (unipersonal) cu sensul a se întâmpla și alte verbe folosite ca impersonale care apar uneori precedate de un pronume personal la dativ sau acuzativ;
- ✓ verbe reflexive impersonale: *se zice, se crede, se poate, se vede* etc.;
- ✓ verbe pasive folosite ca impersonale: *este știut, este cunoscut, este dat* etc.
- ✓ expresii verbale impersonale formate din verbul a fi și un adverb sau o locuțiune adverbială: *e firesc, e nedrept, e ușor, e bine, e posibil* etc.

Adverbele care intră în componența expresiilor verbale pot sta și înaintea și în urma verbului *a fi* și pot fi la diferite grade de comparație;

adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative: *probabil, pesemne, negreșit, firește, fără îndoială* etc.

Subordonata subiectivă poate fi **introdusă** prin:

- ✓ pronume relativ-interogative (*cine, care, ce*);
- ✓ adverbele relative: *unde, când, cum*;
- ✓ conjuncțiile: *că, să, ca ... să, dacă, de*.

Pentru a nu confunda subiectiva cu completiva directă, se recomandă să se respecte următoarele operațiuni în analiza unei fraze:

- sublinierea predicatelor;
- sublinierea și notarea cu S a subiectelor, adăugarea subiectelor neexprimate ale verbelor personale deasupra textului, în dreptul predicatului;
- despărțirea frazei în propoziții.

A. O propoziție regentă poate avea două sau mai multe subiective coordonate.

B. Propoziția subiectivă așezată înaintea regentei poate fi reluată în regentă printr-un pronume demonstrativ:

Și / care dintre cai a veni la jărat / să mănânce / acela are să te ducă la împărăție. (Ion Creangă)

Topica

Propozițiile subiective care servesc ca subiect unor predicate exprimate prin verbe personale se introduc prin pronume relative și precedă, de obicei, propoziția regentă.

Când predicatul regentei este exprimat prin verbe și expresii verbale impersonale prin conținut și unipersonale prin formă, prin adverbe predicative sau prin formele impersonale ale unor verbe personale (*pare, rămâne* etc.) propozițiile subiective se găsesc, în general, după regentă.

Exemplu: Se pare¹ / că nu cunoaște locurile acestea² /.

NOTĂ

În unele cazuri, verbul *a trebui*, ca predicat regent, este intercalat în interiorul propoziției subiective. În acest caz, subiectul care precedă verbul impersonal și determinanții acestuia (atributele) sau diversele complemente, care aparțin subordonatei subiective, se analizează ca aparținând subiectivei, nu regentei:

Exemplu: Copiii¹ / trebuie² / să fie jucăuși.¹ /

EXERCIȚII

1. Identificați subiectele din textele următoare (după ce ați aflat P):

a) Cuvintele, în visul meu, erau ca un fel de umbră de aur în conștiință.

Dar noi, pătrunși la suflet de sfânta libertate.

Jurăm că vom da mâna... (Andrei Mureșanu)

b) Cântecele ce-ades ți-l cânt

Când te-adorm în fapt de seară

Puiule, e-un cântec sfânt.
Vechi și simplu, de la țară.

(Ștefan Octavian Iosif)

2. Arătați valoarea morfologică a cuvintelor: *unu, alt, o*, în exemplele următoare; precizați și funcția lor sintactică (unde este cazul):

a) Se pare cum că alte valuri

Cobor mereu pe-același vad.

Se pare cum că-i altă toamnă... (Mihai Eminescu)

b) Dar, în cumpăna de față, când te bat așa nevoi.

Nu se cade vrăjmășia s-o lovim întâi la noi? (Al. Davila)

3. Identificați propozițiile **SB** din textele următoare; precizați regentul acestora:

a) Urmează să declarați la cercetări de ce, fapt e că l-ați omorât și trebuie să fiți judecați toți. (Marin Preda)

b) Cine pierde așa cum a pierdut ciobanul „Mioriței” este înstăpânit în sufletul pământului. (Nichita Stănescu)

c) Ne e clar, însă, că scrisul a fost modul lui de a exista, că versul a fost modul și acțiunea lui. (Nichita Stănescu)

d) Dar n-a fost cu puțință să-l întoarcă din hotărârea sa. (Petre Ispirescu)

4. Alcătuiți fraze în care să aveți și SB și PR, având ca regente verbele: *a fi, a însemna, a deveni, a rămâne, a se face*.

5. Transformați următoarele propoziții în fraze în care să fie SB; explicați în ce fel ați procedat:

- E ușor a scrie versuri.
- E imposibil a călători pe scări.
- De vorbit e ușor, de făcut e mai greu.

NU UITAȚI!

Istoria, graiul și neamul sunt cei trei piloni pe care se ține națiunea.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația

Oricare ar fi *poziția subiectivei* față de regentă, *nu se desparte* de aceasta prin virgulă.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- **Citiți cu atenție textul și enunțurile, rezolvați cerințele următoare:**

Importanța sportului în viața omului

Viața fără sport nu ar trebui să existe!

Indiferent de natura lui, sportul este important! Poți să mergi la sală sau poți lucra câteva exerciții fizice acasă – important este să vrei să faci acest lucru!

Sportul nu trebuie să lipsească din viața unui adolescent fiindcă îl ajută să se dezvolte fizic și psihic.

În *primul* rând sportul te face și te ține *sănătos*. Sportul este cea mai bună *pastilă* care sigur o să-și facă efectul. Toți adolescenții trebuie să facă sport, nu neapărat sport de performanță, dar trebuie să-și mențină organismul puternic și sănătos. În prezent tinerii *neglijează* rolul sportului și le este lene să depună puțin efort fizic, fără a se gândi la viitor și la faptul că o să aibă o imunitate *scăzută*.

- a) Rămâne unde l-ai pus.
- b) Rămâne cum a fost și anul trecut.
- c) Rămâne să mai discutăm.
- d) Patria a însemnat întotdeauna ceea ce a existat pe acest spațiu divin.

- ✓ Identificați în text și în exemplele de mai sus SB.
 - ✓ Motivați alegerea făcută.
 - ✓ Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate? Identificați funcția lor sintactică.
 - ✓ Identificați în text trei părți de vorbire neflexibile, numiți-le.
 - ✓ Alcătuiți o minicomponere despre solul sportului în viața voastră.
- Folosiți mai multe tipuri de subordonate.

§ 25. Elementul regent al propoziției subiective. Propoziția principală insuficientă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată subiectivă
- elemente regente
- elemente de relație
- propoziție principală insuficientă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Din sfaturile uncheșului înțelept

Fățul meu, *cine are carte are bună parte; de cine nu-nvață relele s-agață*. De aceea împrietește-te cu cartea și ascultă pe acei de la care ai ce învăța.

Înainte de a vorbi nu fi îndrăzneț la vorbă și răspunde cu chibzuință, căci graba strică treaba și vorba dulce mult aduce, apoi vorba deși e dulce ca mierea, poate fi amară ca fierea.

Pune strajă gurii tale, căci știut este că omul, ca și pasărea, după limba ei piere. Când vezi pe om în mânie și întristare, nu-i mai face și tu supărare. Nu pune paie pe foc, ci mângâie-l, de ai vreun mijloc.

Fugi de minciună, căci cine s-a găsit cu minciuna o dată, nu mai e crezut altă dată, de ar vorbi chiar adevărat.

Înțelepciunea vorbelor acestora ți le las spre moștenire așa, cum le-am primit și eu, când eram ca tine.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Efectuați analiza sintactică a enunțului evidențiat, stabilind numărul propozițiilor în cadrul frazei.
- Găsiți propozițiile subordonate. Precizați felul lor.
- Identificați subiectele. Comentați alegerea făcută.
- Precizați care propoziție îndeplinește în frază funcția de subiect al predicatului din regentă.
- Care sunt elementele de relație? Prin ce se exprimă termenul regent?

NU UITAȚI!

Sfaturile bătrânilor îndreaptă calea tinerilor spre bine.

Rețineți!

Subordonata subiectivă este propoziția care îndeplinește în frază funcția sintactică de subiect al propoziției regente.

Exemplu: E ușor a scrie versuri. (subiect) – E ușor¹ / (să) scrii versuri.² / (subiectivă)

Termeni regenți ai propoziției subiective:

verb personal: Vine¹ / (cine) poate.² / - **verb impersonal:** este, trebuie. Trebuia¹ / (să) meargă.² /

verb personal devenit impersonal: a rămâne, a ajunge, a păsa, a plăcea, a veni etc.

Ajunge¹ / (cât) ai alergat.² / Rămâne¹ / (cine) vrea.² /

expresie verbală impersonală: e bine, e rău, e ușor, e greu, e lesne, e dificil, e posibil, e drept, e recomandabil, e cu puțință, e de prisos, este de dorit, e de crezut, e culmea, e păcat, e un adevăr, e un noroc, una e, alta e, e un fapt etc.

E bine¹ / (că) s-a întâmplat așa.² /

verbe reflexive și impersonale: se cuvine, se cade, se întâmplă, se zice, se aude, se spune, se pare, se poate, se vede etc.

Se zice¹ / (că) plouă.² / Se cuvine¹ / (să) fim civilizați.² /

verb impersonal cu pronume în dativ: *a-i fi dat, a-i fi sortit, a-i fi hotărât, a-i fi scris, a-i părea, a-i rămâne, a-i da prin gând, a-i trece prin minte, a-i plăcea, a-i veni etc.*
I-a fost dat¹ / (să) ajungă acolo.² / Mi-a convenit¹ / (ce) s-a propus la ședință.² /
adverb sau locuțiune adverbială predicativă: *desigur, firește, probabil, poate, negreșit, pesemne, cu siguranță, cu certitudine, fără îndoială, de bună seamă etc.*
Desigur¹ / (că) vor veni și ei.² /

AFLAȚI MAI MULT!

Despărțiți în propoziții fraza:

Ceed¹ / ce dorește² / este¹ / să intre la liceu³ /.

Propoziția insuficientă (P₁) este o *regentă (principală sau secundară)* care cere obligatoriu un determinat. Insuficienta poate fi (*Poate că...; Spune că..*) sau pot fi (*regentele subiectivelor sau predicativelor*) Insuficiența este mai mare când regenta are drept subiect o subiectivă și este urmată de o predicativă.

EXERCIȚII

1. Precizați propozițiile subordonate subiective cerute de expresii verbale impersonale:
 - a) E bine să știi ce vrei.
 - b) E dificil să nu poți conta pe nimeni.
 - c) E ușor să vorbești.
 - d) E sigur că va veni și ziua aceea.
2. Stabiliți propozițiile subordonate subiective cerute de adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative:
 - a) Firește că pot să vin.
 - b) Poate că nu trebuie să spui chiar totul.
 - c) Posibil să nu fie așa cum se dictează.
 - d) Sigur că poți veni și tu.
3. Găsiți propozițiile subordonate subiective introduse prin conjuncții subordonatoare:
 - a) De-acum trebuie să le arăți că poți.
 - b) Se cunoaște că stăpânește bine meseria.
 - c) E rău dacă-i cum spui tu.
4. Identificați propozițiile subordonate subiective introduse prin locuțiuni conjuncționale subordonatoare:
 - a) Mi se părea cum că tu ai fi spus ceva greșit.
 - b) Se pare cum că oamenii nu mai știu ce vor.
5. Stabiliți propozițiile subordonate subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale relative
 - a) Să rădă cine poate.
 - b) Să se îndrepte ce este strâmb.
 - c) Nu e bine ceea ce faci.

6. Selectați propozițiile subordonate subiective introduse prin pronume sau adjective pronominale nehotărâte.

- Orice vrei va fi îndeplinit.
- Nu se știe de când a început să aibă probleme.
- Se vede de unde își are trăsăturile.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Reamintiți-vă!

Când subordonata subiectivă stă înaintea regentei și *este reluată* prin pronume demonstrativ, *se desparte întotdeauna prin virgule*.

Exemplu: (Cine) *aleargă mai repede, ^{1/} acela e câștigător.*

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție proverbele:

Cine se scoală de dimineață departe ajunge.

Este susținut care elev învață.

Oricine muncește are de toate.

Nu se știe când a plecat.

E bine că a venit.

Nu se știe dacă vine.

E de mirare cum de a rezistat.

Rezolvați cerințele următoare:

- Stabiliți tipul propozițiilor în cadrul frazelor.
- Numiți tipul subordonatelor.
- Precizați termenul regent al subordonatelor.

§ 26. Atributul (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

atribut: acordat
neacordat

adjectival
substantival
pronominal
verbal
adverbial
interjecțional

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție versurile:

Îmbracă-te în doliu, *frumoasă* Bucovina,
Cu cipru *verde-ncinge antică* fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ți *auroasă și senină*,
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină.
Se stinse-o *dalbă* stea!“

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuieste în cadență și sună întristat;
Căci, ah! geniul mare al deșteptării tale
Pășii, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și-n urmă-i ne-a lăsat! (*Mihai Eminescu*)

Mormântul lui Aron Pumnul, Cernăuți

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Precizați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?
- ✓ Ce părți de vorbire determină aceste cuvinte?
- ✓ Subliniați predicatul.
- ✓ Stabiliți structura cuvântului „*frumoasă*”.
- ✓ Scrieți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor „*senină, lumină*”.
- ✓ Analizați tipul primei propoziții după scopul comunicării, aspect și structură.

Rețineți!

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau o altă parte de vorbire cu valoare de substantiv (pronume, numeral sau adjectiv substantivizat). Atributul răspunde la întrebările: *care?, ce fel de?, cât?, câtă?, câți?, câte?, al (a, ai, ale) cui?*

Exemplu: *Un râu falnic de lumină se revarsă peste munte. (Vasile Alecsandri)*

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent.

Termenul regent al atributului poate fi:

- un **substantiv**:

Băutura cea mai bună

Este apa de izvor. (Folclor)

- un **pronume**:

Toate acestea vor fi rezolvate cât mai repede .

- **un numeral:**

Trei dintre ei sunt arheologi.

- **o parte de vorbire cu valoare de substantiv:**

Culesul merelor era în toi.

Conform felului de legătură a atributului cu termenul regent distingem:

- **atribute acordate;**

- **atribute neacordate.**

Atributul acordat se acordă în gen, număr și caz cu termenul regent.

Exemplu. Munca *bună* mult adună. (gen. fem., num. sing., caz.N.)

Atributul neacordat nu ia forma de gen, număr și caz a termenului regent.

Exemplu. Nemărginire *de cer*.

Stele *de aur*.

Există un singur drum:

Cel *al miresmei de laur*. (Grigore Vieru)

Rețineți!

Atributul se recunoaște după întrebări și după termenul regent, iar tipul atributului se stabilește după partea de vorbire prin care se exprimă.

Atributele se clasifică în:

- **atribut substantival:**

a) **genetival:**

La răsăritul *soarelui* cerul era senin și limpede.

b) **prepozițional:**

Oameni *asemenea părinților* lui rar întâlnești.

c) **apozitional:**

Le împrumut colegilor, *celor doi*, manualul de limba română.

d) **atribut substantival în A. și D. fără prepoziție:**

Am asistat la înmânarea de medalii *unor sportivi*.

- **atribut pronominal:**

a) **genetival:**

Cărțile *lor* se află pe bancă.

b) **prepozițional:**

Lauda de sine nu miroase a bine.

c) **apozitional:**

Colegii, dumnealor, n-au fost de acord cu propunerea făcută.

d) **atribut pronominal în D. fără prepoziție:**

Atribuirea de premii *acestora* le-a stârnit invidia.

- атрибут аdjectival:

Peste sat se încinsese o dimineață **senină și caldă**. (Ion Druță)

- атрибут verbal:

Valurile **spumegânde** ale mării se loveau de stânci.

- атрибут adverbial:

Eu sunt Luceafărul **de sus**,
Iar tu să-mi fii mireasă. (Mihai Eminescu)

- атрибут interjecțional:

Sunetul **tic-tac** al ceasornicului îi răsuna în urechi.

AFLAȚI MAI MULT!

Atributul, de obicei, se află după termenul regent.

*De exemplu: Undeva adânc în măduva copacului s-a trezit freamătul **cela verde** ce-o să tot șoptească o vară întreagă, apoi pe urmă o să mai zacă printre copaci frunze **mari**, frunze **galbene**, frunze **zimțate**.* (Ion Druță)

✓ Ordinea aceasta nu e fixă, атрибулу аpărând și în prepoziție față de termenul regent. Inversia e caracteristică pentru stilul poetic. Mai des se inversează атрибулу acordat:

Ram de pom în floare,	Eu născut anume
Strugure de soare,	Pe acest meleag
Vălurânde grâne –	Îl știu cel mai mândru,
Strămoșești țărâne.	Îl știu cel mai drag.

(Dumitru Matcovschi)

✓ **Atributul neacordat** de obicei se plasează în postpoziție față de termenul regent.

De exemplu:

Am văzut urme **de pasăre-n** aer.
Era ca un șuier **de nai** tremurat.
Unde-a atins pasărea pământul
Semn **de floare** s-a arătat. (Iulian Filip)

✓ Атрибулу neacordat prepozitiv se întâlnește mai rar.

*De exemplu: Șerpini lungi se ncolăcează sub a **nufurilor** floare.*

(Vasile Alecsandri)

EXERCIȚII

1. Faceți analiza sintactică și morfologică a атрибулулу din textele următoare:

a) „De la mistrețul care dormitează pe plăvii, de la lebedele și pelicanii care înspumează noaptea negrul ghiolurilor¹, până la popoarele de păsărele, până la puzderia de pești, până la nesfârșitele miliarde de gângăni neștiute și nebănuite, – toate trăiesc

din apele acestea care au întins o bogată împărăție, care aduc nămolul plin de hrană din munții și câmpiile depărtării.” (Mihail Sadoveanu)

b) „Nu știu dacă mai e pe lume vreo țară al cărei pitoresc să se oglindească așa de limpede și de puternic în opera unui artist; ceea ce pot spune e că Grigorescu, înfățișând cum a înfățișat, pe pânzele lui, podoabele și sufletul patriei noastre, a făcut, cu aceasta, neamului nostru unul din cele mai prețioase daruri ...” (Alexandru Vlăduț)

2. Restabiliți adjectivul-atribut potrivit în proverbe.

Lacomul și sătulul (sătul, flămând, mulțumit) este.

La strachina (mare, mică, plină) nu te prea repezi.

Lupul (somnoros, leneș, atent) moare de foame.

Albina e (harnică, blândă, cuminte) cât ai minte.

Un urs îl invită pe altul în ospeție în via (proprie, rodnică, străină).

Cuvântul omului (tânăr, viclean, deștept, bătrân) are greutate.

3. Subliniați cu o linie atributele adjectivale, cu două linii atributele pronominale, cu o linie punctată (întreruptă) atributele substantivale din enunțurile de mai jos:

a) Bucuria unora este deseori întristarea altora. Întristarea acestuia a fost întristarea celuilalt. Bucuria lor și a noastră este totodată și a voastră. Stăpânirea de sine este o însușire a acesteia. Prin stăpânirea de sine a ei și prin exemplul lui noi ne bucurăm de virtuțile acestora. Virtuțile lor sunt demne de ale noastre.

b) Tatăl lui este tractorist. Tatăl meu este profesor. Casa lor este nouă, casa noastră este veche. Venirea voastră m-a bucurat. Plecarea lor m-a întristat. Eu am aceiași colegi ca anul trecut. Prietenia unora și bunăvoința altora mă fac să mă simt bine. Unii colegi se plimbă cu mine. Alți colegi preferă să se plimbe singuri. Bunicul său este foarte bătrân. Bunica ei nu este prea bătrână, dar bunica lui este la fel de bătrână ca și bunelul nostru.

c) A cumpărat două creioane colorate. Culoarea celui de-al doilea este mai intensă decât culoarea primului creion. I-au plăcut mult și cele trei cărți cumpărate. Coperta celei de-a doua dintre cărți este mai realizată decât coperta celei de-a treia.

Scrisoarea de la cei doi sosește foarte greu, dar scrisoarea de la cel de-al treilea prieten a sosit chiar ieri.

ghiol¹ – lac sau baltă (mare) cu fundul plin de mъл.

În clasa noastră sunt douăzeci și cinci de copii, iar în clasa voastră sunt mai puțini. Zece dintre ei au luat premii, iar rezultatele celorlalți sunt și ele de apreciat.

4. Dați exemple de propoziții în care să se afle atribute substantivale genitivale și atribute substantivale prepoziționale în Ac. și G.

5. Formulai enunțuri în care să se afle atribute pronominale exprimate prin pronume personale de persoana a II-a și a III-a în cazurile Ac., G. și D.

6. Faceți analiza sintactică și morfologică a atributelor din textele:

a) „— Ce nu-nțelegi? strigă Orheianu privindu-l țință. Iată judecata mea. Asta-i. Care din voi va îndrăzni astăzi să ridice un deget asupra mea? Astăzi nu mai este mișelul vostru Tomșa și Domnia v-ar spulbera de pe fața pământului de-ați îndrăzni...” (*Mihail Sadoveanu*)

b) „Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.” (*Constantin Negruzzi*)

c) „Simțea împrejur îtrebări pâlپând cu aripi negre și nu îndrăznea să le privească. (*Liviu Rebreanu*)

d) „Se cuvine, după rânduiala bunilor povestitori de odinioară, să arătăm că sfârșitul văduvei lui Irimia-Vodă a fost cel mai nenorocit dintre al tuturor doamnelor Moldovei...” (*Mihail Sadoveanu*)

7. Formulați propoziții în care să se afle atribute pronominale genitivale și prepoziționale în A. și G. exprimate prin pronumele *ai mei, ceilalți, fiecare, nici unul*.

8. Precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate din enunțurile de mai jos:

Este ușor *de învățat* la limba română.

Lecția de învățat a fost ușoară.

Poezia este *de învațat* pe de rost.

Plăcerea lui este de a citi.

El are plăcerea *de a citi*.

A citi este o plăcere.

Coșurile *fumegânde* poluau atmosfera.

La marginea orașului se văd coșuri *fumegânde*.

În depărtare se vedea *fumegând*.

La orele amiezii, ruinele erau încă *fumegânde*.

9. Construiți propoziții în care adjectivul *harnic* să fie folosit la toate gradele de comparație cu funcția de atribut adjectival.

NU UITAȚI!

„Citește. Numai citind mereu creierul tău va deveni un laborator nesfârșit de idei și imagini.” **Mihai Eminescu**

„Comunicarea este cea care face lumea să funcționeze. Aceasta facilitează conexiunile umane și ne permite să învățăm, să creștem, să ne dezvoltăm. Nu este vorba doar despre vorbit sau citit, dar și de a înțelege ceea ce se spune, și în unele cazuri, ceea ce nu se spune.”

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

• Atributele se despart prin virgule când sunt coordonate prin juxtapunere sau prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale, cu excepția lui *sau, ori, și* (nerepetate), *și cu, împreună cu*:

Unchiul meu are o carte *nouă* (,) *interesantă* (,) *publicată* la o editură de renume.

• Prin virgulă se despart și atributele izolate și cele apozitionale când sunt apoziii dezvoltate sau simple care determină un pronume personal sau un nume propriu, ori când sunt în alt caz decât N.:

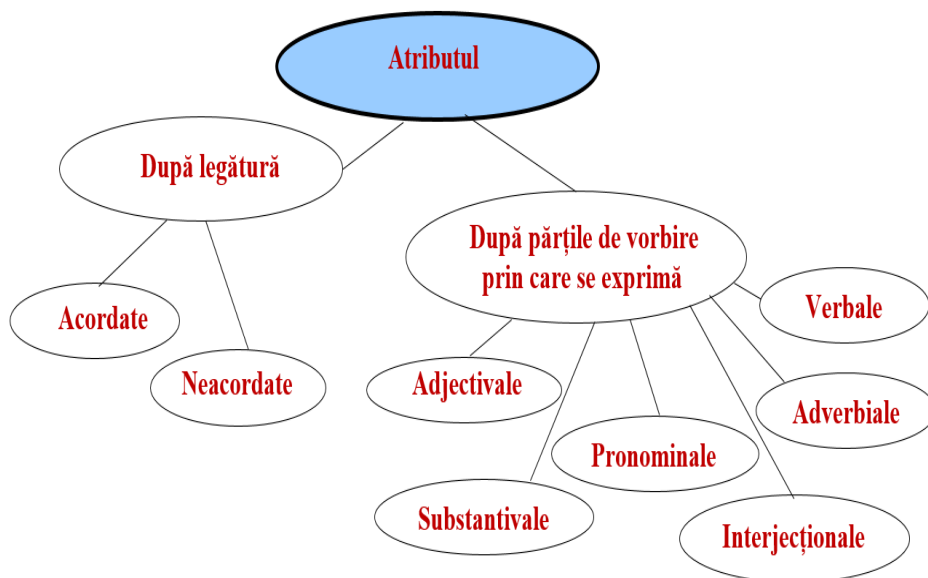
Omul (,) *sătul de toate* (,) își luase câmpii.

El (,) *Popescu* (,) este colegul meu.

Caietul colegului meu (,) *al lui Nicolai* (,) este nou.

• Nu se despart prin virgulă de termenul regent atributele neizolate ori două sau mai multe atribute ale aceluiași substantiv când nu sunt de același fel:

caietul Mariei; *carte* nouă; *caiet* nou de matematica.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ **Cițiți cu atenție fraza și rezolvați cerințele următoare:**

Amurg de iarnă, sumbru, de metal,
Câmpia albă – un imens rotund –
Vâslind, un corb încet vine din fund,
Tăind orizontul, diametral.

Copacii rari și niși par de cristal.
 Chemări de dispariție mă sorb,
 Pe când, se-ntoarce-același corb,
 Tăind orizontul, diametral.
 (George Bacovia)

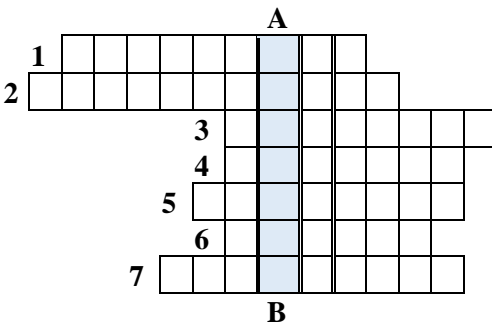

Cerințe:

1. Menționați câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor *sumbru* și *încet*.
2. Explicați utilizarea cratimei în structura „se-ntoarce-același”.
3. Scrieți două expresii/ locuțiuni care conțin cuvântul *a tăia*.
4. Rescrieți din text o propoziție principală și o propoziție subordonată. .
5. Selectați două verbe la *gerunziu* și patru verbe la *indicativ prezent*.
6. Subliniați *atributele*.

REBUS

Rezolvați rebusul și pe verticala A-B veti descoperi titlul lectiei de azi.

1. Partea principală de propoziție care răspunde la întrebarea „ce face ?” se numește
2. „Plouă .” este o
3. În propoziția „*Ei fac sport zilnic...*” , subiectul este exprimat prin
4. În propoziția anterioară subiectul este
5. Parte principală de propoziție.....
6. Acordul între subiect și predicat se realizează în
7. „*Au rămas la noi numai vrăbiuțele și pițigoii.*” În această propoziție avem subiect...

§ 27. Propoziția subordonată atributivă.
Utilizarea corectă a pronumelui relativ care introduce
propoziția subordonată atributivă

I. TERMINOLOGIE

- atribut
- frază
- propoziție principală, regentă
- subordonată atributivă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Crăciunul – sărbătoare în casă și în suflet

O bucurie cum doar o dată pe an o poți simți, o bucurie a Crăciunului. Fără să cugetăm și să răstălmăcim sensul cuvântului Craciun, fiecăruia dintre noi i se implementează acel zâmbet natural, ce descrie imensitatea bucuriei lăuntrice pe care o reflectă sărbătoarea.

E o sărbătoare a sărbătorilor, *ce ne adună pe toți, de la mic la mare spre această rază de speranță a traiului în sânul propriei familii*. De suntem singuri, cum poate mulți dintre noi avem sentimentul, uneori, aceste momente de iarnă în sărbătoare, aduc beteala pomului în jurul gândurilor noastre.

Atârnând atât de multă bunăstare precum zăpada pe coroana copacilor, sufletele noastre se înalță spre o altă dimensiune spirituală *ce comunică mai ușor cu Dumnezeu*. Primul fulg de nea devine o curiozitate, apoi ceilalți solitari încântă natura prin specificul lor dans cu o coregrafie nouă de fiecare dată, atrăgând precum un magnet privirile curioase. Cu un țel bine definit acestea dau contur unei dumnezeiești povești și parcă, printr-o minune, viețile noastre se nasc precum acei ghiocei gingași și firavi.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Explicați mijlocul de formare a cuvântului *bunăstare*.
- ✓ Analizați fonetic cuvântul *viețile*.
- ✓ Selectați substantivele proprii din text.
- ✓ Identificați atributele în primul alineat. Prin ce sunt exprimate?
- ✓ Numerotați propozițiile în frazele cu propoziții evidențiate.
- ✓ Stabiliți tipul subordonatelor cu ajutorul întrebărilor.

Rețineți!

Propoziția atributivă este subordonata care îndeplinește funcția sintactică de atribut pe lângă un substantiv sau substitut al acestuia (pronume, numeral) din propoziția regentă. Întrebările la care răspunde: care? ce fel de? cât? câți? câte? al (a, ai, ale) cui?

Termeni regenți:

- substantiv:

El este băiatul / (pe care) l-am lăudat. /

- pronume:

Acela / (care) învață / știe. /

- numeral:

Al doilea, / (care) a întârziat, / a avut mai mult de așteptat. /

Elemente relaționale:

- a) pronume relativ: *care, cine, ce, cât, de*;
- b) adverbe relative: *unde, cum, când, cât*;
- c) conjuncții subordonatoare: *că, să, ca...să, dacă*;
- d) locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *de să, până să, cum că*.

EXERCII

1. Citiți frazele. Identificați propozițiile subordonate atributive.

- a) Sfânta și limpedea mare își întinde pânzișurile transparente de azur sub luna care-n-nălțimea depărtată a cerului trece ca un mare măr de aur, ce nu este ținut cu nimic în eterul albastru. (*Mihai Eminescu*) b) Era un loc unde obișnuia să odihnească. (*Ion Druță*) c) Căsuța bătrânei fermecătoare se înalță pe o movilă singuratică, la ale cărei poale curgeau cu un freamăt monoton undele apei Suceava. (*Bogdan Petriceicu Hașdeu*) d) Alături de vitele care pășteau într-un colț de pădure, alături de ploaia care scaldă torențial tinerii stejari, alături de dulcele miez de nucă, pe care l-au căutat copiii de totdeauna, apar și astfel de întrebări: ce-i cu microscopul electronic? (*Ion Vatamanu*) e) Nu era acum Olga acea pe care cu cinci luni în urmă o văzusem. (*C. Negruzzi*)

2. În exemplele ce urmează subordonatele atributive sunt introduse prin jonctive nespecializate. Expuneti-va parerea ce fel de nuante suplimentare comporta aceste subordonate.

- a) Alăturăm observarea cum că limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită sau scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii. (*Mihai Eminescu*) b) Ați văzut pom să nu aibă rădăcini? (*Grigore Vieru*) c) Mii și mii de oameni, veniți de pretutindeni, fac coadă la căsuțele unde se vând bilete. (*Ion Druță*) d) Este câte un timp când nu mă pot înțelege cu oamenii mari. (*Grigore Vieru*) e) Este rar acel fericit părinte, să-i iasă buni copiii toți. (*Alecu Donici*) f) Nu ținea minte conținutul ei, dar i-a rămas senzația că frigeau, ardeau, sângerău rândurile celor două foi de caiet. (*Ion Druță*) g) Nu știm ce fel de împărat e acesta, de ne lasă fără de scânteie de foc în vatră. (*Ion Creangă*)

3. Completați regentele următoare cu AT potrivite:

Admirăm munții (care)...

În fruntea excursioniștilor mergeau doi (ce)...

Copiii au vizitat casa (unde)...

S-au întâlnit la ora (când)...

Drumeții au mâncat cu lăcomie din boabele de struguri (cat)...

Pe băiat îl frământa faptul (că)...
Am cunoscut un om (cum)...
Dorința (să) ... îl frământa.

4. Găsiți subordonatele atributive, indicați cuvântul din propoziția regentă, lămurit de ele. Ce parte de vorbire este acest cuvânt? Adresați întrebarea adecvată propoziției subordonate atributive.

- a) Tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare dintre frați. (*Ion Creangă*)
- b) Tu, care ești pierdută în neagra veșnicie.
Stea dulce și iubită a sufletului meu!
Și care-odinioară luceai atât de vie,
Pe când eram în lume tu singură și eu! (*Vasile Alecsandri*)
- c) Ce-i drept, bătrânului puțin îi pasă impresia pe care o provoacă apariția lui, și forfota ce domnește în jur nu-l jenează câtuși de puțin. (*Ion Druță*)
- d) Satele să prindă și să deie în mâna oștenilor măriei-sale pe slujitorii pagâni care vor fi umblând în țară după peșcheșuri și plocoane. (*Mihail Sadoveanu*)
- e) Fericit acel ce calcă tirania în picioare!
Care vede-n a lui țară libertatea renviind,
Fericit, măreț acela care sub un falnic soare
Pentru Patria sa moare,
Nemurire moștenind. (*Vasile Alecsandri*)

5. Așezați în fața AT de mai jos regente potrivite:

- a)..... pe care o învățasem în clasă.
- b)..... cum rar întâlnești.
- c)..... când l-am cunoscut.
- d)..... unde locuiesc bunicii.
- e)..... să plece la munte.
- f)..... că va participa la concurs.

6. Construiți fraze în care AT să fie introduse prin conjuncțiile: că, să, ca ... să, dacă.

7. Despărțiți frazele în propoziții, identificați AT și precizați elementele de relație din textele:

„Spre a merge la Almaș pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului, ce se ridică dincolo de Dărmanești.” (*Calistrat Hogas*)

„Dedesubtul Brăcinelului era o poiană unde baciul aduna fânul cosit de pe culmi și unde în fiecare vară mai rămâneau câteva căpițe din celălalt an.” (*Gala Galaction*)

„Păduri stufoase, în care ursul se plimba în voie ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți... și nu departe de aceste locuri care îți aduc aminte de natura țărilor de miazănoapte, dai, ca la porțile Romei, peste câmpii arse și văruite, unde bivolul dormitează alene”. (*N. Bălcescu*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația atributivei:

• **Atributivele de identificare și calificare** (sunt necesare pentru înțelegerea textului) nu se despart prin virgulă de regenta lor.

Exemplu: „*Rarăul este muntele^{1/} (în preajma căruia) gravitează o întreagă lume.^{2/}*”

• **Atributivele explicative** (aduc o explicație suplimentară) se despart, în general, prin virgulă de regentele lor:

Exemplu: *Bunicii locuiau într-un sat mare¹, (unde) erau livezi bogate.^{2/}*

• **Propozițiile apozitive** se despart prin virgulă, linie de pauză sau două puncte, de regentele lor:

Exemplu: Aveam un singur gând¹: (să) plec mai repede la bunici.^{2/}

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

○ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut și am atât de multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca nu cumva, căutând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați. Mi-e greu să-mi părăsesc coliba *în care mi-am petrecut viața și mi-am crescut copiii* și mă cuprinde un fel de spaimă când mă gândesc să rămân singură într-însa: de aceea, poate că mai ales de aceea, Ana îmi părea prea tânără, prea asezată, oarecum prea blândă la fire, și-mi vine să râd când mi-o închipuiesc cărciumăriță. (Ioan Slavici)

- ✓ Identificați subiectele exprimate.
- ✓ Precizați tipul lor.
- ✓ Indicați prin ce părți de vorbire se exprimă.
- ✓ Explicați mijlocul de formare a cuvântului „*cârciumărișă*”.
- ✓ Găsiți antonime și sinonime potrivite pentru cuvintele din text: *bătrână, bucurii, să părăsesc*. Ce părți de vorbire sunt?
- ✓ Faceți analiza morfo-sintactică a cuvântului „*vieții*”.
- ✓ Explicați elementele de relație în fraza „*Voi știți, voi faceți; pe mine să nu mă ascultați.*”
- ✓ Identificați tipul propozițiilor evidențiate.
- ✓ Alcătuiți câteva enunțuri despre casa voastră părintească, folosind diferite tipuri de subordonate.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTINȚELOR

1. Atributele din enunțurile date sunt în cazurile următoare:
 - *Peste sat se încinsese o dimineață senină și caldă.*
 - *Luna își tremură razele plâpânde pe luciul apei.*
 - a) nominativ, nominativ, nominativ, genitiv;
 - b) acuzativ, acuzativ, nominativ, dativ;
 - c) nominativ, nominativ, acuzativ, genitiv
2. Ce funcție sintactică îndeplinesc cuvintele și îmbinările evidențiate din propoziția:
Fericirea de a iubi, de a avea grijă de om, de a scăpa din pericol pe cineva îi este proprie delfinului.
 - a) predicate verbale;
 - b) atribute;
 - c) complemente
3. Atributul se clasifică după următoarele criterii:
 - a) după părțile de vorbire prin care se exprimă, după legătură, după sens;
 - b) după părțile de vorbire prin care se exprimă, după sens;
 - c) după legătură, după părțile de vorbire prin care se exprimă.
4. Unde este locul atributului față de termenul regent:
 - a) în postpoziție;
 - b) în prepoziție;
 - c) în postpoziție și în prepoziție.
5. În care propoziție sunt două atribute acordate:
 - a) Am ajuns repede la marginea pădurii de fagi.
 - b) Bucatele sărate nu sunt pe gustul meu.
 - c) Trenul întârziat era un accelerat.
6. În care din enunțurile de mai jos există un atribut pronominal:
 - a) Lui i-au încredințat o misiune importantă.

- b) Discursul lui a fost apreciat de cei prezenți la simpozion.
- c) Ai lui și-au regăsit niște rude îndepărtate.

7. În enunțul dat pronumele relativ *care* are funcția sintactică de:
Învață a muri tu, care știai numai a omori. (Costache Negruzzi)

- a) subiect;
- b) atribut pronominal;
- c) nu are funcție sintactică

8. Propoziția subordonată din fraza „Azi am privit la televizor un film despre cum a supraviețuit Robinson Crusoe pe o insulă nelocuită.” este:

- a) subordonată atributivă;
- b) subordonată subiectivă;
- c) subordonată predicativă.

9. În fraza de mai jos propoziția subordonată atributivă este în:
Ziua în care am împlinit 15 ani a fost o zi specială.

- a) postpoziție;
- b) prepoziție;
- c) interpoziție.

10. Indicați răspunsul corect. Propoziția subordonată atributivă se introduce în frază prin:
a) pronume relative, adverbe relative, conjuncții subordonatoare, locuțiuni conjuncționale subordonatoare ;

- b) conjuncții subordonatoare, locuțiuni conjuncționale subordonatoare;
- c) pronume relative, adverbe relative, conjuncții subordonatoare.

11. Identificați fraza cu subordonată atributivă:

- a) Cum s-a făcut ziua, am pornit la drum.
- b) Tata mi-a povestit cum se juca în copilărie.
- c) Bunica face un tort cum n-ați mai mâncat.
- d) Cabana în care vom fi cazați este recent construită.

12. În care din frazele de mai jos nu este introdusă corect subordonata atributivă:

- a) Satul în care s-a născut Mihai Eminescu este în județul Botoșani.
- b) Tabloul care l-ai văzut este pictat de Nicolae Grigorescu.
- c) Bogdan preferă filmele care au subiect istoric.

§ 28. Complementul direct (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complemente necircumstanțiale
- complementul direct
- verb tranzitiv

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Tresărind scânteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l *din pădure*,
Las *aleanul* să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se *azvârle*. (Mihai Eminescu)

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Indicați din text două verbe la modul gerunziu și arătați la ce conjugare sunt.
- ✓ Analizați tipul propozițiilor în prima frază.
- ✓ Selectați din text elementele de relație.
- ✓ Identificați valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Precizați la ce întrebări răspunde fiecare.

NU UITAȚI!

Natura are un suflet ce vibrează ascuns.

Rețineți!

Complementul direct arată obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea exprimată de un verb tranzitiv (locuțiune verbală tranzitivă) sau de o interjecție cu funcție de predicat, asimilată unui verb tranzitiv.

Răspunde la întrebările: **pe cine? ce?**

Ex. Elevul citește **o carte**(citește *ce?* **o carte**)

Iată **cartea** cerută de tine. (Iată *ce?* **cartea**)

Ex. Profesorul îl **învață (ce?)** matematică (**pe cine?**) pe elev.

Complementul direct poate sta **doar în cazul acuzativ**. Complementul direct se exprimă prin:

- substantive cu sau fără morfemul *pe*: *Ridică-ți **ochii** înspre cer!*
- pronume personale: **Îl văd *pe el***.
- pronume personale de politețe: **Vă ascult *pe dumneavoastră***.
- pronume reflexive sau pronume personale utilizate ca reflexive: *Victor se laudă **pe sine***.
- pronume demonstrative: **L-am privit *pe acela* din spate**.
- pronume posesive: **Problema *îi* privește **pe ai tăi****.
- pronume relative: Nu știu¹/**pe cine** să mai cred ²/.
- pronume interogative: **Pe *cine* să mă mai bazezi**
- pronume de nehotărât: **Cheamă *pe oricine*** .
- pronume negativ: **Nu mai apreciezi *pe nimeni***.
- numeral cu valoare substantivală: **Am văzut *doi* mai răsăriți**.
- verb la infinitiv: **A început *a arunca* invective în toate părțile**.
- verb la supin: **Am avut *de citit* multe cărți**.
- verb la gerunziu: **Aud *cântând* o fanfară**.
- interjecție: **Auzeam *poc, poc*, în perete**.

AFLAȚI MAI MULT!

■ Nu orice cuvânt care determină un verb tranzitiv este complement direct. Verbul tranzitiv, termen regent al complementului direct, poate fi și la moduri nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin):

- A venit fără a-și anunța **sosirea**.
- A întârziat invocând **traficul**.
- A terminat de mâncat **prăjitura**.

■ Uneori, complementul direct este dublat prin pronumele personal cu formă neaccentuată sau prin pronumele reflexiv cu formă neaccentuată, ambele în cazul acuzativ. În acest caz, pronumele nu reprezintă un alt complement direct, ci doar dublarea acestuia:

- **L-am văzut *pe Ionel***.

EXERCİȚII

1. Deosebiți complementele directe de alte părți de vorbire subliniate:

a) Am terminat de scris. Nu este ușor de scris. Tema este de scris. Exercițiul de scris este greu.

b) Datoria elevului este de a învăța permanent. Datoria elevului de a învăța îi aduce succese. Datoria îi spune elevului de a învăța permanent.

c) Aud cântând. Se aude cântând. Îmi place a cânta la pian. Datoria de a cânta la pian este o încântare pentru el. A început a cânta sonata.

2. Identificați complementele directe.

a) „Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea. (Emil Gârleanu) b) Văzu într-însa un semn ceresc, prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om, și un glas detunător de milă și iertare scapă din pieptul acelei gloate. (Nicolai Bălcescu)

3. Alcătuiți propoziții în care complementul direct să determine: un verb tranzitiv, o locuțiune verbală tranzitivă, o interjecție predicativă.

4. Construiți propoziții în care complementul direct să fie exprimat prin: numeral colectiv, numeral ordinal, verb la infinitiv, gerunziu și supin.

5. Analizați sintactic și morfologic complementele directe din textul următor:

a) „Vru să-l piarza cu orice chip și, neîndrăznind a-l prizoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde (...) Gâdea ridică satârul¹, voiește a izbi, dar mâna îi cade, puterile îi slabesc, groaza îl stapânește și, trântind la pământ satârul, fuge printre mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om.” (Nicolai Bălcescu)

b) „De-atâtea nopți aud plouând / Aud materia plângând...” (George Bacovia)

c) „Paraschiv, Nilă și Achim și-au păstrat pentru ei impresia [...] că tatăl lor n-a făcut mare brânză caștigând o mie de lei ...” (Marin Preda)

d) „Mult erai mândră odinioară, când strigai „ura” în bătai!...” (Al. Russo)

6. Alcătuiți propoziții în care complementul direct să fie exprimat prin substantiv, adjectiv și numeral substantivat, ca și prin pronume, precedate sau neprecedate de prepoziție.

7. Identificați în enunțurile date complementele. La ce întrebări răspund ?

a) L-am cunoscut pe fratele lui Vasile. b) Citesc cartea cumpărată online.

c) Uite-l pe Mihai! d) A luat peste picior un profesor și a fost pedepsit.

8. Identificați complementele din enunțurile date. Prin ce părți de vorbire sunt exprimate?

a) Am văzut-o pe verișoara ta. b) L-am cunoscut pe acesta cu mulți ani în urmă.

c) Pe doi dintre ei îi mai văzusem. d) Pe copiii mei i-am învățat a se juca singuri.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

○ Citiți proverbele. Copiați propozițiile conform topicii propuse.

1. Norocul și-l face omul. 2. Omenia omenie cere și cinstea – cinste. 3. Poate am și eu o țără de noroc. 4. Fapta bună laudă pe om. 5. Paza bună trece primejdia rea. 6. Învățătura mintea îmbogățește, iar neștiința o sărăcește.

1. Subiect + predicat + complement direct.
2. Subiect + complement direct + predicat.
3. Complement direct + subiect + predicat.
4. Complement direct + predicat + subiect.
5. Predicat + subiect + complement direct.
6. Subiect + predicat + complement direct.

NOTĂ

- ✓ De regulă, complementul direct se află după cuvântul determinat. Și poate sta și înaintea termenului regent. Complementul direct nu se izolează.
- ✓ Complementul direct neprecedat de prepoziția se poate fi confundat cu subiectul.

Comparați!

Bate (ce?) ploaia (în geam). (Predicat + subiect);

Bate (ce?) covorul (cu palma). (Predicat + complement direct)

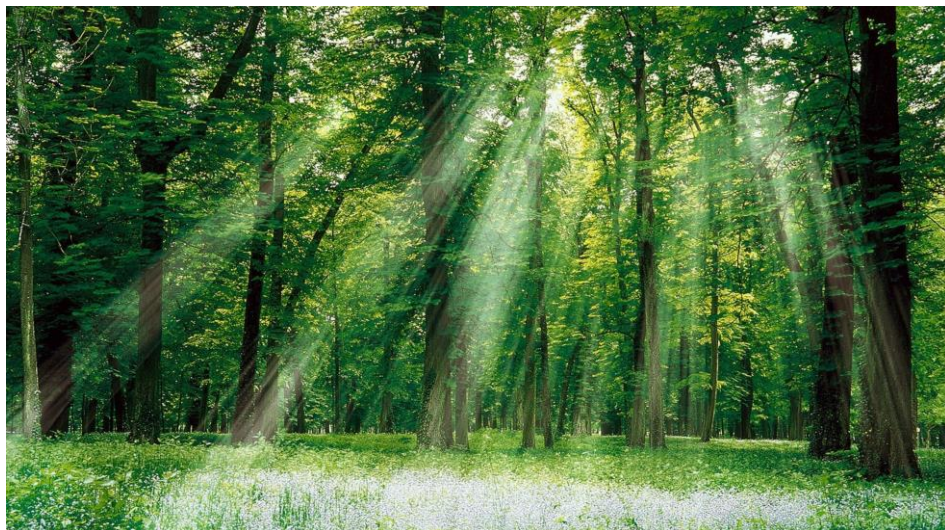
Atenție! Confuzia poate fi evitată numai aflând tranzitivitatea verbului.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

○ Citiți cu atenție versurile și rezolvați cerințele următoare:

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint...
Acolo, lângă *izvoară*, iarba pare de omăt,
Flori albastre *tremur* ude în văzduhul tămâiet;
Pare-că și trunchii *vecinici* poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind ...

Lângă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese. (*Mihai Eminescu*)

satârul¹ – Secure folosită în trecut ca armă de luptă sau ca unealtă a călăului.

- ✓ Care este forma literară a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Reprezentați schematic structura cuvintelor: somnoros, văzduhul, luminate.
- ✓ Selectați o propoziție principală regentă și o subordonată atributivă.
- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor din text.
- ✓ Identificați toate complementele directe. Faceți analiza morfo-sintactică a cuvântului *nunta*.

§ 29. Propoziția subordonată completivă directă

I. TERMINOLOGIE

- complement direct
- frază
- propoziție principală, regentă
- subordonată completivă directă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

De ce avem nevoie de sport în viața noastră?

Corpul omenesc este proiectat să se miște. Încă din vremea în care omul a fost nevoit să vâneze pentru a-și procura hrana necesară asigurării supraviețuirii și până în ziua de astăzi, nimic nu s-a schimbat: nevoia de a te mișca, de a evolua.

Înțelegem, că avem nevoie de sport și mișcare mai mult ca niciodată. Pentru a fi mai puternici și mai rezistenți în fața obstacolelor cu care omul modern se confruntă zilnic (stres, depresie, obezitate și alte diferite boli), e nevoie de o altă abordare a stilului de viață cu care cei mai mulți dintre noi suntem obișnuiți.

Așadar, în vederea obținerii corpului mult visat, energic și plin de vitalitate este necesar să facem o serie de schimbări ce vizează atât alimentația, cât și activitatea fizică și odihna.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Indicați mijlocul de formare al cuvântului „*supraviețuirii*”.
- ✓ Indicați funcția sintactică a cuvântului „*alimentația*” din text.
- ✓ Selectați din text patru atribute.
- ✓ Analizați frazele cu propoziții evidențiate (identificați predicatele, numerotați propozițiile în fraze, stabiliți tipul propozițiilor).
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund propozițiile evidențiate.

NU UITAȚI

Dacă lupți poți să pierzi, dacă nu lupți deja ai pierdut.

Rețineți!

Propoziția subordonată completivă directă este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului direct pe lângă propoziția regentă.

Exemplu: Noi vrem¹ *să fie pace pe Pământ*²! E vai și amar¹ *de cine nu știe carte*².

Elementele regente pot fi:

un verb:

Am auzit¹ *că veți organiza un spectacol*.²

o locuțiune verbală:

Am băgat de seamă¹ *că aștepți de mult*.²

o interjecție:

– Iată¹ *câți s-au adunat*!²

Elementele de relație care introduc CD pot fi:

conjunții subordonatoare: *că, să, ca... să, dacă, de*

Știu¹ *că înveți bine*.²

locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *cum că, precum că*

Am aflat¹ *cum că te-ai îmbolnăvit*.²

pronume relative: *cine, care, ce, câți, câte*

Mi-a spus¹ *câți vor veni la concurs*.²

adjective pronominale relative:

Mi-a spus¹ *câți concurenți vor veni*.²

pronume nehotărâte: *oricine, orice, unul, altul* etc.

Salută¹ *pe oricine se întâlnește cu el*.²

adjective pronominale nehotărâte

El ascultă¹ *orice sfat i se dă*.²

adverbe relative: *unde, când, cum, cât*

Nu știu¹ *cât va dura concursul*.²

AFLAȚI MAI MULT!

Contragerea completivei directe la un complement direct se realizează prin eliminarea elementului de relație și folosirea verbului cu funcția sintactică de predicat la un mod nepersonal sau substantivizarea acestuia – Doresc¹ **să vizitez muzeul.** ²→ Doresc **a vizita** muzeul. / Doresc **vizitarea** muzeului.

Expansiunea complementului direct la subordonata completivă directă se realizează prin introducerea unui element de relație și a unui verb cu funcția sintactică de predicat – Aud **un fâșâit.** → Aud¹ **că fâșâie ceva.** ²

EXERCITII

1. Despărțiți frazele în propoziții și precizați felul acestora. Contrageți apoi CD în părți de propoziție corespunzătoare:

a) „Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia.” (*Basm românesc*)

b) Alcătuiți fraze în care să aveți SB, PR, AT și CD introduse prin conjuncțiile: *că, să, dacă.*

2. Completați cu propoziții complementive directe (CD) potrivite:

Nu știa **cum** și **cât**

Cunoștea **când** și **unde**

Îți dau **ce**

Ajută pe **cine**

Fiul dorise **ca** **să**

Visa **să**

Colegul său i-a spus **orice**

Băiatul nu credea **că**

3. Construiți fraze în care CD să fie introdusă prin pronumele relative: *cine, ce*, două adjective relative și pronumele nehotărâte: *oricine, oricât.*

4. Analizați frazele și identificați CD:

a) „Nu vrei, tată, să-ți arăt / Cum iei drumul îndarat?” (*Tudor Arghezi*) b) „Când se lumina de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios..” (*Mihai Eminescu*) c) „Acum Bubico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineauri.” (*Ion Luca Caragiale*) d) „Oricine ar fi văzut-o nu putea decât să simtă părul zbârlindu-se pe cap...” (*Alexandru Macedonski*)

5. Despărțiți frazele în propoziții și precizați felul acestora. Contrageți apoi CD în părți de propoziție corespunzătoare:

a) „Paznicii de sus pricepură că trebuie să tragă frânghia. (*Basm românesc*)

b) „...E1 vede cum zboară feciorii Sucevei,

El vede ghiaurul că-i suflet de vânt

Și-n față-i puterile turcilor sunt / Tăriile plevei.” (*George Cosbuc*)

c) „Zenobia, trăgând cu urechea pe ici și pe dincolo, ca toate femeile, auzea că lumea vorbește c-ar fi mai bine să se astâmpere cu Ana, care nu-i de nasul lui.” (*Liviu Rebreanu*) d) „A spune despre un scriitor care ieri plăcea, ca azi nu mai place și a arăta că aceasta provine dintr-o prefacere a gustului colectiv vrea să zică să identifice critica cu reportarea opiniei publice contemporane.” (*George Calinescu*)

6. Completați CD cu pronume (adjective) relative sau nehotărâte potrivite:

a) Sfătuiesc mă întreabă facă. b) Știu să aleg pentru a reprezenta școala la concursul de atletism. c) am întâlnit, pe toți i-am întrebat despre noua adresă a Muzeului de Artă. d) A văzut la teatru.....nu se aștepta. e) Nu știa costum să aleagă să-l poarte la petrecere.

7. Așezați regentele potrivite înaintea CD de mai jos:

..... **dacă** va mai veni mâine pe la noi.
..... **că** am obținut note bune.
..... **încotro** să se îndrepte după terminarea liceului.
..... **cât** de greu îi venea.
..... **până** când să mai aștepte.
..... **de unde** a aflat adevărul.
..... **pe cine** te respectă.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ *Topica și punctuația:*

• CD stă, de obicei, *după termenul regent* și *nu se desparte prin virgulă* de regentă:

– Doresc^{1/} **să scriu o scrisoare.** ^{2/}

• Dacă se vrea evidențierea subordonatei complete directe, ea poate precedea regenta, de care, în acest caz, se desparte prin virgulă:

– **Să ascult muzică,** ^{1/} doresc din toată inima. ^{2/}

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

– Tată, am crescut în palaturile tale, m-am plimbat prinastă grădină de atâtea ori și am văzut roade foarte frumoase în pomul din fundul grădinii, dar n-am putut gusta niciodată din ele; acum a dat în copt, dă-mi voie ca nopțile astea să păzesc însumi, și mă prinz că voi pune mâna pe acel tâlhar care ne jefuiește.

– Dragul meu, zise tată-său, atâția oameni voinici au

păzit și n-au făcut nici o ispravă. *Doresc prea mult să văz la masa mea măcar un măr din acest pom care m-a ținut atâta sumă de bani și de aceea, iată, mă înduplec și te las ca să pândești, măcar că nu-mi vine a crede că o să izbutești. (Basm popular)*

- ✓ Subliniați predicatele și precizați felul lor;
- ✓ Delimitați propozițiile și stabiliți felul acestora;
- ✓ Rescrieți două propoziții complete directe;
- ✓ Scrieți forma literară a cuvintelor: *tâlhar, mă prinz, mă înduplec*;
- ✓ Analizați morfosintactic cuvintele: *tată, voinici, să văz*.
- ✓ Precizați valoarea morfologică a cuvântului *si* din ultima frază;
- ✓ Indicați alte două valori ale acestuia și ilustrați-le prin exemple.

§ 30. Complementul indirect (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementul indirect
- verbe intransitive

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- locuțiuni verbale intransitive

○ Citiți cu atenție textul:

Sub stele trece apa

Cu lacrima de-o samă,

Mi-e dor *de-a ta privire*,

Mi-e dor *de tine*, mamă...

Tot cască leul iernii

Cu vifore în coamă.

Mi-e dor de vorba-ți caldă,

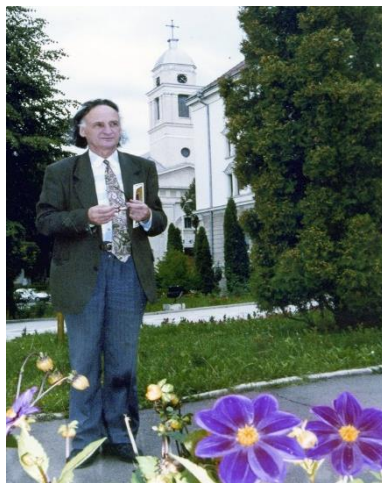
Mi-e dor *de tine*, mamă.

O stea mi-atinge fața

Ori poate-a ta năframă.

Sunt alb, bătrân aproape,

Mi-e dor *de tine*, mamă. (*Grigore Vieru*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Alcătuiți două propoziții cu cuvântul „lacrima” cu sens propriu și figurat.
- ✓ Explicați scrierea ortogramelor din text.

- ✓ Analizați tipul propozițiilor din ultima frază .
- ✓ Identificați valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Precizați la ce întrebări răspunde fiecare cuvânt evidențiat.

NU UITAȚI!

Cea mai bogată moștenire pe care părinții pot să o lase copiilor este copilăria fericită, plină de amintiri tandre despre tatăl și mama lor.

Rețineți!

Complementul indirect arată obiectul asupra căruia se exercită în mod indirect o acțiune. Complementul indirect răspunde la întrebările: *de cine? de ce? despre ce? pentru cine? pentru ce? cu cine? cu ce? cui?* etc.

Complementul indirect determină:

- **verbe intransitive** (cele mai multe dintre acestea, la diateza reflexivă)
Maria se bucura mereu *de sosirea* iernii.
- **locuțiuni verbale intransitive** (folosite, în special, la diateza reflexivă)
Adam și Eva nu au luat aminte *la spusele* lui Dumnezeu.
- **verbe tranzitive** (la diateza activă)
Îi arăta *fetei* o bluză nouă.
- **interjecții** (în special predicative)
Era vai *de capul* babei.
- **adjective**
Bătrânul este copleșit *de durerea* plecării fiilor săi.
- **adverbe**
Prietenul său era departe de a-i spune adevărul despre ei.

Complementul indirect, exprimat prin substantiv sau substitut, poate fi numai în cazurile *dativ* (caz specific), *acuzativ* sau *genitiv prepozițional*.

Complementul indirect se exprimă prin:

✓ *substantiv în cazul:*

- *dativ*: Copilul îi puse *omului* de zăpadă o oală în cap.
- *acuzativ*: Inima i se umple *de o emoție* nestăvilită.
- *genitiv*: Am luptat *contra nedreptății*, (prepoziții specifice: asupra, contra, împotriva)

✓ *pronume personal în cazul:*

- *dativ*: Judecătorul i-a dat dreptate *lui*.
- *acuzativ* (precedat de prepoziție): *Păsările s-au speriat de el*.
- *genitiv* (precedat de prepoziție): *Am complotat împotriva ei*.

Atenție!

Complementul indirect determină numai verbe intransitive.

AFLAȚI MAI MULT!

Neavând forme proprii pentru persoanele I și a II-a, valoarea genitivală (cu prepoziție) este redată:

- ✓ **prin adjectiv pronominal posesiv** în cazul acuzativ + prepoziție cu regim de genitiv: *Asupra noastră s-au năpustit forțele dezlănțuite.*
- ✓ **pronume:**
 - dativ: Vestea cea bună i-am dat-o și *dumnealui.*
 - Spune-i și *acestuia* secretul reușitei tale.
- ✓ **verb la modul supin:** Fata mare se gândește *la măritat.*
- ✓ **adjectiv:** Fata s-a făcut *din mică* mare.
- ✓ **numeral:** (cu valoare substantivală):
Maria se gândește la al doilea dintre concursanți.

EXERCIȚII

1. Subliniați complementele indirecte, apoi precizați părțile de vorbire prin care sunt exprimate și, unde este posibil, cazul: a) „Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înspăimânda de acel mare nume al banului Mihai.” (*Nicolai Balcescu*) b) „Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.” (*V.Alecsandri*) c) „Din seara asta s-a sfârșit cu Fram! Așa se întâmplă cu toți urșii albi...” (*C.Petrescu*)
2. Subliniați complementele indirecte și indicați prin săgeată regentele acestora:
 - Au vrut să se substituie justiției.
 - Își aduce aminte de zilele cele de demult.
 - Mi s-a acrit de discuții sterile.
 - L-am cunoscut în seara premergătoare plecării mele.
 - Bravo lui pentru rezultatele obținute!
 - A procedat adecvat situației.
 - Tăcerea prelungită echivalează cu uitarea.
 - Nu cred că este o persoană aptă de muncă.
 - A procedat conform cu legea.
 - Prietena mea este cu nasul pe sus față de colegi.
3. Alcătuiți o frază după schema: SB – PP – CD – AT.
4. Alcătuiți enunțuri în care substantivul *oaste* să aibă funcția de complement indirect în G., D. și Ac.
5. Analizați sintactic și morfologic complementele indirecte din textele de mai jos:
 - a) „Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului (...)” (*Vasile Voiculescu*)
 - b) „Nimic nu rămâne identic cu sine.” (*George Călinescu*)
 - c) Greu lucru mi-ai cerut, îi zise zgripturoaica; dară pentru că ție îți sunt datoare mântuirea puilor mei, mă învoiesc la asta.” (*Basm popular*)

6. Specificați funcțiile sintactice ale pronumelui în D. din exemple:

a) „Ochii-și negri / d-arunca...”

b) Mama mi-a cumpărat o pereche de patine.

c) I-am strâns mâna-i tremurândă.

d) „S-a întins cât mi ți-i gliganul...” (*Ion Creanga*)

e) „Ce bine să-ți fac și eu, pentru că mi-ai scăpat puii de la moarte?” (*Basma populară*)

7. Alcătuiți o minicompunere „Casa părintească”. Folosiți diferite tipuri de subordonate.

8. Transformați complementele indirecte din enunțurile date în propoziții complementive indirecte. a) Mă gândesc la plecare. b) Părinții mei sunt mândri de rezultatele mele. c) El se teme de venirea ploii. d) Se miră de harnicia noastră.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

○ Analizați sintactic și morfologic complementele directe și indirecte din textele date, după ce ați despărțit fraza în propoziții și ați precizat felul lor.

a) „Atunci se învoiră **a-i** da o odaie să lucreze numai Prâslea...” (*Basma populară*)

b) „Tuturor le sta înapoi această oglindă și toți se întorc și își surâd lor, surâd altora **într-însa**.” (*H. Papadat-Bengescu*)

c) „În aceste minute dureroase, care ar fi desperat pe oricine, Mihai singur nu desperează și văzând că nu e nici un mijloc pacinic de mântuire, hotărăște a deștepta țara, a o scula și a ridica sabia răzbunătoare în contra barbarilor tirani.” (*Nicolae Bălcescu*)

➤ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor evidențiate.

➤ Explicați utilizarea semnelor de punctuație în fraze.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție versurile și rezolvați cerințele următoare:

Mamă, noi suntem ochii tăi.

Vedem prin frunze nuca

și pâinea unde nu-i.

Mamă, noi suntem râsul tău.

Răsunător aleargă pe vale

clopoțelul de argint la izvoare.

Mamă, noi suntem visele tale.

Alegăm peste dealuri,
găsim un sat cu case albe,
cu spicul cât vrabia,
cu părinții acasă... Mamă...

(Liviu Damian)

- ✓ Subliniați predicatele și precizați felul lor.
- ✓ Stabiliți care sunt propoziții și care sunt fraze.
- ✓ Rescrieți o frază cu propoziții legate prin coordonare.
- ✓ Selectați în două coloane complementele directe și complementele indirecte.
- ✓ Analizați morfosintactic cuvintele: *suntem*, *acasă*, *cu părinții*.
- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvântului **nu-i**.

- ✚ Alcătuiți o minicompuere „Mamă, ești îngerul nostru păzitor.”
 - ✓ Folosiți diferite tipuri de subordonate.
 - ✓ Numiți părțile de vorbire prin care sunt exprimate complementele.

§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă

I. TERMINOLOGIE

- complement indirect propoziție: principală
- frază regentă
 subordonată completivă indirectă

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Să păstrăm Pământul verde!

Poate că pentru fiecare om de pe planeta Pământ cuvântul „acasă” are un înțeles diferit și poate că reprezintă un loc sau un spațiu diferit, însă un adevăr fundamental adesea ignorat este faptul că noi toți, cei aproximativ 6 miliarde de oameni, trăim pe o singură planetă, într-o singură „casă”.

Pădurile sunt uriași plămâni ai planetei și mențin verde Pământul.

Fără îndoială, că trebuie să avem înțelepciunea să oprim la timp distrugerea pădurii și să ne punem întreaga capacitate în slujba binelui comun, ocrotind acest colț minunat al Universului care este Pădurea. Din păcate, de multe ori nu ne dăm seama, *că ne distrugem pe noi înșine distrugând pădurea*. Cu toată ființa noastră, să nu rămânem indiferenți văzând cum „marele glob verde” se stinge din cauza atitudinilor noastre.

Pământul nu este numai al nostru și nu putem dispune de el așa cum dorim, pentru că îl avem în păstrare și trebuie să-l păstrăm verde și pentru generațiile care vin. Altfel, *va fi trist, pentru cine vă trăi în viitor*.

Să iubim și să protejăm Pământul, să economisim resursele prin reciclarea materialelor, să îngrijim plantele, să-l păstrăm curat, sănătos și verde.

„Pământul nu-l moștenim de la strămoșii noștri, ci îl împrumutăm de la copiii noștri.”

NU UITAȚI!

Fără îndoială că toți trebuie să avem înțelepciunea să oprim la timp distrugerea naturii și să ne punem întreaga capacitate în slujba binelui comun, ocrotind acest colt verde și minunat al Universului care este casa noastră, Pământul!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Rescrieți din text o propoziție subordonată atributivă.
- ✓ Analizați pozițiile evidențiate în cadrul frazelor.
- ✓ Prin ce mijloace de legătură sunt introduse?

Rețineți!

Propoziția subordonată completivă indirectă este o unitate sintactică în cadrul frazei având la nivel de frază rolul complementului indirect pe lângă propoziția regentă.

Întrebările la care răspunde: *cui?, despre cine?, de cine?, cu cine?, la cine?, pentru cine?, împotriva cui?, contra cui?, asupra cui? etc.*

Exemplu: E vai și amar¹ *de cine nu știe carte*².

Termeni regenți:

- **verb personal:** Se gândea ^{1/} (la cine) va veni. ^{2/}
- **locuțiune verbală:** Nu și-a dat seama ^{1/} (ce) s-a întâmplat. ^{2/}
- **adjectiv:** Îndemânarea este necesară ^{1/} (cui) repară. ²
- **locuțiune adjectivală:** Nu era în stare ^{1/} (să) scoată o vorbă. ^{2/}

- **adverb:** E rău ^{1/} (de cine) e sărac. ^{2/}

- **interjecție:** E vai ^{1/}(de cine) nu ascultă. ^{2/} ; Bravo ^{1/}(cui) câștigă. ^{2/}

Elemente de relație:

a) **pronume relative:** *cine, care ce, cât* - Povestește ^{1/} (cui) îl ascultă. ^{2/}

b) **adjective pronominale relative:** Este mândru ^{1/}(de câte) rezultate a obținut. ^{2/}

c) **pronume nehotărâte:** Se teme ^{1/} (de oricine) îl amenință. ^{2/}

d) **adjective pronominale nehotărâte:** Dă premiul ^{1/} (oricărui) copil îl merita. ^{2/}

e) **pronume interogative:** Se gândește ^{1/} (la cine) va veni? ^{2/}

f) **adjective pronominale interogative:** S-a întrebat ^{1/}(la care) coleg va merge, nu va merge? ^{2/}

g) **adverbe relative:** *unde, cât, cum, când, încotro:* Nu mă dumiresc ^{1/} (unde) e. ^{2/}

h) **conjunții subordonatoare:** *ca, să, ca să, dacă, de:* Nu ma mir ^{1/} (ca) n-a reușit. ^{2/}

i) **locuțiuni subordonatoare conjuncționale:** *cum ca, cum de:*

S-a mirat ^{1/} (cum de) a rezistat. ^{2/}

AFLAȚI MAI MULT!

• Elemente corelative

Propoziția subordonată completivă indirectă nu are elemente corelative, nici elemente de relație specifice. Poate fi, însă, reluată sau anticipată în regentă prin pronume personal forma neaccentuată.

EXERCIIȚII

1. Identificați propozițiile subordonate complete. Comentați natura semantică și morfologică a cuvintelor regente.

a) Natura voiește ca omul să-si cânte nevoile și suferințele. (*Costache Negruzzi*)

b) Eu aștept să văd cum iese firul ierbii din pământ. (*Grigore Vieru*) c) E vai de cel ce

fuge de câini și dă peste lupi. (*Folclor*) d) Începu a se strânge cete-cete și a se întreba ce să ceară. (*Costache Negruzzi*)

e) Când se va întoarce pamântul în pământ,

Au cine o să știe de unde-s, cine sânt? (*Mihai Eminescu*)

f) Numai cântărețul orb spune-n treacăt cum că asta e frumoasa fără corp. (*Mihai*

Eminescu) g) Nimeni nicicând nu va ști dacă pâinea-i împodobește mâna sau i-o fură. (*Grigore Vieru*)

2. Continuați fraza cu o propoziție subordonată indirectă:

Este mândru de ceva...

Persista în ceva...

A menit la ceva...

I se trage de la ceva...

Se baza pe cineva...

Stă de vorbă cu cineva...

Ia seama la ceva...

Discută despre ceva...

3. Puneți întrebările necesare și identificați complementele indirecte în propozițiile de mai jos:

a) Nu mă putui totuși opri de a nu mă desfăta o clipă. (*Calistrat Hogaș*) b) ... mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții. (*Ion Creangă*) c) Harap-Alb, fiindcă ți-a fost milă de viața noastră... (*Ion Creangă*) d) Clipa, însă, de reculegere trece ca o clipă și maiorul se repede asupra inamicului. (*Ion Luca Caragiale*)

4. Stabiliți felul subordonatelor din frazele următoare:

La examen s-a dat ceea ce era în programă.

A dat ce era mai bun în el.

Noi am dat speranță cui trebuia.

5. Delimitați propozițiile în cadrul frazelor, apoi precizați valoarea morfologică și funcția sintactică a elementelor de relație:

A fost odată un vânător care povestea cui vrea să asculte.

.....

Oamenii însă nu-și dau seama totdeauna ce aștepți de la ei.

.....

Ea s-a bucurat de ceea ce i-a spus.

.....

Nu și-a adus aminte care exercițiu a fost mai greu.

.....

Nu ne-am dat seama când a început ploaia.

.....

6. Scrieți pe liniile punctate regente pentru tipul de propoziții indicat:

Predicativă.....

Subiectivă.....

Atributivă.....

Completivă directă.....

Completivă indirectă.....

... *că a venit primăvara.*

7. Corectați greșelile din următoarele enunțuri:

La toți le-a plăcut acest film.

I-a vorbit despre concurs lui Cristina.

Mă gândeam ca să-i spun adevărul.

Și-au dat seama că ce greșeală gravă au făcut.

Nu era hotărâtă că de mâine să înceapă antrenamentele.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Propoziția subordonată completivă indirectă nu se desparte prin virgulă când este așezată după regentă.

➤ Propoziția subordonată completivă indirectă antepusă se desparte de obicei prin virgulă (stă înaintea regentei).

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

- Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

O vorbă cu tâlc

– Venind aici, la Cernăuți, descopăr graiul foarte vechi, așa de dulce și de frumos, cum mulți nu pot gusta... Poate și suferința v-a ajutat să fiți așa, să aveți grijă cum puneți cuvântul, cum îl nuanțați. Eu mi-am petrecut copilăria la țară și, firește, mi s-a împropătat vocabularul la care țin cu sfințenie. Pe mine graiul de aici însă mă cutremură... Mi-a rămas în amintire căsuța noastră mică.

Pe la spatele ei șerpuia un firișor de apă, cu răchiți pe maluri – asta era cea mai frumoasă vale de pe lume. Știți că sunt niște flori de primăvară galbene, care se pun cu brazde pe porți la sfântul Gheorghe? Afirm, ori de câte ori am ocazia, că ele sunt cele mai frumoase flori de pe lume și au rămas a-mi fi o amintire din trecut. Cele mai alese păsari anume pentru mine cântau. Când trec pe acolo și-mi aduc aminte, mi se ridică un nod în gât. (*Sofia Vicoveanca*)

- ✓ Analizați subordonatele necircumstanțiale potrivit algoritmului:
 - felul ei, jonctivul;
 - termenul ei regent;
 - la ce întrebare răspunde;
 - topica și punctuația ei.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIȚELOR

1. În enunțul *Discuția l-a scos din sărite pe unchiul meu* sunt:
 - a) un complement direct;
 - b) două complemente directe;
 - c) trei complemente directe.
2. În care din enunțurile de mai jos cuvântul evidențiat are funcția sintactică de complement direct:
 - a) Tema este *de scris*.
 - b) Am terminat *de scris*.
 - c) Exercițiul *de scris* este greu.
3. În enunțul *Ștefan cel Mare a cerut oștii sale să-și apere țara* cuvântul evidențiat este:
 - a) atribut substantival;
 - b) complement direct;
 - c) complement indirect.

4. În enunțul *Pe nici unul nu-l interesează vânzarea* complementele directe (în ordinea de mai jos) sunt exprimate prin:
- pronume negativ, substantiv;
 - pronume personal, substantiv;
 - pronume negativ, pronume personal.
5. În enunțul *Bunica i-a dat copilului bomboane și le-a spus celor doi vestea* complementul indirect este exprimat prin:
- substantiv, numeral;
 - pronume, substantiv, numeral;
 - pronume, substantiv, pronume, numeral
7. În enunțul *Mama aștepta să-i spună vestea* propoziția subordonată este:
- completivă directă;
 - subiectivă;
 - completivă indirectă
8. În enunțul *Trebuie să vă spun că rareori mi-a fost dat să aud ce-am auzit aici* sunt:
- patru propoziții principale;
 - o propoziție principală și două propoziții subordonate complementive directe;
 - o propoziție principală și trei propoziții subordonate complementive directe;
9. Care din frazele de mai jos conține o propoziție subordonată completivă directă:
- Visa să cucerească înălțimile Gerverlei.
 - Este firesc ceea ce am auzit din gura ta.
 - Plăcerea lui este să schieze.
9. Locul complementivei indirecte este:
- numai după regentă;
 - numai înaintea regentei;
 - înaintea regentei și după regentă.
10. În propoziția *Și-a dat seama de greșeala făcută* transformați complementul indirect în propoziție subordonată completivă indirectă.
11. Alcătuiți o frază cu propoziție subordonată completivă directă și o frază cu propoziție subordonată completivă indirectă.
12. Alcătuiți o minicompunere pe tema: ***Locul meu de baștină***, folosind subordonate complementive directe.

§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

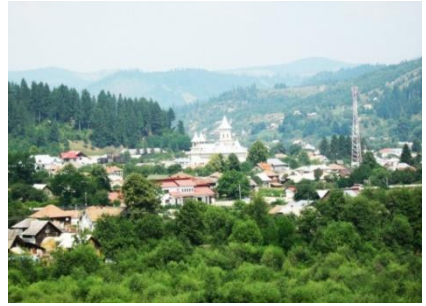
- complementele circumstanțiale
- complementul circumstanțial de loc
 - topica
 - punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textele:

a) „Marea e o apă folositoare. Ea se întinde de aici și până în zare. Se întinde și mai departe, firește, dar marea aceasta nu se vede și nu ne privește.”

b) „ Satul se-ntinde la poalele celui din urmă și de dealuri și mai sus coasta e acoperită cu târș, pe culmea plaiului se vede marginea pădurilor, iar într-un vârș ieșit înspre câmpie, se ridică zidurile unei cetăți vechi...” (Ioan Slavici)

NU UITAȚI!

Să ne păstrăm portul nostru național, tradițiile ca pe o zestre sacră a neamului românesc, pentru ca să nu roșim în fața generațiilor ce vin.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Selectați din text două cuvinte alcătuite prin derivare.
- ✓ Găsiți câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor: *pădurilor*, *câmpie*.
- ✓ Indicați din text două verbe la diateza activă și arătați la ce conjugare sunt.
- ✓ Recunoașteți complementele circumstanțiale de loc din textele de mai sus.
- ✓ Arătați prin ce sunt exprimate și, printr-o săgeată, arătați cuvântul pe care îl determină.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de loc este partea secundară de propoziție care arată locul acțiunii sau al însușirii.

Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările: *unde? de unde? până unde? încotro?*

Complementul circumstanțial de loc determină:

1. *Verbe predicative la orice mod:* M-am îndreptat **spre poartă**. Privind **afară**, văzui lumea adunată.
2. *Locuțiuni verbale.* Au luat-o la sănătoasa **prin spatele curții**.
3. *Interjecții predicative* Hai **la horă!**
4. *Adjective:* Echipa victorioasă **acasă** primește trei puncte.

AFLAȚI MAI MULT!

Complementul circumstanțial de loc se exprimă prin:

Substantive sau substitute în cazurile:

- *Acuzativ* cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale.
- *Dativ* (dativul locativ) pe lângă verbele: *a sta, a rămâne, a se așterne, a pironi:*
S-a pironit locului. Așterne-te drumului.
- *Genitiv* cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *asupra, contra, înaintea, înapoia, deasupra, dedesubtul, în fața, în spatele, în mijlocul, în jurul, de-a lungul, de-a latul, de-a curmezișul, de jur-împrejurul* etc.:
Porniră de-a lungul drumului.

Pronume:

- *personal:* **Către ei** s-au îndreptat dușmanii.
- *posesiv:* **Am plecat târziu** de la ai voștri.
- *demonstrativ:* De lângă acesta **s-a smuls**.
- *nehotărât:* Avionul se îndrepta vertiginos acum spre altul.
- *negativ:* N-am stat lângă **nimeni**.
- *interogativ:* **Către cine** ati plecat?
- *relativ:* Mă îndrept și eu! **către cine** ați plecat *voi*.^{2/}

Numeral cu valoare substantivală:

- *cardinal:* S-a smuls **dintre cei trei**.
- *colectiv:* Mă duceau **înspre toți patru**.
- *ordinal:* M-am așezat **într-a treia** dintre băncile clasei noi.

Adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc: *acasă, acolo, aici, alături, dedesubt, deasupra, de-a dreapta, la stânga, jur-împrejur, pretutindeni, nicăieri, niciunde, undeva* etc:

Locuiește departe, își îndreptă ochii jur-împrejur.

EXERCIȚII

1. Subliniați complementele circumstanțiale de loc din enunțurile următoare precizând partea de vorbire prin care se exprimă și cazul (acolo unde există). Indicați printr-o săgeată cuvintele pe care le determină.

a) S-a așezat lângă dumnealui. b) Se află acolo multă lume. c) În preajma amândurora se adunaseră oamenii. d) S-a așternut drumului. e) S-a oprit lângă Mihai.

2. Copiați textul. Subliniați complementele circumstanțiale de loc.

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
 Și-uzi mândra glăsuire a padurii de argint.
 Acolo, lângă izvoara, iarba pare de omăt,
 Flori albastre tremur' ude în văzduhul tămâiet;
 Pare-că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
 Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă. (*Mihai Eminescu*)

3. Identificați funcțiile sintactice ale cuvintelor subliniate:

a) Plec repede la școală. b) Nu mai stau aici. c) S-a oprit în fața lui. d) Se îndrepta către cei trei.

4. Construiți scurte propoziții în care complementele circumstanțiale de loc să arăte:

- a) locul unde se petrece acțiunea (unde?)
- b) punctul de plecare (de unde?)
- c) direcția (încotro?)
- d) limita acțiunii (până unde?)
- e) spațiul străbătut (pe unde?)

5. Alcătuiți propoziții scurte în care complementul circumstanțial de loc să determine:

- a) un verb predicativ
- b) o locuțiune verbală
- c) un adjectiv
- d) un adverb
- e) o interjecție predicativă

Propoziția	Complement circumstanțial de loc	Cuvântul determinat	Valoarea morfologică a cuvântului determinat
a.			
b.			
c.			
d.			
e.			
f.			

6. Alcătuiți propoziții în care să existe Ccl exprimate prin:

- substantiv în cazul acuzativ cu prepoziție;
- pronume personal în cazul acuzativ cu prepoziție;
- pronume personal în cazul genitiv cu locuțiune prepozițională;
- pronume demonstrativ în cazul genitiv cu locuțiune prepozițională;

pronume nehotărât în cazul acuzativ cu prepoziție;
numeral cardinal cu prepoziție;
numeral ordinal cu prepoziție;
adverb simplu;
locuțiune adverbială.

7. Identificați în textele următoare complementele circumstanțiale de loc și analizați-le:

a) Numai colo, sus în vie / Rumenele lobode / Vor de-acuma-n văduvie / Să trăiască slobode. (*George Topârceanu*)

b) Numără, de poți, pe dânsul urmele de vrăjmășii;

Prin palaturi, prin colibe, jos, în șesuri, sus la munte! (*Al. Davila*)

c) N-am mai trecut de mult prin sat și-mi spune / Un om ce de pe-acasă a venit / Cum c-a-nflorit la noi mîlinul / Și c-ai albit, mămucă, ai albit. (*N. Labiș*)

Model: colo (forma literara: *acolo*) – adverb de loc, simplu, fără grade de comparație.

8. Alcătuiți o minicompunere cu începutul dat. Folosiți complementele circumstanțiale.

„Planeta este locul unde ne naștem, ne dezvoltăm. Pentru a avea o viață frumoasă și sănătoasă, trebuie să avem grijă de planeta noastră! Planeta Pământ mai este denumită și Planeta albastră, deoarece cea mai mare parte a suprafeței este acoperită cu apele oceanelor. Unele acțiuni ale oamenilor dăunează grav mediului înconjurător și planetei noastre.”

NU UITAȚI!

Frumusețea naturii este egalată numai de frumusețea sufletului.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Topica.** De obicei Ccl stă după elementul regent, dar poate să stea și înaintea acestuia.

➤ **Punctuația.** Ccl nu se desparte de regent; se desparte prin virgulă, când îl precedă.

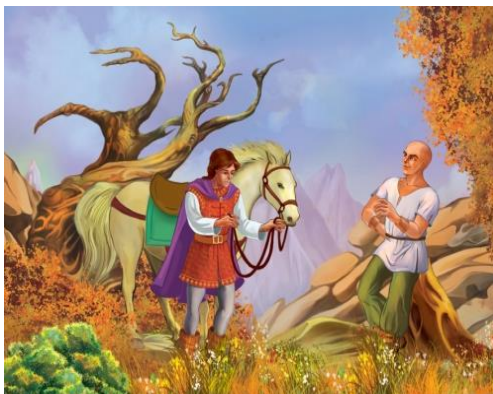
IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

- Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Fiul craiului atunci încalecă, și calul, scuturându-se, mai arată-se o dată tânăr, cum îi plăcea craiului, apoi face o săritură înapoi și una înainte și se cam mai duc la împărăție, Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste, înainte mult mai este. Și merg ei o zi, merg două, și merg patruzeci și nouă, până ce de la o vreme le intră calea în codru și atunci numai iaca ce le iese înainte un om spân și zice cu îndrăzneală fiului de crai:

– Bun întâlnișul, voinice!

Nu ai trebuință de slugă la drum? Prin locurile *iestea* e cam greu de călătorit singur; nu cumva să-ți iasă vro dihanie ceva înainte și să-ți scurteze căările. Eu cunosc bine pe-aici, și poate mai încolo să ai nevoie de unul ca mine. (*Ion Creangă*)

„Povestea lui Harap Alb”

- ✓ Analizați structura cuvintelor: *împărăție, încalecă, îndrăzneală*.
- ✓ Scrieți forma literară a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Selectați câte un verb la modurile: *indicativ, conjunctiv, gerunziu*.
- ✓ Identificați complementele circumstanțiale de loc.
- ✓ Faceți analiza sintactico-morfologică a cuvintelor: *înapoi, la împărăție*.

§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc

I. TERMINOLOGIE

- propoziția subordonată circumstanțială de loc
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Era o dimineață limpede și lină de vară. Adierea nopții stătuse, iar în aer plutea un miros dulce de mâna Maicii Domnului. Încântat de priveliștea de afară aș fi pornit *încotro m-ar duce ochii*.

Mi-am luat rucsacul și împreună cu familia am pornit cu mașina spre munte.

Eram nerăbdător să mă întâlnesc cu frumusețea pădurii de stejar, unde murmură izvoarele și cântă păsările. Stăteam gânditor pe bancheta din spate.

Priveliști minunate se desfășurau *încotro îți aruncai privirea*. Soarele de abia răsărise, iar câmpia se limpezise de spumă argintie a stropilor de rouă. Pe marginea drumurilor înguste, *pe unde am călătorit astă iarnă*, sunt flori albastre de cicoare răsărite din loc în loc. Vântul adie ușor prin lanul de grâu, făcându-l să semene cu valurile mării. Ici-colo pete de roșu aprins: sunt macii. Ciocârlia tâșnește din lan și urcă spre cerul albastru într-o revărsare de triluri măiestre. Ce frumusețe e în jur!

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Selectați 5 verbe din text la diferite timpuri ale modului indicativ.
- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor din text.
- ✓ Stabiliți tipul subordonatelor „unde murmură izvoarele și cântă păsările”.
- ✓ Identificați complementele circumstanțiale de loc.
- ✓ Analizați frazele cu propozițiile evidențiate.
- ✓ La ce întrebări răspund aceste propoziții?
- ✓ Care sunt elementele de relație care le introduc?

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială de loc este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de loc și arată locul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *unde?, de unde?, până unde?, încotro?*

Exemplu: *Pretutindeni* vezi locuri minunate¹. (complement circumstanțial de loc)
Oriunde privești,¹ vezi locuri minunate². (circumstanțială de loc)

Termeni regenți:

- **verb** : Vine^{1/} (de unde) a fost trimis.^{2/}
- **locuțiune verbală**: Stă de vorbă cu mine^{1/} (oriunde) mă întâlnește.^{2/}
- **interjecție**: Hai^{1/} (unde) vrei.^{2/}
- **adjectiv**: Victorioasă^{1/} (oriunde) joacă,^{2/} echipa a câștigat campionatul.^{1/}
- **locuțiune adjectivală**: De treabă^{1/}(oriunde) l-ai întâlni,^{2/} te ajută la nevoie.^{1/}
- **adverb**: Acolo,^{1/} (unde) ai fost tu,^{2/} n-a ajuns încă nimeni.^{1/}
- **locuțiune adverbială**: În mijloc,^{1/} (unde) a stat el,^{2/} a fost multă lume.^{1/}

Elemente de relație:

- a) **pronume relative**: *cine, care ce, cât + prep.* - Merg^{1/} (la cine) mă cheamă.^{2/}
- b) **adjective pronominale relative**: Ne îndreptăm^{1/}(spre care) coleg ne cheamă.^{2/}
- c) **pronume nehotărâte**: *oricare, oricine, orice, oricât + prep.:* Se duce^{1/} (câtre oricine) vrea.^{2/}
- d) **adjective pronominale nehotărâte**: Mergea^{1/} (spre oricare) clădire dorea.^{2/}
- e) **pronume interogative**: Mergi^{1/} (la cine) am stabilit?^{2/}
- f) **adjectiv pronominal interogativ**: Vii^{1/} (de la ce) coleg ai fost?^{2/}
- g) **adverbe relative**: unde, încotro, cât: Nu merge^{1/} (unde) au stabilit.^{2/}
Au umblat^{1/} (cât) e lumea de mare.^{2/}
- h) **adverbe nehotărâte**: *oriunde, oriîncotro:* (Oriîncotro) privești^{1/} vei vedea locuri minunate.^{2/}

Elemente corelative: adverbul **acolo** cu sau fără prepoziție; nu are elemente de relație specifice.

Topica: postpusă: Vin^{1/} (de unde) am fost.^{2/}

-antepusă: (Unde) a fost,^{1/} a aflat adevărul.^{2/}

-intercalată: Acolo,^{1/} (unde) ai fost tu,^{2/} n-a ajuns încă nimeni.^{1/}

Elemente corelative: adverbul **acolo** cu sau fără prepoziție; nu are elemente de relație specifice.

Topica:

- *postpusă*: Vin^{1/} (de unde) am fost.^{2/}

- *antepusă*: (Unde) a fost,^{1/} a aflat adevărul.^{2/}

- *intercalată*: Acolo,^{1/} (unde) ai fost tu,^{2/} n-a ajuns încă nimeni.^{1/}

EXERCIIU

1. Introduceți, în text, adverbele relative necesare, potrivite contextului; analizați apoi frazele obținute:

- a) „Nu cumva ai văzut /...ai trecut / Un zid părăsit/ și neisprăvit?” (*Monastirea Argeșului*)
- b) Nu te amesteca nu-ți fierbe oala.
- c) trece ea, fața pământului se usucă.
- d) Mă îndreptai mă strigase.

2. Dezvoltați complementele circumstanțiale de loc evidențiate în propoziții subordonate corespunzătoare:

- a) Te-am întrebat *pe stradă*.
 - b) Ne îndreptăm *spre pădure*.
 - c) *Acolo* plouă foarte mult.
 - d) *Pretutindeni* se întind câmpii mănoase.
 - e) *Acolo* drumul e foarte anevoios.
- ✓ Precizați întrebările la care răspund propozițiile obținute.

3. Delimitând propozițiile, identificați, prin subliniere, propozițiile subordonate circumstanțiale de loc:

- a) „Oriîncotro te-ai uita, vezi culori felurite, ca un întins curcubeu”.
- b) Vei vedea peisaje dintre cele mai încântătoare oriunde te vei duce pe întinsul țării noastre.
- c) Pe unde am trecut, străluceau în lumini albe marile clădiri ridicate în ultimul timp.
- d) „Sub bolți de ramuri goale, peste / Cărarea desfundată unde care / Cu boi în toamnă coborâră lemne, / Urc greu priporul printre trunchiuri negre...” (*Ion Pillat*)
- e) „Unde a picat câte un fir, / A răsărit trandafir. / Unde a picat câte-un bob, / Răsărit-a busuioc.” (*Folclor*)

4. Alcătuiți fraze în care propozițiile subordonate să fie introduse prin:

- a) adverbul relativ *unde*
- b) adverbul nehotărât *oriunde*
- c) adverbul relativ *încotro*
- d) adverbul relativ *unde* (precedat de prepoziția *până unde*)
- e) pronumele nehotărât *orice* (+ prepoziția în Ac. *spre cine*)

5. Suprimați sau puneți virgula în frazele de mai jos, ținând seama de punctuația subordonatei circumstanțiale de loc:

- a) Unde vrem să mergem nu putem.
- b) „Să-mi aduci pe fata lui Roș împărat, de unde știi.” (*Ion Creangă*)
- c) De oriunde privești ți se oferă o panoramă încântătoare.
- d) „...du-te, unde-a dus surdul roata și mutul iapa!” (*Ion Creangă*)

6. Alcătuiți fraze potrivite, înlocuind punctele cu regentele următoarelor propoziții circumstanțiale de loc:

- unde am găsit loc liber.
- de unde am plecat ieri.
- pe unde cărarea era netezită.
- încotro începea urcușul spre munte.
- la ce cabană vom ajunge.
- Oriîncotro se plimbă,
- Oriunde îți întorci privirile,
- Unde-i liniște
- Încotro e soare,
- Lângă cine vreau,

7. Împărțiți frazele de mai jos în propoziții și indicați valoarea morfologică a elementelor regente ale propozițiilor subordonate circumstanțiale de loc:

- Plec unde văd cu ochii.
- A luat-o la fugă încotro a putut.
- Haideți unde ne-am înțeleș.
- Sunt flori peste tot pe unde privește.
- Îmi plac florile răsărite unde pământul e mai prietenos.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Punctuație:

- Când stă după regentă, subordonata circumstanțială de loc nu de desparte de obicei prin virgulă.
- Când stă înaintea regentei poate fi despărțită, despărțirea fiind obligatorie dacă are element corelativ.
- Dacă este intercalată și așezată înaintea predicatului regentei, se izolează între virgule.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

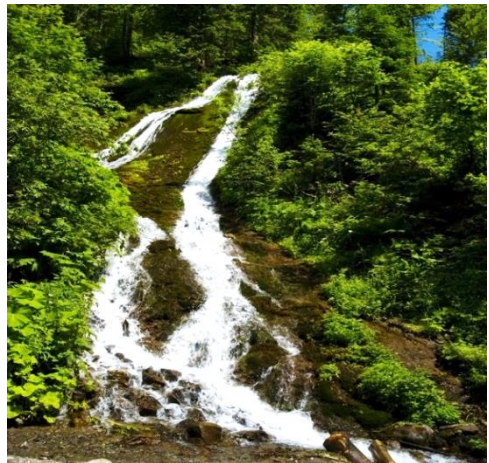
✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Izvorului asemeni sunt și eu
Cutremurat sub stelele de vară.
Cu cât e cerul mai fără de vânt
Cu-atât lăuntrurile¹ mele se-nfioară.

Nu *din afară*-i zvon ce te frământă,
Nici *din adâncuri*, nici de sus.
O umbră s-a desprins din slavă,
Icoana ei în mine a apus.

Din ce în ce sunt cercuri mai adânci
Și *mai departe* horele pe ape.
S-a deșteptat în mine un izvor
Ce nu-l mai pot cuprinde și încape.

(Ioan Alexandru)

- ✓ Transcrieți, din text, un adjectiv la gradul comparativ de superioritate. Alcătuiți cu el o frază în care să existe și o propoziție subordonată atributivă.
- ✓ Stabiliți valoarea morfologică și sintactică a cuvintelor evidențiate.
- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor: *se-nfioară*, *s-a*, *nu-l*.
- ✓ Continuați propoziția principală *Din ce în ce sunt cercuri mai adânci ...* cu o propoziție subordonată circumstanțială de loc.

§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de timp
- topica
- punctuația
- exprimarea

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Minte sănătoasă – într-un corp sănătos

Sănătatea este cel mai prețios lucru din viața noastră, de care trebuie să avem grijă și să investim timpul necesar pentru a fi *mereu* în formă.

Sănătatea înseamnă mișcare, sport, alimentația corespunzătoare și sănătoasă. *Atâta timp* cât omul este sănătos el se poate bucura de toate frumusețile vieții. Sănătatea însăși este un echilibru al organismului care trebuie păstrat în armonie. Gândiți-vă că toți acei copii bolnavi de cancer sau alte boli incurabile, ar da orice să fie în locul vostru, în locul unui om sănătos! Nu uita *niciodată*: trebuie să ai grijă de sănătatea ta. Iar mintea la fel trebuie să fie bine pregătită și nu să stea în loc pentru a face mușegai. Cum se spune: minte sănătoasă în corp sănătos.

NU UITAȚI!

Prima bogăție este sănătatea. Ralph Waldo Emerson

Lăuntrurile^l – firea, sentimentele profunde

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Găsiți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *mișcare, sănătos, armonie*;
- Selectați din text un cuvânt alcătuit prin compunere, un cuvânt - prin derivare .
- Explicați cu ajutorul DEX-lui sensul cuvântului *incurabile* din text.
- Care este valoarea lui morfologică?
- Indicați din text două verbe la diateza activă și arătați la ce conjugare sunt.
- Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate și ce valoare morfologică și funcție sintactică au.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de timp este partea secundară de propoziție care arată timpul unei acțiuni sau al unei însușiri.

Răspunde la întrebările: *când? de când? până când? cât timp?*

Complementul circumstanțial de timp determină:

- **Verbe la moduri personale și nepersonale:** Mara o dusese și mai bine *cândva*. Plecând *înaintea părinților*, a ajuns *mai devreme* la teatru
- Interjecții predicative: *Haidem acum la mătușa!*
- **Adjective:** Echipa înfrântă *a doua oară* pe teren propriu a ajuns ultima.

Complementul circumstanțial de timp se exprimă prin:

1. **Substantive** (sau substitute) în cazurile:

- **Acuzativ neprepozițional** (numai substantivele), sunt întotdeauna precedate de atribute cu sens cantitativ:

Luna aceasta împlinește patruzeci de ani.

A mers așa zile și nopți.

- **Acuzativ prepozițional** – cu prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale: *Vom pleca la munte după sărbători.*

Multe a descoperit la bătrânețe.

- **Substantive** (sau substitute) **în cazul genitiv prepozițional:**

cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale: *înaintea, în urma, în timpul, în cursul, în vremea, de-a lungul, în mijlocul etc.:*

În timpul zaverii s-au petrecut întâmplări tragice. De-a lungul vremii multe nenorociri s-au abătut peste noi.

2. **Pronumele**, se folosește pronumele personal:

A sosit înaintea alor mei. (p. pos. în cazul G)

A sosit înaintea lui. (p. pers. în G)

3. **Adverbe și locuțiuni adverbiale de timp (propriu-zise sau pronominale):** *abia, acum, acuși, adeseori, adineaori, apoi etc.:*

Te-am visat aseară. Zâmbește doar din când în când.

▪ **adverbelor formate prin conversiune:**

Primăvara se întorc păsările (S) călătoare. (adverb-Cct)

4. Verbe la moduri nepersonale:

Au plecat înainte de a se termina meciul.

Ne vom întoarce până a nu apune soarele.

- *Supin cu prepozițiile până la, după:*

Vom veni acasă după cules. Se odihnesc până la arat.

- *Gerunziu – în corelație cu adverbul:*

Ajungând acasă, mă și culcai.

EXERCITII

1. Identificați complementele circumstanțiale de timp și realizați asocieri pentru a preciza ce exprimă fiecare.

a) Ne întâlnim săptămânal.	Momentul încheierii acțiunii
b) Măine vom începe lucrările.	Durata acțiunii
c) A lucrat ani întregi.	Momentul începerii acțiunii
d) Stau până mâine.	Frecvența acțiunilor

2. Identificați complementele circumstanțiale de timp și scrieți pe spațiile punctate ce parte de vorbire determină.

Ne-a vizitat ieri.	
Și-a adus aminte de ea azi.	
Iată acum un alt exemplu.	
Am văzut un măr plantat azi.	

3. Identificați complementele circumstanțiale de timp și spuneți prin ce se exprimă.

Vino mâine!	
Ne întâlnim din când în când.	
A plecat într-o zi de primăvară.	
A umblat luni bune.	
A sosit înaintea mamei.	
A sosit după el.	
Ion a sosit înaintea lui.	
A ajuns după cei doi.	
Maria a ajuns înaintea amândurora.	
De tânără pictează.	
A plecat înaintea mea.	
A plecat înainte de a răsări soarele.	
Ajungând acasă, s-a odihnit.	
Parchetul se lăcuiește după rășchetat.	

4. Precizați funcția sintactică a structurilor subliniate.

Plecăm înaintea lor.

S-a așezat înaintea lor.

Am cunoscut-o *la școală*,
A ajuns *la timpul* potrivit.
A cules mere *din grădina* bunicii.
A aflat multe noutăți *de la televizor*.
Am ajutat-o *pe bunica* să aducă apă de la fântână.
A fost întâmpinat *cu aplauze*.

5. Alcătuiți enunțuri în care cuvântul *dimineța* să fie:

- substantiv cu funcția sintactică de Cct;
- adverb cu funcția sintactică de Cct.

6. Alcătuiți un text în care să integrați următoarele componente circumstanțiale de timp, respectând ordinea cronologică: peste (câteva) săptămâni, în ziua (următoare), într-o dimineță, mai târziu.

NU UITAȚI!

Organizarea rațională a timpului permite instalarea unui regim de viață și muncă sănătos. Controlarea eficientă a timpului va constitui un stil de viață.

7. Rescrieți textul de mai jos. Subliniați Cct.

Dana citește o carte de povești interesantă. Danei îi plac mult poveștile și povestirile lui Creangă. Pe masa ei de lucru sunt multe cărți de literatură. Acolo se află și poeziile lui Eminescu. Dana învață dimineța. După-amiază își pregătește lecțiile pentru a doua zi, face, o oră, exerciții de gimnastică, apoi își scrie temele la matematică. Seara ascultă cu atenție muzica transmisă la radio și se plimbă o jumătate de oră cu sora ei prin parcul orașului. La ora zece se culcă. Ea doarme bine, deoarece este obosită. Dimineța se scoală devreme și se pregătește repede să plece la școală. Sculatul devreme a devenit o obișnuință; aceasta din dorința de a nu întârzia de la cursuri.

• Folosiți verbele *a ajunge*, *a se opri*, locuțiunea verbală *a o lua la goană*, interjecția *hai/haide/haideți*, adverbul *acolo*, locuțiunea adverbială *de jur împrejur* și adjectivul *mulțumit* în calitate de elemente regente pentru propoziția temporală.

8. Alcătuiți cinci enunțuri cu complementele circumstanțiale de timp.

9. Transformați complementele circumstanțiale de timp în subordonate de timp.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ **Topica.** Complementele cicumstanțiale de timp pot sta și după regentă, dar și înaintea acesteia.

➤ **Punctuația.** De obicei se despart prin virgulă complementele cicumstanțiale de timp antepuse, mai ales cele verbale.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ **Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:**

Ieșirăm deasupra Agapiei-Vechi. De pe înălțimea pe care ne oprimem, schitul acesta de măici se zărea *albind* în fundul jgheabului de verdeață, ce se deschidea sub picioarele noastre. Cu o treaptă mai jos *sta* retrasă, tăcută și visătoare Agapia-Nouă cu albele sale chilii și cu înaltele turnuri strălucitoare ale bisericilor sale...

Agapia-Nouă *pare* a se furișa și *a se ascunde* în strâmta, adâncă și umbroasă vale *scăldată* de limpedele pârâu al Agapiei. (*Calistrat Hogaș*)

Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine; a avea la îndemână cupeaua unui tren, roatele unei trăsuri sau picioarele unui cal înseamnă *a merge* șezând și *a vedea* numai ceea ce ți se dă, nu însă și tot ce ai voi. Iată pentru ce eu și tânărul meu tovarăș de călătorie ne *hotărâram* a merge pe jos peste munți și în răgaz, de la Piatra pân' la Dorna, *lăsând* la o parte drumul mare. (*Calistrat Hogaș*)

Mănăstirea Agapia (România)

- ✓ Selectați din text câte două cuvinte formate prin derivare și câte două – prin compunere.
- ✓ Identificați în text complementele deja studiate.
- ✓ Selectați attributele din ultimul enunț și analizați unul din ele.
- ✓ Numiți modul și timpul verbelor evidențiate.

35. Propoziția subordonată circumstanțială de timp

I. TERMINOLOGIE

- Propoziția subordonată circumstanțială de timp (s.c.t.)
- topica
- punctuația
- exprimarea

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Melancolie

Am luat ceasul de-ntâlnire
Când se turbură-n fund lacul
Și-n perdeaua lui subțire
Își petrece steaua acul.

Câtă vreme n-a venit
M-am uitat în dor cu zare.
Orele și-au împletit
Firul lor cu firul mare.
Și acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe, simt un jind
Și-aș voi să mi se pară.

(Tudor Arghezi)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Găsiți în text complemente circumstanțiale de timp.
- Despărțiți frazele în propoziții și stabiliți tipul subordonatelor.
- La ce întrebări răspund frazele evidențiate?

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială de timp este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de timp și arată timpul când se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*, *cât timp?*

Termeni regenți:

- verb: Vine ^{1/} (când) poate.^{2/}

- **locuțiune verbală:** Stă de vorbă cu mine^{1/} (când) mă întâlnește. ^{2/}
- **interjecție:** Hai ^{1/} (când) vrei. ^{2/}
- **adjectiv:** Biruitoare ^{1/} (când) a luptat la Oituz, ^{2/} armata română a câștigat și alte bătălii. ^{1/}
- **locuțiune adjectivală:** Din topor, ^{1/} (când) a crescut, ^{2/} băiatul a dat de necaz. ^{1/}
- **adverb:** Azi, ^{1/} (când) te-am căutat, ^{2/} nu erai acasă. ^{1/}
- **locuțiune adverbială:** Din vreme în vreme, ^{1/} (când) te întâlnesc, ^{2/} mă bucur. ^{1/}

Elemente de relație:

- a) **adverbe relative:** *când, cât (cât timp), cum (îndată ce), unde (îndată ce):*
(Când) a venit, ^{1/} nu l-a găsit. ^{2/}
(Cât) a stat aici, ^{1/} n-a scos o vorbă. ^{2/} (Cum) îl văzu, ^{1/} îl și recunosc. ^{2/}
- b) **adverbe nehotărâte:** *oricând, orișicând, oricât:* (Oricând) vrei, ^{1/} îl poți vedea. ^{2/}
Poți sta ^{1/} (oricât) vrei. ^{2/}
- c) **conjunții:** *până (nu), dacă, de, că:* A stat ^{1/} (până) s-a întunecat. ^{2/}
(Dacă) a văzut așa, ^{1/} nora împăratului s-a mai domolit. ^{2/}
- d) **locuțiuni conjuncționale:** *înainte (ca...) să, îndată ce, imediat ce, după ce, pe dată ce, în timp ce, câtă vreme, cât timp, oro de câte ori etc.*
(După ce) i-a întâlnit, ^{1/} s-a întors. ^{2/}
(Ori de câte ori) plouă, ^{1/} își ia umbrela. ^{2/}
- e) **pronume relative:** *cine, care, cât:* Au sosit ^{1/} (înaintea cui) doreau. ^{2/}
- f) **adjective pronominale relative:** Ajungem ^{1/} (înaintea cărui) coleg ne cheamă. ^{2/}
- g) **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine:* Se duce ^{1/} (înaintea oricui) vrea. ^{2/}
- h) **adjective pronominale nehotărâte:** Mergea ^{1/} (înaintea oricărui) om dorea. ^{2/}
- i) **pronume interogative:** Vii ^{1/} (înaintea cui) am stabilit? ^{2/}
- j) **adjectiv pronominal interogativ:** Ajungi ^{1/} (înaintea cărui) coleg ți-ai propus? ^{2/}

AFLAȚI MAI MULT!

Unele subordonate temporale, introduse cu conjuncția *când*, pot avea și o nuanță de înțeles condițională. În aceste propoziții conjuncția *când* se poate înlocui prin *dacă*.

Exemplu: *Când (dacă)* ar face toate muștele miere, ar fi pe toți pereții faguri.

EXERCIȚII

1. Completați frazele din creația scriitorilor cu subordonate temporale respective.

- a) Doină, doină, vers cu foc, / ..., eu stau pe loc! (*Vasile Alecsandri*)
- b) Doar izvoarele suspină, ... (*Mihai Eminescu*)
- c) El era Nedelcu, lăutar vestit, ce-i rupea inima, ... (*Vasile Alecsandri*)
- d) ..., e bună și grindina. (*Proverb*)
- e) Erau două zile din seara aceea, ... fără a se opri. (*Ion Drută*)
- f) Și merge Ivan, și merge, ... (*Ion Creangă*)
- g) pun demâncarea jos. (*Ion Creangă*)
- h) ..., mărețul brad pe-naltul plai stă verde-n orice vreme. (*Bogdan P. Hasdeu*)

2. Alcătuiți trei CT care să exprime raporturile temporale de: *anterioritate, simultaneitate și posterioritate*. Atenție la elementele de relație specifice!
3. Construiți fraze conținând CT introduse prin adverbe relative: (*de*) *cum, că, orișicând*.
4. Analizați frazele, specificând felul propozițiilor:
- a) Desigur că nu toți bărbații se supără când începe tumultul mării grijituri, dar fără doar și poate că nici unul nu se bucură ” (*Ionel Teodoreanu*)
- b) „Și ceea ce s-a întâmplat odată în neamul românesc, când a răsunat versul Mioriței, se întâmplă acolo de câte ori Sadoveanu cetea de pe fițuica lui.” (*Ionel Teodoreanu*)
- c) „Ce-și zicea când ridica toate aceste fleacuri de jos, mișcat, uneori până la lacrimi, era ca lucrurile acelea n-au să mai fie întâlnite de dânsul niciodată...” (*Alexandru Macedonski*)
- d) Trebuie să semăn fizicește cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri, ceva demonic și antipatic, care să facă pe Siegfried ca, o dată ce zărește pe adevărata Odette la fereastră, să-și dea seama că a fost înșelat.” (*George Călinescu*)
5. Alcătuiți fraze în care să aveți CT precedate de conjuncția *dacă* și de locuțiunile conjuncționale: *pâna ce, tocmai când, înainte ca să, în vreme ce*.
6. Determinați tipul subordonatelor introduse în frază cu ajutorul jonctivului *când*.
- a) Când te-i întoarce în Moldova, îi simți ca și mine acea fericire adâncă... (*Vasile Alecsandri*) b) Va fi o zi când bucuria n-o să aibă margini. (*Ion Druță*)
- c) Când are vreme, moș Dănuț cere și el câte un jurnal. (*Ion Druță*) d) De lege n-au nevoie – virtutea e ușoară, / Când ai ce-ți trebuiește. (*Mihai Eminescu*) e) Dacă l-aș ucide în bătaie, când aș afla, că el a prins pupăza s-o chinuiască. (*Ion Creangă*) f) Când aude glasul copilului, apoi i se topește inima. (*Ion Druță*)
7. Completați frazele cu CT potrivite:
- a) Fetița, fericită, le-a arătat părinților carnetul de note **de cum ...**
- b) A rămas înmărmurit **când...**
- c) Îl cunoșteam pe George **de când...**
- d) *Va repeta* până **când ...**
- e) **Înainte ca** să ... nori negri se adunaseră deasupra orașului.
- d) **În vreme** ce ... se uita distrat pe fereastră.

NU UITAȚI!

Când doi se ceartă, al treilea câștigă. (Folclor)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Elemente corelative: *atunci, numai ce, pe urmă;*

- **adverbele și locuțiunile adverbiale:** *și, imediat, îndată, deodată, cum, de atâtea ori* etc. Locuțiunile adverbiale menționate sunt specifice temporalei.
- **Topica:**
 - *postpusă:* Vin^{1/} (înaintea cui) vreau. ^{2/}
 - *antepusă:* (Când) va veni, ^{1/} va fi târziu. ^{2/}
 - *intercalată:* Azi, ^{1/} (când) ai venit tu, ^{2/} nu era nimeni acolo. ^{1/}

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

✚ Citiți cu atenție versul și rezolvați cerințele următoare:

*Când se născu pe lume voioasa Rândunică,
Ea nu avea făptură ș-aripi de păsărică,
Fiind al cununiei rod dulce, dezmiardat,
Copilă drăgălașă de mare împărat.*

Dar fost-a o minune frumoasă, zâmbitoare,
Sosită printre oameni ca zâmbetul de soare,
O gingașă comoară formată din senin,
Din raze, din parfumuri, din albul unui crin,
Și maica sa duioasă, privind-o, se temea
Să nu dispară-n aer sub forma de o stea.

(Vasile Alecsandri)

- ✓ Explicați scrierea prin cratimă a cuvintelor: *fost-a*, *ș-aripi*, *dispară-n*;
- ✓ Identificați un cuvânt format prin derivare, un cuvânt – prin conversie;
- ✓ Analizați prima frază (subliniați predicatele, numerotați propozițiile în frază);
- ✓ Stabiliți la ce întrebare răspunde propoziția subordonată evidențiată.

§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare)

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de mod
- exprimarea
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Socrul roagă-n capul mesei să poftască să se pună
Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mandra lună.
Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iara cobza ține hangul.
Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de aibine?
Toți se uită *cu mirare* și nu știu de unde vine,

Până văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod... (Mihai Eminescu)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Scrieți câte un sinonim și câte un antonim pentru sensul, din text, al cuvintelor: *s-așază, răsună*.
- ✓ Transcrieți din text, două propoziții subordonate.
- ✓ Scrieți patru derivate de la cuvântul „*pune*”.
- ✓ Analizați sintactic și morfologic cuvintele evidențiate.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de mod este partea secundară de propoziție care arată modul (felul) în care se desfășoară o acțiune sau se prezintă o însușire.

Ccm răspunde ța întrebările: *cum? în ce mod? cât? cât de?*

Complementul circumstanțial de mod propriu-zis arată direct cum se prezintă o acțiune sau o însușire.

Complementul circumstanțial de mod determină:

- *verbe sau locuțiuni verbale* la moduri personale ori nepersonale:
Scrie cu atenție sporită. A luat-o repejor la sănătoasa.
Intrând repede, a trântit ușa.
- *interjecții predicative*: ***Hai fără frică!***
- *adjective*: ***E adormită (Pn) pe burtă. (Ccm)***
- *adverbe*: ***E greu (Pn) fără ajutor. (Ccm)***

AFLAȚI MAI MULT!

Pe lângă adjective și adverbe, complementul circumstanțial de mod capătă capacitatea de a exprima gradul superlativ al acestora:

E supărată foc. (E foarte supărată.)

Complementul circumstanțial de mod se exprimă prin:

- **substantive în acuzativ** cu prepoziții: *a, cu, după, din, dintru, fără (de), în, întru, pe, prin*:
Miroase *a busuioc*.
Devenind *întru ființă*, poporul și-a asumat destinul.
- **substantive în dativ** cu prepozițiile *conform, contrar, potrivit, la* (+ Ac):
Lucrarea a fost executată *conform proiectului*.
- **numerale**: Am procedat *contrar celor trei*.
- **pronume**: Am acționat *potrivit lui*.
- **numerale** cu valoare adverbială:
A frânt pâinea în două.
- **Pentru genitiv cu locuțiunile prepoziționale** *în baza, în lumina, în temeiul*:
 - *substantiv*: Hotărârea a fost adoptată *în temeiul articolului* de lege.
 - *pronume*: Am aprobat propunerile *în baza lor*.
 - *numerale*: S-au susținut lucrările *în baza amândurora* dintre studenți.
 - *adjective pronominale posesive* în Ac. cu valoare pronominală genitivală:
Am acționat în baza voastră, (pers. I și a II-a)
- **verbe la moduri nepersonale**:
 - *infinitiv* cu prepoziție:
Vorbești fără a te gândi.
 - *gerunziu* (când se referă la modalitatea acțiunii): *Călca poticnindu-se* la fiecare pas.
- **adverbe și locuțiuni adverbiale, numerale adverbiale**: *abia, alene, anevoie, bine, rău, greu, ușor, degrabă, voinicește, vulturește, târâș, pieptiș, grăbiș etc; pe din două, o dată, de trei ori..., de bine, de rău, de silă, de milă, picior peste picior, nas în nas, față în față, de-a valma, pe de rost, întreit*.
De exemplu:
A învățat poeziile *pe de rost*.
Stă toată ziua *picior peste picior*.
Veți câștiga *înzecit* cu această carte.
- **interjecții**: O porni *boca-boc* cu botforii lui potcoviți. *Când și când mai deschide câte o carte*.

NOTĂ

Complementul circumstanțial de mod comparativ desemnează obiectul, acțiunea sau însușirea cu care se face comparația. *Viața noastră a trecut ca un vis*.

Se exprimă prin:

- **părți de vorbire precedate de prepozițiile ca(și), cât (și)** (prin conversiunea adverbelor), asemenea sau de locuțiunile prepoziționale în chip de, Ia fel ca(cu):
- **substantive în cazurile:**
acuzativ: Se învârtește **ca pește** pe uscat.
dativ cu prepoziția asemenea: A procedat **asemenea prietenilor** săi.
- **pronume în cazurile:**
acuzativ: Prietena ta este la fel de mare **cât tine**.
dativ cu prepoziție: M-a ajutat **asemenea aceluia** de la etajul patru.
- **numerale cu valoare substantivală în cazurile:**
acuzativ: **A vorbit** la fel ca cei trei.
dativ prepozițional: A căzut, **asemenea unei treimi** dintre participanți.
- **adjective:** Mobila strălucește **ca dată** cu lac.
- **verbe la moduri nepersonale;**
infinitiv prepozițional: A dansa este la fel de plăcut **ca a cânta**.
participiu: Căzu la pământ **ca lovită** de cineva. Se prăbuși **ca trăsniță**.
- *adverbe:* Astăzi este la fel de plăcut **ca ieri**.

EXERCITII

1. Identificați complementele circumstanțiale de mod și analizați-le:
 - a) Un grai vorbit de îngeri / Ca zestre eu v-am dat; / Vorbiți-l deci cu fală, / Păstrați-l neschimbat! (*Andrei Bârseanu*)
 - b) Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu ne-am rupt. (*Alexandru Vlahuță*)
 - c) Nădejdea mea ascunsă nu mințise
Și nu-n zadar făcusem drumul lung. (*Alexandru Philippide*)
 - d) Pe când murmurul parcului se roagă....
Se-nchide înserarea ca o carte... (*Tudor Arghezi*)
2. Identificați Ccm din exemplele următoare; precizați funcția celorlalte părți de propoziție construite cu prepoziția *ca*:
 - a) El pare ca un om mare.
 - b) Mersul ca o pasăre o dezavantajează.
 - c) Aleargă ca o căprioară.
3. Analizați sintactico-morfologic complementele circumstanțiale de mod din următoarele enunțuri:
 - a) El asculta tremurător, Și apa unde-au fost căzut
Se aprindea mai tare În cercuri se rotește
Și s-arunca fulgerător, Și din adânc necunoscut
Se cufunda în mare Un mândru tânăr crește. (*Mihai Eminescu*)
 - b) Atunci eu iute mă dau pe-o creangă mai spre poale și odată fac: zup! în niște cânepă care se întindea de la cireș înainte. (*Ion Creangă*)
 - c) Tot mai miroase via a tămâios și coarnă. (*Ion Pillat*)
4. Alcătuiți cinci propoziții în care să folosiți Ccm exprimat prin locuțiuni adverbiale.
5. Identificați Ccm din exemplele următoare; precizați funcția celorlalte părți de

propoziție construite cu prepoziția *ca*:

- a) El pare ca un om mare.
- b) Mersul ca o pasăre o dezavantajează.
- c) Aleargă ca o căprioară.

6. Realizați expansiunea complementelor de mod din propozițiile de mai jos:

- Plutește ca un fulg.
- A primit vestea fără a se emoționa.
- Mihai a plecat pe neașteptate.
- A procedat după sfatul tău.
- Vorbește ca o moară stricăță.
- Citește expresiv.
- Merge țopăind.
- Copilul vorbea tare.
- A acționat fără a judeca.

7. Alcătuiți o minicompunere pe tema: *Flori frumoase din grădina sufletului meu.*

Subliniați Ccm. Folosiți ideile din maximile propuse.

- a) „A fi copleșit de parfumul florilor reprezintă o formă dulce de a fi învins.” (*Beverly Nichols*)
- b) „Pâinea hrănește trupul, adevărat, dar floarea este hrana sufletului.”
- c) Dacă am putea vedea în mod clar miracolul unei flori, întreaga noastră viață s-ar schimba din temelii.”
- d) Cel mai fericit este acela care are puterea de a aduna înțelepciune de la o floare.” (*Mary Howitt*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

➤ Analizați complementele circumstanțiale de mod:

- a) „Își dădea seama că mâna copilului aluneca pe hârtie orbește, ca **într-un** zbor de liliac, **lovindu-se** neașteptat de toate colțurile...” (*Mihail Santimboreanu*)
- b) „Ca trestia ne-am îndoit în vânt, dar nu **ne-am** rupt.” (*Alexandru Vlăduță*)
- c) „Ploua naprasnic zi și noapte. Când încetează puțin, începe din nou, cu o furie.
- d) „Și mai mare, cu un fel de entuziasm prostesc.” (*Garabet Ibrăileanu*)
- e) „... astupă cu îngrijire sticla cu dopul, o vâra în sân, și lua comanacul din cap și **punându-l** alătura începu a mânca cu smerenie și cumpăt, fără grabă, fără pripire, potrivit darului sau.” (*Calistrat Hogaș*)
 - Explicați ortografierea cuvintelor eidențiate din enunțurile de mai sus.

NU UITAȚI!

Adevărul nu are nevoie de judecată.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție versurile și rezolvați cerințele următoare:

În arșița căldurii, când vântuleț adie,
Când plopul a sa frunză o tremură ușor
Și-n tot crângul o șoaptă s-ardică și-l învie,
Eu parcă-mi aud scrisul pe sus cu vântu-n zbor;

Și când îmi mișcă Țopul, cosița se ridică,
Mă sperii, dar îmi place prin vine un fior
Îmi fulgeră și-mi zice: „Deșteaptă-te, Florică,
Sunt eu, vin să te mângâi...” Dar e un vânt ușor! (*Ion Heliade Rădulescu*)

- ✓ Identificați un cuvânt format prin conversie și unul – prin derivare.
- ✓ Transformați vorbirea directă în vorbire indirectă.
- ✓ Selectați din text complementele circumstanțiale de loc.
- ✓ Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântului *ușor*.
- ✓ Ce parte de vorbire determină acest cuvânt?

✚ Citiți textul.

Copilaria este sentimentul cel mai de preț din viața unei persoane. Cu *toții* am fost copii și am trecut și prin momente bune și prin momente foarte bune.

Toți am făcut vreo năzdrăvănie, toți ne-am bătut cu apa.

Cu anii copilariei nu ne mai întâlnim niciodată, La o anumită vârstă *regretăm* tot ceea ce n-am făcut la timpul respectiv, tot ce puteam face, însă am ezitat cu dispreț.

Copilăria are un efect mirific în viața fiecăruia, deoarece din copilărie aflăm multe lucruri, învățăm tot ceea ce mai târziu ne este util.

Copilăria n-are niciun farmec fără *zgârieturile* din cot sau *juliturile* din genunchi. Noi cu toți suntem copii și ne *considerăm* copii, atâta timp cât avem părinții lângă noi.

Copilăria înseamnă statul cu prietenii, jocurile specifice vârstei. Jocurile copilăriei sunt cele mai fabuloase. Cu toții am da orice să reîntoarcem anii copilăriei și măcar să retrăim un moment din acele clipe mirifice.

Copilăria este un dar de la Dumnezeu pe care toți avem ocazia să o gustăm și de care trebuie să profităm cât putem.

- ✓ Selectați din text complementele circumstanțiale cunoscute.
- ✓ Stabiliți valoarea morfologică și funcția sintactică a cuvântelor evidențiate.
- ✓ Ce părți de vorbire determină aceste cuvinte?

§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod

I. TERMINOLOGIE

- propoziția subordonată circumstanțială de mod
- topica
- punctuația
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Mulți dintre compatrioții noștri s-au dus, se duc și se vor mai duce poate în *străinătate*. Călătoria e un lucru frumos și bun, care ne dezvăluie, cu mult mai bine decât cărțile, viața intimă a civilizațiilor. Puțini sunt care să nu fi măsurat geometricește lungimea Praterului, de la cea din urmă casă de pe Jägerzeile până la rotondă; care, oricât de încăpățânat le-ar fi fost tactul lor muzical, să nu fi simțit fără voie piciorul lor drept bătând măsura, pe când ascultau pe Wasser-glaus, pe o *frumoasă* lună plină, unul din acele dulci valsuri ale lui Lanner ori Strauss, care leagănă într-o ușoară somnie *bătrâna* și molatica Vienă.

Foarte mulți dintre tinerii noștri, întorși la căminul părintesc, vorbesc despre întâmplările pe care Italia le-a semănat în calea lor, și acestea au trecut *cum le-a trecut o parte din viață ca o palidă răsfrângere a parfumului frumosului ei soare*. Care dintre

noi n-are la îndemână o anecdotă auzită la Paris, o aventură la Viena, o lovitură de stilet la Veneția, un ceas de dragoste la Florența și o plimbare în golful Neapolului?

După ce am străbătut o parte a lumii, după se am grămădit atâtea nume de orașe și atâtea poziții geografice, numai țara noastră nu ne-o cunoaștem, țara noastră, care are atâtea locuri frumoase și interesante. De ce oare?

NU UITAȚI!

Fie pâinea cât de rea tot mai bună-i în țara ta!

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați în text propozițiile subordonate studiate.
- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele evidențiate din textul de mai sus.
- ✓ Indicați mijlocul de formare a cuvântului „*răsfrângere*”.
- ✓ Selectați din text un cuvânt format prin derivare, un cuvânt – prin compunere.
- ✓ Împărțiți în silabe cuvintele: ***străbătut, anecdotă, cărțile***.
- ✓ Rescrieți substantivele proprii din text.
- ✓ Analizați prima frază din alineatul al doilea după modelul cunoscut:
 - *propoziția subordonată circumstanțială de mod*
 - *topica*
 - *punctuația, elemente de relație.*

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială de mod este subordonata care îndeplinește în frază rolul unui complement circumstanțial de mod și arată cum se desfășoară acțiunea din regentă sau se manifestă o însușire.

Întrebările la care răspunde: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*, *în ce chip?*, *cât?*, *cât de?*

Modala poate fi de mai multe feluri:

propriu-zisă: A procedat^{1/} (cum) l-ai sfătuit.^{2/}

comparativă: de egalitate: Muncește^{1/} (cum) muncesc toți.^{2/}

de inegalitate: Învăță mai bine^{1/} (decât) mă așteptăm.^{2/}

de condiție: Se clătina^{1/} (ca și cum) ar fi fost beat.^{2/}

de măsură progresivă: (Cu cât) crește^{1/} cu atât se face mai deștept.^{2/}

Termeni regenți:

- **verb:** Vine ^{1/} (cum) poate.^{2/}

- **locuțiune verbală:** Și-a bătut joc de el^{1/} (cum) n-o făcuse nimeni. ^{2/}

- **interjecție:** Hai ^{1/} (cât) poți de repede. ^{2/}

- **adverb:** Învăță mai bine ^{1/} (decât) înveți tu. ^{2/}

- **locuțiune adverbială:** De-a boaza,^{1/}(cum) merge el,^{2/} merg toți copiii.^{1/}
- **adjectiv:** Este mai bun ^{1/} (decât) ești tu.^{2/}
- **locuțiune adjectivală:** De treabă,^{1/}(cum) erau și ai lui,^{2/} băiatul a ajuns cunoscut.^{1/}

Elemente de relație:

a) **adverbe relative:** *cum, precum, cât, decât, parcă, cât etc.* precedate sau nu de alt element:

- Învăță ^{1/} (cum) poate. ^{2/}
- Muncește^{1/} (cât) poate.^{2/}
- A procedat ^{1/} (cum) a putut.^{2/}

b) **locuțiuni conjuncționale:** *după cum, cât ce, ca și cum, ca și când, de parcă, de ce, de aceea, cu atât(a) (mai), pe lângă ce etc.*

- A procedat, ^{1/}(după cum) l-ai învățat. ^{2/}
- S-a comportat ^{1/} (ca și cum) nu m-ar fi cunoscut. ^{2/}

c) **pronume relative:** *ce, cine, care, cât:* De harnic ^{1/} (ce) este ^{2/} nu are astâmpăr. ^{1/}

d) **adjective pronominale relative:** Citește la fel de mult ^{1/} (ca ce) om e interesat. ^{2/}

e) **pronume nehotărâte:** *oricare, oricine, orice:* Studiază ^{1/} (ca oricare) vrea. ^{2/}

f) **adjective pronominale nehotărâte:** Învăță ^{1/} (ca orice) elev dorește. ^{2/}

g) **pronume interogative:** Faci ^{1/} (ca cine) am stabilit? ^{2/}

h) **adjectiv pronominal interogativ:** Ajungi^{1/} (ca cine)- ți dorești? ^{2/}

AFLAȚI MAI MULT!

Elemente corelative: adverbele și locuțiunile adverbiale: *așa, astfel, asemenea, atât (a), la fel, pe atâta, de ce, de aceea, cu atât (a)(mai).*

NOTĂ

Propoziția subordonată modală se poate confunda cu propoziția subordonată predicativă:

SM: Merge¹ *cum poate*²

PR: Direcția rămâne¹ *cum am stabilit-o*.² (*rămâne – verb copulativ*)

EXERCIIU

1. Construiți fraze cu subordonate modale având în calitate de regente propozițiile de mai jos:

- S-a dezlănțuit un viscol cumplit ...
- Trenul întârzia cu o oră ...
- Am susținut examenele cu succes ...
- Soarele se ridicase în dricul amiezii și fugea ...
- Omătul se topea și pâraiașe gălgăiau în văgăuni ...
- Privirea i se luminează ...
- Am sărit gardul ...
- ... așa vei culege.

2. Identificați și subliniați propoziția subordonată modală.

S-a descurcat cum a putut.

Situația nu-i chiar atât de gravă cum o prezinți.

E mai bine să pleci acum, decât să întârzii.

Povățuiește-o cum o fi mai bine.

Am să fac precum dorești.

A plătit-o cât n-a făcut.

Stau și fără să mă uit strig.

Era nerăbdătoare așa cum ești tu acum.

Ca și cum și-ar fi amintit s-a ridicat.

Supărate ele caută mereu ca și când ar conta.

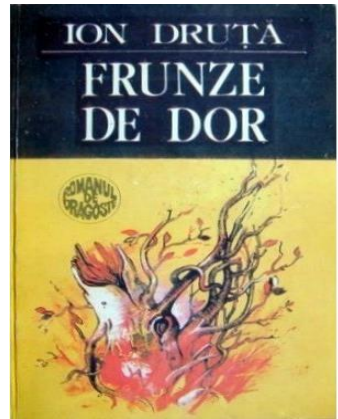
Cu cât știi mai mult cu atât uiți mai multe.

O vedea mai bine pe măsură ce se apropia.

3. Copiați textul. Stabiliți tipul propozițiilor subordonate introduse prin jonctivul *cum*.

Domnica a trântit ușa tinzii, cum nici pe-a ta nu te înduri s-o trântești, a stat câteva clipe și pe urmă a bătut. Era unul din fasoanele Domnicăi. În tot satul băteau la ușă numai învățătorii și s-o fi văzut pe Domnica cum îi creștea inima, când bătea la ușă și auzea, cum încep a se frământa stăpânii casei. Domnica mai bătea o data și, după ce băga cum se cuvine boala în oameni, apărea în prag. Bătea Mihalache, *auzind* că bat la ușă, și-a pus nu se știe pentru ce cușma în cap și i-a spus Rusandei:

– Ia cată chitanțele celea iute! (*Ion Druță*)

4. Transformați propozițiile subordonate circumstanțiale de mod în complementele circumstanțiale de mod corespunzătoare:

- El aleargă cât îl țin picioarele.
- Au sosit cum ne-am înțeleș ieri.
- Era roșie cum e bujorul.
- Venea repede cum vine furtuna.

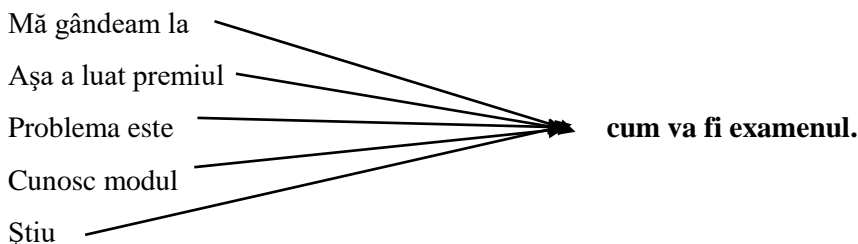
5. Identificați felul propozițiilor subordonate circumstanțiale de mod:

- A procedat^{1/} (cum) l-ai sfătuit.^{2/}
- Muncește^{1/} (cum) muncesc toți.^{2/}
- Învăță mai bine^{1/} (decât) mă așteptam.^{2/}
- Se clătina^{1/} (ca și cum) ar fi fost clătinat de vânt.^{2/}
- (Cu cât) crește^{1/} cu atât se face mai deștept.^{2/}
- A procedat, ^{1/}(după cum) l-ai învățat. ^{2/}

6. Transformați complementele circumstanțiale de mod din propozițiile următoare în propoziții subordonate circumstanțiale de mod:

- Vorbești fără a te gândi la consecințe.*
- S-a pregătit după posibilități.*
- Părea mai harnică decât sora ei.*

7. Stabiliți felul propozițiilor introduse prin adverbul relativ „cum”:

8. Citiți cu atenție fraza și rezolvați cerințele următoare:

Și sta înalt și smolît, așa cum îl văzuse ea, când a înțrat pentru întâia oară cu Toadere în casa lor. (*Ion Druță*)

- ✓ Analizați fraza după modelul dat:
 - subliniați predicatele;
 - numerotați propozițiile în frază;
 - stabiliți tipul lor;
 - construiți schema;
 - identificați mijloacele de legătură.

9. Recunoașteți propozițiile circumstanțiale de mod și precizați care sunt elementele introductive:

- a) S-a îndepărtat fără să spună ceva.
- b) A procedat cum a crezut.
- c) Pe măsură ce a crescut, și-a dat seama de adevăr.
- d) S-a comportat ca și cum nu se petrecuse nimic.
- e) L-am ajutat cât a dorit.
- f) S-a trezit devreme, fără să se fi odihnit suficient.
- g) S-au îmbrățișat de parcă nu se văzuseră de mult.
- h) S-a îndepărtat de obstacol precum a fost învățat.

NU UITAȚI!

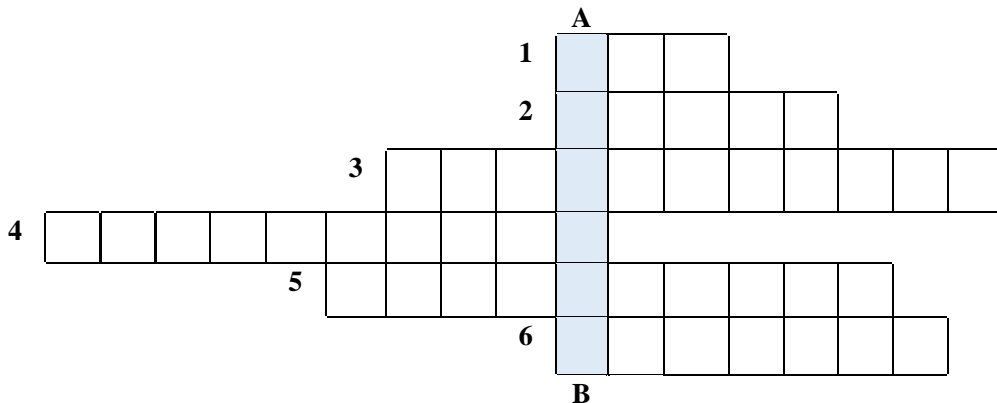
Paza bună trece primejdia rea!

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

- **Topică:** postpusă: Vin^{1/} (cum) vreau. ^{2/}
 - antepusă: (După câte) știu, ^{1/} este un timid. ^{2/}
 - intercalată: Așa, ^{1/} (cum) ai venit_tu, ^{2/} au venit_și ei. ^{1/}
- **Punctuație:** - modala așezată după regentă *se desparte* dacă nu este esențială în frază, se termină cu un complement circumstanțial, sau apare ca o explicație a unui complement circumstanțial de mod.
 - antepusă, *se desparte* obligatoriu, dacă are un corelativ în regentă.
 - cea intercalată *se izolează*, dacă stă înaintea predicatului sau mai departe de termenul regent.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

Completați rebusul pentru a găsi pe coloana A-B numele subordonatei.

1. În propoziția „El merge *repede*”, cuvântul evidențiat are funcție sintactică de c.c.de
2. Sinonimul cuvântului *cândva*.
3. În fraza „*Rămăsese cum îl știam*”, avem o propoziție subordonată.....
4. Propoziția subordonată din fraza „*Cine muncește va câștiga* ” este
5. Cuvântul subliniat din propoziția „Mă bazez pe ajutorul colegilor” are funcție sintactică de.....
6. Funcția sintactică a cuvântului subliniat din propoziția „Nu a văzut pragul *de jos*”, este

§ 38. Complementul circumstanțial de cauză

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de cauză
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt

*Se scutură salcâmi de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.*

(Mihai Eminescu)

Raluca Iurașcu,
mama lui M.Eminescu

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTIȚELE!

- Explicați utilizarea semnelor de punctuație din primul vers.
- Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- Stabiliți care sunt cuvintele ce determină verbul. La ce întrebări răspund?
- Prin ce parte de vorbire se exprimă complementul din propoziția analizată.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de cauză este partea, secundară de propoziție care arată cauza (motivul) unei acțiuni sau a unei însușiri.

Răspunde la întrebarea *din ce cauză?*

Complementul circumstanțial de cauză determină:

Verbe la moduri personale sau nepersonale:

La *vederea* (Ccz) ei, s-a fâstâcit.

L-am văzut *speriindu-se* de câini. (Ccz)

Adjective: Era bucuroasă *de întâlnirea* planificată.

▪ **Complementul circumstanțial de cauză se exprimă prin:**

▪ **Substantive și substitute în cazurile:**

- *acuzativ* cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale: *de, din, din cauză de, dintru* etc.:

A stat acasă din cauză de boală.

Tremură de frig.

A avut de tras cu boala ei.

Nu s-a înspăimântat de cei trei.

- *dativ* cu prepoziția datorită:

A biruit datorită încrederii în victorie.

- *genitiv* cu locuțiunile: *din cauza, din pricina, din vina:*

Meciul s-a întrerupt din cauza ploii.

A fost pedepsit din vina lui.

- *genitiv* cu locuțiunile prepoziționale: *din cauza, din pricina, din vina:*

Pentru pronumele personal, cu paradigmă incompletă în genitiv, se folosește adjectivul pronominal posesiv în acuzativ:

Din cauza mea te-au certat?

- **Adjective** cu prepoziția **de** (de obicei urmate de o modală introdusă prin **ce** sau **cum**):

Am plâns **de bucuroasă**.

Toată lumea o lăuda **de silitoare ce** era.

- **Adverbe** cu prepoziția **de** :

Mă doare gâtul **de tare ce-am vorbit**;

- **Verbe** la moduri nepersonale:

- **infinitiv cu prepoziția pentru**: L-au sancționat **pentru a nu-și fi respectat** angajamentul.

- **gerunziu**: **Pierzând** biletul, a plătit amenda.

Topica. În general, complementul circumstanțial de cauză nu are o topică fixă.

Punctuația. Se desparte prin virgulă de regent complementul circumstanțial de cauză antepus, fără a fi o regulă obligatorie. De asemenea, complementul circumstanțial de cauză reluat printr-un corelativ adverbial se desparte de regent:

De teamă, de asta **nu** a venit.

De asta **nu** a venit, **de teamă**.

EXERCITII

1. Subliniați complementele circumstanțiale cauzale. Indicați elementele regente:
 - a) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)
 - b) Lucrând săptămâna întreagă, înțelegându-se cu Bator, ca și când în el s-ar fi mutat sufletul bărbatului, al lui Dinu, Fefelega nu știa cum trece vremea. (*Ion Agârbiceanu*)
2. Identificați complementele circumstanțiale de cauză din textele următoare; analizați-le:
 - Codrul clocoti de zgomot și de arme, și de bucium (...)
 - Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie. (*Mihai Eminescu*)
 - Zi și noapte răsună văile de doinele plutașilor. (*Alexandru Vlahuță*)
3. Identificați Ccz din textele următoare; analizați-le
 - a) Mai bine ar fi pentru blândețe să-l asculte și să-l iubească și cu dragoste să-l slujească, decât de frică și de groaza să i se plece. (*Grigore Ureche*)
 - b) De ce nu pot fi Zeus, stăpân pe slăvi? (*Vasile Voiculescu*)
4. Efectuați analiza sintactică a propozițiilor
 - a) De groază și durere, de muncă și bătaie în jaf și umilință
Am tot strigat, dar glasul se-neacă și se taie De-atâta suferință...
(*Bogdan Petriceicu Hașdeu*)
 - b) Din pricina plămânilor săi șubrezi nu se putuse dedica unei cariere militare.
(*Nicolae Breban*)

NU UITAȚI!

Cel mai încăpător și mai sigur loc din lume este sufletul mamei. Irina Binder

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Explicați semnele de punctuație și ortografie din textul de mai jos:

„Otilia luă o prăjitură de pe masă, mușcă din ea și apoi își scutură genunchii, care îi aungeau la bărbie.

– Ce-ai zice tu, Otilia – spuse Felix – dacă aș renunța deocamdată la facultate și mi-aș găsi un post?

– Aș zice că n-ai minte (...) Papa te iubește cum știe el, și nu-ți pune nici o piedică!”
(George Călinescu)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIINȚELOR

Citiți cu atenție propozițiile și rezolvați cerințele.

✓ Completați propozițiile cu Ccz:

- a) Îi amortiseră mâinile din cauza b) Colegul meu a reușit datorită
c) Mama m-a pedepsit pentru d) Din pricina
....., a pierdut trenul.

✓ **Identificați Ccz. Numiți prin ce părți de vorbire sunt exprimate.**

- a) Le plângi de milă când îi vezi. b) S-au supărat din cauza Mariei. c) Din pricina ei s-au făcut multe jertfe. d) Florile au fost culese de către cineva. e) Din cauza acesteia nu am mers în excursie. f) Aceasta este fata din pricina căreia am căzut. g) Nu m-am dus la școală din cauza altuia. h) Am căzut din cauza sa. i) N-am cumpărat nimic din pricina-i. j) Am luat notă mică din cauza celor trei. k) Fata era vestită de frumoasă. l) Văzând că nu sunt, a ieșit afară.

§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială cauzală
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Brățara de aur

E scumpă această brățară. Și e firesc; doar e făcută din aur și nu din altceva. Cine vrea s-o poarte viața întreagă pe mână trebuie să muncească vârtos, să asude asupra manualelor, în laborator, atelier ș.a.m.d. Însă de multe ori nici aceasta nu e de ajuns. Capacitățile intelectuale, studiile serioase în școală nu sunt suficiente pentru a acoperi costul brățării. *La toate acestea mai trebuie de adăugat... ceva, fiindcă atunci putem fi aproape siguri că brățara e a noastră.* Dar problema e de unde să luăm acel miraculos „ceva” ce să acopere diferența dintre cunoștințele omului, capacitățile și dragostea lui pentru carte și cerințe. Cine a rezolvat această problemă poate fi liniștit, că va reuși la toate examenele și totul va fi bine. *Și atunci, pentru că a lucrat insistent, își poate permite să-și aleagă acea brățară de aur – profesia preferată pentru viitor.* Dar să nu uităm că nu tot ce strălucește e aur și să fim precauți la alegerea brățărilor.

(Ilie Olari)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus..
- ✓ Ce prezintă cuvintele evidențiate din primul enunț? La ce întrebare răspund?
- ✓ Numiți cuvântul pe care-l determină.
- ✓ Precizați numărul de propoziții din fraza „*La toate acestea mai trebuie de adăugat... ceva, fiindcă atunci putem fi aproape siguri că brățara e a noastră.*”
- ✓ Identificați felul SB. Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază.

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din regentă și este echivalentă cu un complement circumstanțial de cauză.

Exemplu: *N-am mai ieșit la plimbare¹/ pentru că ninge²/.*

Se introduce prin:

- **conjunțiile și adverbele relative:** *că, deoarece, cum, căci, fiindcă:*
Nu putem scoate butca din noroi, 'că e grea.' (Camil Petrescu)
- **locuțiuni conjuncționale:** *din cauză că, din pricină că, o dată ce;*
Din cauză că nu m-ati chemat, ¹/n-am venit.² /

dacă și unde:

Poate unde munca-i place, de aceea nu vine la noi.

În regenta propoziției cauzale există **corelativile** de aceea, apoi:

De aceea nu mi-a spus, ¹/pentru că nu l-am întrebat. ²/

Tipuri de cauzale:

- **Cauzale propriu-zise:** exprimă numai cauza:
El tace¹/pentru că-i e frică de cuvinte.²/(Lucian Blaga)
- **Cauzale condiționale:** apar pe lângă propoziții interogative:
Dacă ești bolnav, ¹/cum o să mergi în excursie?²/

Ațiunea din propoziția cauzală se realizează înaintea celei din regentă, indiferent de locul pe care îl are subordonata față de regentă, iar ațiunea din regentă este efectul ațiunii din propoziția cauzală.

EXERCII

1. Identificați propozițiile CZ din textele următoare; contrațele-le:

a) Dar eu rîd, căci mi-am adus aminte de un prietin, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu Ancuței, să beau o oală de vin, să beau două, pan ' ce-oi vedea tulbure, și să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui, într-o vreme, pe locurile aceste. (*Mihail Sadoveanu*) b) E nevoie să mai spunem că toți și-au scos pipele, pentru că nu se știa dacă fumează ori nu. (*Mihail Sadoveanu*) c) Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături dușmăniile pe care le vei stârni, făcînd pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor: e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai conțrazis, ci pentru că i-ai întrecut. (*George Călinescu*)

2. Precizați propozițiile CZ din textele următoare

a) Nimeni nu-l văzuse vreodată întristat sau rîzînd în hohote, poate chiar nici nu rîdea, fiindcă în el bucuria de a trăi nu cobora și nu urca parcă deloc, ci se instalase undeva sus, în sufletul lui, ca o temperatură care nu mai scădea și unde era inutil să mai rîzi sau să te mai întristezi. (*Marin Preda*) b) Și, prin tine, -n el găsit-am, când restriștea mă lovea, Singurul statornic reazem ce-am avut în țara mea. (*A. Davila*) c) Cum, acasă, nu se ocupa nimeni de mine, am rămas o vreme destul de îndelungată în sama monitorilor. (*Mihail Sadoveanu*)

3. Alcătuiți șapte fraze în care să aveți CZ întroduse prin locuțiuni conjuncționale. Dezvoltați următoarele Ccz în propozițiile corespunzătoare: a) Tremură de frig. b) S-a întors acasă datorită ninsorii. c) A suferit mult din cauza celor din jur.

NU UITAȚI!

Să nu uităm că nu tot ce strălucește e aur și să fim precauți la alegerea brățarilor.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Corecțai greșelile de punctuație din enunțurile:

- Vin de pe drumuri i-am răspuns după ce m-am văzut acasă
- Mă ia secera Du-te și taie porumb pe Podul Ursului

- c) Nu erau tot aceiași oameni lacomi săraci răi?
- d) Sosi primăvara pomul înflori mai frumos decât altădată...
- e) Rula filmul: Cu orice preț o producție angloamericană

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

✚ **Citiți cu atenție textele și rezolvați cerințele următoare:**

Nu știi dacă-i rău sau bine,
 Dar nu cer să fiu iertat,
 Fiindcă Tu trăiești în mine
 Și cum Tu faci numai bine
 Ce fac eu la fel cu Tine
 Nu-i păcat... (Ion Minulescu)

Curiozitatea – un dar ce trebuie folosit cu înțelepciune

„Omul este o ființă care pune întrebări. Punem întrebări de când ne naștem... S-ar putea spune chiar că istoria omenirii este istoria întrebărilor și a răspunsurilor pe care noi, oamenii, le-am pus și le-am dat”, spune Octavio Paz, poet mexican.

Mulți au auzit zicala „Curioșii mor repede“. Într-adevăr, dacă este manifestată într-o direcție greșită, curiozitatea poate fi foarte dăunătoare. De pildă, un copil ar putea atinge din curiozitate o sobă încinsă, fapt ce ar putea avea urmări grave. Pe de altă parte, o fire iscoditoare ne poate ajuta să aprofundăm cunoștința, să ajungem la esența lucrurilor. Dar ar fi înțelept să ne satisfacem orice curiozitate!

- ✓ Identificați frazele din textele de mai sus, numiți propozițiile în cadrul frazelor.
- ✓ Construiți schema frazelor.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a propozițiilor din două fraze, indicând felul lor.
- ✓ Precizați elementele de relație a propozițiilor subordonate.
- ✓ Numiți valoarea morfologică a cuvântului „-i” din structura „dacă-i”.

TESTE DE EVALUARE A CUNOȘTIȚELOR

1. În fraza „S-a trezit în zori, când ziua se îngâna cu noaptea.” este o propoziție principală regentă și o propoziție subordonată circumstanțială de timp.

- a) Fals;
- b) Adevărat.

2. Propoziția „Am vizitat satul unde s-a născut Ion Creangă” introdusă prin adverbul relativ unde este circumstanțială de loc.

- a) Fals;
- b) Adevărat.

3. Elementul de relație subliniat din fraza de mai jos este o locuțiune conjuncțională „În timp ce *învăță, se gândește la vacanță*”:
- Fals;
 - Adevărat.
4. În fraza „*A aflat când se întoarce și unde va locui*” există o propoziție circumstanțială de timp și o propoziție circumstanțială de loc.
- Fals;
 - Adevărat
5. Prin înlocuirea propoziției subliniate din fraza: „*Am venit aici să învăț.*” se obține:
- complement circumstanțial de cauză;
 - complement circumstanțial de scop;
 - complement indirect.
6. Prin înlocuirea complementului circumstanțial de cauză din propoziția: *Neînvățând lecția, nu s-a dus la școală*, se obține propoziția:
- Neștiind lecția,.....
 - Din cauza neștiinței
 - Fiindcă nu a învățat lecția
7. Complementul circumstanțial de mod din enunțul „*S-a furișat în vârful picioarelor*” este:
- în vârful;
 - în vârful picioarelor;
 - picioarelor.
8. Propoziția subordonată subliniată din fraza „*Cum e cuminte, i-am cumpărat o bicicletă*” este:
- circumstanțială de mod;
 - circumstanțială de cauză;
 - circumstanțială de timp.

§ 40. Complementul circumstanțial de scop

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de scop(final)
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Primăvara, fiica cea mai tânără a bătrânului an, cea aducătoare de bucurie și voie bună a sosit și la noi cu alaiul ei de flori, lumină și culoare. Totul e învăluit în mantia de lumină a soarelui, care mângâie blând pământul și toate vietățile.

Bolta albastră se oglindește în apele limpezi ale râurilor. Zilele sunt mai blânde și mai lungi, iar nopțile mai scurte.

Pentru a-și arăta frumusețea primăvara a așternut peste tot un covor multicolor. Câmpurile și dealurile au înverzit, iar livezile se pregătesc să dea în floare. În păduri, mușchiul copacilor e moale ca o pernă de puf, iar brazii care abia și-au lepădat mantia de nea sunt îndemnați ***spre a privi mândri către soare.*** În desigururi a albit floarea ghiocelului și un parfum ușor de toporași se răspândește la adierea vântului din amurg.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați complementele în enunțul: „***Pentru a-și arăta frumusețea, primăvara a așternut peste tot un covor multicolor.***”.
- ✓ La ce întrebare răspund cuvintele evidențiate din acest exemplu? Ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Ce părți de vorbire determină aceste cuvinte?
- ✓ Stabiliți structura cuvântului „*primăvara*”.
- ✓ Scrieți câte un antonim pentru sensul din text al cuvintelor: *tânără, lumină, blânde.*
- ✓ Analizați tipul propoziției după scopul comunicării, aspect și structură.
- ✓ Reprezentați schematic structura cuvintelor din enunțul: „***Câmpurile și dealurile au înverzit, iar livezile se pregătesc să dea în floare.***”
- ✓ Subliniați părțile principale și secundare din enunțul de mai sus.

Rețineți!

Complementul circumstanțial de scop arată scopul unei acțiuni.

Răspunde la întrebarea: **cu ce scop?**

AFLAȚI MAI MULT!

Ccs se deosebește de complementul circumstanțial de cauză (Ccz) prin faptul că acțiunea (motivul), exprimată prin Ccs, este posterioară acțiunii verbului regent, în schimb a Ccz este anterioară acesteia.

De exemplu: *Din cauza ploii* (Ccz), *m-am întors acasă spre a-mi lua* (Ccs) *umbrela*, înseamnă: **întâi a început ploaia, cauza** care mi-a determinat acțiunea – *m-am întors* – și **apoi am luat umbrela** (acesta fiind scopul acțiunii).

➤ Complementul circumstanțial de scop determină:

- **verbe și locuțiuni verbale la moduri personale sau nepersonale:** Se pregătire **pentru a traversa** râul înspumat. Și-au luat tălpășița **pentru a nu fi surprinși**. Plecând (Cct) **la semănat**, cântau...
- **interjecții predicative:** *Hai la cules fragi*.

➤ Complementul circumstanțial de scop se exprimă prin:

- **Substantive cu prepoziții:**
Mă voi duce și-n câmpie
După o floare albăstrie
Ori *vreun fluture* bălai...(Folclor)
- **Substantiv, pronume, numeral în Ac. sau G. cu sau fără prepoziție:**
Gospodarul vine în pădure **după lemne**.
Am parcurs acest drum **pentru el**.
A plecat din țară **după cei doi**.
- **Verbe la infinitiv**, mai rar la supin, însoțite de prepoziții:
Când punea mama laptele **la prins**, eu ... de pe a doua zi și începeam a linchi grosiorul de pe deasupra oalelor. (*Ion Creangă*)
- **Locutiune adv. de scop:** *de ce, pentru asta, pentru aceea*
Vine la noi **pentru asta**.
Mă duc **la reciclare**.
Am venit **pentru învățătură**.
- **Verb la infinitiv sau supin precedat de prepoziție:**
Învăță **pentru a se califica**.
- **Construcții verbale de cele mai multe ori infinitivale:**
Lupul tuși spre **a-și drege glasul**.

EXERCITII

1. Arătați care este funcția sintactică a verbelor la supin din propozițiile:

- E ușor de vorbit.
- Cartea este de conspectat.
- Creionul de scris este ascuțit.
- S-a plictisit de așteptat.
- Hârtia nu e bună de scris.

2. Identificați Ccs din textele următoare:

a) Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prigoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce în București sau a-l ucide în taină. (*Nicolae Bălcescu*) b) Fiindcă tu însă n-ai fost poftit împreună cu mine, te las afară și drept mângâiere îți trimit de departe ca hrană spirituală, bună de rumegat, această poveste încurcată. (*A. Odobescu*) c) Mă lungii în iarba moale și spre sărbătorirea deplinei mele biruinți aprinsei o țigară. (*Calistrat Hogaș*) d) El va putea influența spiritele sătenilor întru restabilirea liniștii și a ordinii tradiționale. (*Liviu Rebreanu*) e) Acești comisari vor merge în județele respective, vor străbate orașele și satele adunând poporul, lămurindu-l, anunțând măsurile bune pe care le vom lua. (*Camil Petrescu*)

3. Precizați Ccs din textele următoare:

a) Socoteau că sunt puse pentru a serba, după obicei, ceremonia prin salve. (*Costache Negruzzi*) b) Se ducea cu tată-său, în munte la făcut ferestrea și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată. (*Ion Creangă*) c) Când deodată un erete / Polițai din naștere, / Peste baltă și boschete / Vine-n recunoaștere. / Cu poruncă de la centru / Contra vinovatului / Ca să-l aresteze pentru / Siguranța statului. (*George Topârceanu*)

4. Identificați Ccs în următoarele enunțuri:

a) „... și nu se dumirea ce să facă spre a scăpa de rușine.” (*Ion Creangă*) b) „Voi căuta alt făgaș pentru a-mi împlini rostul în lume.” (*Zaharia Stancu*) c) „Și, spre a ajunge înapoi la sălciile bătrâne, muncea o zi și o noapte, trăgând barca împotriva apelor.” (*Eusebiu Camilar*) d) „Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn spre a ne odihni și a ne sătura ochii” (*Calistrat Hogaș*)

NU UITAȚI!

Omul este mai slab ca o floare și mai tare ca o piatră.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Marcați semnele ortografice și de punctuație în textele următoare:

- Ca să nu-și trezească servitorii atât de devreme era ora șase fără un sfert trecuse în micul oficiu din spatele cabinetului său... (*Eugen Barbu*)
- Las că am să-ți caut ceva frumos după masă să-ți treacă
Da. Să-mi cauți
- Și i-a auzit Făt Frumos și s-a mirat de cuvintele lor.
- Făt-Frumos i-a vorbit atunci un vraci cărturar vrem să cunoaștem și noi adevărul. Și sara la izvor Făt-Frumos i-a cerut zânei inelul” (*Mihail Sadoveanu*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

„– Dar acum, fiul meu, dă-te mai aproape, pentru a-ți pune pe creștetul tău tânăr coroana Moldovei pe care am purtat-o pe frunte timp de 47 de ani. Să păzești datinile țării și libertatea Moldovei spre a insufla credința țării și norodului.”

- ✓ Identificați complementul circumstanțial de scop (final).
- ✓ Precizați care este termenul regent.
- ✓ Indicați prin ce părți de vorbire se exprimă.
- ✓ Găsiți sinonimele cuvintelor: *creștet*, *timp*, *țară*, *norod*.
- ✓ Care este mijlocul de formare a cuvântului „*credință*”?

§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială de scop
- elemente regente
- elemente de relație
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

De Sfânta Înălțare

De Sfânta Înălțare, hram al ctitoriei Neamțu, se strânsese în preajma zidurilor și în ogrăzile călugărilor mare număr de norod. *Unii veniseră s-asculte slujba, alții ca să ieie binecuvântare ori naforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului.* Mai ales prea sfințitul Iosif, starețul, era vestit întru această bună tămăduire, nu numai în Moldova, ci și-n Țara Leșască și cea Rusească. Toți cei sosiți știau de asemeni că se vor îndestula cu mâncare și vin, faima de primire de oaspeți a mănăstirii fiind întru totul neștirbită.

Osârdia boierilor și mila voievozilor înzestraseră îndestulător acest sfânt lăcaș; din turmele de la munte, din podgoriile de la dealuri, din câmpiile arate de la apa Prutului, cu mila lui Dumnezeu, era de unde sătura și mai mari mulțimi decât cele strânse acolo, în acea luminată zi de mai a anului o mie patru sute saizeci și nouă.

Ștefan cel Mare

În livezile mănăstirii mai erau încă meri înfloriți: soarele îi pătrundea de o aburire trandafirie. Slujba dintâi se mântuise la biserica cea mare din cetățuie, când toaca bătu din nou în turnul de la poartă, după care clopotul cel bătrân începu a suna rar, numai într-o dungă. (Mihail Sadoveanu)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Precizați numărul de propoziții din fraza „Unii veniseră s-asculte slujba, alții ca să ieie binecuvântare ori naforă, alții pentru scrisori de friguri, alții cu femei lunatice, ca să le supuie sub patrafir la ieromonahi cu darul cetitului.”
- ✓ Construiți schema frazei, indicând tipurile propozițiilor în cadrul frazei.
- ✓ Identificați felul subordonatelor.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază. Stabiliți felul ei după: *structură, aspect, scopul comunicării.*

Rețineți!

Propoziția subordonată de scop (finală) exprimă scopul în vederea căruia se îndeplinește acțiunea din regentă. Propoziția subordonată de scop răspunde la întrebările: *de ce? cu ce scop? în ce scop?*

Au venit la noi¹/să împrumute cărți.²/

Se construiește cu indicativul, imperativul și conjunctivul:

Se duce¹/să caște gura prin oraș.² / Vino¹/ de-l vezi.²/

Se introduce prin:

- **conjuncțiile** *să, ca să:*
Jupanul, ¹/ ca să-l îmbărbăteze. ²/ i-a dat un pumn în ceafă¹/. (Ion Luca Caragiale)
- **locuțiunea conjuncțională** *pentru ca să:*
„Frate Tabacule, ai murit/pentru ca poporul român să fie liber...” (Camil Petrescu)

Finalele negative se introduc prin aceleași conjuncții însoțite de o negație, cu sau fără elemente întăritoare *cumva* și *care cumva*.

Uneori au în regentă corelativele: de aceea, de asta, anume: Anume ți-am spus asta, /ca să știi. P₁ - PP; P₂ - CS. De aceea mergem la munte, / ca să ne odihnim.2/

Topica: Propozițiile circumstanțiale de scop (finale) urmează regentei. Uneori însă ele o pot preceda.

EXERCIIII

1. Identificați CS din enunțurile următoare:

a) Ca să-l scoată, ca să iasă, Câinii-l latră. (*Tudor Arghezi*) b) Din câmp, de-acasă, de la plug, /Plecat-am astă-vară / Ca să scăpăm de turci, de jug /Sărmana, scumpa țară./ (*Vasile Alecsandri*) c) Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile din prin case erau stinse sau ascunse sub globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. (*George Călinescu*) d) Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemenea aceluia care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. (*Camil Petrescu*) e) Eu îți vorbesc ție, ca să ai o idee, chiar aproximativă, de toate câte s-au întâmplat atunci și ca să-ți amintești mereu că, de n-ar fi fost oameni ca acela de l-ai văzut vorbind sus despre drepturile noastre, lucrurile nu s-ar fi schimbat, ci ar fi rămas cum au fost și mai înainte.

2. Analizați frazele. Stabiliți care dintre propoziții sunt CS. Construiți schemele frazelor. Caracterizați-le.

a) Când am sosit la Iași, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou și apoi la Socola, ca să-mi arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului, și să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să mă încânt și eu de frunzișul pișcat de brumă și să iau parte la plăcerea lui de a călca pe frunzele scuturate de vânt, care fâșâie la tot pasul. (*Ioan Slavici*) b) Dacă e așa – și-a zis el - se vede că sunt rânduit să plec și eu în drum lung, cum atâția au plecat, ca s-o caut pe Alba-împărăteasa și s-o aduc aici pentru ca lumea să se bucure de bunătatea ei. (*Ioan Slavici*)

3. Dezvoltați complementele circumstanțiale de scop în propoziții corespunzătoare:

- Elevii se pregătesc pentru examenul de admitere la liceu.
- Copiii au plecat după ciuperci.
- Își luase un fular călduros spre a se feri de frig.
- Hai la pescuit!

4. Completați regentele cu CS potrivite:

- S-au îndreptat spre teatru **ca să**
- Fiindcă ți-ai uitat forma sportivă du-te **de**
- Inginerul a plecat la oraș pentru **ceea ce**
- Polițiștii l-au atras pe infractor **să**

5. Alcătuiți fraze în care să apară toate tipurile de subordonate care pot fi introduse prin conjuncția **să** (SB, PR, AT, CD, CI, CM, CS).

6. Precizați natura regentului propozițiilor finale:

- Luptând ca să-și apere pământul, poporul nostru a durat o casă a veșniciei noastre.
- Îl urmăreau, că doar îl vor prinde cu ocaua mică.

7. Stabiliți numărul de propoziții în cadrul următoarelor fraze. Precizați care dintre ele sunt propoziții subordonate CS.

a) Deci împăratul nostru oblicind de această faptă, m-au ales pre mine cu această oaste să ies înainte, întru întâmpinarea măriei tale, ca să stau să vorovesc cu măria-ta și să punem la o cale pentru această pradă ce ne-ați făcut, ca să facem pace. (*Ion Neculce*)

b) Pârcălabе, vreau poporul meu să fie înștiințat / De unirea și-nrudirea care aici s-au încheiat, / Ca să pomenească țărци, ca pe o zi de praznic mare / Ziua când din letopiseț și-a șters anii de-nchinare, / Iar eu m-oi ruga la Domnul și-i voi mulțumi, smerit, / Că de mâna ucigașă astă-noapte m-a ferit. (*Alexandru Davila*) c) Din stânga, de sub curmătura unui deal, vine râul Bahna să întâmpine, să salute sosirea marelui fluviu la pragul țării, cu al cărui pământ și destin se leagă pentru totdeauna. (*Alexandru Vlahuță*)

8. Identificați propozițiile CS. Precizați elementele de relație a CS în fraze:

a) Cântărețele grădinilor puneau toată arta lor, ... dimineața aceasta să fie una din cele mai frumoase dimineți de vară. b) Într-o zi Porojan a fost dat pe mâna unui bucătar, învețe a plămădi pâini. (*Vasile Alecsandri*) c) Cum au ajuns țaranii în Iași, boierii au pus mână de la mână ... i-au ferchezuit frumos... (*Ion Creangă*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Punctuația propoziției subordonate circumstanțiale de scop (sau finală)

➤ Când se află înaintea regentei, propoziția circumstanțială de scop (finală) se desparte prin virgulă de aceasta. Când urmează regentei, se desparte prin virgulă, atunci când se subliniază că nu este un element esențial în frază.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m-am născut din ape.

- ✓ Analizați fraza evidențiată după modelul dat:
- subliniați predicatele în fraza evidențiată;
 - numerotați propozițiile în cadrul frazei;
 - stabiliți tipul lor;
 - construiți schema frazei;
 - identificați mijloacele de legătură a propozițiilor în frază.

§ 42. Complementul circumstanțial condițional

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial condițional
- cuvântul determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:
- „Altul, **în locul lui**, ar fi murit și ar fi înviat de bucurie.” (*Din folclor*)
- Ia-ți un ajutor, **altfel** nu vei termina la timp.
- Deshisei plicul și citii: „Domnule, **în caz de mobilizare**, vă rugăm a vă prezenta, în termen de 48 ore la biroul... unde sunteți repartizat.” (*Camil Petrescu*)

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a enunțurilor de mai sus.
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propozițiile respective? Ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?
- ✓ Efectuați analiza exprimării complementelor „*în locul lui*”, „*altfel*”, „*în caz de mobilizare*”.

Rețineți!

Complementul circumstanțial condițional este partea secundară de propoziție care exprimă o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziție. Răspunde la întrebările: *în ce condiții? cu ce condiție?*

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verb: În locul lui**, l-aș fi pedepsit altfel.
- **substantive în Ac.** care exprimă ideea de condiție (eventualitate, ipoteză, caz) precedate de prep.: **cu, în** sau de locuțiunea prep. **în caz de**.

Cu condiția aceasta, nu voi mai veni cu tema nescrisă.

În caz de urgență, sună Salvarea.

- **substantive și pronume în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: **în locul, în cazul**.

În locul mamei, nu l-aș fi iertat.

- **numerale cu valoare substantivală în G.** precedate de locuțiuni prepoziționale: **în locul, în cazul.**

În locul celui dintâi, eu aș fi înghețat de frig.

- **verbe la gerunziu** (cu valoare de sentință):

Muncind cu ambiție, vei reuși în viață.

- **adverbe: astfel, altfel, altminteri, așa.**

Trebuie să-l grăbești. **Altfel** va întârzia.

Topica și punctuația

Complementul circumstanțial condițional precedă în general termenul regent și se desparte de acesta *prin virgulă*.

EXERCITII

1. Alcătuiți patru propoziții în care să folosiți complementele circumstanțiale condiționale exprimate prin substantive în Ac., G. precedate de prepoziții,.. Efectuați analiza exprimării complementului condițional.

2. Identificați complementele circumstanțiale condiționale. Analizați-le arătând prin ce se exprimă:

a) Nu te-am știut că-mi ești de aceștia... Dar trăind și nemurind, te-oi sluji eu... *(Ion Creangă)* b) Altul, în locul lui, ar fi murit și ar fi înviat de bucurie... *(Folclor)* c) În caz de nevoie sau de urgență vă vom ajuta și noi.

3. Efectuați analiza exprimării complementelor condiționale din următoarele exemple:

- a) În locul lui, aș fi plecat imediat.
- b) Învățând permanent, vei reuși.
- c) Eu în locul tău, l-aș fi sfătuit și l-aș fi încurajat.

4. Stabiliți funcția sintactică a cuvintelor evidențiate:

- a) **Ei au plecat** cu toții în excursie, în cazul **acesta, voi discuta** din nou cu el.
- b) Se plimbau **în grădină**.
- c) **Alunecând**, și-a rupt piciorul.
- d) **Muncind** cu seriozitate, **astfel** vei reuși.
- e) **În caz de nevoie**, îți voi telefona.

AFLAȚI MAI MULT!

Un verb sau un adjectiv poate avea două sau mai multe complementele condiționale coordonate.

Exemplu: Ascultându-l și înțelegându-l ai fi mai iertător.

NU UITAȚI!

Este îngrozitor să nu ai un prieten căruia să-i spui cât ești de fericit sau de trist.

PanaIt Istrati

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Construiți enunțuri cu următoarele ortograme:

altădată – altă dată	demult – de mult
altfel – alt fel	numai – nu mai
decât – de cât	odată – o dată.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Precizați felul complementelor circumstanțiale din exemplele următoare:

- Nerezolvând problema, a luat o notă mică la lucrare.
- Recitind romanul preferat, a făcut câteva adnotări.
- A obținut marele premiu recitind o poezie eminesciană.
- De aceea s-a întors pentru a-ți face o surpriză.

§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială condițională
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

Și dacă...

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul.

Și dacă norii deși se duc
De iese-n luci luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

(Mihai Eminescu)

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus?
- ✓ La ce întrebare răspund? Numiți termenul regent.
- ✓ Precizați numărul de propoziții în fraza:
Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.
- ✓ Identificați felul propozițiilor în cadrul frazei. Care sunt elementele de relație.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei propoziții din frază.
- ✓ Identificați care este poziția subordonatelor față de regentă?

NU UITAȚI!

„Nu noi suntem stăpânii limbii, ci limba e stăpâna noastră.” Mihai Eminescu

- Scrieți o compunere, având ca punct de pornire cuvintele lui Nichita Stănescu: „A vorbi despre limba română este ca o duminică...”

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială condițională exprimă o ipoteză sau o condiție de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii exprimate de propoziția regentă.

Exemplu: Dacă te hotărăști să mergi,^{1/} merg și eu cu tine.^{2/}

Propozițiile subordonate condiționale răspund la întrebările: **în ce condiții? cu ce condiții?**

Se introduce prin:

- conjuncția *dacă, de, să* (cu sensul „dacă”):

De (dacă) nu mi le-i da, stăpânul meu, Harap-Alb, este în primejdie... (Ion Creangă)

Să fi făcut eu școala lor, aș fi ajuns departe. (dacă aș fi făcut)

- adverbul cu valoare conjuncțională *când* (cu nuanță temporală):

Când m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua câmpii.

- locuțiunea conjuncțională *în caz că*.

În caz că te hotărăști¹/ să vii,²/ te așteptăm.³

- în regenta unei condiționale există, ca *elemente corelative*, adverbele *apoi* sau *atunci*:

Și de s-ar putea pe dânsa cineva¹/ ca să o prindă,²

Când cu ochii mari, sălbateci, se privește în oglindă,

Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă

Cum că ea, frumoasa fată, a ghicit că e frumoasă. (Mihai Eminescu)

- ✓ Se construiesc cu *modul indicativ, conjunctiv și condițional-optativ*.

Dacă știi, că mergi, te aștept. (indicativ)

Să știi, că mergi, te aștept. (conjunctiv)

Dacă aș ști, că mergi, te aștept. (condițional-optativ)

Să fi știut, că mergi, te-aș fi așteptat. (conjunctiv)

Dacă aș fi știut, că mergi, te-aș fi așteptat. (condițional-optativ)

Dacă știam, că mergi, te-aș fi așteptat. (indicativ)

Topica

Propoziția subordonată condițională poate ocupa în frază toate cele trei poziții posibile: *prepoziție, interpoziție, postpoziție*.

Punctuația

Subordonatele condiționale joncționale întotdeauna *se izolează*, cele juxtapuse se despart prin tireu sau virgulă.

AFLAȚI MAI MULT!

Propoziția condițională prin metoda analizei transformaționale (AT), poate deveni:

- a) CT – *De ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cinstea pe rușine.*
- b) CT – *Când ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cinstea pe rușine.*
- c) CV – *Deși ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cinstea pe rușine.*
- d) CZ – *Fiindcă ne-a fi sortit să fim primii, nu vom da noi cinstea pe rușine.*

EXERCIȚII

1. Despărțiți frazele în propoziții. Subliniați subordonatele Cd și cuvintele pe care le determină:

- a) Casa e casă, dacă ai o gospodină-n ea. (*Folclor*)
- b) ...Știu eu năzdrăvăniile de ale spânului și, să fi vrut, demult i-ar fi făcut pe obraz. (*Ion Creangă*)
- c) Ai carte – ai parte. (*Folclor*)
- d) Dragostea, dacă o cerți, se răzună. (*Ion Vatamanu*)

2. Alcătuiți trei fraze cu propoziții subordonate condiționale în diferite poziții față de regentă: *prepoziție, interpoziție, postpoziție*.
3. Identificați subordonatele condiționale, indicând elementele de relație:
- „... O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns.” (*Mihai Eminescu*)
 - De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi... (*Proverb*)
 - Dacă auzi așa împărăteasa, mult se mâhni în sufletul ei. (*Folclor*)
 - Numai dacă s-ar fi uitat cineva la capul lui..., ar fi înghețat de frică.
4. Efectuați analiza sintactică a frazelor. Precizați felul propozițiilor în cadrul fiecărei fraze. Construiți schemele frazelor. Caracterizați-le:
- Să-mi tragă clopotele-n deal
La vreo biserică de țară,
De voi cădea în foc și pară
Și-aluneca-voi **de** pe cal.
- *Stabiliți valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.*
- Dar n-a fost el... Să-l văd venind, / Aș mai trăi o viață... (*George Coșbuc*)
 - Dacă ați ști voi câte a pățimit, sireaca, din pricina mea..., i-ați plânge de milă.
5. Efectuați analiza transformațională a frazei date în așa fel ca ea să conțină subordonate: CT, CV, CZ.
- *Dacă te-ai băgat în foc, trebuie să joci... (Ion Creangă)*

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Transcrieți textele corectând greșelile:

- Venise la Facultatea de drept cu gândul săi dovedească mamiu că și copiii ei trebuesc și pot să învețe carte, ca și ceilanți copii! Fusese șeful unei promoții celebră prin meritile studenților care făcuse parte din ea. Până și decanul îl felicitase.
- Cel mai mare dușman al nostru este timpul. Când suntem copii, ne dorim cu orice preț să ne facem mari. Când ajungem la bătrânețe, cerșim zile. Suntem pre prinși în vâltoarea veții ca să ne dăm seama că timpul ni se scurge printre degete fără a putea fi recuperat. Nu ie o clepsidra pe care so întorci invers. Odată dus, e bine dus. *Inna Rigo*

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Da! Da! Aș fi ferice de-aș fi încă o dată
În patria-mi iubită, în locul meu natal,
Să pot a binezice cu mintea-nflăcărată
Visările juniei, visări de-un ideal.

(*Mihai Eminescu*)

- ✓ Explicați mijlocul de formare a cuvântului „binezice”.
- ✓ Găsiți sinonime potrivite pentru cuvintele din text: *o dată, natal, juniei*. Ce părți de vorbire sunt?
- ✓ Faceți analiza morfo-sintactică a cuvântului „aș fi”.
- ✓ Găsiți în textul de mai sus o propoziție subordonată condițională
- ✓ Explicați elementele de relație în fraza „*Aș fi ferice de-aș fi încă o dată În patria-mi iubită, în locul meu natal...*”

§ 44. Complementul circumstanțial concesiv

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial concesiv
- cuvânt determinat
- topica punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

...Boierii, neavând nici o grijă, surprinși mișelește pe din dos, fără arme, cădeau **făr-a se mai împotrivi**. Cei mai bătrâni mureau făcându-și cruce; mulți însă din cei mai junii se apărau cu turbare; scaunele, talgerele, tacâmurile mesii se făceau arme în mâna lor; unii, deși răniți, se încleștau cu furie de gâtul ucigașilor și, nesocotind rănilile ce primeau, îi strângeau pân-îi înădușeau. Dacă vreunul apuca vreo sabie, își vindea scump viața.

Mulți lefecii pieriră, dar în sfârșit nu mai rămasă nici un boier viu. Patruzeci și șapte de trupuri zăceau pe parchet! În lupta și trânta aceasta, masa se răsturnase; ulcioarele se spărseseră și vinul amestecat cu sânge făcuse o baltă pe lespezile salei.

(Costache Negruzzi)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Identificați în text cuvintele ortografiate greșit.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Care este mijlocul de formare al cuvintelor: „*neavând*”, „*mișelește*”?
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele evidențiate din propoziția respectivă? Ce indică ele și ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?
- ✓ Efectuați analiza exprimării complementului circumstanțial „*făr-a se mai împotrivi.*”

Rețineți!

Complementul circumstanțial concesiv este partea secundară de propoziție care exprimă concesiya sau faptul care ar fi putut să împiedice realizarea unei acțiuni. Răspunde la întrebările: *în ciuda, în pofida cărui fapt?*

Termen regent poate fi exprimat prin:

- **verbe și locuțiuni verbale:** *Cu tot viscolul* de afară, copiii au ieșit la săniuș.
- **interjecții predicative:** *În ciuda* supărării, iată un bilet la teatru.
- **adjectiv:** A ieșit înfrânt la întrecerile sportive, *în pofida sprijinului* acordat de elevii din clasele superioare.

AFLAȚI MAI MULT!

Complementul circumstanțial concesiv poate fi exprimat prin:

a) substantiv:

- în **Ac.** + loc. prep. **cu** + adj. nehot.: *cu tot (toată, toți, toate)*

Cu toată străduința, nu a obținut premiul la olimpiadă.

- în **G.** + prep. sau loc. prep.: *împotriva, în ciuda, în contra, în pofida*

În pofida frigului de afară, el a acceptat plimbarea prin parc.

- în **D.** + **contrar:** **Contrar** prezicerilor vremii, pe cer a apărut soarele.

b) promune sau numerale cu valoare substantivală:

- în **Ac.** + **chiar fără:** **Chiar fără el**, noi tot ne simțeam bine.

- în **G.** + **în ciuda, în contra:** **În ciuda** alor săi, el tot a plecat în călătorie.

c) adverbe și locuțiuni adverbiale (cu valoare concesivă): *încă, tot, totuși, cu toate acestea* (construcții eliptice presupunând corelative corespunzătoare)

Exemplu: Făt-Frumos a trecut prin multe încercări, dar **cu toate acestea** și-a păstrat curajul.

d) verbe la moduri nepersonale:

- **infinitiv** + prep. **fără** + **chiar, nici**: *Chiar fără a ști* bine locurile, tot a găsit o ieșire din situație.

- **gerunziu** + / -**chiar, nici**: *Chiar văzând* rezultatele obținute, eu tot nu-l pot crede.

EXERCII

1. Completați propozițiile cu complementele circumstanțiale concesive potrivite:

În ciuda..... , și-a reluat activitatea.

Cu toată..... , a plecat la mare.

Chiar fără, tot aș fi pregătit temele pentru acasă.

Contrar, a obținut premiul I.

2. Alcătuiți propoziții în care complementul circumstanțial concesiv să determine: un verb, un adjectiv, o interjecție predicativă.

3. Identificați complementele circumstanțiale concesive. Încercați să stabiliți o anumită metodă de construire a lor, mijloacele de exprimare și punctuația.

a) – Ba am uitat, c-am mai citit pre „Arghir și Pustnicul”, și vezi că, cu toate aste, îmi merge bine. b) Văzurăm pe „Petru Rareș” și „Norma”. Dar aice, cu toată indulgența auditoriului, trupa de amatori făcu un mare fiasco. c) Un om însurat are drepturi în societate, la care un neînsurat, oricât de cinstit, nu poate nicidecum pretinde. d) Acum trupa, cam șchioapă, cam nemernică, era plină de dorința de a se produce și plină ie speranță în viitorul ei. e) A face rău, chiar nevrând, la acei pre care îi iubim este durerea cea mai mare, ce poate cineva simți. (*Costache Negruzzi*)

4. Identificați complementele circumstanțiale concesive și izolați-le.

a) Chiar sub amenințarea de a fi numerați între ignoranți și ruginiți nu vom zice „apt, aptiv, respect, carapter”. etc. În loc de „act, activ, respect, caracter”. (*Costache Negruzzi*) b) Ștefan Vodă era silit să ia toate precauțiunile putincioase, căci deși fiu de domn, și de cel mai ilustru domn, deși brav și inteligent totuși junele avea dreptul de a se urca pe tronul Moldovei. (*Bogda P. Hașdeu*) c) Cer senin, albastru, soarele răzbătea fierbinte restrele școlii, așa încît clasa a patra cu toată hotărârea ei de a fi prima picura dulce. (*Ion Druță*) d) Chiar așa șchioapă cu obrajii subțiați de plânsset Nuța rămânea mult mai frumoasă decât fiica preotului din Nuieluși. (*Ion Druță*)

5. Identificați și analizați complementele circumstanțiale concesive din textele:

a) „Eram deci trist, cu toată truda de a surâde.” (*Camil Petrescu*) b) „Și, cu tot regimul nostru protecțional, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul !...” (*Ion Luca Caragiale*) c) „Cu toate astea, niciodată-n-am simțit sub coastele din stânga (după cât văd la alții) rozătură a viermelui invidiei.” (*Ion Luca Caragiale*)

6. Construiți propoziții în care să aveți complemente circumstanțiale concesive exprimate prin substantive în Ac., G. și D. precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale specifice.

7. Alcătuiți propoziții care să conțină complemente circumstanțiale concesive exprimate prin: verbe la infinitiv sau gerunziu.

8. Stabiliți felul părților de propoziție construite cu propoziția *împotriva*:

a) Această desfășurare de forțe este împotriva cursului evenimentelor. b) Lupta împotriva dictaturii a fost sublimă. c) Toți au complotat împotriva voastră. d) Au luat-o împotriva curentului apei. e) Împotriva așteptărilor, nu s-a comportat satisfăcător.

9. Alcătuiți câte o propoziție în care verbul la infinitiv să aibă funcția de: complement circumstanțial de mod, de timp, de scop și concesiv, iar verbul la gerunziu să fie: complement circumstanțial de mod, de timp, de cauză, condițional și concesiv.

10. Alcătuiți propoziții paralele, în care structurile cu toată *dragostea (stima), cu toate acestea, bolnav fiind, în ciudă (a) prietenului, chiar supărat, înarmat până-n dinți, pornit pe sfadă* să îndeplinească funcția complementelor circumstanțiale concesive și a altor părți de propoziție.

11. Identificați Ccv din textele următoare și analizați-le:

a) Nicolae Apostol, cu tot frigul și umezeala care-î încrâncenaseră carnea, mai găsi puterea să glumească. (*Camil Petrescu*) b) Eu însă, cu toată strășnicia împrejurărilor, făceam haz. (*Calistrat Hogaș*) c) Nică era sfădit cu mine din pricina Smărandiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o blandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște. (*Ion Creangă*)

12. Alcătuiți o minicompunere după proverbul persan „*Lumea este un trandafir; miroase-l și mergi mai departe, către prietenii tăi.*”

- ✓ Folosiți cuvinte cu funcție sintactică de complemente circumstanțiale concesive.
- ✓ Reprezentați schematic structura cuvintelor din primul enunț al compunerii.
- ✓ Efectuați analiza sintactică a unei propoziții din compunere.

NU UITAȚI!

Lui Ștefan cel Mare timpul i-a pus coroană de argint, țara – de aur, iar gloria măreață i-a pus cununi de lauri. El e erou plin de lumină, ființă de o natură gigantică, divină. El e de acei la care istoria se-nchină, de-acei care sub pașii lor las urme uriașe ce-n veci nu se mai șterg.

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica

Complementele circumstanțiale concesive stau, de obicei, *în prepoziție față de termenul regent*, dar *poate sta și în urma acestuia*.

Punctuația

Complementele circumstanțiale concesive se izolează prin virgule.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

Vestitorul primăverii

La munte, baba Iarna încă nu și-a adunat cojoacele. *Lângă firicelele subțiri de iarbă, din pământul umed și negru, împotriva voinței Iernii, se zărește o suavă floriceică.* Ghiocelul, cu gluga lui cea verde și cu clopoțelul de argint privește **cu toată mândria** împrejur la razele soarelui care dezmiardă muntele golaș și pustiu.

– Ghiocelule, de ce ai ieșit de sub zăpadă? întrebă bradul îmbrăcat în dantela albă cercelată.

– Zâna Iarnă îmi este datoare pentru că i-am împrumutat culoarea și în fiecare primăvară mă lasă să ies de sub zăpada poleită cu mărgăritar.

– Ghiocelule, fii bucuros că ai stat toată iarna sub pământul somnoros. A fost o iarnă grea dar și frumoasă! Bine că ne-ai adus primavara!

Cu toate acestea ghiocelul gingaș, subțirel la trup și cu clopoțelul delicat a fost ales de către Zâna Primăvară să vestească întregii naturi că dominarea zăpezii va lua sfârșit.

Undeva, într-un tărâm ascuns, Zâna Iarnă îmbrăcată într-o rochie cusută cu ace de gheață și împodobită cu stelute argintii se pregătește să plece. Primăvara începe să coboare grăbită din caleașca ei în culori de curcubeu.

La revedere, dulce iarnă! Bine ai venit, dulce primăvară!

- ✓ Stabiliți ce prezintă structurile evidențiate din textul de mai sus?
- ✓ La ce întrebări răspund? Numiți termenul regent.
- ✓ Analizați sintactic propoziția evidențiată din text.
- ✓ Analizați sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată .

§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială concesivă
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

„– Români din toată țara! Boieri, vechi căpitani
Și voi, feciori de oaste, sunt 40 de ani
Moldova, la Dreptate, pe soarta ei stăpână;
Mi-au pus pe cap coroana și buzduganu-n mână.
Prin Cel Atotputernic ce apele încheagă
Păstrat-am până astăzi coroana mea întregă
Si buzduganul teafăr, deși pe mulți dușmani
I-am doborât, lovindu-i în 40 de ani!”

Ștefan cel Mare

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a primei fraze.
- ✓ Stabiliți ce prezintă structura evidențiată din textul de mai sus?
- ✓ La ce întrebare răspunde? Numiți termenul regent.
- ✓ Precizați felurile propozițiilor în cadrul frazei.
- ✓ Stabiliți care este poziția subordonatelor față de regentă.
- ✓ Construiți schema frazei.

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială concesivă arată împrejurarea care ar fi trebuit să împiedice realizarea acțiunii din regentă, dar nu o împiedică.

Tipuri de concesive:

a) Concesive propriu-zise:

Deși trepte osebite le-au ieșit din urma sortii,^{1/} *Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții.*^{2/} (Mihai Eminescu)

Propoziția circumstanțială concesivă propriu-zisă se **introduce prin conjuncția deși** și **locuțiunile conjuncționale: cu toate că, măcar că:**

Deși e greu,^{1/} *ai să reușești.*^{2/}

Măcar că știam de tine,^{1/} *nu te-am căutat.*^{2/}

b) Concesive ipotetice:

De-aș merge toată viața la munte,^{1/} *tot nu m-aș sătura.*^{2/}

Propoziția circumstanțială concesivă ipotetică se **introduce prin conjuncțiile: dacă, de, să** și **locuțiunile conjuncționale: chiar dacă, chiar să, măcar să.**

Poate fi introdusă prin **pronume și adjective pronominale nehotărâte** și prin **adverbe relative sau nehotărâte:**

Orice-ar zice^{1/} *-i șade bine.*^{2/}

OBSERVAȚIE:

Propozițiile concesive au în regentă **corelativele: totuși, tot, cu toate acestea:**

Și^{1/} *dacă luna bate-n lunci*^{2/} *Și tremură pe lacuri,*^{3/} *Totuși îmi pare*^{1/} *că de-atunci Sunt veacuri.*^{4/}

Propozițiile construite cu **locuțiunile fără să**, se construiesc numai cu **modul conjunctiv:**

Fără să fie esențială,^{1/} *observația lui e importantă.*^{2/}

Propozițiile introduse prin conjuncțiile **că, dacă, și, de** se construiesc numai cu **modul indicativ:**

Câinele, că-i câine^{1/} *și tot își ia lumea-n cap.*^{2/}

Celelalte concesive se construiesc, de obicei, cu **indicativ, optativ-condițional.**

Punctuația: Oricare ar fi locul ei față de regentă, **propoziția concesivă se desparte prin virgulă de regenta ei.**

Topica: Propozițiile concesive **stau de obicei înaintea regentei.** Când se insistă asupra regentei, **concesiva stă după regentă.**

EXERCIȚII

1. Indicați propozițiile concesive și regentele lor:

Deși este frig, a ieșit în curte la joacă.

Nereușindu-i prăjitura, deși a respectat rețeta, s-a supărat.

Părea tânără, cu toate că îndurase multe.

De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș.

Vorbește într-una, când dimpotrivă trebuie să tacă.

De bine ce am venit, tot trebuie să mă întorc în oraș.

Deși nu era soare, dar frig tot nu se făcea.

2. Alcătuiți fraze în care să fie diverse tipuri de subordonate introduse prin **adjectivul pronominal nehotărât orice** (SB, AT, CD, CI, CV).

3. Găsiți propozițiile CV din textele următoare:

a) N-am doborât nici un bombardier, cu toate că erau mari cât niște case.

(*Marin Preda*) b) Și, deși eram încredințat că în cele din urmă biruința va cumpăni spre partea Pisicuții, mă hotărâi totuși să intru la mijloc în această epopee măreață și crâncenă ce se desfășura ochilor noștri și, dezlegând-o deci din pripon, o condusei, ca o altă zeităte antică, înlăuntrul sacrosant al întăriturilor mele. (*Calistrat Hogaș*)

c) Și când se gândea cum s-ar bucura Safta, dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii i se umpleau de lacrimi și credea că moartă să fie, ar scoate-o din pământ. (*Ioan Slavici*)

4. Despărțiți frazele în propoziții. Stabiliți felul propozițiilor în cadrul frazei. Construiți schema fiecărei fraze.

a) Avea ochii cârpiți de somn fiindcă, deși era trecut de amiază, abia se sculase din pat. (*Fănuș Neagu*) b) Încântat că tot ce și-a pus în gând i-a izbutit și încrezător că de acum înainte dorințele ce i se vor naște vor ajunge la îndeplinire, orice s-ar întâmpla, tânărul, despre care vi s-a spus că nu e cum sunt toți cei ce-s de-o seamă cu el, din prea multă încredere și-a neglijat obligațiile de muncă și, cu toate că i s-a atras mereu atenția, lui nu i s-a părut necesar să ia în seamă sfaturile colegilor lui. (*Marin Preda*)

c) Și chiar Mara să fii, te moi când simți că e bine să fii om în lumea aceasta, să alergi de dimineața până secira și să știi că n-o faci degeaba. (*Ioan Slavici*)

NU UITAȚI!

Cea mai mare glorie nu o dobândești atunci, când nu ești doborât niciodată, ci atunci, când te ridici după ce ai căzut. Confucius

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

❖ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate și utilizarea semnelor de punctuație din exemplele date:

- **Jelui-m-aș** și **n-am** cui,
Jelui-m-aș codrului... (*George Meniuc*)
- „ – Nu se poate, domnule director! **v-ați** înșelat!” (*Ion Luca Caragiale*)
- „N-a picat, a putut zbura până în lăstar; dar acolo, de mișcarea aripii, osul – la început numai plesnit – **s-a** crăpat de tot, și puilul a căzut cu o aripa moartă.” (*Ioan Alexandru Brătescu-Voinești*)
- „Schimbând **ceea ce-i** de schimbat, Nicolae Iorga a jucat în cultura română, în ultimele patru decenii, rolul lui Voltaire.” (*George Călinescu*)

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

- Citiți cu atenție textul:

Stoluri întregi se văd la orizontul senin al cerului de un albastru pur. Păsărelele care aparțin acestor pământuri se întorc spre tărâmurile natale. **Deși au fost în pribegie, pe meleaguri străine, prin țări pline de soare, acum că primăvara a sosit, se întorc acasă.**

Au avut un drum lung și obositor de parcurs, zburând peste crânguri, lunci și mări. Cu cât se apropie de casă, păsările bat din aripi mai voioase. Ele știu că zilele de primăvara și de vara nu le vor ridica nicio problemă. Natura caldă, care a început deja să-și arate fața, devine o gazdă primitoare pentru păsările gingașe și sensibile la temperaturi scăzute.

Cu toate că cuiburile încă nu-s construite, păsările se vor așeză să se odihnească. Din cuiburile

lor, la adăpostul întunericului și al clarului de lună vor ciripi și vor cânta triluri pline de dragoste. Apoi, vor da viață unor pui mici și firavi, care vor însufleți cuiburilor și locurile în care s-au stabilit, acești vestitori ai primăverii.

- ✓ Precizați numărul propozițiilor în frazele evidențiate din textul de mai sus.
- ✓ Stabiliți tipul propozițiilor în cadrul frazelor.
- ✓ Analizați sintactic o propoziție (la alegere).
- ✓ Analizați sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată.
- ✓ Identificați elementele de relație a propozițiilor în frază.

§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv

I. TERMINOLOGIE

- complementul circumstanțial de scop (final)
- cuvânt determinat
- topica
- punctuația

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textul:

*La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.*

Poate de mult s-a stins în drum,
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie;
Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Pieri în noapte-adâncă,
Lumina stinsului amor
Ne urmărește încă. (*Mihai Eminescu*)

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Efectuați analiza sintactică a propoziției evidențiate în textul de mai sus.
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund cuvintele „*că mii de ani*” din propoziția respectivă? Ce indică ele și ce funcție sintactică îndeplinesc?
- ✓ Prin ce parte de vorbire este exprimat termenul regent?
- ✓ Efectuați analiza complementului circumstanțial „*că mii de ani*”

Rețineți!

Complementul circumstanțial consecutiv exprimă consecința unei acțiuni sau a unei însușiri. Răspunde la întrebările: *cât? în ce măsură?*

Termenul regent poate fi exprimat prin:

- **verbe sau locuțiuni verbale:** *Cântă de minune. Bea de speriat.*
- **adjective:** *Părea bolnav de moarte.*
- **adverbe:** *Exersase destul pentru a deveni campion.*

Complementul circumstanțial consecutiv poate fi *exprimat* prin:

a) **substantive** (de obicei abstracte) **în Ac. cu prep. la, spre):**

A muncit până la epuizare.

b) **verbe la moduri nepersonale:**

- **infinitiv cu prep.:** *pentru, spre, până la:*

Problema era prea gravă pentru a o lăsa nerezolvată.

- gerunziu: *S-au înțeles de la început ajungând^{1/} să devină parteneri.^{2/}*

- suptn: *Este atât de frumoasă de nespus.*

c) **locuțiuni adverbiale:** *A scris de mai mare dragul.*

Complementul circumstanțial consecutiv exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei calități despre care este vorba în regentă. Acesta **se introduce** prin:

- **Conjunțiile: *încât, de, că***;
- au adesea **elemente corelative adverbiale** în regentă: *asa, atât, astfel, în așa fel*.

EXERCITII

1. Completați propozițiile cu complemente circumstanțiale consecutive potrivite:

Mânca până la.....

Planul său mergea *de*.....

Bunica era atât de emoționată *până la*.....

Constructorul era destul de priceput *pentru*.....

Era bogat *de*.....

- ✓ Precizați prin ce părți de vorbire sunt exprimate complementele circumstanțiale consecutive din exemplele de mai sus.

2. Alcătuiți propoziții în care complementele circumstanțiale consecutive să determine: *un verb, un adjectiv și un adverb*.

3. Alcătuiți propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin *substantive în Ac. precedate de prepozițiile: de, spre, până la*.

4. Formulați propoziții conținând complemente circumstanțiale consecutive exprimate prin *verbe la infinitiv (precedate de prepoziții), la gerunziu și la supin*.

5. Analizați sintactic și morfologic complementele circumstanțiale din exemplele următoare:

a) „Ei! această hotărâre a lui Constantin era / Bună pentru Veronica; de minune îi venea.” (*George Coșbuc*) b) „Era, totuși, prea lipsită de orice atitudine pentru a fi sinceră.” (*Hortenzia Papadat-Bengescu*) c) Apele au crescut în așa măsură, de neînchipuit. d) A procedat în așa fel (astfel), mulțumindu-i pe toți.

6. Identificați complementele circumstanțiale izolate. Indicați conform căror reguli le-ați izolat. Determinați tipurile acestor complemente.

a) Tac mergând și cântând, iată că ieșirăm din codru. (*Vasile Alecsandri*) b) Mama se întoarce de la câmp ostenită, stă cu dânșii la sfat, fără a descurca ciripeala lor. (*Ion Druță*) c) Tăcut, cu fruntea grea, îndurerată, Nichifor a dezlegat cuțitul de la cingătoare, a jupit calul, apoi, făcând o groapă, ... a îngropat vita. (*Ion Druță*) d) Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii, toată lumea ta de gânduri după ea să te așii? (*Mihai Eminescu*) e) Pâraiele umflăte curg iute, șopotind, și mugurii pe creangă se văd îmbobocind. (*Vasile Alecsandri*)

ATENȚIE!

- ✓ Cns pot apărea la distanță față de conjuncția consecutivă sau imediat înaintea ei.
 - La steaua care-a răsărit/ E-o cale-atât de lungă,/ *Că mii de ani i-au trebuit/ Luminii să ne-ajungă.* (*Mihai Eminescu*)
 - Așa cântă de cu jale/ *de pică frunza pe cale* (*Folclor*)

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica:

Oricare ar fi modul de exprimare al **complementului circumstanțial consecutiv**, acesta **stă totdeauna după termenul determinat**. Locul obligatoriu după cuvântul determinat.

Punctuația:

Complementul circumstanțial consecutiv, așezat *după termenul determinat* nu se desparte de acesta prin virgule.

Se **izolează** când sunt așezate între subiect și predicat.

IV. VERIFICAREA CUNOȘTINȚELOR

✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:

- Găsiți *Cns* în exemplele următoare și analizați-le:
 - a) Căzu la pat bolnavă de moarte. (*Ion Creangă*)
 - b) Tot mai port în viață ca la nuntă steagul
Și-l mai joc în aer, de-a mai mare dragul. (*Mihai Beniuc*)
 - c) Era frumoasă de nespus. (*George Coșbuc*)
 - d) Planul lui Casian izbuti de minune. (*Alexandru Vlahuță*)

§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă

I. TERMINOLOGIE

- subordonată circumstanțială concesivă
- elemente regente
- elemente de relație

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

○ Citiți cu atenție textul:

Dar când auzeam de legănat copilul, nu știu cum îmi venea; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. Însă ce era să faci când te roagă mama? *Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer și așa de frumos și de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă, cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă și de necăjită. Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr-însa: Ioane! Ioane! Ioane! Ioane! și Ion, pace!*

Scenă din filmul „Amintiri din copilărie”, regia Elisabeta Bostan (1964)

Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc; și, când colo, mă vede tologit, cu pielea goală pe nisip, cât mi ți-i gliganul; apoi, în picioare, ținând la urechi câte-o lespejoară fierbinte de la soare, cu argint printr-însele, și aci săream într-un picior, aci în celălalt, aci plecam capul în dreapta și în stânga, spunând cuvintele:

Auraș, păcuraș,
Scoate apa din urechi,
Că ți-oi da parale vechi... (Ion Creangă)

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Precizați numărul propozițiilor în frazele evidențiate de mai sus.
- Stabiliți la ce întrebări răspund subordonatele din fraze.
- Analizați sintactic o propoziție (la alegere) din fraza: *De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr-însa: Ioane! Ioane! Ioane! Ioane! și Ion, pace!*.
- Analizați sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată..
- Arătați prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului s-au format cuvântul: *dintr-însa*.
- Explicați expresia: „am șparlit-o la baltă”.

Rețineți!

Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă este propoziția care îndeplinește rolul unui complement circumstanțial consecutiv la nivelul frazei, arătând consecința unei acțiuni sau a unei însușiri.

Termenul regent poate fi exprimat prin:

1) *verbe sau locuțiuni verbale:*

Astfel **povestea** învățătorul ^{1/} [încât] copiii îl așcultau fără să clipească.^{2/}

2) **adjective:** Era **prea bună** ^{1/} [ca să] nu o **iubească** toată lumea. ^{2/}

3) **adverbe:** Vorbea **atât de repede** ^{1/} [încât] nu-l înțelegea nimeni.

Elemente de relație ale CNS:

Conjunții și locuțiuni conjuncționale: *să, ca să, că, de, încât (să), pentru ca, să, de să: A făcut prea mult rău* ^{1/} [încât] nimeni nu-l stimează.^{2/}

Corelativele CNS:

- *asa de, atât de .../încât, că, de*
- *destul de, prea ..,/ca să, să ...*
- *în așa fel, până într-atât / încât, că, de*

Obs.: Uneori conjuncția se unește cu corelativul, dând naștere locuțiunii conjuncționale, pe care o recunoaștem după faptul că virgula apare înaintea ei (*asa că, așa încât*):

A țipat prea tare, ^{1/}[asa că] nu mă surprinde ^{2/} [că] a răgușit. ^{3/}

P₁ - PP ; P₂ - CNS; P₃ - SB.

Propoziția consecutivă poate fi:

pozitivă: *Povestirea e prea neașteptată^{1/} / ca să-mi pot da bine seama^{2/} / de ce simțeam în momentul acela.* ^{3/}

negativă: *Era atât de neașteptată^{1/}, încât nu-mi pot da bine seama.* ^{2/}

Propoziția **consecutivă introdusă prin: încât, că, de,** se construiește cu indicativul, condițional-optativul.

Propoziția consecutivă introdusă prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale **ca să, încât,** se construiește cu modul conjunctiv.

EXERCIȚII

1. Identificați propozițiile CNS din textele următoare; efectuați contragerea acestora:

a) Mă uitam la amândoi și mi se păreau atât de nu știu cum, încât mă temeam să privesc lung la dânșii. (*Ioan Slavici*)

b) Îi venea să se ducă, și tot să se ducă, încât să i se piardă urma și toată lumea să-l uite, numai ea singură să-și aducă în toată clipa aminte, că el a voit și a putut, dar s-a stăpânit fiindcă atât de mult a iubit-o, încât s-a dus pribeag în lume numai ca dânsa să poată trăi nesupărată. (*Ioan Slavici*)

c) Ce sosiră asupra noastră cumplete aceste vremuri de acum, de nu stăm de scrisori, ce de griji și suspinuri. (*Miron Costin*)

2. Precizați propozițiile CNS din textele următoare:

a) Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o zgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. (*Ion Creangă*)

b) Și clasa răspunde într-o adiere ușoară de glasuri tinere și toți cântă, cântă așa de-i place și lui domnu' Trandafir. (*Mihail Sadoveanu*)

3. Stabiliți numărul propozițiilor în cadrul frazelor. Identificați subordonatele circumstanțiale consecutive.

a) Într-un răstimp mi se păru că lumina candelii se înalță, *se subțiază* [și] se toarce mereu din caierul luminat al paharului, apoi se strânge ghem împrejurul unei căști mari [ce] spânzura deasupra patului meu.

b) Firește [că] asta nu-mi convine [fiindcă] eu n-am fost în viața mea mândru să țin atâta la respectul prietenilor..." (*Ion Luca Caragiale*)

c) El nu făcea niciodată gesturi gratuite [și] povestea, cui avea timp să asculte acest dialog [până] **I-am** învățat pe de rost." (*Augustin Buzura*)

4. Arătați felul subordonatelor din frazele următoare:

a) Firește că m-a obosit. b) Nenorocirea este că m-a obosit. c) Aceasta este supărarea mea: că m-a obosit. d) Constat că m-a obosit. e) Gândul că m-a obosit îl preocupă. f) Așa de tare vorbește, că m-a obosit.

5. Identificați tipul subordonatelor introduse cu conjuncția **că**:

- a) Se vede [că] a renunțat.
- b) Problema este [că] nu ne putem descurca singuri.
- c) Înțelegerea [că] vom accepta condiția a căzut.
- d) Bunicul ne povestea [că] a luptat în război. ^{2/}
- e) Oana s-a gândit [că] vom pleca la țară. ^{2/}
- f) Ziua s-a mărit că este vară.
- g) Omul, [că] este om și tot mai greșește.
- h) A vorbit atât de mult [că] a răgușit.

6. Subliniați termenul regent al

- a) Mănâncă, ^{1/} (de) te sperie. ^{2/}
- b) Era frumoasă, ^{1/} (încat) nu te puteai uita la ea. ^{2/}
- c) Era de treaba, ^{1/} (încat) îi ajuta pe toți. ^{2/}
- d) Experimentase destul, ^{1/} (încat să) nu poată aduce noi argumente. ^{2/}

NU UITAȚI!

Copilăria e inima tuturor vârstelor. Lucian Blaga

III. ORTOGRAFIE ȘI PUNCTUAȚIE

Topica: Topica este fixă, CNS stă numai după regentă.

Punctuația: CNS se desparte în general, prin virgulă de alte propoziții.

Excepții:

a) CNS construite cu conjunctivul având corelativul **prea**:

Este prea deștept ^{1/} [ca să] nu înțeleagă aluzia. ^{2/}

b) CNS introduse prin conjuncția **de** așezată imediat după predicatul regentei:

A vorbit ^{1/} [de] ne-a speriat. ^{2/}

IV. VERIFICAREA CUNOȘTIȚELOR

- ✚ Citiți cu atenție textul și rezolvați cerințele următoare:
Frumosul în muzică

Din prima zi de naștere și până la ultima zi omul este însoțit de muzică. Ea răsună pe stradă și acasă, la radio și la televizor, la teatru și film, la școală și în mașină, la calculator. *Ea te încântă în așa fel, încât îți ajută să găsești ritmul în timpul muncii, să învingi oboseala, să-ți redai sentimentele de durere și de bucurie.* Prin forța ei de influență asupra oamenilor, muzica nu cedează literaturii artistice și filmului.

Pentru a înțelege și a îndrăgi muzica trebuie înainte de toate să ne deprindem s-o ascultăm. Muzica exprimă anumite sentimente, stări de dispoziție, emoții. Ea reflectă, în felul său, realitatea. Forța ei exprimă în redarea celor mai fine nuanțe ale sentimentelor omenești: exaltarea și disperarea, bucuria, triumful și dezamăgirea, neliniștea și speranța. Muzica e în stare să redea și fenomene concrete: foșnetul frunzelor, cântecul păsărilor, spargerea valurilor de țărnam, ecoul în munți... Muzica, poate mai bine decât orice altă artă, ajută oamenii să găsească limbă comună, poate să-i unească.

Muzica oferă un suflet universului, aripi minții, zbor imaginației și viață oricui.
Platon

FOLOȘIȚI-VĂ CUNOȘTIȚELE!

- ✓ Precizați numărul propozițiilor în fraza evidențiată de mai sus.
- ✓ Stabiliți la ce întrebări răspund subordonatele din frază.
- ✓ Analizați sintactic o propoziție (la alegere) din această frază.
- ✓ Analizați sintactico-morfologic două cuvinte din propoziția analizată..
- ✓ Arătați prin ce mijloc de îmbogățire a vocabularului s-au format cuvintele: *încântă*, *omenești*.
- ✓ Folosiți în propoziții cuvântul *muzică* cu sens propriu, apoi cu sens figurat.

§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor

I. TERMINOLOGIE

- **părți de propoziție:** principale
secundare
- **fraze:** coordonatoare
subordonatoare
- **elemente de relație**

II. NOȚIUNI DE GRAMATICĂ

- Citiți cu atenție textele:

Istoria cărții

Din începuturi de civilizație oamenii au manifestat o mare râvnă de a învăța, de a se iniția și a pătrunde tainele existenței. Nimeni n-a reușit să facă acest lucru de unul singur, ci a trebuit să preia ceea ce deja știau înaintașii săi. Antichitatea, Evul Mediu și Epoca modernă și-au perfecționat permanent formele de instruire, folosind consecvent cartea. Cartea este mai întâi **suportul scrierii**; astfel, **tăblițele de argilă sumeriene**,

papirusurile egiptene, **sulurile Romei antice**, **manuscrisele medievale și textele** noastre tipărite pot fi considerate cărți în ciuda mării varietăți de suporturi și

forme. **Apariția cărții** este legată de suporturile scrierii. Un foarte vechi suport al cărții, **argila**, era folosit în **Mesopotamia**, chiar din mileniul al III-lea î.Hr.; se trasau caractere în tăblițele de argilă încă moi și umede, cu ajutorul unui instrument triunghiular; apoi aceste tăblițe se coceau în cuptor pentru a le întări. S-au găsit la **Nippur**, în regiunea **Sumerului**, tăblițe provenind din mileniul al III-lea î.Hr.; 22 000 de tăblițe datând din secolul al VII-lea î.Hr. au fost

Carte de pergament

Papirus

descoperite la **Ninive**, aparținând bibliotecii și arhivelor regilor Asiriei. Fabricarea cărților era organizată; templele din Babilon și Ninive aveau deja ateliere cu copişti. Egipt. Și **șesăturile** au servit drept suport scrierii, mai ales **mătasea** pe care chinezii scriau cu ajutorul unei pensule.

Dar **principalele suporturi ale cărții antice** erau **papirusul și pergamentul**.

Papirusul a rămas suport esențial al cărții în Egipt și s-a răspândit în lumea greacă și în Imperiul Roman. Papirusurile care ne-au parvenit nu reprezintă decât o infimă parte a celor care au existat. Aproape toate provin din Egipt.

Omul și necesitatea de a călători

„Cu siguranță, a călători este mai mult decât a vedea obiective turistice, este o schimbare profundă și permanentă asupra modului de a trăi” Miriam Beard.

Omul încă de când se naște, putem spune că este călător. Cea mai importantă călătorie pe care omul o face cu trupul, mintea și sufletul este însăși viața.

Încă din cele mai vechi timpuri, omul a migrat. Necesitățile care au stat la baza migrației au fost acelea de supraviețuire dictate de nevoia hranei și evitarea pericolelor (război, sclavie, calamități naturale). Odată cu descoperirea mijloacelor de transport, omul a străbătut aerul, marea și uscatul din dorința de a descoperi noi teritorii, culturi și civilizații.

De la expedițiile tematice, călătoriile de afaceri și cele de cunoaștere până la turismul zilelor noastre nu a fost decât un pas. Pe măsura eficientizării mijloacelor de transport, modul de a călători a devenit mai facil, accesibil și plăcut oamenilor.

Călătoria este genul de activitate care stimulează inventivitatea și capacitatea de adaptare a individului. Adaptabilitatea este o caracteristică de normalitate a sănătății psihice, fiind o modalitate naturală și normală de a schimba ceva în stilul de viață.

Atunci când oamenii călătoresc se simt liberi să se miște, să gândească, să acționeze, își dau dreptul de a renunța la vechile tipare și se deschid către noi oportunități de înțelegere și cunoaștere.

FOLOSIȚI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- ✓ Explicați cu ajutorul dicționarului explicativ cuvintele din primul text de mai sus: *tăblițe de argilă, sumeriene, papirusurile egiptene, sulurile Romei antice, manuscrisele medievale.*
- ✓ Stabiliți tipul frazei: *Din începuturi de civilizație oamenii au manifestat o mare râvnă de a învăța, de a se iniția și a pătrunde tainele existenței.* Numiți tipul propozițiilor din cadrul frazei.
- ✓ Explicați care sunt elementele de relație a propozițiilor în frază.
- ✓ Analizați sintactic o propoziție (la alegere) din această frază.
- ✓ Stabiliți tipul frazei: *Atunci când oamenii călătoresc se simt liberi să se miște, să gândească, să acționeze, își dau dreptul de a renunța la vechile tipare și se deschid către noi oportunități de înțelegere și cunoaștere.*
- ✓ Numiți toate frazele din textul al doilea.
- ✓ Identificați tipul propozițiilor din cadrul acestor fraze.

SINTAXA FRAZEI TESTE RECAPITULATIVE

1. Precizați câte elemente de relație subordonatoare sunt în fraza:
„Doamne, pe când alții huzuresc mereu,
Pentru ce eu singur să muncesc din greu?...” (*G. Topârceanu*)
 - a) niciunul;
 - b) unul;
 - c) două;
 - d) trei.
2. Propozițiile subordonate din frazele: 1. *Îi venea să cânte de bucurie.* 2. *Nu-mi prea vine la socoteală să-mi fixeze o întâlnire tocmai acum.* 3. *Nu ți-a venit în minte să-i spui exact cum s-a întâmplat?* se pot conține în:
 - a) subiecte cu excepția celei de-a patra;
 - b) complemente directe;
 - c) prima în subiect, iar următoarele în complemente directe;
 - d) subiecte.
3. Prima propoziție din versul „*De ce nu vine? Mă-ntrebam nedumerit*” (*Geo Dumitrescu*), este:
 - a) interogativă, negativă, dezvoltată, secundară;
 - b) interogativă, negativă, dezvoltată, principală;
 - c) enunțiativă, negativă, dezvoltată, principală;
 - d) interogativă, negativă, simplă, principală.
4. Propoziția subordonată din fraza „*Stai, să-ți spui.*” (*Ion Luca Caragiale*), este:
 - a) cauzală;
 - b) circumstanțială de loc;

- c) circumstanțială condițională;
- d) circumstanțială de scop.

5. Delimitarea în propoziții a frazei de mai jos este corectă în:

- a) Credeți-mă, credeți-mă¹/, despre orișice poți să vorbești ²/ cât vrei ³/. (*Lucian Blaga*)
- b) Credeți-mă¹ /, credeți-mă ² / despre orișice poți ³ / să vorbești ⁴ / cât vrei ⁵ /.
- c) Credeți-mă ¹ /, credeți-mă ² /, despre orișice ³ / poți să vorbești ⁴ / cât vrei ⁵ /
- d) Credeți-mă ¹ /, credeți-mă² /, despre orișice³ / poți ⁴ / să vorbești ⁵ / cât vrei ⁶ /

6. Fraza „*Și cu ce vei sătura lăcomia acelor cete de păgâni ce aduci cu măria-ta? adăogi Spancioc...*” (*Costache Negruzzi*), conține:

- a) numai propoziții principale;
- b) numai propoziții secundare;
- c) o propoziție secundară și două propoziții principale;
- d) două propoziții secundare și o propoziție principală.

7. În fraza „*...te voi cruța, căci îmi ești trebuitor, ca să mă ușurezi de blestemurile norodului*” (*Costache Negruzzi*), propoziția a doua este:

- a) circumstanțială de scop;
- b) circumstanțială de cauză;
- c) circumstanțială condițională;
- d) circumstanțială consecutivă.

8. Propozițiile subordonate din fraza „*Nu-i era greu să ghicească despre ce vroiau să vorbească*”, se pot conține, indiferent de ordine, în:

- a) complemente directe;
- b) două complemente directe și un subiect;
- c) un subiect, un complement indirect, un complement direct;
- d) două complemente directe și un complement indirect.

9. Stabilește felul primei subordonate din fraza „*...de aveam felia de pâine, sărbătoare bună, aveam ce mânca*” (*Barbu St. Delavrancea*):

- a) cauzală;
- b) condițională;
- c) subiectivă;
- d) concesivă.

10. Între propozițiile din fraza: „*Cine ești, ori ce ești, / Stea fulgerată în mine*” (*Nirolae Labiș*), se realizează un raport de:

- a) coordonare copulativă;
- b) coordonare disjunctivă;
- c) coordonare prin juxtapunere;
- d) coordonare adversativă.

11. Prima propoziție subordonată din fraza „*În ciuda faptului că nu și-a adus aminte de mine, l-am rugat să mă ajute.*”, este:

- a) concesivă;
- b) condițională;
- c) atributivă;
- d) cauzală.

COMUNICAREA ORALĂ ȘI SCRISĂ

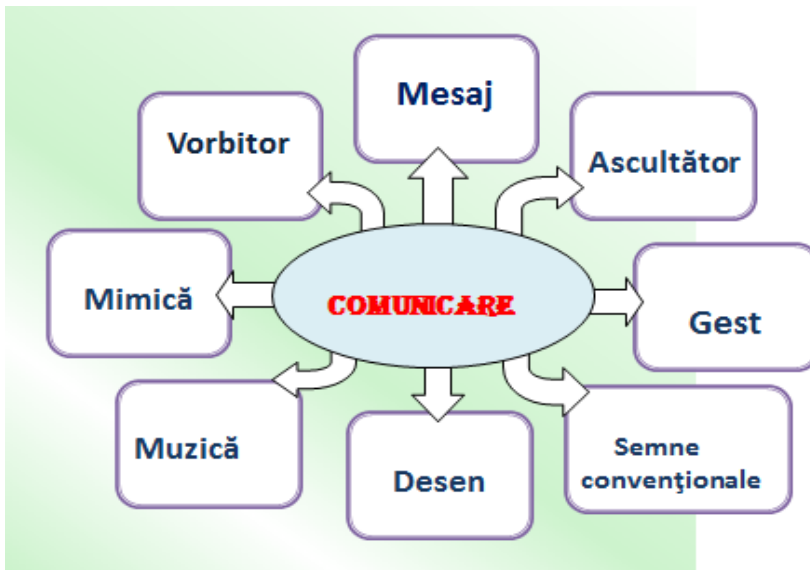
REȚINEȚI!

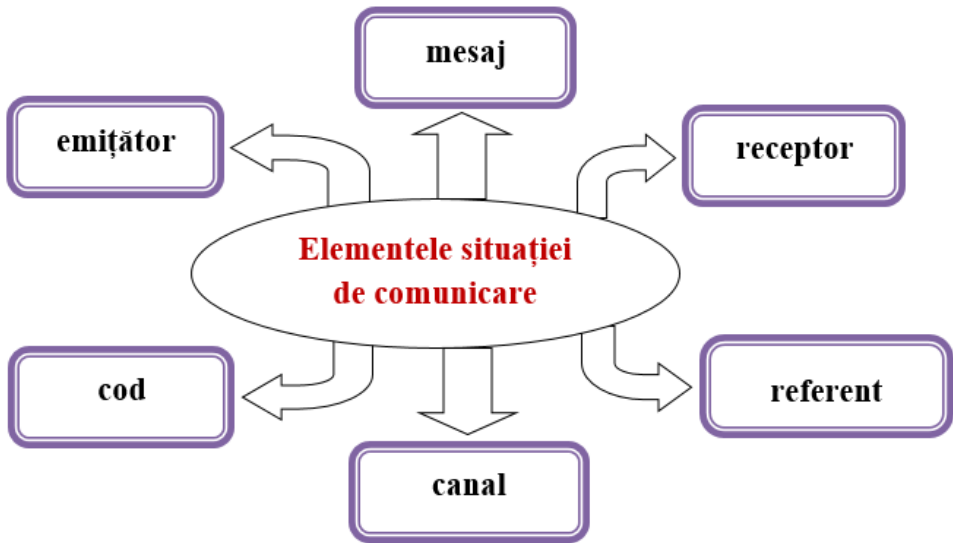
Comunicarea este relația dintre oameni sau societăți, realizată cu ajutorul limbajului sau altor coduri, prin care au loc schimburi de informații, opinii.

Orice situație în care este prezentă o informație este o **situație de comunicare**.

Elementele situației de comunicare:

- *emițător* - *cod*
- *referent* - *canal*
- *mesaj* - *receptor*

Emițătorul este sursa de informație prezentă într-o situație de comunicare.

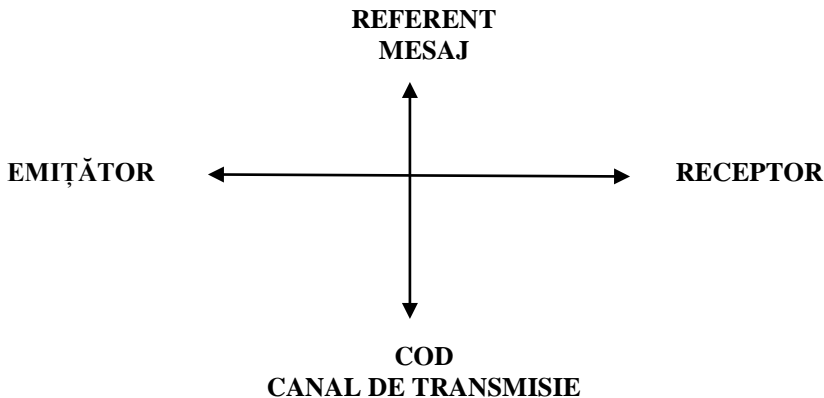
Receptorul este beneficiarul informației într-o situație de comunicare.

Mesajul este informația transmisă de la un emițător către un receptor sau mai mulți receptori.

Codul este sistemul de comunicare pe baza căruia se construiesc mesajele. Pentru ca informația să se poate transmite, codul trebuie să fie comun emițătorului și receptorului.

Canalul de comunicație este calea pe care se propagă mesajul.

Referentul este conținutul mesajului.

Codul folosit în comunicarea dintre oameni se numește *limbă naturală*. Comunicarea bazată pe limbile naturale se numește *comunicare verbală* (*comunicare nonverbală* semnele din limbajul surdo-mușilor).

NU UITAȚI!

➤ **Regurile emițătorului:**

- Emissionarul trebuie să comunice în așa fel încât să se facă înțeles (el însuși să știe ce vrea să comunice și să aplice regulile de exprimare corectă - *reguli de pronunțare și descriere*)

➤ **Reguli ale receptorului:**

- Receptorul trebuie să fie atent la ceea ce îi comunică emițătorul.
- Receptorul și emițătorul trebuie să înțeleagă aceleași lucruri prin cuvintele pe care le folosesc.

AFLAȚI MAI MULT!

În studiul său „*Lingvistică și poetică*” Roman Iacobson realizează următoarea schemă a componentelor actului de comunicare:

„Cel care se adresează (emițătorul) trimite un mesaj destinatarului (receptorul) pentru că mesajul să-și îndeplinească funcțiunea era nevoie de un context la care se referă (referent), pe care destinatarul să-l poată și pricepe și care să fie sau verbal sau capabil de a fi verbalizat, de un cod întru totul sau cel puțin parțial, comun atât expeditorului, cât și destinatarului (cu alte cuvinte comun celui care codează și celui care decodează), în fine are nevoie de contact, conducta materială sau legătura psihologică între cei doi, care le dă posibilitatea să stabileze și să mențină comunicarea.”

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Priviți cu atenție imaginea de mai jos și răspundeți la întrebări:

- Cine este emițătorul și receptorii în imagine?
- Ce mesaj transmite emițătorul?
- Care este atitudinea lor?

2. Completați:

Atunci când un elev citește o lucrare literară, acesta apare în calitate de, iar autorul – în calitate de

3. Continuați gândul, alcătuind o compunere de 8-10 enunțuri:

O societate civilizată presupune o cultură înaltă a gândirii, comunicării, administrării și muncii.

...

- Indicați elementele situației de comunicare prezente în textul alcătuit.

NU UITAȚI!

Formele comunicării verbale:

1. Comunicare orală;
2. Comunicare scrisă.

La comunicarea orală distingem trei feluri de trăsături:

- *nonlingvistice*;
- *paralingvistice*;
- *lingvistice*.

❖ Trăsăturile nonlingvistice (nonverbale) sunt: *mimica, gesturile și poziția corpului*.

- *Mimica* este expresia feței, este importantă în comunicarea orală pentru că se asociază conținutului comunicării.
- *Gesturile* acompaniază vorbirea și de multe ori sunt expresia energiei.
- *Gesticulația* excesivă poate fi supărătoare sau chiar amenințătoare.
- *Poziția corpului* este un element nonverbal care are un rol mai limitat în comunicarea orală în care poate să fie sugestiv.

❖ Trăsăturile paralingvistice (*proverbele/ prozodice*).

Acestea sunt: *accentul, intonația și pauzele intenționate*. Ele contribuie la constituirea de ansamblu al mesajului oral.

❖ Trăsăturile lingvistice

Există trăsături lingvistice admise de comunicarea orală, ca *deformarea cuvintelor, elipsa* sau *tautologia*.

Elipsa se referă la suprimarea dintr-un enunț din motive de economie, de exprimare a unuia sau mai multor constituenți.

Tautologia e o formă specială de repetiție, care constă în folosirea aceluiași cuvânt într-o structură sintactică dată. De ex.: „*fierul, că este fier, și tot nu rezistă*”, „*prostul e tot prost: nu se învoia cu nici un preț*”.

FOLOSITI-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Citiți cu atenție exemplele:

1. Am făcut tot ce trebuia, reluă Moromete cu o sforțare, le-am dat tot ce era, la toți, fiecăruia ce-a vrut... Ce mai trebuia să fac și n-am făcut? Ce mai era de făcut și m-am dat la o parte și n-am avut grijă? Mi-au spus ei mie ceva să le dau și nu le-am dat? A cerut cineva ceva de la mine și eu am spus nu? Mi-a arătat mie cineva un drum mai bun pentru ei pe care eu să-l fi ocolit fiindcă așa am vrut eu? S-au luat după lume, nu s-au luat după mine! Ș-au luat după lume, nu s-au luat după mine! Și dacă lumea e așa cum zic ei și nu e așa cum zic eu, ce mai rămâne de făcut?! N-au decât să se scufunde! Întâi lumea și pe urmă și ei cu ea. (Marin Preda, *Moromeții*)

2. Pictorul, vădit tulburat, rămase încrămențit, cu privirea agățată de ochii lui Adrian, în care încerca să prindă imaginea lui Mihail, care-i scăpa.

- E român? întrebă, ca și cum s-ar fi trezit din vis.
- Nu, nu e român.
- Din ce țară vine?
- Nu știu.

- Trebuia să-l întreb.
- Am făcut prostia asta și m-a repezit.
- Tii, ce pasăre grozavă! Exclamă Samoilă. Vorbește românește?
- Foarte puțin. Ne înțelegem în grecește, dar mi-a spus apoi că știe șase limbi. L-am văzut chiar eu citind franțuzește. (Panait Istrati)

- ✓ Care este forma de comunicare în exemplele de mai sus : dialog sau monolog?
- ✓ Precizați rolul acestora în contextul operei literare.

REAMINTIȚI-VĂ!

Comunicarea orală se realizează prin două modalități:

- dialog
- monolog

REȚINEȚI!

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparține unui *emițător*, iar replica următoare aparține celui care fusese *receptor*.

Semnele de punctuație la dialog:

- În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.
- Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.
- La cuvintele autorului ce însoțesc replicile se folosesc aceleași semne de punctuație ca și în cazurile similare la vorbirea directă.

Interațiunile și locul lor în dialog

Interațiunile dintre colocutori pot apărea:

Partea introductivă e cea în care se stabilesc partenerii de dialog. Ea este remarcată prin formule relativ fixe:
„Bună ziua!”, „Salut!”, „Ce mai faci?”, „Cum mai merge?”, „Ce mai e nou?”.

Partea centrală. Definim prin partea centrală a unui dialog acea parte care conține oferta de dialog și consecințele ei sau consecințele ofertei, în cazul în care oferta nu a fost deja sugerată prin formulele introductive. *Vorbitorul încearcă să câștige bunăvoința receptorului:* **„După cum îți spuneam”, „Știi?”, „Mă urmărești?”, „Mă înțelegi?”, „Da?”, „Nu?”, „Știi ceva?”, „Știi ce?”, „Uite ce este!”, „Fii atent!”, „Ascultă-mă pe mine!”.**

Partea finală a unui dialog marchează momentul în care unul dintre participanți dorește să se retragă din comunicare. Retragera din dialog înseamnă deseori și părăsirea locului de dialog. Se folosesc formulele: **„La revedere”, „Rămâi cu bine”, „Îmi pare bine că ne-am întâlnit”, „Toate cele bune”, „Mi-a făcut plăcere să te revăd”, „Numai bine”, „Sănătate”** etc.

❖ **Opinia sau preferințele** pot fi introduse în monologul sau dialogul oral prin diferite formulări:

** după mine..., părerea mea e că..., nu e pe gustul meu..., consider..., cred că...*

O opinie indiferentă se exprimă folosind formulările:

* *mi-e totuna..., mi-e indiferent..., nu mă interesează..., mă lasă rece..., nu știu..., așa și așa...*

O opinie favorabilă poate fi exprimată folosind formulările:

* *e o idee bună..., îmi place foarte mult..., mă interesează..., delicios..., superb..., extraordinar..., nu e minunat?*

O opinie nefavorabilă se poate exprima folosind formulările:

* *nu prezintă nici un interes..., nu-mi displace..., îmi displace..., nu înțeleg..., nu mi se pare grozav..., nu sunt convins...*

REȚINEȚI!

Formele principale de dialog sunt **conversația și discuția**.

- **O conversație** e un dialog a cărui desfășurare depinde de gradul în care participanții cunosc regulile generale ale dialogului.
- **O discuție** e un dialog a cărui desfășurare depinde de o serie de reguli acceptate în prealabil de toți participanții.

Discuțiile pot fi de mai multe feluri:

- examinarea orală în școli; dezbaterile de radio/TV;
- ședințele de judecată; conferințele de presă;
- raportările în armată; interviurile de angajare;
- dialogurile cu lucrătorii din serviciile publice.

Formele discuției sunt: dezbateră și dezbateră polemică.

Trăsături ale dezbaterii:

1. Tema dezbaterii e de interes larg și privește grupuri sociale sau profesionale (pensionari, oameni de afaceri, etc.).
2. Tema și durata dezbaterii sunt anunțate participanților din timp.
3. Participanții sunt reprezentanți ai grupurilor interesate de dezbateră, dar și specialiști sau oameni politici.
4. Discuția e condusă de un moderator. El indică participanții și le comunică detaliile de organizare.
5. Regulile discuției și autoritatea moderatorului trebuie să fie liber acceptate de toți participanții.
6. Dezbateră are asistența publică, prin desfășurarea ei în săli, fie prin transmiterea ei la radio sau la televiziune.

Dezbateră polemică e o discuție în care opiniile exprimate sunt opuse.

FOLOSII-VĂ CUNOȘTINȚELE!

- Priviți cu atenție imaginea: și
- ✓ *Stabiliți care este modalitatea de comunicare (dialog, monolog);*
- ✓ *Numiți forma discuției (dezbateră, dezbateră polemică)*
- ✓ *Stabiliți care este modalitatea de comunicare (dialog, monolog);*
- ✓ *Stabiliți care este modalitatea de comunicare (dialog, monolog);*
- ✓ *Numiți forma discuției (dezbateră, dezbateră polemică);*
- ✓ *Încercați să alcătuiți câte un dialog după imaginea dată (conversație sau discuție) din 8-10 replici.*

EXERSAȚI!

1. Copiați în caiete dialogul și comentați semnele de punctuație.

Mamița începe să râză; scoate din săculeț ceva și zice:

– Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamița pupă pe Goe, Goe pe mamița și, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– Puișorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deștept!

– Zice mam' mare.

– E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Mița.

Pe când Goe își manâncă afară ciucalata, cocoanele se dau în vorbă de una, de alta... trenul aleargă acuma despre Crivina către Periş. (Ion Luca Caragiale)

2. Citiți cu atenție contextul:

Îngrijorați de starea vremii, mama și tata îl ceartă pe Alexe când a venit acasă.

CERINȚE:

- ✓ Imaginați-vă un scurt dialog plecând de la contextul dat în care:
 - a) să folosiți formule de inițiere, menținere și încheiere a dialogului.
 - b) să utilizați formulări specifice opiniei favorabile și nefavorabile.
 - c) Să vă exprimați corect și expresiv.
 - ✓ Prezentați dialogul realizat în echipă utilizând elemente nonverbale adecvate situației de comunicare și dovedind calități de buni emițători și receptori. (prezentarea orală a dialogului va fi făcută de membri desemnați ai echipei)
3. Selectați din literatura artistică un dialog. Înscrieți-l în caiete.
 4. Completați corect textele ce urmează utilizând următoarele formulări specifice exprimării opiniei: *nu știu*, *mi-e indiferent*, *e o idee bună*, *nu sunt convins*;

a) – Ți-ar plăcea să participi la concursul organizat de clasa noastră?

–

b) – Nu crezi că ar fi bine să modificăm aici croiala sacoului?

–

c) – să cumpărați produse Avon. Acestea sunt potrivite pentru toate vârstele și oferă o protecție sporită pielii dumneavoastră.

d) – E o situație fără ieșire? E o situație care s-ar putea rezolva? dar inima îmi spune că decizia pe care o voi lua va fi cea corectă.

LUCRUL ÎN GRUPE!

a) Imaginați-vă că sunteți un adolescent care dorește să meargă la aniversarea unui prieten. Printr-un dialog, încercați să vă convingeți unul din părinți să vă dea voie!

b) Imaginați-vă că sunteți un elev care tocmai a făcut o boacăna. Încearcați, printr-un dialog, să vă convingeți diriginta să nu vă scadă media la purtare!

c) Imaginați-vă că vă întoarceți de la o petrecere. Realizați un dialog prin care să vă exprimați dezamăgirea față de organizarea acesteia!

d) Imaginați-vă că vă întoarceți dintr-o excursie. Realizați un dialog prin care să vă spuneți reciproc ce v-a impresionat cel mai mult!

REȚINEȚI!

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj își exprimă gândurile, sentimentele fie „vorbind cu sine însuși”, fie producând o replică de dimensiuni ample și care nu așteaptă un răspuns.

Principalele tipuri de monolog sunt:

- **interior** (se desfășoară în gând și este adresat sinelui).

Monologul interior sau literar ajută la caracterizarea unui personaj, poate reda gândurile, sentimentele etc., unui personaj spre a le aduce la cunoștință cititorului sau spectatorului.

- **exterior** (este adresat unei persoane sau unui grup-țintă; prezent în : *emisiuni TV./radio; expuneri; clasă* etc).

De exemplu: *un discurs festiv, o declarație de presă, prezentarea unei comunicări științifice, recitarea unei poezii, prezentarea știrilor la radio și TV.*

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic sau liric.

Trăsături caracteristice ale monologului:

- Monologul este o acțiune verbală unidirecțională. Această trăsătură deosebește în mod decisiv dialogul de monolog. În cazul monologului există o repartitie fixă a rolurilor, astfel încât receptorul nu acționează asupra emițătorului, de aceea în monologuri receptorul mai e numit și auditoriu. De exemplu: regula unei declarații de presă e ca o persoană să vorbească, iar cei prezenți să asculte fără să pună întrebări.

- Monologul înlesnește comunicarea în masă. Dialogurile presupun un număr mic de participanți, monologurile însă nu sunt dependente de această limitare numerică.

- Rolul emițătorului în monolog e mai important decât în dialog. Dialogul creează protagoniștilor șanse egale de confruntare, pe când în cazul monologului regula e că emițătorul să vorbească, iar ceilalți să asculte.

EXERSAȚI!

1. Citiți textul următor:

Părerea mea e că fiecare copil trebuie să primească o educație bună. Îmi place foarte mult să merg la școală și mă interesează tot ce este nou. Consider că școala poate oferi fiecăruia dintre noi posibilitatea de a se forma ca om. Nu mă interesează ce cred cei care preferă să nu participe

la ore. *Nu mi se pare grozav să lipsești de la cursuri și cred că orice copil ar trebui să fie preocupat de educația lui.*

CERINȚE:

Alege varianta corectă:

- * Comunicarea din textul de mai sus este:
 - a) dialogată;
 - b) monologată
- * Emițătorul comunică folosind formulele subliniate:
 - a) intenție;
 - b) îndoială;
 - c) opinia sau preferințele;
 - d) argumente.

2. Copiați în caiete textul. Stabiliți tipul lui.

„Mi-aș fi dat întreaga-mi sănătate nefolositoare, ca să pot prelungi această fericire de bolnav răsfățat! Doamne! fie-ți lăudată opera! Noi o considerăm nedesăvârșită, fiindcă suntem niște nesocotiți; iartă-ne însă și nu lua în seamă jalnica noastră judecată! De un singur lucru-i păcat: că nu te-ai gândit să ne pui o a doua inimă în locul bietului creier, care ne stingherește atât!” (*Panaît Istrati*)

- Explicați utilizarea semnelor de punctuație în text.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

1. Imaginați-vă că sunteți patronul unui magazin pe care urmează să-l inaugurați săptămâna viitoare. Prezentați-vă oferta printr-un monolog!
2. Imaginați-vă că sunteți directorul unei școli și vă aflați la ultimul sunet al încheierii anului școlar. Prezentați printr-un monolog mesajul vostru de încheiere!
3. Imaginați-vă că sunteți directorul unei fabrici în care tocmai a avut loc un accident. Prezentați printr-un monolog ceea ce s-a întâmplat!

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII

„*Stilul este meșteșugul de a da cuvintelor duritate, relief, culoare și însuflețire*”. Tudor Arghezi

Limba literară constituie aspectul cultivat, normat al limbii naționale, al limbii întregului popor.

REȚINEȚI!

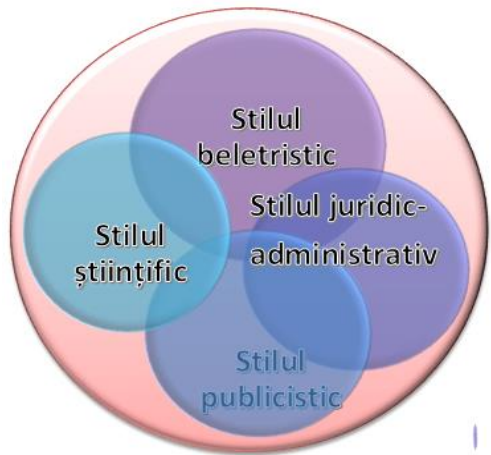
Limba literară cuprinde stilurile funcționale – variante ale limbii literare care corespund anumitor sfere de activitate umană.

Cuvântul stil vine de la latinescul *stylus* care înseamnă *condei din metal, ascuțit la vârf, cu care se imprimau literele pe tăblițele de ceară*; astăzi: *mod de exprimare verbală sau scrisă – expresia unei individualități*.

În funcție de principalele domenii ale activității umane, de finalitatea psihologică și culturală a scrierilor, inclusiv de modul în care autorii știu să se slujească de resursele limbii, s-au conturat patru stiluri functionale ale limbii române:

- *stilul artistic (beletristic);*
- *stilul științific (tehnico-științific);*
- *stilul publicistic (gazetăresc, jurnalistic);*
- *stilul oficial (juridico-administrativ)*

Acestea sunt așa-zisele stiluri funcționale ale limbii literare, care au, fiecare în parte, trăsături specifice și totuși ele nu se prezintă izolat unul față de altul, ci se întretaie, se completează în mod reciproc. Aceasta se poate arăta în felul următor:

STILUL ARTISTIC (BELETRISTIC)

Stilul artistic (beletristic) se folosește în operele literare în proză, versuri și operele dramatice. Tot aici mai pot fi incluse eseurile, jurnalele, memoriile, amintirile.

Se manifestă în sfera esteticului; se opune celorlalte stiluri funcționale prin scopul pe care-l are autorul, prin conținutul enunțării, prin tipul de informație transmis, prin mijloacele de comunicare utilizate.

Stilul beletristic este folosit în operele literare, de aceea se mai numește și stilul literaturii artistice.

CARACTERISTICI:

- libertatea pe care autorul și-o poate lua în raport cu normele limbii literare;
- utilizarea imaginilor artistice, a cuvintelor cu sens figurat;
- se adresează mai ales imaginației și sensibilității cititorului;
- este bogat în elemente lexicale: arhaisme, regionalisme, neologisme, elemente de jargon și argou;
- stilul beletristic este conotativ, deoarece cuvintele primesc sensuri noi, figurate, prin polisemie, bogăție sinonimică, sensuri secundare;
- caracterul individualizat al stilului;
- unicitatea și inovarea expresiei;
- mesajul are funcție poetică, nu mai e un simplu instrument, un vehicul pentru informație, ci un text interesant în sine: plăcut, frumos, obsedant, amuzant etc.
- calități generale și particulare: claritate, plasticitate, subiectivitate, expresivitate, sonoritate.

✓ *Citiți cu atenție textul:*

Dragobetele – sărbătoarea tinereții și a iubirii

„Sărbătorit pe 24 februarie, Dragobetele, Divinitate mitologică, este asimilat cu Eros, zeul iubirii la greci sau Cupidon la romani. Este considerat fiul Dochiei, Baba Dochia fiind identificată cu întoarcerea primăverii, iar Dragobetele este închipuit ca fiind un bărbat frumos,

al cărui suflet este cuprins de dragoste. Zi a îndrăgostiților, început de primăvară, acesta este Dragobetele!

Se povestește că în jurul focurilor aprinse pe dealurile golașe din jurul satelor, în această zi se adunau fete și băieți care discutau, glumeau și cochetau. Spre prânz, fetele coborau în fugă spre sat; fuga în unele părți era denumită „zburătorit”. Fiecare băiat urmărea fata care îi căzuse dragă; dacă o ajungea, urma sărutul în văzul tuturor, sărut ce semnifică logodna ludică, care de multe ori era finalizată cu logodna adevărată.

De aici a rămas zicala: „Dragobetele sărută fetele!”

(Vavila Popovici)

1. Ce puteți deduce despre autorul textului și despre situația de comunicare?

- Cui se adresează textul?
- Ce tip de text este acesta?
- Care este atitudinea autorului față de cele relatate?

2. Care este opinia voastră despre tradițiile și obiceiurile poporului român? Susțineți, cu argumente, opinia prezentată.

3. Ce tradiții populare de Dragobete există în localitatea voastră?

EXERSAȚII!

1. Scrieți o compunere „*Limba maternă – floare eternă*” pornind de la gândul:

„Nu există nimic mai de preț pentru un popor decât graiul matern, întrucât acesta este plămânul prin care respiră întregul neam și suflarea în care se contopește sufletul român.

Limba româna este floarea sufletului de aceea trebuie s-o prețuim din plin, fiindcă ea ne este patria și graiul...”

2. Scrieți un text-povestire *despre cele mai îndrăgite obiceiuri, datini și tradiții populare* din localitatea voastră.

ATENȚIE!

- ❖ La alcătuirea compunerilor, trebuie să respectați următoarele cerințe:
 - unitatea compoziției (introducere, cuprins și încheiere);
 - coerența textului (claritatea enunțurilor, varietatea lexicului, sintaxa adecvată);
 - registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului;
 - ortografia;
 - exprimarea;
 - punctuația.

Nu uitați nici de titlul compunerii, care de multe ori are punctaj separat.

Toate acestea îți pot crește sau îți pot scădea punctajul lucrării!

STILUL ȘTIINȚIFIC (TEHNICO-ȘTIINȚIFIC)

De stilul științific țin tot felul de studii și cercetări științifice, articole și monografii, referate, adnotări, manuale, recenzii, comentarii, analiză de text, paralela etc.

Stilul științific este utilizat în lucrările cu caracter științific și tehnic.

CARACTERISTICI:

- comunicare scrisă sau verbală monologată;
- transmite informații asupra unor fenomene, obiecte, procese menite să dezvolte teorii, concepții și idei, să relateze rezultatele obținute;
- lipsa mijloacelor extralingvistice (gest, mimică);
- respectă proprietatea termenilor; se folosesc multe neologisme;
- folosește terminologia consacrată specialității;
- caracter denotativ (sensul propriu al cuvintelor);
- claritate, concizie, evită figurile de stil;
- respectă normele limbii literare;
- folosirea termenilor monosemanțici;
- conform relației E-R: *emițătorul* poate fi specializat (chimist, sociolog, fizician, psiholog etc.); *receptorul* este specializat sau nespecializat;
- conform funcției mesajului (scop): *informare, educare.*

GHID DE REDACTARE A REFERATULUI

Referatul trebuie să cuprindă următoarele părți:

1. Pagina de titlu;
2. Cuprins (dacă este cazul);
3. Conținutul referatului;
4. Bibliografie;
5. Anexe (dacă este cazul).

❖ **Referatul va fi redactat pe computer:**

- în format A4;
- la un rând și jumătate distanță;
- font Times New Roman;
- mărimea literelor fiind de 12 puncte. Paginile vor fi numerotate cu cifre arabe, în partea de jos și centrală a fiecărei pagini.

❖ **Marginile documentului (pentru zona de text) vor fi setate astfel:**

- Spațiu liber în partea stângă: 3 cm
- Spațiu liber în partea dreaptă și jos: 2 cm
- Spațiu liber în partea de sus: 2cm.
- Fiecare capitol va fi început pe o nouă pagină, *dar nu* și subcapitolele și subpunctele.
- Capitolele vor fi numerotate cu numere arabe (1, 2, 3, etc.), la fel și subcapitolele (1.1, 1.2, 1.3, etc.) și subpunctele (1.1.1, 1.1.2, sau 1.2.1, 1.2.2, etc).
- Titlul capitolelor, subcapitolelor și subpunctelor vor fi scrise în bold.

ATENȚIE!

✓ Pe prima pagină (pagina de titlu) se vor trece obligatoriu și exclusiv următoarele informații:

- *scoala, disciplina;*
- *numele și prenumele elevului, clasa;*
- *titlul referatului, data predării(zi/lună/an)*

✓ Referatul trebuie redactat într-un limbaj academic impersonal, caracteristic lucrărilor de cercetare.

✓ Nu sunt admise greșelile gramaticale de redactare (acord, punctuație, lexic, etc).

✓ Ideile prezentate trebuie să decurgă logic și coerent din cele anterioare. Relația dintre idei trebuie să fie clară. Întregul referat trebuie să fie coerent.

✓ Se vor respecta regulile esențiale de redactare pe calculator a documentelor.

EXERSAȚI!

❖ Scrieți un referat pe una din temele:

1. *Etica creștină. „Trebuița venirii unui Mântuitor”*

2. *Valorile morale și general-umane. „Omul – simbol al rezistenței în condiții supreme”. (Sinteză în baza operelor literare studiate)*

3. *Etica comunicării și eticheta. „Cum să întreținem o discuție în societate”.*

STILUL PUBLICISTIC (GAZETĂRESC, JURNALISTIC)

Stilul publicistic se caracterizează prin varietate de forme: *articol, știre, reclamă, comunicat, interviu, reportaj, corespondență, cronică, apel, comentariu, convorbire, declarație, editorial, foileton, manifest, masă rotundă etc.*

Stilul publicistic este caracteristic mijloacelor de comunicare în masă: ziare, reviste, televiziune, radio etc. Asigură funcția de mediatizare, de informare asupra evenimentelor politice, sociale, economice, culturale, științifice, sportive și de influențare a opiniei publice. Se folosește atât în presa scrisă, cât și cea audiovizuală.

CARACTERISTICI:

- respectarea calităților generale ale stilului;
- îmbinarea caracteristicilor stilului științific și ale stilului artistic;
- respectarea, în general, a normelor limbii literare;
- este destinat marelui public, cultivă un limbaj accesibil tuturor categoriilor sociale;
- fotografie, caricatură, schemă, tabel;

- uneori exprimarea recurge la un lexic bogat și variat, menit să convingă și să determine, în același timp, stări afective;
- adaptabilitate la inovație, reflectată în folosirea unor neologisme la modă;
- utilizarea unor figuri de stil, a unor construcții expresive (de exemplu: formulări șocante, eliptice, pentru a atrage atenția cititorului etc.);
- scop informativ, dar și de influențare a opiniei publice;
- știrile se redactează clar, succint, precis, la obiect.

Exemplu:

Am avut dintotdeauna o fascinație pentru citit și pentru scris.

Nimeni din familia mea nu-și amintește cine și când m-a învățat literele. În orice caz, când eram în clasa întâi, le știam deja. Îmi place să cred că le-am deprins spontan, de la sine. Pe la cinci-șase ani, citeam orice „text” care-mi cădea sub ochi: afișe, reclame, titluri, fluturași electorali (în 1946!), lozinci etc. Nu neapărat ziare sau cărți, la vârsta aceea. Cititul a început a fi, probabil, un exercițiu de silabilisire menit a mă face să ghicesc cuvintele scrise. Un joc. Cred că asta mă și amuza și mă determina să continuu. Nu m-am plictisit niciodată să citesc.

Fără scop precis, uneori, și fără întreruperi. Și astăzi citesc în autobuz ori în tren, iar dacă n-am ce, mă uit pe fereastră și citesc inscripțiile de pe stâlpi sau de pe case. O treime din viață mi-am petrecut-o citind, altă treime, dormind și ultima, ocupându-mă de toate celelalte lucruri cotidiene. [...]

Ca și cititul, scrisul trăiește din diferență. Nu citim toți aceeași carte, nu scriem toți aceeași carte. Nici măcar nu citim, nu scriem de fiecare dată aceeași carte. Cititul și scrisul sunt un act pur individual, ca o amprentă. Ne prelungim în ele ființa cea mai originală sau, poate, cea parte din ființa noastră care este unică și irepetabilă. Spune-mi ce citești, ce scrii, ca să-ți spun cine ești.

(Nicolae Manolescu, articolul Spune-mi ce citești, ce scrii, ca să-ți spun cine ești)

- ✓ Din ce stil face parte textul de mai sus. Argumentați-vă răspunsul.
- ✓ Întitulați textul.

LUCRUL IN PERECHE

(I pereche): Pregătiți **reclama** ziarului sau revistei prezentate.

(II pereche): Pregătiți un **anunț** pentru echipa redacțională.

(III pereche): Pregătiți o **felecitare** pentru a fi publicată în gazetă.

FOLOSITI-VĂ IMAGINAȚIA!

❖ Alcătuiți un articol în stil publicistic după imaginea de mai jos și începutul dat:

Zeci de elevi vor participa, joi, la o acțiune de plantare a 50 de copaci.

Pentru orice copil, este esențial să conștientizeze importanța oricărei inițiative, în care elevii pot participa la activități de plantare de copaci, gest prețios pentru natură.

STILUL OFICIAL (JURIDICO-ADMINISTRATIV)

Stilul oficial (juridico-administrativ) se întrebuințează în sfera relațiilor oficial-justiție, administrație, diplomație etc. Este reprezentat de o categorie largă de texte (*legi, hotărâri judecătorești, documente politice, corespondența oficială, petițiile și memoriile cetățenilor, adeverința, autobiografia, curriculum vitae, certificatul, expertiza, reclamația, declarația, darea de seamă, procesul-verbal, cererea, formularul, interviul de angajare* etc.)

❖ Caracteristici:

- termeni specifici: cetățean, articol, condică, martor, avocat, judecavă, tratative, consul etc.;
- utilizarea formulelor tip (cerere, autobiografie, proces-verbal etc.)
- respectarea normelor limbii literare;
- obiectivitate, claritate, precizie, concizie, proprietate;
- limbaj accesibil;
- enunțuri cu formă impersonală;
- lipsa afectivității și a expresivității;
- folosirea neologismelor, dar nu în număr la fel de mare ca în stilul științific;
- claritate, precizie, concizie, proprietate;
- utilizarea cuvintelor cu sens denotativ;
- setereotipie: utilizarea de clișee lingvistice- formule tip (Se adeverește prin prezenta..., Vă aducem la cunoștință...)
- respectarea unor reguli de prezentare grafică (împărțirea textului în paragrafe, alineate, articole).

Scrierea actelor oficiale

NOTĂ

Compunerile cu destinație oficială se relatează cu respectarea cerințelor stilului oficial.

Cererea

REȚINEȚI!

Cererea este un act prin care este solicitată soluționarea unei probleme personale ori eliberarea unui act etc. și este adresată conducerii instituției, firmei, în general unei persoane cu atribuții oficiale.

Cereri pot depune atât persoanele fizice, cât și cele juridice (instituții, organizații, întreprinderi). În primul caz cererea are o structură, iar în cel de-al doilea – alta. Oricum, în ambele cazuri caracterul cererii ca act oficial este același.

ATENȚIE!

❖ Structura cererii redactate de persoane fizice:

- cererea se scrie pe o coala de hârtie A-4 (în nici un caz pe o foaie de caiet), stabilindu-se o margine de 5-6 cm;
- formula de adresare, alcătuită din cuvântul *domnule (doamnă)*, urmat de denumirea funcției destinatarului. Denumirile de funcții de tipul *președinte, ministru, primar, director* etc. se recomandă a fi scrise (în cereri) cu majusculă, pentru a sublinia respectul pentru funcțiile respective. Bineînțeles, aceasta nu este o normă ortografică, ci un marcaj grafic al cuvintelor respective, utilizat în scopul menționat mai sus.
- formula de prezentare, alcătuită din cuvântul *subsemnatul (subsemnata)*, urmat de numele deplin al solicitantului (autorul cererii), la care se adaugă datele cerute de situația concretă (funcția, adresa emitentului etc.) și cuvântul *rog* sau *solicit*.

- solicitarea soluționării problemei, cu sau fără expunerea ei, după care poate urma formularea unor mulțumiri anticipate sau a unor speranțe de a soluționa problema.
- semnătura solicitantului (jos, în dreapta).
- data depunerii cererii (în stânga, cu un rând mai jos decât semnătura).
- formula finală de adresare, alcătuită din cuvântul *către*, urmat de denumirea funcției, titlului și de numele deplin al destinatarului (la mijloc, sub dată și semnătură). Cuvântul *către* poate lipsi, însă în acest caz substantivul ce denumește funcția va lua forma cazului dativ: *președintelui, directorului*.

Structura cererii redactate de persoane juridice:

- antetul;
- numărul și data (sus, în stânga);
- denumirea și adresa destinatarului (sus, în dreapta);
- expunerea problemei și solicitarea soluționării ei;
- denumirea funcției, semnătura și numele deplin al persoanei care va semna cererea (jos, în dreapta);
- ștampila (în funcție de necesitate).

➤ Exemple de situații care necesită redactarea unei cereri.

Nu există vreun om care n-ar fi avut nevoie să scrie o cerere. Persoanele fizice (particulare) depun *cereri de angajare în câmpul muncii, cereri de transfer la alt loc de lucru sau de concediere, cereri pentru concediu sau pentru obținerea de acte, cereri de căsătorie sau de divorț* etc. Persoanele juridice pot adresa *cereri de ofertă, cereri de prestări servicii, cereri de eliberare de acte* ș. a.

AFLAȚI MAI MULT!

Din momentul în care pe cerere este pusă rezoluția, ea poate determina emiterea unor acte cum ar fi ordinul, dispoziția etc. Rezoluția se pune, de regulă, în partea stângă de sus a foii, unde se lasă în mod special loc liber (aproximativ un sfert de pagină). Este necesar de asemenea să se lase loc liber (30 mm) și în partea stângă a paginii, acesta dând posibilitate ca actul să fie cusut într-un dosar.

CERERE

(nu se scrie cuvântul „cerere”)

Domnule Director,

Subsemnatul/subsemnata, domiciliat/domiciliată în, str., nr., bl., ap., județul/sectorul, telefon, adresa e-mail, cu pregătirea, absolvent al, cu o vechime în domeniu/specialitate/funcție de ani, vă rog să-mi aprobați cererea de angajare în cadrul instituției de învățământ pe care o conduceți în funcția de

Data

Semnătura.....

Se aprobă / Nu se aprobă

Autobiografia

REȚINEȚI!

Autobiografia este un act în care o persoană își expune cele mai importante date din viața și activitatea sa.

EXERSAȚI!

- ✓ Completați o cerere de angajare după imaginea de mai jos.

ATENȚIE!

Reguli de redactare a autobiografiei:

- **denumirea** Autobiografie
- **cuprinsul**, care începe cu formula de prezentare (*subsemnatul* sau *subsemnata* și numele deplin al persoanei) și continuă cu data și locul nașterii, scurte date despre părinți și despre ceilalți membri ai familiei, date despre studii și despre activitatea desfășurată până la momentul semnării autobiografiei;
- **semnătura** (jos, în dreapta);
- **locul și data redactării autobiografiei** (jos, în stânga).

➤ **Exemple de situații care cer redactarea unei autobiografii:** autobiografia se prezintă în cazurile în care se cere: *pentru înscriere la studii, pentru încadrare în câmpul muncii, pentru încheierea diferitelor contracte* etc.

În prezent, autobiografia se cere doar în anumite cazuri, ea având o formă mai laconică și incluzând în principal date din cariera profesională. Pentru această formă de autobiografie e folosită, de obicei, denumirea latinească **curriculum vitae**, care a devenit internațională și înseamnă literalmente „*cursul vieții*”.

AUTOBIOGRAFIE

Subsemnata Felicia Istrati, m-am născut la 8 februarie 1990 în satul Pătrăuții de Jos, raionul Storjineț, regiunea Cernăuți într-o familie de profesori.

Familia mea:

Tata: Constantin Istrati, născut la 10.05.1955, pensionat.

Mama: Ilaria Istrati, născută la 23.03.60, profesoară de geografie în satul natal.

Fratele: Andrei Istrati, născut la 05.09.1992, întreprinzător.

Sora: Natalia Istrati, născută la 01.01.1996, își continua studiile la Colegiul de Medicină din Noua Suliță.

Din 1997 până în 2005 am învățat la școala din satul natal, apoi mi-am continuat învățătura în orașul Cernăuți, absolvind școala pedagogică în 2009.

Din 2009 până în 2014 mi-am făcut studiile la Facultatea de Filologie a Universității Naționale „Iurii Fedcovici” din Cernăuți.

Din 2014 până în prezent sunt profesoară de limbă și literatură română la școala de cultură general de gr.I-III №1 din s.Pătrăuții de Sus, raionul Storjineț, regiunea Cernăuți.

Nu sunt căsătorită. Locuiesc în s.Pătrăuții de Jos, str. 8 martie, 4.

13 ianuarie 2017

Semnătura

EXERSAȚI!

1. Scrieți-vă autobiografia după modelul de mai sus.
2. Încercați să scrieți autobiografia mamei.

Curriculum vitae (C.V.)

REȚINEȚI!

Curriculum vitae (C.V.) este asemănător memoriului de activitate și se trimite unei instituții sau firme cu scopul de a informa asupra persoanei tale în vederea ocupării locului de muncă de care ești interesat.

Curriculum vitae (C.V.) este mult mai succint, activitățile sunt prezentate esențializat și cât mai interesant, astfel încât să evidențieze acele calități pe care trebuie să le ai pentru postul vizat. Scopul final al C.V.-ului este să fii invitat pentru un interviu.

Un **CV**. trebuie să conțină, în principal, următoarele elemente:

- *datele personale*: Numele și prenumele, adresa și numărul de telefon;
- *obiectivul*, adică menționarea locului de muncă de care ești interesat;
- *studiile absolvite* (liceul/facultatea) și, dacă te avantajează, media de absolvire;
- *experiența* trebuie să evidențieze *performanțele profesionale*, funcțiile deținute, dacă ai avut personal în subordine, cursuri de calificare sau de specializare etc, precum și funcția și locul de muncă actuale;
 - *abilități și deprinderi* privitoare la înclinațiile sau priceperile pe care le ai și care trebuie să fie necesare postului vizat, altfel spus: ce știi să faci;
 - *realizările și premiile* speciale consemnează reușitele (performanțele) obținute, pentru a se vedea că poți fi un angajat competitiv, de valoare;
 - *hobby-urile*, aparent fără importanță, pot fi un avantaj deosebit, deoarece ele constituie argumente solide în definirea personalității;
 - *recomandări* este rubrica la care trebuie de specificat 2-3 persoane care te recomandă, menționând, în afară de nume, funcția, adresa și numărul de telefon ale acestora.
- uneori la *curriculum vitae* se mai anexează o *recomandare*, o *referință* sau *lista lucrărilor publicate*.

Patronii anunță prin zeci și sute de ediții publicitare diferite concursuri pentru ocuparea locurilor vacante, iar cei care își caută de lucru trimit pe adresele respective *curriculum vitae*. Deseori pentru un loc vacant sunt primite sute sau chiar mii de *curriculum vitae*. Și atunci începe selecția. E o adevărată competiție între documente. De aceea accentuăm că totul, dar absolut totul, în *curriculum vitae* are importanță: și calitatea hirtiei, și aranjarea textului în pagină, și alegerea literelor, și mărimea textului, și selectarea cuvintelor, și structurarea informației etc., etc. Citind un *curriculum vitae*, persoanele din comisia de concurs își vor face o impresie despre autorul lui și vor clasifica documentul în categoria respectivă: *admis*, *respins*, *a se reveni*, *rezervă* etc. De aceea un *curriculum vitae* trebuie scris cu multă-multă chibzuință.

FOLOSIȚI-VĂ IMAGINAȚIA!

Imaginați-vă că doriți foarte mult să ocupați un loc de muncă prestigios după absolvirea facultății. Scrieți un curriculum vitae pentru a-l convinge pe șef să vă angajeze

CURRICULUM VITAE

Nume _____
Adresă _____
Număr de telefon _____
Declarație asupra carierei _____
Carieră și realizări până în prezent
(în ordine invers cronologică)
Specializări și pregătire în
profesie _____
Instituția de învățământ _____
Hobby _____
Detalii personale (permis de conducere, lucrul la calculator, mașină personală etc.) _____

NU UITAȚI!

„Stilul este omul însuși” spunea marele naturalist Buffon. Într-adevăr, nimic nu-l deosebește mai mult ca stilul, pe omul cult de cel simplu, pe omul de știință de ziarist, pe legiutor de poet, cuvântarea improvizată la o ședință de un discurs bine pregătit, o știre scurtă din ziar de un reportaj scris de un reporter cu experiență, un poet sau prozator talentat de un diletant.

Stilul este, în fine, felul propriu de a se exprima al unei persoane.

SCRIEREA COMPUNERILOR (DUPĂ PLANUL DEZVOLTAT) CU ÎNTRODUCERE, CUPRINS ȘI ÎNCHEIERE Compunerea-descriere

AMINTIȚI-VĂ!

Formele comunicării orale

Comunicarea orală se realizează pe două căi:

- *prin dialog*
- *prin monolog*

Elementele fără de care o comunicare orală nu poate avea loc.

- **Emițătorul** – sursa de informație, sursa mesajului;
- **Receptorul** – destinatarul informației;
- **Mesajul** – semnalele verbale sau nonverbale pe care emițătorul le transmite receptorului;
- **Codul** – sistemul de semne cu ajutorul căruia se construiește mesajul (limba naturală, alfabetul Morse, semnele de circulație, alfabetul surdo – mușilor etc.);
- **Canalul** – (aer, telefon, radio, televizor, internet);
- **Contextul** – circumstanțele în care are loc comunicarea, timpul, locul.

Ce este situația de comunicare?

Situația de comunicare constă în transmiterea unei informații vizând gânduri, opinii, stări, fapte, evenimente, etc.

MONOLOGUL ȘI DIALOGUL

Dialogul este o formă de comunicare, un mod de expunere care constă în convorbirea dintre două sau mai multe personaje.

Structura de bază a dialogului e perechea de replici în care o replică aparține unui emițător, iar replica următoare aparține celui care fusese receptor.

Dialogul este principala *modalitate de exprimare* în textul dramatic.

Semnele de punctuație la dialog:

- În dialog vorbirea fiecărei persoane se scrie din rând nou.
- Înaintea fiecărei replici se pune linia de dialog, fără a mai folosi ghilimelele.
- La cuvintele autorului ce însoțesc replicile se folosesc aceleași semne de punctuație ca și în cazurile similare la vorbirea directă.

Monologul este un mod de expunere, o formă de comunicare în cadrul căreia un personaj își exprimă gândurile, sentimentele fie „vorbind cu sine însuși”, fie producând o replică de dimensiuni ample și care nu așteaptă un răspuns.

De exemplu: regula unei declarații de presă e ca o persoană să vorbească, iar cei prezenți să asculte fără să pună întrebări.

Monologul este specific genului dramatic, mai rar genului epic sau liric.

Caracteristici:

- Nu are replici și nici destinatar.
- Se desfășoară în situații restrânse.
- Are dimensiuni variate.
- Sunt specifice exclamațiile.
- Este specific operelor literare.
- Poate lua forma unei povestiri.

Principalele **tipuri de monolog** sunt:

- **interior** (se desfășoară în gând și este adresat sinelui).
- **exterior**

Monologul interior sau **literar** ajuta la caracterizarea unui personaj, poate reda gândurile, sentimentele etc, unui personaj spre a le aduce la cunoștință cititorului sau spectatorului.

Monologul exterior (este adresat unei persoane sau unui grup-țintă; prezent în: emisiuni TV, radio, expuneri, clasă, etc).

CERINȚE ȘI ETAPE IMPORTANTE ÎN ELABORAREA COMPUNERILOR

1. Înțelegeți exact sarcina ce vă revine!
2. Identificați și consultați sursele bibliografice!
 - Începeți din timp!
 - Țineți un caiet de notițe!
3. Planificarea lucrării.
 - Întocmiți un plan al lucrării.
 - Selectați materiale pe care le veți folosi.
 - Urmăriți ideile principale.
 - Scrieți propoziții și fraze scurte.
 - Exprimați-vă simplu, clar, concis.
4. Întrebări pentru autocontrol:
 - Corespunde lucrarea titlului?
 - Ideile sunt bine argumentate?
 - Are o structură logică cursivă?
 - E scrisă clar, simplu, îngrijit?

Descrierea este un tip de compunere, care zugrăvește aspecte ale realității înconjurătoare sau chipuri ale oamenilor, acțiunile lor.

- Deosebim mai multe *feluri de descrieri*:
 - descrierea obiectului; - descrierea potretului;
 - descrierea animalului; - descrierea localității
 - descrierea interiorului; - caracterizarea unei persoane;
 - descrierea unui colțișor din natură etc.

➤ **Structura unei descrieri conține:**

I. Introducerea

- fixarea aspectelor descrise (toamna, iarna, satul, muntele, ochii etc.);
- prezentarea scurtă a scopului descrierii. (1-2 enunțuri menite să captiveze atenția cititorului).

II. Cuprinsul

- precizarea locului și timpului;
- aspectele particulare ale obiectului;
- impresii despre unele particularități ale obiectului, ființei, fenomenului;
- omul ca figură predominantă în cadrul naturii;
- idei și sentimente ce ți le trezește contactul cu natura, obiectul;
- analogii în comparație cu alte obiecte, aspecte, ființe.

III. Încheierea

- Ecouri, impresii, meditații pe care ți le-a produs obiectul, ființa, persoana.

Compunere-descriere a localității (străzii, satului, orașului) în baza observațiilor și impresiilor personale și după tablou

I. Introducerea

1. Originea denumirii satului (orașului):

- a) *Legende despre apariția denumirii satului (orașului);*
- b) *Toponimele satului (orașului).*

II. Cuprinsul

1. Tezaurul folcloric al satului (orașului):

- a) *Folclorul obiceiurilor calendaristice (Crăciunul, Anul Nou, Sfântul Vasile, Boboteaza, Paștile, Duminica Mare, Sânzăenile, Hramul Bisericii satului Mihoreni, Sfântul Andrei, etc.)*
- b) *Folclorul obiceiurilor de familie (nașterea, căsătoria, înmormântarea, zi onomastică, ziua sfântului/numelui, etc.)*
- c) *Creații populare orale (proverbe, zicători, ghicitori, povești, snoave, descântece, poezii, cântece, frământări de limbă, colinde, urături, bănți, etc.)*

2. Personalități celebre ale satului (orașului).

III. Încheierea

1. Impresii, meditații pe care ți le-a produs localitatea în discuție.

ATENȚIE!

Alcătuieți compunerile, ținând seama de următorul plan:

I. **Întroducerea:**

- Numele, vârsta.

II. **Cuprinsul:**

- Înfățișarea: *statura, chipul, îmbrăcămintea, însușirile sufletești.*

III. **Încheierea:**

- Părerea proprie despre această persoană.

EXERSAȚII!

- Alcătuieți *o descriere a localității (satului, orașului)*, folosindu-vă de planul dezvoltat de mai sus: „Satule, vatră frumoasă.”

Compunerea-narațiune

Narațiunea prezintă o succesiune de întâmplări petrecute într-o ordine temporală. În narațiune se respectă ordinea cronologică.

Narațiunea poate apărea în: film, piese de teatru, scrieri istorice, articole de ziar, comentarii sportive etc., narator sau povestitor /autorul sau un personaj al operei.

Narațiunea presupune: acțiune /totalitatea faptelor și întâmplărilor desfășurate; personaje /persoane care participă la acțiune/.

Pentru ca narațiunea să fie interesantă naratorul se va folosi de următoarele indicații:

- să nu se piardă în amănunte și descrieri neesențiale;
- să mânguiască limba în așa fel, ca lucrarea să evoce lucruri vii;
- motivația se va menține ascunsă pentru a interesa cititorul;
- să se exprime concret, clar, expresiv.

Tipurile de compuneri-narațiune:

- narațiunea unor întâmplări din viața proprie;
- narațiunea pe baza celor auzite (expunere);
- narațiunea în baza unui subiect dat;
- narațiune cu începutul dat.

REȚINEȚI!

Narațiunea este o modalitate de expunere prin care se relatează fapte și întâmplări.

Compunerea narativă după un tablou

Planul compunerii după tabloul „Ciobănașul” de Nicolae Grigorescu

I. Întroducere (ca punct de sprijin – textul „Un om necăjit” de Mihail Sadoveanu).

1. Precizarea obiectului discuției.
2. Fixarea spațiului, personajelor și timpului desfășurării acțiunii.

II. Cuprinsul

1. Prim-planul tabloului (ciobănașul; poziția, portul, expresia feței).
2. Planul secundar și fundalul (oițele, câinele, lunca, pădurea)
3. Cerul, fundalul tabloului.

III. Încheiere

1. Semnificația culorilor.
2. Intențiile autorului de a prezenta ideile în pictură.
3. Impresia produsă.

„Ciobănașul”,
pictor Nicolae Grigorescu

REȚINEȚI!

Atunci când povestim o întâmplare, redăm faptele așa cum s-au petrecut ele sau așa cum ne închipuim noi că s-ar fi putut întâmpla. Fiecare idee reprezintă un alineat al compunerii.

Cuvintele și expresiile luate din creațiile unor autori se vor scrie între ghilimele. Se poate folosi și dialogul.

Compunerea-raționament

REȚINEȚI!

Raționamentul este o desfășurare logică a gândurilor, o legătură a noțiunilor și a judecăților care duce la o concluzie, cu ajutorul argumentelor se va confirma adevărul ideii principale.

➤ Orice raționament cuprinde *trei părți*:

- I. **teza;**
- II. **argumente;**
- III. **concluzie.**

➤ Pentru efectuarea compunerilor-raționament se va ține seama de următoarele indicații:

- ✓ *faceți o mică introducere;*
- ✓ *formulați teza compunerii precis și clar;*
- ✓ *alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;*
- ✓ *formulați concluzia.*

Raționamentul este o compoziție realizată prin „cauză și efect”. Pentru realizarea ei sunt prezente două întrebări; „de ce?” și „ce?”. Prin întrebarea „de ce?” descoperim motivul producerii unui efect, iar întrebarea „ce?” slujește să aflăm ce efect va fi produs de o anumită cauză.

Dacă vi se cere să scrieți despre **efectele negative ale activității umane asupra mediului înconjurător**, veți arăta că **poluarea este un efect**, iar **cauzele ei vor alcătui conținutul principal al compunerii**. Dacă veți scrie despre un eveniment istoric, veți arăta ce cauze economice, sociale, politice au dus la producerea lui.

La scrierea raționamentului vă veți conduce după următorul plan:

I. **Introducere:**

- faceți o mică introducere;
- formulați teza compunerii precis și clar.

II. **Cuprins:**

- porniți de la cauza sau acțiunea care a determinat întâmplarea;
- prezentați desfășurarea întâmplării așa cum s-a petrecut ea;
- subliniați punctul cel mai important al întâmplării;
- alegeți pentru demonstrarea tezei dovezi convingătoare;
- redați finalul întâmplării.

III. **Încheiere:**

- formulați concluzia, impresia produsă;
- învățătura desprinsă.

EXERSAȚI!

✚ Realizați un raționament „**De ce plânge natura?**”, având ca suport planul de idei propus mai jos:

Planul

I. **Introducere**

- Ce am observat în societate, ce mă preocupă, ce nu-mi place și aș vrea să schimb

II. **Cuprins**

- Enumăr toate lucrurile pe care aș vrea și le-aș putea schimba dacă aș avea puteri magice.
(aș ajuta: copiii orfani, bătrânii, păsărelele, animăluțele, natura, pe mine, școala, pădurea, apa, părinții, prietenii, bunicii, toată lumea.. aș salva ... ; aș face să fie...; aș îndeplini ...

III. **Încheiere**

După părerea mea, ce aș putea din toate cele enumerate mai sus să îndeplinesc cu adevărat și ce nu?

ATENȚIE!

✚ **Însemnările tematice sunt un mijloc de însușire a celor auzite și citite.**

Faceți din acest caiet prietenul vostru cel mai bun căruia să-i împărtășiți gândurile, trăirile și emoțiile voastre de zi cu zi. Încercați să scrieți în fiecare zi câteva rânduri. Vă va fi de folos la redactarea compunerilor.

Cuprins

§ 1. Mijloacele de îmbogățire a vocabularului	4
§ 2. Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului.....	9
§ 3. Neologismele (actualizare).....	14
§ 4. Tipuri de dicționare	19
§ 5. Cuvântul și contextul. Sensul propriu, sensul secundar și sensul figurat	23
§ 6. Sensul lexical și sensul gramatical	28
§ 7. Sinonimele	33
§ 8. Omonimele	38
§ 9. Paronimele	42
§ 10. Cuvintele monosemantice. Cuvintele polisemantice	46
§ 11. Pleonasmul	50
§ 12. Tautologia și repetiția. Argoul și jargonul	54
§ 13. Discursul. Relația text, frază, propoziție, cuvânt	62
§ 14. Tipuri de propoziții (actualizare)	67
§ 15. Propoziția principală și propoziția secundară.....	72
§ 16. Raporturile de coordonare și cele de subordonare în propoziție.....	77
§ 17. Fraza. Relațiile șintactice în frază.....	82
§ 18. Mijloacele de realizare a relațiilor șintactice	86
§ 19. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare).....	93
§ 20. Probleme ale acordului	100
§ 21. Propoziția subordonată predicativă.....	105
§ 22. Subiectul (actualizare)	109
§ 23. Subiectul nedeterminat (aplicativ).....	113
§ 24. Propoziția subordonată subiectivă	115
§ 25. Elementul regent al propoziției subiective.....	120
§ 26. Atributul (actualizare).....	123
§ 27. Propoziția subordonată atributivă.....	130
§ 28. Complementul direct (actualizare).....	136
§ 29. Propoziția subordonată completivă directă.....	141
§ 30. Complementul indirect (actualizare).....	145
§ 31. Propoziția subordonată completivă indirectă.....	149
§ 32. Complementul circumstanțial de loc (actualizare).....	154
§ 33. Propoziția subordonată circumstanțială de loc.....	159
§ 34. Complementul circumstanțial de timp (actualizare).....	164
§ 35. Propoziția subordonată circumstanțială de timp.....	169
§ 36. Complementul circumstanțial de mod (actualizare).....	172
§ 37. Propoziția subordonată circumstanțială de mod.....	178
§ 38. Complementul circumstanțial de cauză.....	183
§ 39. Propoziția subordonată circumstanțială de cauză.....	186
§ 40. Complementul circumstanțial de scop.....	190
§ 41. Propoziția subordonată circumstanțială de scop.....	194
§ 42. Complementul circumstanțial condițional.....	198
§ 43. Propoziția subordonată circumstanțială condițională.....	200
§ 44. Complementul circumstanțial concesiv.....	204
§ 45. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă.....	208
§ 46. Complementul circumstanțial consecutiv.....	212
§ 47. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă	215
§ 48. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	220
Sintaxa frazei. Teste recapitulative.....	222
Comunicarea orală și scrisă.....	224

Навчальне видання

**Говорнян Лілія
Попа Марія
Бурла Олена**

РУМУНСЬКА МОВА

для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим
вивченням філології

Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Румунською мовою
Редактор *Л.М. Ротару*
Художній редактор *І.Б. Штурма*
Коректор *Л.М. Єремія*
Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*
Обкладинка, верстка *С.Л. Говорнян*

В оформленні підручника на сторінках 3, 4, 5, 8, 9, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 32, 33, 36, 37, 38, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 53, 54, 58, 60, 63, 64, 66, 67, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 90, 92, 93, 98, 99, 100, 103, 104, 105, 108, 109, 115, 116, 118, 119, 120, 124, 126, 127, 130, 131, 133, 134, 137, 140, 141, 144, 145, 148, 149, 150, 153, 155, 158, 159, 160, 163, 164, 167, 168, 169, 172, 173, 178, 176, 178, 179, 181, 184, 186, 191, 195, 197, 200, 201, 204, 208, 209, 212, 213, 216, 219, 220, 221, 224, 226, 230, 234, 237, 240, 242, 245 використано фотографії з колекцій вільних зображень електронних ресурсів.

На сторінках 155, 177, 187, 189, 194, 221 фотографії С.Л. Говорняна

Формат 70x100 ¹/₁₆.
Ум. друк. арк. 20,09. Обл.-вид. 19,1.
Тираж 257 пр. Зам. № 35П

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net

Друк ТДВ «Патент»
88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4078 від 31.05.2011

MODELE DE ANALIZĂ

Analiza substantivului:

1. Substantiv. Forma inițială.
 2. Comun sau propriu.
 3. Simplu sau compus.
 4. Genul: masculin, feminin, neutru.
 5. Numărul: singular, plural.
 6. Cazul: Nominativ, Genitiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.
 7. Declinarea (I, II, III).
 8. Articulat sau nearticulat.
 9. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complem.
- Model:** *Meseria* este brățară de aur.
Meseria – sub., f. iniț. – meserie, comun, simplu, g. fem., num. sing., c. N., decl. II, articulat, hotărât „a”, funcția sintactică subiect.

Analiza articolului:

1. Articol.
 2. Substantival (hotărât sau nehotărât), posesiv genitival sau demonstrativ adjectival (după înțeles).
 3. Enclitic sau proclitic (după poziție).
 4. Genul (masculin sau feminin).
 5. Numărul (singular sau plural).
 6. Cazul (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ).
 7. Fără funcție sintactică.
- Model:** Harap Alb era fiul cel mic **al** împăratului.
Al (împăratului) – art. posesiv genitival, proclitic, masc., sing., c. G., fără funcție sintactică.

Analiza pronumelui:

1. Pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, de întărire, demonstrativ, nehotărât, relativ, interogativ, negativ).
 2. Categoriile gramaticale: persoană, gen, număr, caz.
 3. Funcția sintactică (subiect, nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Bunica a venit la **noi** în oșpeție.
Noi – pron. pers. acc., pers. I, num. pl., c. Ac., f. sint. compl.

Analiza adjectivului:

1. Adjectiv cu sens propriu sau figurat.
 2. Variabil sau invariabil.
 3. Poziția față de substantivul determinat.
 4. Categoriile gramaticale: genul, numărul, cazul.
 5. Gradele de comparație sau fără grade de comparație.
 6. Funcția sintactică (nume predicativ, parte secundară de propoziție: atribut, complement).
- Model:** Vorba **dulce** mult aduce.
Dulce – adjectiv propriu zis, stă după substantivul determinat *vorba*, genul feminin, numărul singular, cazul N., gradul de comparație pozitiv, funcția sintactică atribut.

Analiza numeralului:

1. Numeral cardinal (propriu-zis, colectiv, multiplicativ, distributiv, fracționar, adverbial) sau ordinal.
 2. Simplu sau compus.
 3. Categoriile gramaticale: gen, număr, caz.
 4. Funcția sintactică: subiect, nume predicativ, atribut, compl.
- Model:** *Cincisprezece* elevi au plecat în excursie.
Cincisprezece – num. card. propriu-zis, com., f. sint. atribut.

Analiza verbului:

1. Verbul.
 2. Forma inițială.
 3. Conjugarea (I, II, III, IV).
 4. Predicativ sau nepredicativ (copulativ sau auxiliar).
 5. Trăsăturile morfologice: persoana, numărul (sing. sau plur.), timpul (la persoana a III are gen).
 6. Diateza (activă, pasivă, feflexivă).
 7. Funcția sintactică: predicat verbal sau nominal.
- Model:** Albinuța **culege** nectar de pe flori.
Culege – verb, f. iniț. – *a culege*, conj. III, predic., pers. III, num. sing., timp. prezent, fun. sint. predicat verbal.

Analiza adverbului:

1. Adverb simplu sau compus.
 2. Tipul (de loc, de timp, de mod, de scop, concesiv);
 3. Gradele de comparație.
 4. Predicativ sau nepredicativ.
 5. Funcția sintactică (nume predicativ, atribut, complement)
- Model:** *Astă-toamnă* au rodit câmpurile.
Astă-toamnă – adverb compus, de timp, fără gr. de comp., nepred., f. sint. compl.

Analiza prepoziției:

1. Prepoziție simplă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Cazul genitiv, dativ sau acuzativ (după regimul cazual).
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Lângă* porțița casei părintești crește un nuc umbros.
Lângă – prepoziție simplă, propriu-zisă, cazul A., fără funcție sintactică.

Analiza interjecției:

1. Interjecție implă sau compusă (după formă).
 2. Propriu-zisă sau provenită din alte părți de vorbire (după origine).
 3. Onomatopeică (dacă e cazul).
 4. Nepredicativă (cu funcție sintactică de subiect, nume predicativ, atribut, complement sau fără funcție sintactică) sau predicativă (cu funcție sintactică de predicat verbal).
- Model:** *Ah!* Iată primăvara... (Vasile Alecsandri)
Ah – interjecție, simplă, propriu-zisă, nepredicativă, fără funcție sintactică.

Analiza tipurilor de propoziții:

1. Propoziție:
 2. Simplă sau dezvoltată (după structură).
 3. Afirmativă sau negativă (după aspect).
 4. Enunțiativă sau interogativă (după scopul comunicării).
 5. Propoziție exclamativă (după intonație).
- Model:** *Veniți, copii, acasă la părinți!*
Propoziție, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă, exclamativă.

Analiza sintactică a propoziției:

1. Părți principale de propoziție:
 - a) subiect exprimat (simplu, multiplu sau complex); subiect neexprimat (inclus, subînțeles, nedeterminat); subiect reluat.
 - b) predicat verbal sau nominal.
 2. Părți secundare de propoziție (atribut sau complement).
 3. Exprimarea părților de propoziție (părți de vorbire: substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral, adverb e.t.c.).
- Model:** *Cocostârcii au sosit din țările calde.*
1. Părțile principale:
 - a) **Cocostârcii** – parte princ. de prop., subiect, simplu, exprimat prin substantiv simplu, declinarea I, num. singular, cazul N.
 - b) **Au sosit** – parte principală de propoziție, predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, persoana III, numărul plural, timpul trecut, funcția sintactică perfect compus.
2. Părțile secundare...

Analiza sintactică a frazei:

1. Frază.
 2. Numărul de propoziții în cadrul frazei.
 3. Propoziții principale și propoziții subordonate; propoziții regente.
 4. Elemente de relație în frază.
 5. Schema frazei.
- Model:** *Pădurea este cel mai prețios dar¹ pe care l-a primit omul de la natură.²*
1 – propoziție principală, regentă, (PP); 2 – propoziție subordonată (PS); elemente de relație: pronume relativ **pe care**.

Analiza conjuncției:

1. Simplă sau compusă (după formă).
 2. Coordonatoare (copulativă, adversativă, disjunctivă, adversativă) sau subordonatoare (după funcție).
 3. Leagă două cuvinte sau două propoziții.
 4. Fără funcție sintactică.
- Model:** *Și* cerul, *și* pământul preschimbă sărutări... (Vasile Alecsandri)
Și – conjuncție simplă, coordonatoare, copulativă, leagă două cuvinte în propoziție, fără funcție sintactică.